

2 3

Viola anime pmo

dum dyalogi: inter **R**aymundū **S**ebundū: artium: medici/
ne. atq; sacre theologie p̄fessorem eximium. et dominū **D**omi
nicū seminiverbium. De hominis natura (p̄pter quem om̄ia
facta sunt) tractans. **A**d cognoscendū se. deum. et boīem.

Epygramma.

Multiplices cernis iamiam studiose libellos
Quos impressorum prestitit arte labor
Ille tamen noster nunq̄ prius vsque repertus
Et fuerat paucis cognitus ante liber:
Vtilis in primis frugi & breuis ille libellus
Sub modicis chartis commoda multa tenens
At labor est ingens: multos percurrere libros
Pro multis nobis hic satis vnus erit
Est opus electum: nomen viola: atq; legenti
Vtilis: & nullo frigore lesa viret:
Emptor habes animā valeas quo pascere flore
Ecce lo venit: quicquid odoris habet
O quotiens dices: valeas bene candide dorlant
Qui primus doctis tradidit auctor opus.

206

Mathei Herbeni poete laureati Epygramma ad lectores.

Quisq; breui cupias artis cūctas superare
Atq; oculo mentis cernere mira dei
Ire per ambages: ac mille volumina librum
Non opus est: nanq; hec per docet iste liber
Ergo ebetant artes: et dogmata philosophū
Rusticus hic vere doctior esse potest
Grammaticus solus sapit hic plus arte: q̄ ille
Qui cūctas alias hac sine posse putat
Nēpe docet gradib; q̄bus ardua scādere possis
Nature: que simul discere quid sit homo:
Nec contētus eris: si te quoq; noueris ipse
(Qd̄ magnum est) pariter ducit ad alta dei
Nec reuocare pedem finit ad diuos p̄perantem
Si doctus redeat: qui rudis ante fuit
Hinc tua p̄petua merces torlande manebit
Ingemio cuius uoluitur iste liber
Extractus magno summa studio Raymundi
Theologi sacri: que spaciōsa fuit

Finit Epygramma.

LAIDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

Distinctio libri cū Tabula

Presens liber qui Viola anime

intitulatur: in septem distinguitur dyalogos.

¶ **P**rimus tractat de natura hoīs inquantū hō est. z de his q̄ sunt necessaria hoī ad cognoscendū seipm. deū. z primum

¶ **S**ecūdus. de beneficijs dei z hominis obligatione.

¶ **T**ertius. de amore z viribus eius. pditionibus z fructibus
Quomodo deū optimum maximum debeamus amare

¶ **Q**uartus. quō debeamus deū timere. adorare. laudare. ho norare. Et qualiter ad hoc obligatur homo

¶ **Q**uintus. de lapsu miserabilis generis humani. Et q̄ per vnum hominem omnes cecidimus

¶ **S**extus. de reparatione lapsi hominis. z q̄ per vnum omnes resurgimus.

¶ **S**eptimus. de misterijs sacre passionis domini iesu christi inter **M**ariam z **D**ominicum dyalogus

Incipit tabula capitulorum.

Prologus in sex dyalogos exprinēs q̄ sit necessarium nosse que hic describuntur.

Itagogicum siue introductorium in materiam sequētem.

Capitula primi dyalogi.

Capitulū pmū. de scala nature p quā hō scandit ad semetipm

Capitulū scdm. Quō hō cum rebus se inferioribz conueniat.

Capitulū tertiu. Quō deus hz esse. viuere. sentire. z itelligere.

Capitulum quartum. ¶ sicut homo habet esse: ita habet vi uere. sentire. z itelligere.

Capitulum quintū. ¶ deus hz voluntatē z liberū arbitrium

Capitulum. vi. ¶ deus de sua natura deū pduxerit rationi bus aliquantis ostenditur.

Capitulū. vii. ¶ in simplicissima atq; indiuisibili vnitate sum ma sit trinitas personarum

Capitulum. viii. ¶ comparatur homo ad res inferiores triū graduum penes conueniētiā specialem.

Tabula

Capitula secundi dyalogi.

Capitulum. ix. **Hic** cōparatur homo ad res se inferiores per
nes differentiam generalem.

Cap. x. **practica** huius regule ad pbandū oīa pfectissima de deo
Capitulū. xi. **Quō** per scōaz opationem intellectus hō oīa
affirmat vel negat q̄ sunt homini neccāria inquantū est hō

Capitulum. xij. **De** comparatōe hominis ad res inferiores pe
nes liberum arbitrium p quod oritur de hoīe z opibus eius
et de deo vera cognitio.

Caplin. xij. **Qu** deus pmiator aut punitor est infinite sapiētie,
potētie, iusticie, z misericōdie. z vnus est tm̄ pmiator ac vltor deus

Caplin. xij. **Sicut** ex natura liberi arbitrij pgnoscitur qd de
deo sentiendū sit, ita z p libez arbitriū pgnosci pnt q̄ hoīs sūt

Capitulū. xv. **Quō** homo differat a rebus se inferioribus pe
nes cognoscere se habere, z hec est specialior differētia.

Capitulū. xvi. **Quomodo** oīa seruiūt anime humane, z de ma
gnitudine obligationis.

Capitulū. xvij. **Quō** homo etiam obligatus est deo p his que
accepit in seipso.

Ca. xvij. **De** magnitudine obligatōis ex pte dātis z recipiētis

Capitulum. xix. **Quid** hō refundere tenetur p acceptis bene
ficijs: suum scz amorem.

Capitulum. xx. **Qu** debitum amoris quod hō reddit creatori
ad hominis meritum z commodum reuertitur

Capitulū. xxi. **Qu** homo obligatur amare etiā omnem creatu
ram z precipue dei imaginem

Capitula tertij dyalogi.

Capitulū. xxij. **De** conditōibus z pprietatibus amoris.

Capitulū. xxij. **Qu** amor tantū se dilatat vel amplificat quāto
se amplificat res primo amata.

Capitulū. xxij. **Qu** tm̄ due sunt res principaliter amate: z ini
micicia earum ad inuicem.

Capitulum. xxv. **De** finali fructu qui nascit̄ ex his duobus amo
ribus, z de gaudiū proprietatibus

Capitulum

Capitulum. xxvi. De ultimo gaudio quod post mortem erit. et de amore dei et salute proximi

Capitulum. xxvii. De fructu qui nascitur ex amore proprio et proprietatibus eius. et huius fructus acerbissimus est. et de proprietatibus gaudij

Capitulum. xxviii. De finali fructu qui nascitur post hanc vitam (malitiam. de amore sui scilicet eterna tristitia.

Capitulum. xxix. Quod deus creator: et ipse omnes creature: corpus quoque ipsum animam miseram persequuntur.

Capitulum. xxx. Quod sicut homo obligatur ad amorem ita etiam ad odium. et de odij proprietatibus.

Capitulum. xxxi. Quod sunt duo prima odia sicut duo primi amores. et de odiorum fructibus.

Capitula quarti dialogi

Capitulum. xxxii. Sequuntur alia quedam debita ultra amorem que homo tenetur reddere creatori suo

Capitulum. xxxiii. Quod unumquodque debitum habet pro se propria rationem specialem quare debeat deo dari.

Capitulum. xxxiiii. De timore et de duplici timore et eorum conditionibus et fructibus.

Capitulum. xxxv. De honore et quod omnia deus fecit propter suum honorem et hominis utilitatem. Et valde pulchre considerationes oriuntur ex eo quod deus fecit omnia ad suum honorem

Capitulum. xxxvi. Quod deus sicut propter suum honorem ita et propter suum

Capitulum. xxxvii. De obligatione hominis (nomen omnia operatur nis erga honorem et laudem et nomen dei

Capitulum. xxxviii. Quod honor proprius est dei honori contrarius et capitalis inimicus.

Capitulum. xxxix. Quod homo obligatur ex parte honoris dei credere omnibus verbis eius et ea honorare

Capitulum. xl. De proprietatibus verbi dei. et qualiter se homo gerere debet circa sanctam bibiam

Capitulum. xli. Comparatio verbi dei ad creaturas. et verbo dei affectus nascitur et intellectus.

Capitulum. xlii. Agitur de tertia natura creata que sine corpore persistens tota spiritualis est Et de beneficiis nobis exhibitis et obsequiis angelorum

Tabula

Capitula quinti dyalogi.

Capitulum. xliij. An talis sit homo qualis esse debet. et an facit quod facere tenetur.

Capitulū. xliij. Q homo potest considerare corruptiōem suam per res externas in se corruptas.

Capitulū. xlv. Q lapsus et corruptio hominis potest attendi ex parte iuris paternitatis et filiationis.

Capitulum. xlii. Q etiam lapsus hominis potest ostēdi ex parte iuris fraternitatis.

Capitulū. xlvij. Q dominus deus non condidit homines in isto statu in quo nunc lapsus iacet.

Capitulum. xlvij. Qualis erat status hominis primus. et quos habebat conditiones.

Capitulum. xlix. De origine corruptiōis et mali quod est in natura humana.

Capitulum. l. Q per primū virū et primā mulierē propter eorū inobedientiam hō malū culpe et pene in oē hōm genus intromissus ē

Capitulū. li. Q hō nūquā dei pcepta fregisset nisi fuisset ab alio instigatus. Et quō natura angelica primū sit corrupta

Capitulū. liij. De magnitudine malicie et corruptiōis in primo angelo: et malo eius culpe et pene

Capitulū. liij. Qualiter homines incorporantur cum lucifero et fiunt membra eius.

Capitulum. liij. De multiplici carcere et captiuitate lapsi hominis.

Capitulū. li. Q corruptio liberi arbitrii et ipsius carnis contra rō modo se habet in primis parentibus et in posteris

Capitula sexti dyalogi

Capitulū. lvi. Qualis et quō magna sit hōis obligatio pro iniuria et offensa dei. Et quō graue sit peccatū originale ad e

Capitulū. lvij. Q homo indiget satisfactione infinita que solui non potest nisi per infinitam personam.

Capitulum. lvij. De conditionibus quas oportet habere hanc personam infinitam pro nostra satisfactione.

Capitulum

- Capitulum. lix.** Qualiter homo iste poterit occidi ad dei honorem. et quis eum occidet.
- Capitulum. lx.** De conditōibus et circūstantiis quas hec mors preciosa est habitura
- Capitulum. lxi.** Declaratio quā rōnabiliter sequitur saluatio humane nature per hanc mortem. et quomodo mors christi omnem culpam exterminat.
- Capitulum. lxij.** Qualiter vir iste se habebit post mortem ad seipm et ad omnes creaturas.
- Capitulum. lxij.** Quod deus uolet hominem ligari. et quod iesus christus ipse sit iste homo
- Capitulum. lxiiij.** Que sunt illa maxima dona que homo miserabilis recipit a iesu christo
- Capitulum. lxv.** Quod ista gratia est totū bene esse hominis: et eius carentia malum esse eius.
- Capitulum. lxvi.** Quod in homine christiano sunt tres generationes et tres fraternitates distincte.
- Capitulum. lxvij.** Quod mors christi unde homini gratia conferatur et bene esse generat in homine christiano unam nouam obligationem. Et qualiter solui potest ista obligatio
- Capitulum. lxvij.** Quod licet homo lapsus reparat quantum ad bene esse anime. manet tamen malum pene in corpore.
- Capitulum. lxix.** Quibus formis aut medijs christianus accipit bene esse a christo ¶ Hic incipit materia de septem ecclesie sacramentis.
- Capitulum. lxx.** Quomodo per primū sacramentū scilicet baptismi datur anime humane bene esse
- Capitulum. lxxi.** De secundo sacramēto. quod per sacramentū confirmationis datur etiā bene esse anime humane
- Capitulum. lxxij.** De tertio sacramēto. quod per sacramentū eucharistie supra modū bene esse et multiplex gratia donatur
- Capitulum. lxxij.** Quod caro christi est penitus contraria corruptioni carni primi hominis.
- Capitulum. lxxiiij.** Declaratio per exempla quomodo unum corpus christi numero possit simul et semel esse in pluribus locis
- Capitulum. lxxv.** De quarto sacramēto scilicet penitentie: per quam

Tabula

lapsus a christi gratia christianus reparatur et bene esse ei restituitur. Et conditōes vere penitentis.

Capitulū. lxxvi. Quod homo christianus multo periculosus cadit post acceptam christi gratiā quā ante.

Capitulum. lxxvij. Quod sicut baptismus dimittit reliquias primi lapsus in carne. ita penitētia relinquit reliquias secūdi lapsus in anima. et quomodo expiantur.

Capitulum. lxxviii. Que sunt illa que possunt inducere hominem lapsum ad penitentiam

Capitulum. lxxix. De quinto sacramento quod est extrema unctio per quam datur homini bene esse et gratia

Capitulum. lxxx. Sextū sacramentū est ordo per quod character impmitur spūalis potestatis sacramēta salutis ministrandi.

Capitulū. lxxxi. Quod sacramentū ordinis principaliter respicit et ordinatur ad sacramentum eucharistię.

Capitulum. lxxxij. De septimo sacramento quod est matrimonium per quod datur bene esse et gratia. et remedia contra peccatum. et propter duas causas deus matrimonium instituit

Capitulum. lxxxij. De vniuersali iudicio: et ostendit de necessitate venturum: cuius generali corporum resurrectione. et hoc probat diuersis rationibus.

Capitulum. lxxxiiij. Quod generale iudiciū omnium corporum mortuorum vniuersalē prequirat resurrectionem. et quod omni corpore mortui resurgent

Capitulū. lxxxv. Quod iudiciū generale futurū sit potest probari ratione honoris. potentie. et sapientie dei.

Capitulum. lxxxvi. et vltimū. De excellentia huius diei pre ceteris diebus. et de finali retributione.

¶ **Explicit tabula capitulorum.**

5

Prologus in dyalogos sequen-

tes: exprimens q̄ necessarium fit nosse que hic scribuntur.

Hic queso lector: huc oculos animūq; cōuerte. de reb; em̄ magnis loquuturus sum. **Hic** doceberis quā debeas de te nosse sciam. **Hic** disces quicūq; hō rōnalis es quid ipse sis. q̄d tibi. quid deo: q̄d p̄mo debeas. **Hic** disces tuū laudare opificē. diligere. honorare. metuere. reuereri. teipm̄ aut̄ despiciere. et p̄p̄iū amorē. laudē. fauorēq; acriter aspernari. **Hic** disces oēm de deo et de hoīe veritatē. et que tibi neccāria sunt ad oēm p̄fectionē vt app̄endas verā vitā. **Hic** disces q̄cquid in sacra scriptura diffuse p̄cipitur: et discussio ignoratiē nubilo luceclarius cūcta patefcēt. **Hic** disces oēs que de deo: deq; hoīe formari poterūt dissoluere q̄stiones. **Hic** agnosces oēs errores: sectas: et opiniones phoz. paganoz. hereticorū. et q̄c quid sane fidei p̄trariū est facile dephendes. **Hic** tibi q̄cquid sp̄sum in sacris doctoz. libris disputatū est collectū opp̄aditur. **Hic** disces a quo et p̄pter q̄d factus sis. q̄d bonū quodue sit malū tuū. q̄d obligaris. cui. et p̄pter q̄d obligatus sis. **Hic** disces agnoscere ruīnā. corruptionē. cladē. miserā. et damnationē generis humani. et vñ hec mala oīa pullularint. **Hic** disces quid hō in p̄ma conditiōe fuerit. vñ ceciderit. quo iuerit. in quos latrones inciderit. q̄s plagas susceperit. et q̄s longe a p̄ma p̄fectione exularit. et quib; tandē remedijs: et cuius miseratōe repatus sit. **Hic** disces oēm humilitatē. obedientiā. benignitatē. iusticiā. charitatē. veritatē. **Hic** asp̄naberis omnē arrogantiam. sup̄biam. inuidiā. et quicq̄d virtutis est et gr̄e cōsegr̄is. **Hec** tibi magis cognitu sunt neccāria q̄s si nosces siderū cursus. herbarū vires. et quicq̄d aut poeta aut rhetor instruit aut phs. **Vana** est em̄ oīs industria que nō innitit̄ scientie dei. **Hec** scia argumēta affert solidūssima quib; p̄t cōtradicere nemo. arguit em̄ p̄ ea que sunt cūctis certissima. vt sunt hō ceteraq; creature. atq; ideo hec scia nō alios testes exigit p̄ter hoīnē qui hec noīit. **Hec** te scandaliset rogo q̄ a reb; infimis et humilib; exordiū sumit. hec em̄ humilia ad summa te fastidia

Nota vtilita-
tem magnā in
lcōe hui⁹ libri

¶ Prologus et introductio

subleuabūt. Quāto nempe in imo foderis fundamentū tanto
cellioza culmina poteris sublimare. **N**ā principia huius artis
res sunt q̄ z palpari z cerni p̄nt: que quāto sunt vilioza tāto s̄t
firmioza ad id qd̄ pbare cōtendūmus. **S**cripturas sacras fa/
cile q̄s impia interpretatione subruere p̄t. sed nemo est tā execrā
di dogmatis hereticus q̄ nature libzū falsificare possit: in quo
manifestis obtutibz om̄ia p̄palantur. **P**ronus igit̄ mi suauis
sime lector istuc accesseris: animi tui lucra maxima reportatu/
rus. **N**unq̄ te liber iste dimittat donec in gemitū lachrimasq̄
soluaris: z scelerū tuoz te peniteat. **¶** Si tā dura p̄cordia pos/
federis vt igemiscere ac dolere nō possis: iam acriter p̄mescere
quia cor durū male habebit in nouissimis. **¶** Finit prologus.

¶ Inter magistrū Raymūdum Be
bundium: z dominū Dominicū seminiverbiūz: de natura ho/
minis inquantū hō est. z de hijs q̄ sunt neccāria homini ad co
gnoscendū seipm. deū. z pximum. z oē debitū quo deo obliga
tur z pximo: disputatio incipit feliciter.

¶ Hagiologicū seu introductorium in
materiam subsequētem. **¶ Raymundus**

Uade nunc venis mi dominice: et quorsum sub
hoc diluculo maturas iter. **¶ Dominicus** Duc
ad te p̄pero. te q̄ro. te desidero mi raymūde sua/
uissime. **¶ Raymūdus** Gratissim⁹ mihi hospes
aduenisti: neq̄ em̄ inter mortales quispiam est
quē iocūdius exceperim. **S**ed q̄so te quid añ ortum solis oci/
us surzexisti. rem certe grandē aliquam meditaris. **¶ Domini**
cus. Hesterno sero cū essem in gymnasio tholozano: post va/
rias q̄stiones explicitas audiui illic a narzantibz hijs diebz (q̄
bus p̄ cōi utilitate absens fui) mirabilem te oibz coram dis/
putatōem habuisse: qua sanctiorē vtiliorēve nemo se vnq̄ as/
ferit audisse: tanteq̄ fuisse virtutis vt nō illum vllatenus arbi/
trenē hoiem: neq̄ spem habere salutis qui ea nō fuerit a vicijs
ad iusticiam permutatus. **¶ Raymūdus.** Vultū mihi hoies
tribuūt: sed ipi viderint qua id faciant rōne. ego fructum inge

In materiam sequentē.

nij mei domino dedicavi. // **Dominicus.** Justissime id facis
Sed obsecro te (hac em̄ causa tam mane in tuū hunc agrū fe-
stinus descēdi) vt mihi que illic a te disputata sunt scriptis co-
ram exhibeas // **Raymūdus.** Scripta est fateor disputatio il-
la: sed heu mi dominice Aurelius sulphicius amicus noster (iā
ferme mēsis est) librū illuz vt sibi describeret asportauit Quid
igit̄ tibi nunc faciam // **Dominicus.** Nūquid tu me vacuum
patieris abire. nūquid ideo sine doctrina es: aut industriā om-
nē pdidisti quia liber ille a te dimissus est // **Raymūdus.** Sed
quid tibi vis faciā. // **Dominicus.** Terte vt videā. aperi mihi
lumen ingenij tui z illā sapientiā qua librum illum dei munere
condidisti: rursus queso mihi clemēs aperiās. Nihil tibi ob-
fuerit immo pderit multū si rem tam salutiferā etiā septies re-
sumpseris. Prestare etiam debes hoc amico tuo quē tua dig-
natōe semp ex animo charū habuisti: z in petitiōe tam neccāria
non fatigari. // **Raymundus.** En pareo libens votis tuis: et
triū dierum disputatōi me promptū exhibeo. Dum igit̄ mate-
riam a fundamētis exordior: tu diligenter aspicio z sapienter
interrogato // **Dominicus.** Faciam quod hortaris. // **Ray-
mūdus.** Animus humanus circa inquitōem veritatis occu-
patus nunq̄s aū quiescit donec ad vltimū venerit certitudinis
gradū. Virtus aut̄ certitudinis ex firmitate testimonio:ū seu
testium generat̄. qui quāto fuerint magis manifesti: lucidi: pro-
pinqui: tāto certiorē fidem credulitatēq̄ p̄stituūt. Verū quia
nulla res est magis nota: propinq̄. intrinseca alteri q̄s ip̄a sibi
ideo q̄cquid p̄ propriā ipsius rei naturā ostendimus: id solidis-
simū: id verissimū est. Et idcirco omne quod de hoīe monstra-
turi nūc sumus p̄ ip̄ius hoīs naturā: maximā dictis nostris fi-
dem faciēt. Sed qm̄ hō longissime exijt a semetip̄o: nec iā ha-
bitat in natūa domo: ac p̄ hoc nec sui meminit: nec se cogno-
scit: nec q̄s sit nobilis z ingenua creatura intelligit. ideo omni-
no neccāriū est vt p̄ res inferiores q̄ extra cognoscit ad sui cog-
nitiōem reuocet̄. Ut ḡ ad se possit ascēdere: scala triū graduū
opus h̄z: q̄s dū scādere hoc ē agnoscere incipit: incipit z agnos-
cere semetip̄z. id eī summope ē illi neccāriū. Huius scale ḡdus
adeo solidi st̄ z robusti vt scādēs titubare nō possit aut cadere

¶ Dialogus Primus

Volens igitur hō ad seipm introire pmo p̄sideret rerū creatarū ordinē inter se. Secūdo p̄paret hōiem ad ceteras res penes cōuenientiā ⁊ dīnam earundē. Tertio p̄ hanc compationem ascendat hō ad seipm. ⁊ a seipō ad oīm conditorē deū. Tu igitur mi dominice si cupis in hīs q̄ dicturus sum p̄ficere: hanc scalā diligenter aspicio **¶ Dominicus.** En p̄paro tibi cordis oculos. tu mihi hanc scalā ocius expone. **¶ Finit ylagogicū.**

¶ Hic incipit scala nature per quā homo scandit ad semetipsum **¶ Capitulū primum.**

Raymūdu. Disputatōis igitur nostre hoc sit exordium. **¶ Entiū:** quedā sunt que hñt esse tm̄. sunt que hñt esse ⁊ viuere. sunt que hñt esse viuere ⁊ sentire. sunt postremo q̄ habēt esse viuere sentire ⁊ intelligere. **¶ Hec est scala nature** que oē in se ens manifeste p̄plectit̄. **¶ Dominicus.** Video scalā istā. sed quorsum p̄ eam me iubes ascendere. **¶ Raymūdu.** Dicā tibi sed expecta parump̄ donec hos scale gradus q̄ternos in suas p̄tes breui sermone distinxero. **¶ Dominicus.** En sisto pedē tu vero p̄gredere. **¶ Raymūdu.** Earū rez que habēt esse tm̄ multiformis dīnā est. Nā etsi in hoc vno p̄ueniant q̄ hñt esse recipiūt tm̄ hoc esse: ista quidē clariū: ista vero obscuriū. **¶ In** ter elemēta em̄ aqua dignior est terra. ⁊ ignis supra aquā ⁊ aerem multo p̄clarior. **¶ Iste gradus p̄plectit̄** cuncta que generātur in visceribz terre. vt sunt mineralia ⁊ metalla om̄ia. argentū viuū. plumbū. ferzū. cupzū. stannū. argentū. ⁊ aurū. **¶ Quid** autem horum sit altero p̄stantius facile est aduertere. **¶ In** hoc gradu est lasurium quod aurum precio superat. sulphur. salpētra. salgēma ⁊ cūcti lapides p̄ciosi: vt sunt carbūculus. hiacinthus. smaragdus. ametistus. thopasius. corallus **¶ Hī** oēs magni sunt p̄cij: magne pulcritudinis ⁊ v̄tutis. **¶ In** hoc p̄terea ḡdu sunt oēs celi: om̄ia corpa celestia: oēs s̄phere: sidera: ⁊ septēna planetaz lumina. **¶ Artificialia** quoqz ad istū referunt̄ gradū: que etsi inter se de nobilitate p̄pugnent: in hoc tm̄ cūcta cōueniūt q̄ esse tm̄ hñt ⁊ nō viuere. **¶ Dominicus.** Cū voluptate te capio disputantē: verū ad scdm̄ gradū p̄ficiscere. **¶ Raymūdu.** **¶ In** secūdo gradu sunt illa oīa que solū hñt esse ⁊ viuere

Capitulum Primum

re. cuiusmodi sunt omnes plante: arbores et herbe. **H**e nempe vitam suam oculis nostris insinuatur: dum videmus eas sursum deorsum: ante et retro ad dexteram sinistramque moueri. **A**ttrahunt e terra suam unde se nutriunt alimentum: crescunt: augmentantur. et flores. frondes. fructus. seminaque producant. **H**abent enim intra se virtutem quandam qua facile ista perficiant. **S**ub isto gradu innumerabiles ponuntur arborum et herbarum species: quarum inter se fructus. saporibus: odoribus: virtutibus: coloribusque longissime separantur. **O**mnibus una viuendi ratio: sed nobilitas dignitasque non una.

Dominicus **S**i fuerit quispiam qui dignetur aduertere: facile que dicis aspiciet. **R**aymundus. Porro in tertio gradu animata cuncta recipimus: quibus esse et viuere et sentire indultus est. **A**d sensum enim visus requiritur et auditus: gustus: odoratus et tactus. **A**d istum gradum referuntur cuncta que mouentur in terris vel in aquis. vel que in liquido aere puolitant. **C**onsidera nunc rogo quanta sit inter quadrupes: pisces: volucresque distantia. **N**am sicut genus a genere: ita et a speciebus species separantur. **I**n animalibus autem tres gradus inuenies. **S**unt enim quedam que habent sensum tactus: sed neque auditum habent neque memoriam. ut sunt cochilia et minuta animalia arborum et herbarum affixa radicibus. **E**t iste primus est atque infimus gradus. **H**ec animalia quia memoriam non habent ideo nullam habent prudentiam: nec se de loco ad locum possunt promouere. **Q**uedam vero sensum habent tactus et memoriam: sed auditu priuantur: ut sunt formice et huiusmodi generis animalia: quibus memoria est et prudentia et motus localis. congregantur enim in cibum frumentorum grana ne hiemis tempore fame pereant. **E**t hec animalia sunt primis nobiliora: cum illa sint plantis propinquissima. **Q**uedam preterea sunt que habent sensum tactus: memoriam: et auditum: ut perfecta queque animalia cuiusmodi est canis: bos: leo: capra. **E**t iste est tertius animalium gradus. qui ideo est duobus primis nobilior: quia a plantis est multo distantior. **N**unc si placet hos quos tibi nature gradus constitui ocuis ascende. et in quod sublime te culmen promouerim facile deprehendes.

Dominicus. **E**cce ut iussisti conscendi. et quartum huius scale gradum quem tu nondum persequutus es celeri calco pede. **N**am in quarto gradu meipsum: hoc est hominem constituo.

Nota hic triplicem animalium differentiam.

Dialogus Primus

cui preter viuere et sentire subest etiam intelligere: discernere velle et nolle libere. Solo enim libero arbitrio ascendit homo supra cetera animantia: qui potest iudicare: ratiocinari et suscipibilis fieri experientie, artis, scientie, atque doctrine. Hoc modo completa cum suis gradibus nature scala conficitur. **Raymundus.** Recte tu quidem. Nunc vero in summum huius scale cacumen constitutus oculos queso vndique circumfer, et intencissimo corde considera quam habeat homo cum rebus se inferioribus conuenientiam et quam teneat discrepantiam. **Dominicus.** En facio quod hortaris, tu tamen quo respiciendus sit ostendito.

Quo homo cum rebus se inferioribus conueniat.

Capitulum secundum
Raymundus. Si vigilantem oculo consideres quam conuenientiam habet homo cum rebus trium inferiorum graduum naturam et dignitatem hominis perspicue cognoscens et supra hominem deum hominis conditorem intelliges, vnde debet dominum inimicum scale et ad ipsum poteris festinus ascendere. Dico ergo breuiter, homo conuenit cum rebus inferiorum graduum, quia habet esse cum elementis, viuere cum plantis, sentire cum animalibus. Complectitur enim in se homo omnes perfectiones inferiorum entium. Nam et uiuit, et nutritur, et conseruatur ab elementis. Conuenit etiam cum rebus secundi gradus, nam sicut arbores et herbe viuunt nutriuntur crescunt et gignunt, sic et homo. Pari modo etiam conuenit cum rebus tertij gradus cum quibus et sentit, videt, audit, sapit, odoratur, et tangit. **Dominicus.** Facile hanc ego conuenientiam animaduerto, hoc tamen ad magnam redundat hominis dignitatem, quod eas perfectiones quas res habent inferiores diuisim: homo possidet conuenienter. Omnia enim in se continet que in rebus natura bona sunt, nec aliquid potest sibi perfectionis adiungi. Sed rogo te ut ex hac rerum omnium conuenientia deum mihi ad oculum demonstres. **Raymundus.** Facile (ut credo) mihi concedis, res horum quattuor graduum suas essentias suas etiam perfectiones a semetipsis nullatenus possidere. **Dominicus.** Admitto equidem, nulle etenim res seipsas

Capitulum Secundum

aut pducere possunt: aut pfectionis aliquid tribuere **Raymū**
mūndus. Fatearis ergo necesse est vnū esse supremū opificē qui z
hoiem ipm: z cuncta que sub hoie sunt potēti manu cōstituit.
Omnia em̄ ab ipō producta: om̄ia p̄mēsurata z limitata sunt
om̄ia in numero: pondere: z mensura confecta. **Unus** cōdi-
tor princeps qui pducta oīa ordinauit. vnus qui vnūquodq;
in suo gradu cōstituit. vnus q̄ hos gradus stabiluit et certis
vallauit limitibus. **Hic** talis ac tantus conditor deus est sub-
limis. potens terribilis. z nō estimabitur alius ad illum. **Si**
me iuncto pede secutus es deum supra hominem inuenisti. ad
deum p hos gradus ascēdisti: z quomodo huic scale inimicus
sit luceclarius asperisti **Dominicus** Asperi fateor: z tue do-
ctissime demonstrationi gratias habeo **Raymundus**. Est
tamen z aliud quiddam qd̄ ex hac scala poteris intueri **Do-**
minicus. Quodnam illud queso. **Raymū**ndus. Rerum om-
nium vnū tm̄ esse conditorē z gubernatorē deū. qd̄ quidem
ex hīs q̄ iam diximus facile demonstrat̄. **Licet** em̄ in hīs q̄t-
tuor gradibus sint plures z innumerabiles res inter se admo-
dum diuerse: nō est tamē nisi vnus ordo inter eas z ad vnum
aliquid referuntur. **Ascendunt** em̄ de gradu in gradum: z ad
id quod dignius cuncta contendunt. **Videmus** em̄ quonias
elementa plantas subintran̄ z nutriūt z fructiferas reddunt.
Fructus vero fruges z herbe intrant animalia z ea nutriunt
Larnes autem animalium hominē cibant z ad incrementa p-
ducunt. **Corpora** quoq; celestia vt sol z luna continue influūt
in ista inferiora z ministrant eis vigore: calorem: z lumē **Quia**
ergo vnus est omnium ordo: vnus est etiam omnium ordina-
tor: moderator vnus z artifex: qui tam diuersa vno ordine so-
ciauit. **Dominicus**. **Libens** assentior. **Nam** z elemento-
rum contrarie qualitates nunq̄ possent vno ordine ad inui-
cem pacifice sociari. nisi esset vnus solus moderator qui om-
nia ordinaret. **Video** preterea innumerabiles rerum natu-
ras ad vnā solam tendere naturam specificam hominis vt
eam in esse conseruent. **Currunt** ergo omnia ad vnitatem. ad
bonitatem. ad fortitudinem. ad conseruationem. **Ex** hīs col-
ligo humanā naturā tēdere debere ad vnā solā naturā sibi su-

Q̄ ex cōueniē-
tia rez ad inui-
cem deus cōdi-
tor demonstrat̄

Q̄ tm̄ vnus
est deus

Dialogus Primus

periozem ⁊ dominātem. cui debet ministrare: colere: inherere
Una ergo ⁊ sola est supra hoīem natura: quam deum et dñā/
tozem ⁊ rez principē noīamus **R**aymundus **P**robe me in
telligis. **S**ed hunc rez omnīū principē deū non vnū esse spe/
cie: sed vnū numero necē est vt agnouer? **D**ominicus. **V**e
hemēter assentior? **D**ecet em̄ eā naturā que supra hoīem est nō
solū vnā esse: immo magis vnā q̄ sit humana natura. **S**ed in
humana natura repitur vnitas specifica. ergo diuina natura
est in indiuiduo vna. aliter nō eēt magis vna q̄ sit humana na/
tura. **R**estat igitur hoc inferendū. q̄ sicut oēs nature triū gra/
duū inferiorū cū humana natura colligant: ita humana natu/
ra (que est vna sola specie) colligata est cuidā superiori nature
que tota est vna numero. **E**t sic mūdus totus in vnum colle/
ctus finitur ⁊ p̄summat in summa ac simplici vnitate: q̄ nulla
potest maior estimari. **N**ō est igit nisi vnus sol⁹ deus ⁊ in sim/
plici indiuiduo vnū numero **R**aymūdus. **L**uculenta asser/
tio tua. efficacior tñ erit si affirmes nō solū vnū deum eē. sed et
impossibile esse plures deos. qđ tali ostenditur ratiōe. **S**i em̄
eēt plures: aut eēt inter se p̄trarij aut amici. **S**i p̄trarij nul/
la rōne rez ordo ad vnitatē conflueret nec diu pacificus pdu/
raret. **S**i vero inter se fuerint amici: aut sunt sibi mutuo necā/
rij: aut vnus sufficit sibi. **S**i dixeris eos sibi necessarios vt al/
terius ope alter indigeat: tunc p se quisq; est impotens: imbe/
cillus: inscius: ignāuus. et sic nulla poterit esse rerum creatio:
nec moderatio. sed nec conseruatio quidem. **S**i vero vnus p
oīnia sibi sufficit: supfluum est igitur alterum ponere. **S**⁹ nec
rerum natura id vllatenus admittit. **N**on em̄ opus est gemi/
no sole: neq; vt homo duo capita habeat cū vnum sibi suffici/
at **D**ominicus. **C**oncipio rōnem **R**aymūdus. **C**oncipi
as etiam necesse est hunc deum actu esse infinitum. **S**i em̄ hu/
mana natura est infinita possibilitate: quia quantum ad se at/
tinet multiplicabilis est in infinitum. mare em̄ existente et se/
mina nihil obstat quin tertius generetur. **I**gnis quoq; si ap/
ponas combustibile: crescere potest in infinitum. **S**i ergo
hec sunt possibilitate infinita: sequitur q̄ natura diuina (que
facta non est: et est omnium maxima) erit actu infinita. quia

Q deus est
vnu numero

Q impossibi
le est esse plēs
deos.

Q deus est ac
tu infinitus

Capitulum Tertium

inter actū et potentiā nullū est dare mediū. Et quia hec natura nō potest multiplicari p̄ indiuidua: relinquit̄ q̄ in vno indiuiduo est actu penitus infinita. **Dominicus** Mirabile ex hac nra disputatōe de deo lumē ꝑcipio. **Raymūdus** Maiora videbis cū tibi cepero demonstrare ex hys quattuor prefatis gradibus deum habere esse: viuere: sentire: et intelligere. **Dominicus**. Oro vt mihi ocius ista demonstres.

Quo deus habet esse. viuere. sentire. et intelligere

Capitulum tertium

Raymūdus. Cum certissima rōne cōstet deū cuncta creasse: et esse et viuere sentire et intelligere humane cōtulisse nature. qui ergo hec alijs benefica manu ꝑcessit: multo magis in semetipso et uiuit: et sentit: et intelligit. Nō em̄ hec alijs cōferre posset si in se vacuus esset. Et hec quidē in genere raptim dicta sint: nūc specialius quō deus esse habeat insinuem⁹. Esse dei nec habet exordiu a nihilo. nec ab alio. nec ab ip̄o met deo.

Dominicus Tria hec que nūc enumerasti: da operā rogo vt exp̄ssius manifestes. **Raymundus** Dixi deū nō accepisse esse suū a nihilo. nec ab alio quoq̄. nec a seipso. Nō a nihilo. q̄ nō ens nihil ꝑducit. nihil ꝑstituit. Nō etiā ab alio quolibet supiore vel priore. quia tūc vere deus creatura esset nō creator. factura nō factor. Nō etiā habet suū esse a semetip̄o: ita vt sibi ipsi tribuerit esse qd̄ habet. quia tūc aliqñ esse nō habuisset. qd̄ absurdū est dicere. Nō refragaris puto.

Quomō deus habz esse.

Dominicus. Credo vera esse q̄ dicis. **Raymūdus**. Cōsidera nūc preclaram esse dei ꝑditionē. Vñ quia deus esse suū nō recepit ab aliquo nec a seipso. ideo nō recipit multitudinē. ꝑiunctōem. ꝑpositionem. diuersitatē. sed est simplicissimū: purissimū: indiuisibile et summe vnū. Deus ꝑterea est suū met esse: et totū esse. a quo nō esse longissime sepatur. Omnia nēpe que ꝑter deū habēt esse: habēt nō esse sibi ꝑiunctū. deus ꝑo in infinitū a se abigit non esse: et añ se: et post se. et ideo deus est ens interminatū. infinitū eternū: sine principio: sine fine.

Et quia eē dei excludit a se om̄ **Deus infinitos in se retinet et sendi modos** ne nō esse. idcirco ꝑtinet in se quicqd̄ ꝑtinet ad esse. Atq̄ ideo infinitos gradus et rōnes et modos eēndi intra se complectit̄.

¶ Dialogus Primus

Sicuti si esset aliq̄s numerus actu infinitus hic infinitas nu-
meroz species in se veraciter p̄tineret **Dominicus.** Intelli-
go magnifice cūcta que loqueris. qz nisi dñs deus noster infi-
nitos essendi modos intra se p̄cluderet: posset augeri z cresce-
re in hīs que nō haberet: nec eēt cōpletus nec p̄fectus deus:
essetq; nō ens sibi p̄iunctum. qd̄ impiū est asserere **Relinquit**
ergo qz deus est ens actu altissimū: p̄pletissimū: p̄fectissimū
et maximū **Est** p̄terea immutabilissimū. qz si mutaret habe-
ret nō esse loci ad quē. **Et** ideo est in om̄i loco. in om̄i tpe non
habēs p̄teritū neq; futurū. sed tm̄ esse p̄ns. id est nihil noui acq̄-
rere p̄t: nec p̄dere quicq̄s. **Est** igit̄ deus fons z mare cēndi infi-
nitū: sine mēsurā: sine termino: sine fundo **Raymūdus** Pu-

¶ **Q̄** nō possunt
eē plura entia
infinita.

to te etiā intelligere vt qm̄ diuina cēntia excludit a se om̄e non
eē. iō nō posse esse plura entia infinita. **Si** em̄ due cēnt infini-
te substātie: esse vnus nō eēt in altero. z sic neuter deus eēt p̄fe-
ctus z infinitus: cū vterq; haberet sibi p̄iunctū nō esse alterū
P̄terea qz deus abijcit a se oē non eē. iō debilitas: impotē-
tia: ignorātia longissime ab eo remouent̄. **Tenemus** ergo deū
summe eē virtutis. potestatis. sapiētie. z maiestatis: cui vniso-
li creandarū rerū potētia tribuat̄. **Dominicus.** Habēt hec
que dixisti ex p̄cedentib; p̄sequētiam. vnū tamē abs te interro-
go. **Deus** qz abigit a se om̄e nō esse. iō necario intra se cōtinet
om̄e esse. **Sequit̄** ergo qz deus hz in se eē terre. esse aque. eē ae-
ris z ignis. eē quoq; asini: bouis: leonis. **Sed** nunq̄d de ter-
ra ē: aut aer: aut ignis: aut asinus: aut leo. quis sane mētis ista

¶ **Q̄**uo deus in
se habz oē esse.
et qualiter oīa
sunt in deo

dixerit. **Raymūdus.** Facile respōdeo. **Duplex** est esse terre
aeris. ignis. oīm; rerum conditaz. **Unus** qd̄ in se habēt z in
natura pp̄ria quam videmus. **Aliud** quod in suo habēt cōdi-
toze: qd̄ videre nō possumus. **Res** ergo create iuxta esse quod
habēt in sua natura nullatenus sunt in deo. qz esse dei tale esse
habere nō potest: cū sit ipse incōpositus: indiuisibilis: immu-
tabilis: eternus. **Om̄ia** aut̄ creata de se sunt corruptibilia: cō-
posita: mutabilia: finita. taliter ergo nō sunt in deo. **Sed** qm̄
deus habet in se om̄e esse: ideo omnes res create sunt in deo
vt in suo creatore: moderatore: conseruatore. **Cape** manife-
stum exemplum. **Domus** quam tu fabricasti habet duplex eē.

Capitulum Tertium

Unū quod extra videmus in ppria natura. aliud qđ nō vide-
 mus in mēte artificis Ita z de rebz creatis itellige **¶ Domini-**
cus. Sed si deus abijcit omne nō esse. ideo nullum eē potest
 extra deū haberi. sed creature habēt (vt certū est) esse reale ex-
 tra deū. ergo vel tale esse est etiam in deo: vel deus non habet
 omē esse **¶ Raymūsus.** Fortiter me p̄mis **¶ Primū** dico. sepa-
 ra mihi ab omī re creata omē compositū: oē corruptibile. om-
 ne finitū. mutabile. caducū. diuisibile. z breuiter omē qđ sonat
 impfectionē atq; indigentā. Quod dū feceris vide si nō tunc
 omnia creata sunt in deo: imo ip̄e deus. Habet ergo deus oē
 esse reale rerum intra se. seclusa tamē a rebus omī impfectione
 que deo pfectissimo admisceri nō potest. Dico secūdo omnia
 entia eē in deo fm triplicē cause respectū. **¶ Exempli gratia:** do-
 mus fabricata respicit p̄mo suum artificē vt causam efficientē
 secūdo vt causam exēplarem. ppter similitudinē quā in suo ge-
 rit opifice. tertio vt causam finalem. ppter quem domus ipsa
 sumpsit originem. **¶** Pari modo de rebz creatis z suo conditore
 cogita: in quo sunt vt in sua causa efficiēte: formali: z finali. nō
 aut materialī. quia mūdus ex nihilo agente deo cōstitutus est
 Est etiā mundus in deo vt in suo gubernatore. puifore. pser-
 uatore. ppagatore **¶ Dominicus.** Adiutus sum respōsis tu-
 is. at qm̄ in rerum pductione incidimus: oro te vt quō a deo
 mūdus pcreatus sit breuiter edisseras **¶ Raymūsus.** Faciā
 quod p̄caris. **¶** Primo noueris mūdum p modum artis a mag-
 no deo nō natura neq; ex necessitate pductum. **¶** Nā ex quo de-
 us habet arbitriū liberū. ideo omnia pducit intellectu z volun-
 tate. **¶** Et quia mundi productio est artificialis. ideo non est de
 natura sui opificis **¶** Preterea sicut artifex pducit domū iuxta
 similitudinē quam gestat in mēte. ita z deus pulcrum pulcer-
 rimus ipse mundum mente continuit: et simili imagine extra
 in esse constituit. **¶** Et sicut artifex ante productionem habet in
 intellectu formam z similitudinē rei producende. alias eam
 producere non posset. **¶** Ita deus nunquam extra se mundum
 formaret. nisi ipam ydeam mundi prius in mente sua teneret.
¶ At quoniam deus hanc mundi similitudinē non potuit ali-
 unde ab aliquo extrinseco recipere. ideo ab eterno eam in suo

Quō deus cre-
 auerit mundū

¶ Dialogus Primus

retinuit intellectu. ac p̄inde m̄dus est in deo eternus. atq; id
ip̄m quod deus. Verū quia esse dei est multo p̄clarus. digni
us ac nobilius q̄s esse m̄di extra p̄ducti de nihilo: iō dignus
et illustrius esse habz m̄dus in deo q̄s in semetip̄o. Preterea
sicut artifex ipse p̄t innumeras domus p̄ducere p̄ domū quaz
gestat in mēte: ita z deus si vellet infinitos adhuc m̄dos for
maret ex mundi imagine quā retinet in corde. Et sicut artifex
meliori qua p̄t industria z iuxta cōdignam exigētiam domū p̄
ducit. ita z deus mundū quē condidit summā illi z cōdignam
p̄fectionē donauit. Verū in hoc fallit exēplum artificis z cōdi
toris. Nam qm̄ artifex solā ponit formā in materia: nec tñ fa
cit ip̄am materiā. ideo nō necē est vt sp̄ cū sua domo p̄maneat
Potest em̄ domus p̄sistere ip̄so ruēte. At nō ita est inter crea
turā z platem suū Deus nēpe nō solū ponit formā in materia
sz z ipsam materiā de nihilo p̄ducit Idcirco m̄dus necariā
habet cōtinuam p̄ntiam dei. nec posset ad momētum vnū p̄
sistere. sed p̄ p̄ceps iret in nihilū si suaz illi deus subtrahat ma
num Portat igit̄ deus robustissima manu sua mundū vniuer
sum. illum creans. illū moderās: p̄seruans: z ad finē debitum
cūcta p̄ducens. At qm̄ hic celsissimus p̄ditor p̄tinue m̄dum
p̄seruat z manu retinet ne ruat in nihilū. iō clare relinquē q̄
etiā p̄tinue mundum creat. sicut sol sine intermissione suos in
aere radios format. Nisi em̄ incessanter sol a se radios diffun
deret: radioz claritas p̄tabesceret. Ita z m̄dus repēte defice
ret si nō p̄tinue a deo crearet z serualet **Dominicus** Ex hys
que docte nūc porasti heresis p̄ipatheticoz p̄horum facile cō
uellit: qui m̄dum garrūt ab eterno fuisse. qd̄ si vez esset nūq̄s
potuisset a deo creari: nec egeret gubernatōe: p̄seruatōe: dire
ctiōe. Est ergo (vt tu asseris) in tpe z de nihilo a deo p̄ductus
nō necessitate: sed sola dei volūtate. dulcedine. bonitate. libe
ralitate. Dū ergo respicimus ad mundū quem in tāta maiesta
te de nihilo formauit. app̄hendimus dñm deum nostrum for
tissimū. omnipotētissimū. eternū. infinitū. incōmutabilem ac
summe vnū: immēse maiestatis. glorie. ac celsitudinis. qui de
nō esse vniuersa p̄stituit: retinet: z moderat̄. Hinc vehemēter
exulto dū huius admirādi opificis me facturū p̄sideo. z cum

Deus semper
est oi creature
sue necessari⁹.

Capitulū Quartum

de nihilo sum ab eo formatus: principalior tamē z dignior ps
sum vnūersi: sub ipso rerū omnīū caput et dñs. Gaudeo igit
et tibi raymūde grās maximas habeo qui me in id pduxisti vt
nouerim me habere tam nobile: tam sublimē: tam beneficū
creatorem: qui me cum nō essem nobiliter creauit. creatū ve/
ro pseruat: regit: z dirigit. At nunc vnde paululū digressi su/
mus ocius reuertamur.

Sicut deus habet esse: ita habet

et viuere: sentire: z intelligere

¶ Capitulū quartum

Raymundus. Animaduertisti q̄ fructuosus tibi fuerit
excursus noster: verū vt hortaris sicut paulo añ de esse
dei diximus. ita nūc q̄o deus viuere habeat differemus. Si
cuti p esse mūdi q̄o cernimus arguimus aliud esse q̄o non cer
nimus: sic p ea que videmus in mūdo viuere: deū viuere ma/
nifeste colligimus. Nunq̄ em mūdns viueret nisi deus añ vi
uisset. Preterea cū deus necario habeat esse: habeatq̄ q̄cquid
cōuenit cū esse: cū esse dei separet a se om̄e non eē. ideo necario
habet z viuere. qz viuere cōuenit cū esse. Viuere em ipm esse
nobilitat z illustrius reddit vt videmus ad oculū in creaturis
Si em deus haberet eē sine vita: sensu: z intellectu: tūc eē dei
nō includeret oē esse. quia vita: sensus: et intellectus sunt res
reales: que ab infinito esse separari nō pnt. Et ideo manifeste
colligit: vt quia hz esse: habet necario z viuere: z sentire: z intel
ligere. **Dominicus** Nihil verius. sed qz deus est ens simpli
cissimū z summe vnū: sine p̄positōe sine diuisione. ideo viuere
dei est oīno idem q̄o suum eē. nec sentire aut itelligere quicq̄
aliud sunt in deo q̄o viuere. Et quia deus est suum eē. z eē dei
idem est q̄o deus: ita deus est sua vita: suus sensus: suus itē in
tellectus. Et quēadmodū deus excludit a se oē non eē: omne
scz nō esse negatiuū: z non eē priuatiuū: ita excludit om̄e nō vi
uere: nō sentire: nō itelligere. Et ideo ab eterno z in eternum
deus viuūt sine p̄ncipio sine fine. Iō solus habet immortalita
tem. quia sue p̄petue vite nō potest ascribi p̄mutatio: nulla fie
ri additio: nulla alteratio. Et qz deus est sua vita: iō est tota vi
ta. nec est quicq̄ aliud q̄o ipsamet vita. **Hinc** seq̄tur q̄ omne

Q̄ viuere z in
telligere i deo
idē sunt q̄o eē.

B i.

Dialogus Primus

creatū viuit in deo. z ideo deo oia viuūt. nec aliqd in deo mō-
ritur **Raymūdus.** Pulcre admodū intelligis dictū nrī euā-
geliste: qđ factū est ī ipso vita erat. **Nā** ex quo oia viuūt in deo:
creature oēs que nūc viuunt etiā anteq̄ in se viuerēt in deo vi-
uebant. **Terū** nūc de ipso sentire pauca dicamus. **Sicuti** em̄
sensum in aīantibus esse videmus: ita deū quoq; (q̄ sensum il-
lis largitus est) sentire cognoscimus. **Præterea** si deus h̄ om-
ne esse: habet z sentire. qz sentire est esse: z valde nobile eē. ideo
nccārio est in deo. alioq̄ nō excluderet a se oē non eē. **Et** sic
ti deus est suū esse z suū viuere: ita est z suū sentire. qz viuere z
sentire nō faciūt in deo yllā distantīā. **Relinq̄tur** ergo qz de-
us audit: videt: odorat: sentit z tangit. **Nō** tñ eo modo quo id
animātib; cōuenit. sed inuisibiliter spiritaliter: realiter tñ. **Et**
h̄is vero que nūc de esse: viuere: z deī sentire diximus puto te
optime p̄prehēdere quid de suo intelligere dicere debeamus.

De sentire dei

**De dei intel-
ligere.**

Dominicus. Cōprehēdo plane: nccārio em̄ sequit̄ vt q̄ ho-
mini intellectū tribuit: cū is sit inter dei munera nobilissimus
ipse quoq; intellectū habeat oportet. **Et** quia intelligere est eē
imo prestantissimū esse. ideo si deus habet oē esse: habet z intel-
ligere. **Præterea** sicut esse dei est incōmutabile: nec p̄teritū re-
cipiens nec futurū: sed p̄ns solū. ita intellectus dei nō disc̄ur-
rit ab vno in aliud: sed sunt ei ab eterno p̄ntia oia. **Et** sicut nō
eget deus aliquo ad essendū: ita nullo indiget ad intelligendū
Quia vero eē dei est infinitū: z cōtinue suū eē intelligit: ideo sp̄
intelligit infinitū. **Et** qz in suo eē totus est mūdus z quicqd ad
huc esse p̄t. intelligēs ergo suū eē: totū mundū simul intelligit
et quicqd potest eē. **Et** sicut in deo sunt oia simul: ita simul oia
intelligit: videt: z cognoscit p̄ suū esse tanq̄ p̄ speculū vnuer-
sale. qđ est oīm rerum cōis ydea. **At** p̄o qm̄ tantū est suū intel-
ligere quantū z suū esse: ideo cū summa voluptate intelligit se
habere eternū eē: eternū viuere: se eē immortalem. oīpotentis-
simū. p̄fectissimū. z id verissime se eē quod in veritate est. **Et** qz
esse atq; intelligere in deo idem sunt: ideo z se intelligere intel-
ligit z sapere cognoscit. **Præterea** quia deus habet in se om̄e
esse z omnes essendi gradus. intelligens ergo suum eē: intelli-
git simul infinitos existentie gradus. atq; ideo actu intelligit

Capitulū Quartum

totum esse mundi: et omnes species: naturas omnes: et indivi-
 dua omnia. et quicquid vnq̄s aut fuit: aut est: aut futurum est:
 aut esse potest **U**no ergo intelligētie obtutu terribilis ille ma-
 iestatis oculus videt numeratq̄ totā arenam maris: aquarū
 et pluviarum guttas. omnes partes terre: et que in terra: aut
 in visceribus terre: aut in vndis et fluminibus generant̄. **O**m-
 nes itidem stellas celi: virtutes et cursus earum. omnes dies
 seculi et horas et momenta dierum: herbas et herbarum vires
 arbores oēs: fructus et frondes: semina et grana omnia. **H**o-
 minum quoq̄ demonum et angelorum cogitationes: intētio-
 nes: desideria: opera: et verba singulorum. **O**mnia videt: om-
 nia nouit: omnia discutit: et quicquid abditissimum est clarissi-
 me comprehendit. **O**mnia em̄ nuda et aperta sunt oculis eius
Ex hīs manifestissime lucet dei intelligentiam: dei noticiam
 infinitam esse: innumerabilem: incomprehensibilem. **R**ay-
 mundus. **C**um ingenti gaudio te hec audio differentem **O**p-
 time comp̄hendis incōprehensibilem esse dei eētiam: vitam:
 sensum: atq̄ intellectum. que quia in deo vnum sunt qui vnū
 ponit omnia ponit: et qui vnum tollit om̄ia tollit. **Q**ui em̄ di-
 cit deum nō intelligere: negat et deum esse. **E**t quia ens verus
 et bonum conuertuntur: qui negat deum esse: negat deum et
 bonum et verum et iustum esse **S**ed patere queso vt paululum
 lōgius te protrahā **D**ominicus. **P**atior q̄d vis **R**aymū-
 dus **V**ides ne igit̄ ex hīs q̄ iā diximus manifeste seq̄ vt p̄nter
 dicamus deū incorp̄eum eē et liberū h̄re arbitriū **O**m̄icus.
Per rimas (vt aiūt) hec vtcūq̄ video. oro tñ vt palā mihi ista
 demōstres **R**aymūdus. **D**iximus sup̄ idē esse in deo itelli-
 gere. sentire: viuere et eē. s; intelligere est spūale. q̄ et sentire et vi-
 uere et eē in deo penit̄ est spūale. **E**st q̄ deus natura spūalis in
 p̄positus: imp̄tibilis: simplicissimus. **H**inc seq̄tur q̄ deus est in-
 corp̄eus: impalpabilis: inuisibilis: nec aliq̄ sensu corp̄eo p̄cep-
 tibilis. **O**m̄icus. **H**inc pulcre elidit̄ heres̄ antropomorphi-
 tana: q̄ asserit deū h̄re hūani corp̄is effigiē: hoīemq̄ iuxta hāc
 mēbroz suoz descriptōem ad suā imaginē pdidisse. **N**ūc erro-
 re neq̄ssimus ipostor machomet̄ in suo alchorano: et indei in
 suo libro que thalmud vocitant lōgissimis fabulis p̄sequunt̄

Q deus est
 ens spūale

Dialogus Primus

Hos vero qui scimus quoniam spiritus est deus: ipsum in spiritu adoramus. Hinc deus optimus: maximus homini intellectum contulit a quo solo potest cognosci: diligi: reuereri. Horum gratia homo post mortem accipit deum pro munere: inuisibile: immensurabile: incapabilem. Intellectus enim humanus adeo nobilis est ut non possit caducis et visibilibus bonis munerari: et ideo bona intellectus sunt spiritualia: eterna: infinita semper permanentia. Hunc de secundo scilicet quod deus habeat liberum arbitrium ocius exequere

Deus habet voluntatem et li

berum arbitrium

Capitulum quintum

Raymundus. Qui homini liberum contulit arbitrium deus manifestum est quod et ipse liberum arbitrium habeat: quod nihil dat quod non habet. Preterea si deus habet esse intellectuale: hoc etiam et velle. quia intellectus sine voluntate esse non potest. Et sicut deus habet esse primum: ita voluntas eius est prima voluntas: nec sequitur ullam aliam voluntatem. idcirco quicquid deus vult: sua id vult propria voluntate. Et quia in deo esse et velle idem sunt: ideo quaecumque de dei esse supra diximus: de sua voluntate dicere tenemur. quod videlicet est immutabilis: inuariabilis: eterna: plenissima: plenissima: omnipotentissima. Et sicut deus intelligit se primo et suus esse: ita vult primo seipsum et suam plenissimam perfectionem. Et quemadmodum habet: ita et cupit sibi omne bonum: omne gaudium: omne solacium. Est ergo in continua iugiter leticia: et habet eternum gaudium intra semetipsum. Preterea cuius voluntas in deo idem sit quod intellectus: cuius prima operatio est intelligere propria sensumque verborum. Secunda discutere pro rationem an res intellecta vera an falsa sit iusta vel iniusta. Tertia operatio quod verum et iustum est approbare: reijcere autem quod falsum est. Quia ergo voluntas et intellectus in deo unum sunt: non potest sua voluntas ab intellectu discordiam facere. ideo deus nihil potest velle contra rationem nec contra iustum iudicium intellectus. Idcirco diuine operationes iuste sunt rationabiles: ordinate: sancte et vere. et voluntas eius spiritus est rectissima: iustissima: ordinatissima: et prima regula que obliquari et in transuersum duci non potest: nec a veritate vllatenus declinare. cuius sit ipsamet veritas. Que etsi mala aliquid atque iniusta fieri permittat.

Nota tres operationes intellectus

Capitulum Sextum

nunq̄ tñ ea inordinata relinquit: sed ea sp̄ dirigit in bonū finē

Dominicus. Hinc manifeste colligit̄ nunq̄ debere hominē murmurare p̄tra voluntatem dei. sed equo animo perferre quicq̄d in illū diuina censura decreuerit. Et ideo volūtas que ab hac diuina et p̄ma voluntate discordat tortuosa est: inordinata: iniusta: penis digna atq; supplicijs **Raymūdus.** Verum asseris. sed nūc sequere me queso: et ex cognitione liberi arbitrii de deo tuo stupenda magnificaq; agnosces. Ex quo em̄ in deo est liberū arbitriū primū atq; eternū: ideo diuina libertas est prima. eterna. summa. plenissima. que a nullo vnq; aut dep̄mi possit aut violari. Hinc seq̄tur q̄ habz oīa que summe competūt libertati. Et ideo deus qcquid vult est. et quicq̄d nō vult nō est. et eo modo quo vult et sicut vult est. Est ergo talis tantusq; qualis quātusq; vult esse. alioquin sua volūtas eēt restricta et ipedita. nec in summa p̄sisteret arce libertatis **Dominicus.** Omnino necē est ita fateri. idcirco p̄sequēs est deus esse oīpotentē: summe bonū: summe benignus: summe iustum misericordem: oīa sciētē: oīa que vult de nihilo p̄creātem Nam talem se ac tātum esse vult atq; desiderat. Est ergo summus dñs: summus imperator: solus bonus et potens rex: cui subest cū voluerit posse. cuius virtuti nemo resistit. cuius sapiētiam nemo fallit cuius dulcedini se nemo subducit **Raymūdus.** Magnifice tu quidez. nam plena libertas arguit deum oīpotentē cum summa sapiētia: et summe sapiētē cū summa potētia. Cum em̄ in deo hec vnū sint: tantū potest quātusq; intelligit: et tātum intelligit quātum sufficit. alioquin vnū atq; idē numero esset seipso maius et minus. Verū licet esse: viuere: intelligere: velle et cōm̄ia in deo vnum sint. aliq̄ tamē appropriate magis vni tribuūtur q̄s alteri. Nam qz deus viuere ideo est immortalis: impassibilis: incōmutabilis. Et qz intelligit: id est summe sapiētie: summe industrie. oīa regens. oīa p̄spiciēs. Quia vero oīa potest: ideo oīa que vult p̄ducit. destruit: et rursū p̄struit. et oēm altitudinem se extollētem p̄primit et extinguit. At qm̄ deus beniuolam volūtatē habet id est bonus mit̄. benignus. p̄stabilis sup malicia. iustus. scūs. rectus. et verus. Hec satis ex hīs q̄ supra diximus elucescūt. At nūc

13
De ex libero arbitrio dei oīs eius p̄fectio ostendit̄.

Dialogus Primus

paullulū sublimius oculos attollamus. et quā iam p̄ eē mundi ad dei esse p̄scendimus. p̄gnouimusq; hūc mundū de nihilo et ex tpe a deo p̄ductū. indagemus q̄so adiutore deo ut p̄ hanc manifestā p̄ductionē aliā inuenire possim⁹ multo ista meliorē: digniorē: sublimiorē

Q mundi p̄ductio arguit aliam in deo p̄ductionē multo ista meliorem.

Dominicus Nō erit meo iudicio graue hanc p̄ductōem licet admodū occultā inuenire. si tñ mētis aciem acriter intēdūmus. Nā hec de nihilo mundi p̄ductio pandit nobis excellentiā: potentiā: sapientiā et bonitatem magni dei. Sed multo nobilior. altior. et melior sine vlla p̄paratōe eēt illa p̄ductio de sua infinita et altissima eētia q̄s ea que de nihilo est: tantoq; p̄stantior quantū distat diuinū atq; eternū eē a nihilo. Videmus ad oculū hoīem p̄ducere domū nō inquantū hō est sed inquantū artifex est: et hanc domū nō de sua facit natura: sed materia aliena. Producit quoq; de sua natura hoīem simīlē sibi inquantū hō est uiuentē: rōnisq; capacē ad imaginē et similitudinē suā. Sed multo p̄clarior magisq; radicalis et cōueniens est hoī inquantū hō est sibi silem in natura p̄ducere: q̄s more artificis domus extra se de aliena suba formare. Hoc exēplo duplicē in deo p̄ductionē eē mōstramus. vnā q̄ ut artifex mundū de nihilo creauit. aliā q̄ tāq; de⁹ de sua suba filiū edidit

Deus de sua natura deū p̄ducere

rit rōnibus aliquantis ostenditur

¶ Capitulum sextum

Raymūdus. Solidū satis fundamentū posuisti. nūc sup̄ est ut aliquāntis rōnibus probē deū de sua substātia deū p̄duxisse. Si deus voluit aliqd p̄ducere de nihilo: multo āplius voluit aliquid p̄ducere de semetip̄o. si voluit ergo et potuit alioq̄n nō est oīpotens. Nūc ergo q̄ placuit sibi mundū de nō ente p̄ducere: multo magis placuit sibi de sua pp̄ria natura filiū generare. Istud cogimur dicere ne illi aut impotentia aut tristitia asscribamus. In summa eīm tristitia et impotentia deus erit si generare filiū voluit et nō potuit. Preterea: q̄nto creature a deo p̄ducte magis st̄ illi siles tāto eas magis diligit atq; p̄lectif. Summe ergo illū diligit quē de sua natura sibi simīlē generauit. Ut ḡ sit in deo summ⁹ cōplacētie et amoris ḡ/ dus necē est ponere aliū de sua eētia p̄ductū in q̄ sibi summe placeat. **Dñicus.** Satis bec rō pregnās est. Nā si de⁹ gau

Capitulum Sextum

det societate alterius de nō eē pducti: z delicia eius sunt eē cū filijs hoīm: multo iocūdius in societate sui filij sibi oīno simillimū g̃tulabit. **U**ex tu qd cepisti. p̃seque **Raymūdus** Deus est realissime infinitus: immēse virtutis atq; vigoris. nā sūma natura ē summe actiua. g̃ nccario seq̃tur q̃ sit in eo pductio infiniti. **S**z pductio mūdi nō est nisi pductio vnius p̃cti respectu infiniti dei. z qz etiā impossibile ē q̃ infinitū in actu possit pducī de nihilo. al̃s eēnt duo dī dīj actu infiniti. nccē est g̃ q̃ deo pducatur rē actu infinitā de sua substātia ifinita **Dñicus**. Facile ego ista p̃cessero. nā qm̃ in deo repitur pductio: nccē est q̃ in eo sit summa atq; infinita pductio q̃ nulla possit maior itelligi. **E**t hec ē pductio sue imaginis z sue plis **Raymūdus**. Videmus p̃terea q̃ qlibet res creata suā naturalr̃ z incessantē pducit imaginē vt pz in speculo: in q̃ qlibet res obiecta suā im̃pmit similitudinē. sol qz generat radiū z ignis calorē. **S**i g̃ hanc generatōem deus alijs a se tribuit creaturis: multo magis ip̃e de semetip̃o suā p̃tinue generabit imaginē sibi oīno simillimā itelligētia z sapia z potētia z dulcedine z bonitate **Dñic** Optime deducis. si eī de nihilo creat deus res tpales q̃ viuūt sentiūt z itelligūt: multo magis pducet de sua natura sobolē viuētē itelligentē sapientē sibi penitē p̃formē z tanq; splēdo ris radiū de suo lumine p̃deuntē **Raymūdus** Possent qdē herōnes sufficere. libet tñ aliq̃nto robustius incūbere **C**ū nihil suauit̃ meli⁹ z amabili⁹ sit summa iocūditate. ne g̃ hāc deo denegemus: nccē est in eo ponere infinitā iocūditatē. s; sūma atq; imensa iocūditas nō p̃t esse sine societate alteri⁹ summe sibi filis atq; p̃formis: in q̃ sit verus amor p̃a iocūditas: summa suauitas. **H**abet g̃ deus ap̃d se aliū a se pductū sibi oīno simillimū: in q̃ sicut in p̃po filio delectat̃: exultat: g̃tulāt. **P**reterea cū naturale sit deo z sūme ppriū tribuere atq; largiri. sicut clare pz in rez oīm creatōe. hz eīm qlibet res tantū muneris diuini q̃ntū ipsa recipe potuit. **V**idemus qz q̃ vnaq; res id qd accepit alijs festinet im̃p̃turi. **F**am corpa celestia p̃tinuo influunt in hec inferiora. **E**lemēta quoq; oibus corpalibus rebus se pmiscēt. **A**rbores etiā z herbe rebus sensibilibus suos fruct⁹ vltro cōicant **H**inc ostēdit q̃ sūma ingenuitas ē aliqd lat

B iij

Dialogus Primus

giri. At quoniam deus est omnium nobilissimus. ideo largiri illi puenit in summo gradu. estque sibi summe naturale et maxime pueniens. Sed tribuere et esse in deo unum sunt. id sicut suum esse est infinitum sic et sua largitio est infinita. Et sicut necesse est deum esse: ita et necesse est deum largiri. Hinc sequitur oportere deum dare totum quod habet. alioquin non esset infinitus largitor. **U**lex ne ista largitio sit in deo vacua: necesse sequitur ut si est infinitus aliquis largitor sit et infinitus acceptor qui totum in se recipiat quod alter tribuere potest. **E**rit ergo iste acceptor suo largitori per omnia equalis: eque nobilis: eque sublimis. eque perfectus. infinitus: eternus. **A**t quoniam maior est et perfectior actualis largitio quam potentialis. et intrinseca quam extrinseca. et substantialis quam accidentalis. et de propria natura quam de nihilo producta: id necesse est quod ab eterno fuerit in deo ista largitio: et ista productio substantialis: naturalis. et actualis eque nobilis ut est ipse productus. **D**ominicus. **E**fficacissima hec ratio est. **N**am largitio que fit a deo ipsis creaturis pene nihil est si ad suam immensam munificentiam referatur. **D**aximum vero quod deus dare potuit est quod tribuerit totam suam substantiam alteri persone. **E**t nisi id fecerit cum sit ipse indivisibilis et simplicis nature nihil de proprio tribuit. nec dat quod optimum habet: imo totum sibi retinet. et sic puenit esse auarissimum et enacissimum. quod omnino longissimum est a tanta liberari et munificenter

Q in simplicissima atque indivisi-

bili unitate summa sit trinitas personarum. **C**apitulum septimum

Raymundus. **H**is itaque promissis nunc facile erit in uno et simplici deo personarum ostendere trinitatem. **S**upra monstratum est quod esse dei est infinitum. imprimitibile et summe simplex. et id non potest una pars dari et altera retineri. sed necesse est ut dum concitatur ex integro concitetur. **N**on ergo deus suum esse alteri largitur totum datur et totum retinet. et sic persona tribuens et persona recipiens habet idem atque indivisibile esse: unam naturam: unam numero substantiam. et in nullo differunt nisi quod unus est largiens: alter recipiens: iste habens esse diuinum a semetipso. ille ab alio. iste productus: ille generans: ille generatus. **A**t quoniam largitor non est receptor nec econuerso. ideo in essentia diuina inuenimus duos reals distinctos. unus generans alter generatus

Capitulum Septimū

vnus pater alter filius. **Dominicus.** Delitescat nūc sabel/
lius impurus hereticus q̄ dicit patrē z filius solo inter se noīe
discrepare: nec in re sed in voce solā facere distantia: posseq; eū
q̄ pater est filius eē: z qui filius pater. **Sed** progredere queso

Raymūdus. Quia igit̄ totū esse diuinū tribuit̄ alteri z ni/
hil penitus retinet̄ quin id cōicetur filio a suo patre. ideo inter
patrē z filium est summa coequalitas: summa p̄substantialitas
summa coeternitas: potestas eadē: eadēq; maiestas

**Domi
nicus.** En hinc funestissimus **Arrius** vehemēter elidit̄: qui di
cit filiū suo patrē minorē: nec genitū esse a patre. sed añ mundi
creationē a deo cōditum factūq;.

Sed assertio tua verissima
est: quia vbi inter patrē z filiū est vna substantia nō potest vnus
altero prior eē duratōe **Nā** licet vnus oriat̄ ab altero. tñ simi/
liter sunt ab eterno.

Ex quo em̄ diuine nature est largiri: iō ab
eterno fuit ip̄a elargiēs: z ab eterno recipiens: s; largiēs pater
et recipiēs filius **S; prestoloꝝ** mibi (quā pollicitus es) demō
strari in deo trinitatē

Raymūdus. En soluo p̄missum. **In**
om̄i natura intelligibili z spūali inuenitur z intellectus z volū
tas **Intellectus** est naturalis. z naturaliter opatur z ex necēta
te. **Volūtas** aut̄ libera est et ideo libere agit. **Est** ergo duplex

in natura spūali p̄ductio vna neccāria z naturalis q̄ fit p̄ modū
intellectus: alia libera z volūtaria q̄ fit p̄ modū volūtatis **Pri**
ma p̄ductio in deo est naturalis et neccāria. deus em̄ intelligē/
do seip̄m z suā essentiā p̄ducit neccārio suā imaginē sicut sol ra
diūm. z largit̄ sue imagini: hoc est sue soboli totā suā substan
tiā.

Et quia ista p̄ductio est p̄ modū nature. iō vocat̄ genera
tio. **Et** quia fit p̄ modū intellectus: ideo p̄ductus vocat̄ verbū
patris: imago z sapiētia patris. **Quia** vero q̄libet p̄ se subsistit
ideo vterq; p̄sona nuncupat̄. **Porro** qd̄ a volūtate p̄ducitur
amor est. z quia est vna volūtas patris z filij: iō a patre et filio
amor p̄cedit. qui est spūssanctus

Habes ergo in deo tres per
sonas: patrē: z filiū: z spiritūsanctū **Dominicus.** Habeo fa
teor. sed spūssanctus quō in trinitate persona sit paulo q̄so enī
dentius ostēde.

Raymūdus. **Faciā** breuiter. diximus sup̄
patrē esse largientē z filiū recipientē. sed vbi ē largitor z recep
tor oportet q̄ aliud inde p̄cedat. qd̄ sc; nec sit dare nec recipe

Nota duplicē
in natura spūa
li p̄ductionē. sc.
nature z volū
tatis.

Dialogus Primus

videlicet amor q̄ procedit a dante in recipientē: ⁊ a recipiente in dantē. Et sic est ibi amoris p̄cessio q̄ est tertia res ⁊ tertia p̄sona: que neq; pater est neq; filius sed amboꝝ spūs. **Dic** autē amor necario a patre filioq; p̄cedit. qz pater non p̄t nō amare suā imaginē: suū filiū a se p̄ductuz. nec filius non p̄t nō amare patrē qui se genuit. **I**sta autē p̄ductio fit a duob; simul. qz pat̄ nō est p̄or filio s; ab eterno sunt fil. ⁊ ideo nō p̄us p̄cedit amor a patre in filiū q̄; filij in patrē. neq; sunt due p̄ductōes amoris qz nō est nisi vna volūtas patris ⁊ filij a q̄bus amor iste p̄cedit.

Dñicus. Hinc euidenter destruit̄ heresis moderna grecor; qui asserūt a solo patre p̄cedere sp̄s sanctū: quasi ⁊ filius patrē nō amet: a quo tantope se intelligit amari. **Sed** p̄ge q̄ cepisti.

Raymūdus. Sicut ḡ he tres p̄sone h̄nt eandem numero essentiā siue substantiā. ita sunt inter se p̄ oīa equales. q̄ppe q̄bus est vna diuinitas: equalis gl̄a: coeterna maiestas. **S;** pater generās: filius genitus: sp̄s sanctus amboꝝ nex: amor amboꝝ: ⁊ amboꝝ charitas.

Dñicus. Egregie nunc p̄fus hinc arrius abcedit. q̄ impia voce ausus est dicere sp̄s sanctū creaturā esse ⁊ seruū esse patris ⁊ filij. **Nā** reuera necesse est qz amor q̄ a patre filioq; p̄cedit sit infinitus. qz pat̄ amat filiū quātum p̄t ⁊ ecōuerso. ⁊ qz pater p̄t in infinitū amare: ⁊ filius fil. igit̄ amor (q̄ est sp̄s sanctus) est infinitus. oīpotens. eternus. oīm rector ⁊ dñs. ⁊ patri ⁊ filio coeq̄lis.

Raymūdus. **V**idi sti certe in q̄ sublimia aīm porreximus. **Ex** p̄paratōe em̄ hoīs ad res inferiores triū graduū penes p̄uenientiā generalē rep̄te in dei cognitōem puenimus. quē nūc scimus ⁊ esse: ⁊ viuere et sentire ⁊ intelligere. quē etiā videm; ⁊ in simplici cēntiā vnū esse ⁊ trinū in p̄sonis. **Nūc** sup̄ est vt p̄paremus hoīem ad res inferiores penes p̄uenientiā magis specialem: ⁊ ex hac cōparatione aliud quoddā mirabile lumen illuxerit nobis: quoz nosip̄os ⁊ dei gloriā contemplemur.

Dominicus. **F**iat obsecro quod dicis: libens animū accōmodo expertus fructum disputationum nostrarum.

Comparatur hō ad res inferiores triū graduū penes p̄uenientiā specialē. ¶ **Caplm. viij.**

Capitulum Octauum

Raymūdus. Cōuenit itaq; hō cū reb; sibi subiectis gene-
rali pueniētia vt sup̄ diximus: qz h; esse cū inaiatis. viue-
re cū plātis. sentire cū aialibus. Nūc paulo specialius hoīem
alijs pferamus. Primo puenit cū reb; p̄mi gradus que tm̄
esse habēt z nō viuere. Cōuenit em̄ cū elemētis z corpibus ce-
lestib;. Nā sicut illa inter se ordinata sunt: nobilioza em̄ et dig-
nioza altiozē obtinēt locū: z minus digna inferiorē. ideo ei ce-
lum sursum z terra deorsum. z aqua p̄minet terre. aer vero et
ignis sicut hīs meliores ita z altiores sunt. Ita pariformiter
in corpe humano caput (qd̄ est inter exteriora mēbra nobilissi-
mū) supremū retinet locū. z mēbra min⁹ digna: vt sunt pedes
et tibie terre pp̄inquoza sunt. Et sicut sup̄iora corpa influunt
et regūt ista inferiora: ita caput influit z regit minoza membra
Et quēadmodū sol medius planetaz tribuit lumē et influit vi-
tam: residēsq; in medio sursum tribuit z deorsum. Ita cor hūa-
num (qd̄ oībus mēbris vitā influit z calozem) collocat̄ in me-
dio. z sua munera distribuit sup̄ius z inferius. **Dominicus**
Preclara p̄cinnisq; p̄cordia. **Raymūdus.** Cū reb; vero se-
cūdi gradus maiori adhuc p̄cordia hō sociat̄. Nā sicut granū
de quo seu arbor seu planta nascit̄: materiā augmentūq; reci-
pit a terra: vt inde radix. trūcus. ramiq; p̄cedant. ita granū il-
lud de q̄ hō pullulat a sanguine mēstruo in v̄tre matris aug-
mentū recipit vñ mēbra oīa generent̄. Et sicut ex vno puo se-
minis grano tot diuersa p̄cedūt: radix. trūcus: cortex. frōdes
folia: fructus: et semina. Ita ex vno modico patris tui grano
oīa corpis tui interiora z exteriora mēbra pdierūt. **Domini-**
cus. Hinc euident̄ aspicio opus me eē magni dei: q̄ hoc mo-
dicū granū patris mei in tot diuersa z mirabilia mēbra protra-
xit: esseq; vnū atq; eundē opificē qui z arboruz corpa distinxit
et hoīm. Nam cū corpus humanū formēt̄ in matris vtero ip-
sa aut nesciēte aut dormiēte: aut etiā plerūq; nolēte luceclari-
us apparet q̄ in formatōe humani corpis infinita potētia: sa-
piētia: z benignitas creatoris penit⁹ opata sit qui sup̄ oīa alia
corpa illd̄ nobili⁹ pdidit: distinxit z organisauit. **Raymūdus**
Jam nō erit difficile mōstrare pueniētiā cū reb; tertij ḡdus. **Cū reb; ter-**
tj gradus

Quo hō cōue-
nit cū reb; p̄-
mi gradus.

Quo cōtente
cū reb; secū-
di gradus

Cū reb; ter-
tj gradus

Dyalogus Primus

matris hoz mēbra formanē. ita z hō p coitū gignit: z in vētre
sue parētis coagulat: format: z alit. **A**lia caput hnt: oculos
aures zc. z qnq; decorantē corpis sensib: pariformiter z hō
la comedūt: digerūt: egerūt. sic z hō **I**lla in terrā de q̄ sumpra
sunt p mortē reuertunt. ita z hō cū puluis sit in puluere reuer-

Lumen qd ex
cōueniētia ista
resplendet.

Dominicus. **D**ata hac pueniētia: audire nūc abs te cu-
pio qd inde lumē debeā speculari **R**aymūdus. **H**ec pueni-
entiā rez oīm inter se: ostēdit q̄ vnus atq; idē sit artifex: vnus
deus z dñs oīm. vnus ordinator z rector hoīs: aialiu: planta-
rū: z elemētoz. **A**rguūt em̄ vnū p̄siliū: vnā puidentiā: vnā po-
tentiā: vnā bonitatē. **N**ō em̄ eēt tanta rez oīm inter se p̄cordia
et similitudo si duo eēt opifices: duo moderatores **U**nus est ḡ
dñs q̄ z hoī intellectū p̄tulit: atq; plātaaz atq; arboz opa mo-
derat **E**adem q̄z oīm rez materia vnū mōstrat artificē summe
potentē: summe sapientē: q̄ de vna eadēq; materia tot innume-
rabiles mirabilesq; rez formas p̄ducere potuit: voluit: scinuit
et fecit. **I**llud q̄z nō mediocriter mirandū q̄ de vili: infima: ter-
restriq; materia tā nobile humanū corpus plasmare voluerit
qd capax esset aīe rōnalis z summi artificis imaginis. **S**i em̄
hoc tale corpus ex lapidib; p̄ciosis: aut certe ex aliq̄ celesti ma-
teria p̄didisset nō esset tāta admiratōe dignū **N**ūc ḡo cū ex vi-
li luto illud suscitauerit satis suā potētiā z sapiām egregius cō-
ditoz ostēdit. **H**inc potes etiā intelligere q̄ si te ex tā p̄ceptibi-
li massa formare potuit: poterit q̄z si voluerit multo te sublimi-
us attollere z in statū multo nobiliozē subleuare: z corruptibi-
lē puluere tuū immortalē reddere **D**ñicus. **C**apio lumē: id
q̄z nō paruū. vn̄ z datorū luminū z tibi maxias habeo grās
Raymūdus. **V**idisti itaq; q̄nta cognouim⁹ ex p̄p̄tiōe hoīs
ad sua inferiora penes pueniētiā: nūc reliquū est vt hoīem cō-
feram⁹ ad res ceteras penes dñāz: z multo āplioza de hoīe z
hoīs p̄ditore cognosces q̄z hacten⁹ p̄gnouisti **V**erū qz iā p̄ā-
dij hora est: et fame ylia p̄tabescūt: vox q̄z iā a sermonis p̄tute
succūbit: oro vt sequentē disputatōem donec stomachus cō-
fortē differri patiaris **D**ominic⁹. **P**atior libēs. sumpto ei
cibo fortius instabim⁹ **N**ā tritū apd̄ rhetozes puerbiū est: bñ
inflatas tibias meli⁹ resonare solere **F**init p̄mus dyalogus

Dialogus Secundus

Hic comparatur homo ad res se infe-

riores penes differentiam generalē

¶ Capitulum nonum

Raymundus. Roboratis nūc paululū viribz ppare mus si placet hominem ad inferiores gradus rerū penes dñam. z pmo iuxta differētiā generalē. se cūdo iuxta differētiā specialē: z grādia quedam z sublimia que nondū vidimus intuebimur. Res em̄ trūū inferi orum graduū multū ab inuicē separant. et in ipis sunt distin/ cta genera: z species inter se plurimū differētes. Sed hō ma/ xima nobilitate z dignitate distat a ceteris. nō quia aut existit aut vivit aut sentit: sed quia intelligit. Dabet em̄ hō liberū ar bitrium p quem p̄t cognoscere: intelligere: discernere: z velle z nolle. Ita ingenua dignitate hō p̄minet vniuersis subter se creaturis. qz ille om̄es opantur ex necessitate. hō aut ex intelli gibili z libera volūtate. Ille suas opationes nō intelligit. hō qd̄ opatur z intelligit z diligit. **Dominicus.** Patz amplissi/ ma differētia. sed q̄s inde nascit̄ fructus **Raymūdus.** Ma gnus certe atq; sublimis. Nā cum hō hz intellectū potest itel ligere verba: sermones. sentētiās: p̄t discernere quid vez quid falsum: p̄t etiā quod vez z bonū est eligere: qd̄ aut falsuz est re probare. Potest p̄terea se rebz que sub se sunt comparare: z se multo nobiliozē cognoscere. Potest etiā de vna cognitiōe ad aliā z de minore ad maiorē cōscendere. p̄t quoq; intelligere se intellectū nō a se sed a suo opifice recepisse. Vez quia creatu/ ra nō potest ascēdere vltra suū creatorē. iō hō suo intellectu z cogitatu nequaq; p̄t deū trāscendere: a quo accepit z vivere z intelligere z desiderare. Dinc sequit̄ qz nō potest hō p̄stātius aliqd̄ aut melius vel cogitare vl̄ desiderare suo maximo z op/ timo creatorē. Alioquin maior erit hō cogitando q̄s deus exi stendo: essetq; aliqd̄ maius in creatura q̄s in creatorē. qd̄ impi um est dicere **Dominicus.** Vere impiū. nunq; em̄ creator hoc sue tribueret creature vt possz aliqd̄ se melius: se dignius aut intelligere aut cupere. qz z hoc nature repugnat z imbecil lem z impotentē atq; ignobilē argueret creatorē. Si em̄ possz hō aliquid melius estimare aut cupere q̄s suus est p̄ditor: tunc

Nota fructū huius dñicie.

Dialogus Secundus

certe nō esset nec optimus nec maximus deus. **U**ez qz z hu/
mana cogitatio z affectio p̄t ascendere in infinitū. iō qui hanc
capacitatē homini tribuit deus: necē est vt sit z ipse infinitus.

Raymūndus. Optime p̄fiteris. ex intellectu ergo z cogita/
tu humano euidenter omnia approbamus de deo q̄ illi p̄nt cū
summa veritate z veneratōe tribui et ascribi. Capesce igit̄ et
intellige hāc quā tibi nūc affero regulā in humano corde fun/
datā. **D**eus est quo nihil maius cogitari potest. **U**el deus est
qđ oīm maximū cogitari potest. **D**ominicus. **C**apio regu/
laz. mirabile iocundūq; lumē z quod nos vehemēter inflāmet
ex hac regula hausuri sumus. **C**ū em̄ deus est quicqd maximū
hō cogitare potest. ergo necārio deus est perfectissimus. opti/
mus. dignissimus. nobilissimus. altissimus. oīpotentissimus
et prudētissimus. **N**ec em̄ hō de deo maximo cogitare p̄t z il/
li cum summa veritate attribuere.

Practica huius regule ad p̄ban

dum om̄ia p̄fectissima de deo

¶ **C**apitulū decimum

Raymūndus. Propinquius hanc regulā explanemus.
Cū igit̄ deus est optimū z prestātissimuz qđ hō cogitare
p̄t. ideo necārio deus est oē illud qđ melius est esse q̄s non esse.
Hinc cognoscimus qđ deus nō potest cogitari nō esse. sed ha/
bet p̄fectissimū esse. **E**t qz hō potest cogitare qđ deus est suū eē
nec acceperit esse ab alio. nec a nihilo nec a seip̄o. igit̄ deus est
suū esse. **H**ō potest cogitare deū esse eternū. immēsū. infini/
tū. ideo necārio deus est eternus: immēsus: infinitus. als de/
us esset humana cogitatōe minor: qđ nefas est dicere. **H**ō po/
test cogitare deuz esse summā essentiā: p̄ se subsistentē: nullius
egentē ope: oīa ex nihilo creantē. oīa moderantē. igitur talis
est deus. **H**ō potest cogitare deū nō solū iustū esse aut veracē
aut viuētē: aut beatū: aut bonū. sed eē ip̄am iusticiā: veritatē
vitā: beatitudinē: z bonitatē. **T**alis igit̄ est deus. **H**ō pōt co/
gitare simplicē esse deum: incōpositū: insolubilē. hoc em̄ ma/
gis p̄gruit diuine nature q̄s putare eū p̄positū esse aut in p̄es/
diuisibilem. **E**st ḡ deus simplicis nature z insolubilis. atq; iō
incorruptibilis. **H**ō potest deū cogitare incircūscriptum: nec

18

Capitulū Decimum

loco p̄tineri nec tpe. hoc em̄ est p̄stantissimū. in nullo ergo lo-
co vel tpe coartat̄ deus. sed est sil' z semel in om̄i loco z tpe: nec
inclusus nec exclusus. **Nō** p̄t cogitare deū posse plura in infi-
nitū z facere z cognoscere q̄s possit mens creata p̄cipere. ergo
sic est vt hō cogitauit. alioqn̄ deus nō esset id maximuz qd̄ hō
cogitare p̄t. **Dominicus.** **Cū** maxima te audio voluptate.
Hinc luceclarius intueor p̄ humanā cogitationem infinitas
posse deo tribui dignissimas pp̄rietates. **Q** uidelicet deus est
in infinitū bonus: pius: benignus: fortis: iocūndus: beatus be-
nificus: honorabilis. gloriosus. **E**t q̄ hec oīa in tanta habeat
p̄fectioe qua nō potest altera p̄stantior estimari. **E**t qz hō co-
gitat deū iustū z bonū: iō tribuit illi odiū oīs peccati oīs mali-
cie z neq̄cie. **Hinc** seq̄tur q̄ deus odit in infinitū oē viciū sup-
bie. luxurie. oēm dolū. fraudē. simulatōem. **E**cōtra. qz summe
bonus est. iō hō estimat deū in immēsū diligere oēm p̄tutē
charitatē. mūdiciā. humilitatē. timorē. obedientiā. verecūdiā
Uez tu q̄so vltra p̄gredere. **Raymūdus.** **Nō** p̄terea p̄t co-
gitare in deo eē infinitā p̄ductōem. nec debere esse sterilē eū q̄
tantā rebz creatis attulit fecūditatē. **H**abet ḡ deus filiū quem
naturalr̄ p̄ducit p̄ intellectū. hz z spiritūscm̄ quē libere a se p̄-
cedere facit p̄ arbitriū. **C**erte nūc vidisti q̄s sublimia z summe
dignissima de suo factore hūana cogitatio p̄cludere p̄t et sibi
in veritate tribuere. **Nō** nisi fecerit: p̄uersus est hō. impius. su-
pbus. z sui p̄ditoris acerrimus inimicus. **Dominicus.** **V**e-
rū dicis. sed rogo te: nunqd̄ iō istas dignitates deus hz qz hu-
mana cogitatio eas estimat deū hzē. **N**unqd̄ mea cogitatio di-
uitē deū facit vt inops atqz egenus sit cū eas illi noli tribuere
Raymundus. **I**mpiū est ita credere. **D**eus em̄ q̄ ab eterno
oīm bonoz pulcrozūqz ditissimus possessor fuit: nihil a sua p̄t
recipe creatura. **S**z nos q̄ ceci z ignorātes sumus nō possu-
mus p̄ma fronte mētis obtutū in dei lumē infigere. sed a n̄ro
qd̄ in nobis ē lumē illud nitimur estimare. **N**am qz hō cū sit
imago dei p̄t in infinitū ascēdere cogitādo: optando: volēdo:
iō oīno dignissimū arbitramur vt hoīs creator vnū gradū su-
pra hominē ascendat: habeatqz veraciter existēdo quicqd̄ illi
hō tribuit cogitādo. ne sit deus humana cogitatōe aut minor

Dialogus Secundus

ant' deterior **Dominicus.** Fecisti satis questuicula mee

Quo per scdam operatōem intel

lectus hō omnia affirmat vel negat que sunt homini necāria inquantum homo est.

Caplin vndecimum

Raymūsus. **D**iximus supra tres esse opationes intel-
lectus. Prima est intelligere verba sensumq; verborū. per
hanc hō multū differt a brutis vt iaz patuit. Scda opatio est
discutere quid verū quid falsum. qd bonū quid malum. p hanc
multo amplius a bestijs distat. Tertia opatio est: qd verū qd
bonū est prudēter eligere. z aspārari acriter quod malū est. Et
p hanc a brutis hō lōgissime separatur vt in subditis patebit.
Per scdam ergo opationem intellectus discernit hō inter ve-
rū z falsum. z p tertiā operatōem eligit ex hijs qd sibi vtile in-
dicat: honestū z necessariū. Ad hoc em̄ ptulit hōi intellectus
deus optimus vt illo vtaf in bonum suū z applicet ad suā vti-
litatē z salutarē necessitatē. **Dominicus.** Equidē assentior
ego **D**ebet em̄ hō imitari ceteras se inferiores creaturas: q̄ sui
cōditoris munera sibijp̄is applicāt in sui p̄seruatōem z in suā
nccitatē. Res em̄ primū gradus ad hoc laborant vt id p̄ma-
neant qd sunt. Res scdi z tertij gradus vt sp̄ viuant z sentiāt.
etsi nō in indiuiduo saltē in specie. **D**ebet ergo etiā hō suū sic
dirigere intellectū z volūtatem vt inde p̄modū: bonū: gaudiū
spem: p̄solatōem z pacē consequat. **H**ec dico nondū tū intel-
ligens quorsum me p̄tracturus sis **Raymundus.** Ad stu-
pendū prozsus z suauissimū lumē: qd om̄es animi tui medul-
las vehemēter afficiat. **C**ū em̄ hō (vt asseris) tenet de iure na-
ture affirmare z credere z p se eā partē recipere que illū indu-
cat ad maiorē perfectionē: dignitatē: z necāriam salutē. et nisi
id fecerit abutiū suo intellectu in suā p̄niciem. in damnū et om-
nimodā despationem suā. **C**ū igitur tu hō sis z habeas intelle-
ctū quē iam edoctus es in tuā p̄fectionem dirigere q̄ro nunc
abs te aliq̄s vere lucis articulos: tu q̄so caute p̄spexeris quō
mibi vere respōdeas. **Q**uid dicis: credis ne deū esse **Domi-**
nicus. **C**redo vtiq; tu em̄ docuisti me id credere debere quod
boi maxime cōmodū z salutiferū est. **D**ū ergo credo deū eē qui

Q hō tenetur
vri suo intelle-
ctu ad suā vti-
litatē z salutē.

Capitulū Undecimū

est infinitū bonū maximū mihi gaudiū pario: spem: psolatio-
nē: fiduciam. **Nā** inde intellectus meus nobilitat. dignificat.
augmentat. et princeps efficiē eius (in quē credit) excellētēz glo-
rie. **Raymundus.** Optime rēdisti. **Credis** ne deū vnū esse
an plures deos. **Dominicus.** Ut mihi bonus velim tm̄ est
vnus deus. **Si** em̄ plures eēt dī: essent plēs volūtates: et sic
q̄libet vellet hoīem in suā redigere seruitutē. qd̄ eēt hoī p̄nicio
sum: molestissimū: afflictissimū. **Unus** est ḡ deus. **Raymū-**
du. Potes ne credere deū habere filiū. **Dominicus.** **Uti**
q̄ possum. **In** arguo deū secundū. cōicatiū: beneficū. et id est
hoī maxime iocundū et fructifex. q̄ habeat deū cōicabilē. libe-
ralē. **Raymundus.** **Credis** deū summe potentē. summe sa-
pientē. summe benignū. **Dominicus.** **Certe** summe necari-
um est hoī talē habere deū cuius potētia p̄creet. cuius sapien-
tia gubernet. cuius bonitate p̄moueat. **Libēter** igit̄ talē intel-
ligo esse deū. **Raymūdu.** **In** bonū tuū tuo vteris intelle-
ctu. **Credis** etiā deū celū: terrā: maria: et cuncta que in eis sunt
de nihilo formasse. **Dominicus.** **Immo** et hoīem ip̄m liben-
tius credo ex nihilo q̄ ex aliquo creatū. **Hinc** mihi orit̄ cōfi-
dentia et securitas maior. certus em̄ sum vt q̄ me potuit ex ni-
hilo creare: poterit etiā post mortē resuscitare: et in maiorē glo-
riā attollere. **Raymūdu.** **Credis** deū p̄ hoīem factū.
Dominicus. **Innumerabiles** olim fuerūt et adhuc sūt qui
hoc nō credūt. ego aut̄ libēter id credo: quo hūane nature ma-
xima est dignitas attributa. **Ex** q̄ em̄ humanitas est deitati vni-
ta: summa p̄fectio: summa dignitas: summa exaltatio est inde
hoī collata. **Idcirco** hostes sūt humane nature q̄ deū nolunt
credere incarnatū. credo etiā deū hoīem de sp̄scō p̄ceptū et de
integerrima et optima ḡgine natū. **Hoc** mō em̄ hūana natura
multo āplius nobilitat et attollit. **Raymūdu.** **Magnifice**
Quid dicis de mortuoz resurrectōe. **Dñicus.** **Credo** mor-
tuos suscitādos. **Hoc** em̄ pacto hō reddit̄ immortalis: incorrup-
tibilis. et p̄stituit eū etiā dū hic viuit in maxio gaudio: in āplis-
sima psolatiōe et spe: dū videt q̄ nō vnus est interitus hoīm et
iumentoz. **Raymundus.** **Credis** ergo aiām hoīs immortalē
Dominicus. **Credo** vtiq̄. hinc em̄ nascit̄ ingēs exultatio

Dialogus Secundus

et spei magnitudo. Qui autē dicūt aīam eē mortālē bestie sunt et rōnis lumine p̄uati. qz putant hoīem nihil h̄re iumento amplius. **Raymūdus.** Est ne futurū vniuersale iudiciū **Dominicus.** Credo futurū: in quo oēs hoīes recipiāt operū suoz eternā mercedē: vt qui bona fecerūt vadāt in vitā eternā: hinc animātur iusti. qui p̄o mala egerunt mergant̄ in ignē eternū: hinc terrent̄ reprobi. Qui ponit scelerū impunitatē: q̄ tollit vltorē opeꝝ maloz: hoīem p̄cipitē reddit in oēm nequiciā et brutis animātibz peiorē p̄stituit dū nō nisi carnalia et lubrica sine freno timoris p̄sectatur **Raymūdus.** Hinc iā clarissime cōprehendis fidē christiānā in q̄ hī oēs articuli quos nūc tetigimus p̄tinent in bonū hoīs p̄stitutā esse. et p̄ns illi gaudiū cumulare et futurū. Nā hec fides humanā naturā p̄plet: exaltat: dignificat. Igit̄ qui hanc fidē affirmat nullo mō argui d̄z aut obiurgari: neqz a deo neqz ab hoīe neqz ab angelo. qz id credit qd̄ est deo optimo p̄sentaneū et hūane nature salutiferū cōplementū. Qui p̄o nō credit erraticus incedit: et deuū: cecus: miser. impius. scelestus. et eterne morti iā p̄rimus **Dominicus.** Nō me capio p̄re gaudio dū animaduerto me ex tua directōe atqz industria in mirabilē scientiā promoueri. Obsecro te igit̄ vt ad reliqua que dicturus es me ocius intrōmittas

De p̄paratōe hoīs ad res inferi:

ores penes libez arbitriū. per quod oriū de homine et opibus eius. et de deo vera cognitio ¶ **Capitulum duodecimū.**

Raymūdus. Faciā qd̄ precaris. q̄so te intētus respice. nā stupēda videbis. Tertia opatio intellectus (si meministi) est. qd̄ verū qd̄ bonū est eligere atqz sectari. asp̄nari autē et fugere qd̄ malū est. Hoc p̄tinet ad libez arbitrium hoīs p̄ qd̄ summope distat a bestijs. Bestie em̄ et q̄ infra hoīem sunt oīa operant̄ opa sua ex necitate nature: ex ip̄ctu. nec intelligūt se agere: nec dñi sunt opationum suaz. Hō autē p̄pter libertatē arbitrij sponte et libere agit: et est operū suoz dñs. qz cū vult et que vult agit: cū non vult dimittit Hinc seq̄tur qz opatio hoīs de sua natura ingenua et nobilis est valde et admodū dignissima. Hoīs em̄ opera sua sunt: et illi veraciter imputant̄. et inde acci-

Capitulum xij.

pit laudem: honorē: meritū z premiū si bona sunt z bñ fiāt. vel vituperiū: ignominiā: demeritū z tormentū si mala sūt z male fiāt. Ad oē opus hoīs sequit̄ vel meritū vel demerituz: eo q̄ opus eius ē vel bonū vel malū. Si bonū: habet meritū. si malū: habet demeritū. S; post meritū seq̄tur premiū: post demeritū seq̄tur tormentū. Ex quo em̄ hō opatur cū libertate. cum rōne. cū volūtate: qd̄ res se inferiores nō faciunt. iō opa sua illū honorāt. ornant. nobilitāt: vel infamāt. maculāt. degenerē faciūt. Videmus q̄ppe ad oculū q̄ om̄es res triū primoz gra duū opantur opa sua ad honorē sui pditoris: et ad vtilitatem hoīs in summa q̄ preualēt bonitate z perfectōe. At qm̄ hō est ps vnūersi dignissima. iō summope tenet̄ bene z laudabiliter opari. alioqn̄ solus ipse destruit ordinē creaturarū: et ledit ac destruit semetipm̄: z dulcē pturbat armoniā z psonantiā vni uersi. **Dominicus.** Vera sunt oīa que tu loq̄ris. s; expecto quozsum hec pperent **Raymūdus.** Nūc aiaduertes Quia igit̄ ad opa hoīs sequit̄ meritū vel demerituz: eo q̄ sunt bona vel mala. ideo post meritū debet̄ homini summa glia. post demeritū amarissima pena. Uez quia hō nō potest munerare semetipm̄ vel punire. ideo necario sequitur q̄ sit aliqs supra hominē qui possit illum punire z affligere si deliquerit: vel si recte egerit coronare. Alioquin opa hoīs ppter quem oīa alia operant̄ frustra essent z inania: essetq; homo ipse extra ordinē vni uersi. qd̄ absurdissimū est dicere **Dominicus.** Plane absurdissimū. Nā videmus q̄ rebus visibilib; respōdet oculus. rebus audibilib; auris. tangibilib; tactus. intelligibilib; intellectus. Multo magis igit̄ rebus pmiabilib; (vt sunt humana opa) respōdet premiator aliquis z equissimus iudex qui possit punire nequiciam: et iusticiam premiare. **Raymundus.** Ecce iam tuipe intelligis q̄ ex libero arbitrio hominis necesse sit esse aliquem supra hominem qui possit ipi iuxta quod meruit restituere. Deus igitur est supra hominem hominis pmiator. Preterea qui male agit habet culpam. sed vbi est culpa: illic alicui committitur iniuria. Qui ergo ligatus est in culpa: est etiam obligatus propter offensam in pena. Et tot fiunt obligationes quot homo multiplicat offensiones. Relinquit

Hic probat q̄ deus q̄ est supra hoīem premiator est operū humanorū. hoc em̄ arguit libez arbitriū

Dialogus Secundus

tur ergo q̄ est aliq̄s supra hoīem cui p̄pter culpam hō manet
astrictus. **P**reterea cū offensa seu culpa non possit remitti ni
si p̄ veniā aut penaz solutiōem. ⁊ q̄ hō non p̄t sibīp̄i dare ve
niā: nec sibīp̄i soluere qd̄ p̄meruit: clarissime liquet deū supra
hoīem esse q̄ possit rogāti culpā donare: vel obstinato penā in
fligere. **D**ominicus. **S**atis iā doceor ex libero arbitrio ho
minis oportere p̄cludere deū esse. **I**deo optimū est argumen
tū: hō potest peccare ergo deus est punitor. hō potest q̄ iusta
sunt opari ergo deus p̄miator est.

Q deus p̄miator aut punitor ē

infinite sapientie: potentie: iusticie: ⁊ misericordie. et vnus est
tm̄ p̄miator ac vltor deus

¶ Capitulū. xij.

Raymundus. **A**gnouisti igif̄ ex libero arbitrio hoīs deū
esse. agnosce nūc hūc ip̄m deū ex eodē arbitrio esse infini

Q deus ostē
dit infinite sa
pientie ex li. ar.

te sapientie: potentie: iusticie. **D**ominicus. **N**ūo est infinite sa
pientie **R**aymūdus **D**eus cū sit aut seuerus vltor aut equus
municator humanoz opoz. iō necē est oīm actiōes mortalū
ab ip̄o examinent. discutiant. ⁊ statera iustissima appendantur.
Vez q̄ opa hoīm fm̄ maius ⁊ minus merent̄ aut premiū aut
tormentuz. ideo egent maiori vel minori discussione ⁊ cogni
tiōe. **I**ō necē est q̄ iudex iste videat. cognoscat. ⁊ ad vnguē di
scernat oīm opa hoīm. et iustissima eq̄tatis libra ea ponderet
et iudicet. **H**abeat ergo necē est plenissimā cognitōem nō solū
opoz hoīm. sed ⁊ cogitationū. desiderioz. intentionū. et nihil
illū lateat qd̄ dicto. qd̄ signo. qd̄ cachinno. qd̄ oculo. qd̄ nutu
qd̄ plausu. qd̄ deniq; minutissimo cogitatu p̄missum sit. **N**isi
em̄ pfundissimo intuitu deus oīa scrutaret̄ nō posset veraz in
iudicio perferre sententiam. **N**ihil ergo debz negligere: nihil
paruifacere: nihil dissimulare. nihil in obliuionem mittere.
Sed cogita nunc rogo quantum esset cognoscere ⁊ meminif
se omnes voluntates: affectiones: intentiones: sermones: et
actiones vnus tm̄ hoīs a die sue discretiōis vsq; in diē mor
tis sue. **S**i vnus: multo amplius duoz: triū: quattuoz: centū
et mille miliū. immo pene hoīm infinitoꝝ. **Q**uis queso nō stu
peat nūc ad immēsā dei sapiam: que tot hoīm ⁊ qui fuerunt

Capitulum xiiij.

et qui sunt: et quod post futuri sunt desideria: verba: atque opa vno circumspectōis oculo cognoscit: memorat: decernit **Domini** **cus.** **O**terribilē maiestatis oculū multo lucidiorē sup solē circūspiciētē oēs vias hoīm. **N**unc ex libero hoīs arbitrio clare arguit deus iudex sapientissimus: prudētissimus: infallibilis: profundissime circūspēctionis et agnitōis. **A**t nūc ostēde obsecro quō liberum arbitriū hoīs arguit deum infinite potētie.

Raymundus. **F**rustra eēt deū omnia hoīm opa cognoscere nisi etiā ea posset et pmiare et debite punire. **A**t qm̄ is q̄ vel honorat vel contemnit ab hoīe opante est infinite maiestatis. iō ipsa opa que etiā sunt pene infinita requirūt vel infinitā coroz nam vel immēsam miserā. **S**ed nullus p̄t in immēsum affligere vel pmiare nisi q̄ fuerit infinitus. **E**t qz id deus efficaciter p̄t ideo solus sicut nouit hoīm facta discutere: ita nouit et munerare.

Ostēdit deus infinite potētie ex libero ar.

Dominicus. **I**ntelligo summā potētiā **Raymundus** **I**ntellige etiā ex libero arbitrio summā dei iusticiā. **N**ihil pdesset deū opa hoīm et cognoscere et pmiare posse nisi etiā habeat et velle. **H**abeat igit̄ necē est optimā voluntatē et rectissimā iusticiā tribuere vnicuiqz fm̄ opa sua. **N**ō erit ergo acceptor psonarū. s; parū eque iudicabit et magnū: nec ptemnet psonā paupis: nec honorabit vultū potētis. **E**st em̄ iusticia dei inflexibilis: inuariabilis: incōuertibilis: imutabilis. alioqn̄ ordo pulcerrimus vniuersi deperiret. qd̄ nullatenus fieri potest.

Ostēdit summā me iusticie.

Hinc etiā satis animaduertis deū quoqz eē benignissimū qui innumeris hoīm scelerib; quotidie offensus nō se vlciscit. nō indignat̄. sed p̄maz prestolās iudiciū suspēdit. minas remittit. **I**ntelligis quoqz nō nisi vnū oportere esse pmiatorē aut vindicē. **N**ā cū liberz arbitriū est in oībus hoībus vnius nature: qd̄ est radix et origo retributōis aut meriti aut demeriti. iō vnū tm̄ iudicē requirit qui illud possit et discutere: et prout meruit munerare.

Ostēdit deus clemētissimus ex li. ar. et vnus tm̄ iudex

Dominicus. **N**ō mediocriter ex hoīs arbitrio illuminatus in dei cognitionē appzime profeci.

Sicut ex natura liberi arbitrij

cognoscitur quid de deo sentiendū sit. ita et p liberum arbitriū cognosci possunt que hominis sunt. **Caplin. xiiij.**

Dialogus Secundus

Raymundus. Sicut agnouisti ex natura liberi ar. qd de deo sentire debeas: ita nūc quid de hīs q̄ circa hoīez gerunt debes agnoscere. Quinqz em̄ p̄ ordinē breuiter ponemus q̄ ex natura liberi arbitrii hoīem scire oporteat. **P**rimū q̄ remuneratio q̄ fit hoī a summo iudice p̄pter opa liberi ar. ē spūalis z eterna: nō corpālis aut t̄pālis. **N**ā liberū arbitriū p̄pter qd̄ homo d̄r hō est spūale: inuisibile: z intellectuale. **E**t qz in libero arbitrio subiecta ē oīs culpa hoīs vel meritū. iō principālis remuneratio hoīs est inuisibilis et spūalis vt remuneratio radici respōdeat z origini. **D**ominicus **S**atis assentior. nā corpālia quantūlibet sint p̄stantia nō sunt t̄n̄ digna liberi arbitrii opa munerare. **P**lus dico: tota corpālis machina mundi nō p̄t ex equo p̄miare minimū opus voluntatis hūane. **A**deo em̄ nobilis res ē liberz ar. vt solo eterno p̄mio p̄pensef. **R**aymundus. **H**inc optie intelligis q̄ precipuū hoīs bonū vel malū est remuneratio volūtatis z intellectus. **D**ēs igit̄ thesauri et diuitie hoīs inquantū hō est st̄ inuisibiles z spūales. **E**t regnū eius qd̄ prestola ē intellectuale: eternū: insolubile. **N**ā qm̄ liberz ar. nō est vel locale vel t̄pāle. iō bonū hoīs nec loco claudit̄ nec t̄pe mensura ē. **N**ō ergo bonū hoīs est cōe cum bestijs: qd̄ **E**pycurus (q̄ summū bonū in voluptate posuit) videtur astruere. **S**c̄dm̄ qd̄ natura liberi ar. elucescit est quāz legē hō approbare debet atqz sectari. z quā asp̄nari atqz p̄temnere. **A**rquo em̄ remuneratio liberi arbitrii nō est corpālis s̄ spūalis vt iā patuit: hinc seq̄tur q̄ ille leges z secte q̄ finalē hoīs beatitudinē in rebz corporeis z sensibilibz p̄stituūt false sint z deceptorie: caduce: futiles: miserabiles. **D**ominicus **H**inc verissime liquet impostor neq̄ssimus machumetus q̄z vanissimā suo populo legē p̄diderit. cuius p̄missa corpālia sunt z visibilia bona. **P**romittit em̄ paradīsum terrestrē: epulas pingues: vina falerna. sericas vestes. feminas molles. **R**aymundus **M**erito hic hoīm deceptor in apocalypsi bestia nūcupat̄: qui et bestialit̄ vixit z sua p̄missa cōia cū pecudibz instituit. **P**orro lex xp̄i iesu q̄ dei visionē in p̄mio p̄mittit hec sanctissima ē. verissima z saluberzima: cuius institutor verus fuisse dinoscitur sc̄s: p̄fectus. verā hoīs beatitudinē z intelligēs z requirens.

Capitulum xiiij

Tertium quod ex natura liberi arbitrij cognosci potest est mora pena
 rui aut premioz. Nam quod totum bonum aut malum hominis est habere vel
 culpam vel meritum. unde pena sequitur aut corona. id est quanto homo plu-
 ra habuerit merita tanto maiora habebit et premia. Non debet igitur
 statim dum bonum aliquid opus fecerit finali retributione numerari
 quod tunc amplius mereri non posset. sed debet expectari donec me-
 rita omnia consumantur et unum pro omnibus recipere premium. Rursum: dum
 homo commisit mortalem culpam non debet repetere finali aia ductione pu-
 niri. aliter esset totaliter condemnatus et perditus: nec posset amplius
 ad gratiam reparari. **U**erum quod homo propter liberum arbitrium est reuertibilis
 de malo in bonum et potest culpam humiliter recognoscere et per penitu-
 dinem remocare: id est expectandus est an velit ab errore ad iusticiam
 reuerti. **D**ominicus. Hanc expectatorem (ut arbitror) requirit
 natura liberi arbitrij. non quidem ex suo merito cum vindictam merue-
 rit. sed sicut dixisti quod reuertibilis est. et in melius permutari potest.
Et idem iudex humanorum operum clemens debet esse et longanimis. et
 non statim persilire in vindictam. quod melius est hominem saluare quam per-
 dere. **R**aymundus. Quarto agnosce ex libero arbitrio duas esse
 ciuitates longissime inter se distantes. Licet enim liberum arbitrium sit in
 cunctis mortalibus eiusdem nature. tamen quod tendit per duas vias sibi
 mutuo valde contrarias. vna est via culpe et demeriti. alia via fortu-
 nis et meriti. et quod iste viae ducunt ambulantes in eis ad contrarias man-
 siones. idcirco duas necesse est ponere ciuitates: in quibus contrarij in-
 ter se populi longissime ab inuicem perpetuo separentur. ut sicut in
 se voluntate et merito maxime discordant. et tali discordia qua nul-
 la potest esse maior: ita etiam remotissime ab inuicem separentur sepa-
 tione qua nulla potest esse longinquior. **I**deo deus qui munerator est actu-
 um humanorum hos duos populos ita discernit ut unum eleuet
 supra omnes celos. alterum deprimat in abyssos. **E**t quia cen-
 trum terre que ciuitas futura est reproborum. et circumferentia vlti-
 mi celi que ciuitas est hominum iustorum: extrema inter se distantia
 separentur. congrue iuxta naturam vtriusque populi hec habitacula
 dispensantur. **S**unt igitur hec due ciuitates perpetue. insolubiles.
 inuariabiles. inexpugnabiles. **Q**uarum vna est opulentissima
 quietissima. iocundissima. lucidissima. pulcherrima. verum et
 totum hominis bonum in se retinens atque complectens: in qua

Dialogus Secundus

repausant innumerabiles iusti: et sedent in pulcritudine pacis et in requie opulenta. Altera vero ciuitas quae malorum gentem retinet: densissimis tenebris horret: inopie: ignominie: calamitatis et extreme miserie plena. omne malum hominis cumulatissima fertilitate proplectens. **Dominicus.** Diuersitas voluntatum et operum quam in hominibus exprimitur has contrarias ciuitates manifeste constituit. Sed ue illis et septies ue quibus propter impiam nequicie culpam sinistra hec et tenebrosa ciuitas sorte obuenerit. **Raymundus.** Hinc iam quantum quod dicere decreui facile intelliges. quod uidelicet liberum arbitrium est immortale. Ex quo in libero arbitrio subiecta est vel virtus vel vitium. et omne liberum arbitrium est vel virtuosum vel vitiosum. Sed virtus non expellitur nisi per suum contrarium quod est vitium: nec vitium eici potest nisi succedente virtute. At quam post mortem vitium quod hic non expellitur perpetuo manet: non enim pena vitium destruit sed consummat et perficit. ideo manente vitio manet et liberum arbitrium in quo est vitium. sed si culpa et tamen culpe pena est perhennis post mortem: ergo et liberum arbitrium est perhennis atque insolubile. **Dominicus.** Et anima quoque in qua ipsum continetur arbitrium perhennis permanet et insolubilis. Satis iam per liberum arbitrium tua industria illuminatus sum: nunc ad reliqua que in seruanda sunt ocius accede.

Quo homo differt a rebus se in

ferioribus penes cognoscere se habere. hec est specialior differentia.

¶ Capitulū. xv.

Raymundus. Diximus supra quo homo differt a rebus arbitrium graduū in generali. nunc specialius dominam hominis a ceteris assignemus. Differt quidem homo ab alijs rebus. quia aliquid habet quod non habent cetera. sed maxime differt. quia et habet et se habere cognoscit. Hoc postremum nullis rebus inferioribus est commune. Habent enim res triū graduū et miram pulcritudinem: virtutem: utilitatem: varietatem. sed hec cum habeant non se cognoscunt habere. Solus autem homo id quod habet intelligit et a quo habet. Intelligit etiam quid cetera res habent et a quo receperunt quod habent. Tu que so diligenter aduerte: et ex hac dominam stupeda cognosces. **Dominicus.** Si centum mihi aures adessent omnes tuis sermonibus

Capitulum xv.

admouerē. Non solū em̄ mihi ingeniū illuminas. s; et affectū acriter inflāmas **Raymūdus.** **I**stud melius postremo fateberis. Nunc vere p̄ hac dñā quattuor gradus p̄sidera. **Pri-**
mus: hō cognoscit se habere qđ h; z etiā quod cetera res hñt. **Secū-**
sdus: hō p̄gnoscit nō a seip̄o habere qđ habet: z ceteras res scit nō ab ip̄so nec a seip̄is accepisse qđ habēt. sed ab alio superiore. **Tertius:** hō potest q̄rere: inuenire: z cognoscere illū a q̄ et ip̄e z cetera res acceperūt qđ hñt. **Quartus:** hō potest illuz tenere: cōplecti: regratiari: z perpetuo inherere illi z cōmorari cū eo inseparabili dilectōe. **Ecce** hñs q̄ttuor p̄uilegijs differt hō a ceteris se inferiorib; creaturis. **Dominicus.** **C**apio qđ dicis: sed quorsum p̄peres nō video **Raymūdus.** **N**odo vi debis. **Cū** em̄ solus hō cognoscit se habere qđ habet: z a quo habet: z quid cetera res habēt: z p̄pter quid habent: hinc iam suam cognoscit dignitatē: intelligit quātī eū suus cōditor esti marit: qui eū p̄re ceteris nobilē z capacē rōnis p̄didit: ceteris q; omnib; quasi principē antetulit z cuncta suis pedibus sub/strauit. **Hec** homo cognoscēs si gratus est gaudet: tripudiat: gloriaf. z factorem suū diligit: venerat: honorat pro hñs q̄ accepit. z que res cetera p̄ ip̄o acceperūt **Dominicus.** **Q**uantū intelligo tu cupis ostendere hoīem obligari deo: z p̄ hñs q̄ accepit in semetip̄o. z pro rez cōmodo creaturū **Raymun-**
us. **P**lane id cupio. **N**on em̄ debet hō nec stolidus nec in/gratus esse omnīū conditori. sed immēsas agere grās p̄ innumēris bñficijs q̄ in se z in subiecta sibi creatura suscepit. **N**am ex quo deus solū dedit hoī cognoscere quid in se. qđ in alijs accepit inde obligat eū gratū debere esse z p̄ suis bonis z p̄ alijs. **P**resertim eū ea bona q̄ in cetera creatura sunt magis hoīi neccāria aut cōmoda sunt q̄ sibi. **Nā** si voles diligēter inspicere: deus om̄es res inferiores nō p̄pter seipsas sed propter hoīem instituit. **Cō**dita em̄ sunt om̄ia. vel p̄pter hoīs necessitatem: vel vtilitatē: vel solaciū: vel doctrinā: vel gaudium. **A**t nunc quia sunt om̄ia p̄pter hominē. ideo omnia solus accepit homo: z cuncta faciunt vnum corpus cum homine z vnū regnū: cuius et ip̄e caput z rex est. **H**inc tenet solus suo largitori grās agere: obseq̄. inherere. diligere. collaudare **Dñicus**

Nota quattuor gradus.

Hō obligatur deo p̄ se z pro creaturis.

D i

Dialogus Secundus

Hunc ipsam obligationem hominis manifeste concipio. Nam ex quo creature nihil pro se sed pro solo homine acceperunt. id est solus homo quicquid usque in uniuerso est noscitur accepisse. **D**ia ergo in tribus concludi possunt. scilicet in largitore. in munere. et in accipiente. **S**ed ubi est munus dantis ibi est et beneficium accipientis. atque inde necessarium ad accipientem naturalis oritur obligatio ad suum largitorem. praesertim si ipse largitor munera sua libere: voluntarie: et nulla necessitate distribuit. et si is qui accipit ipsis muneribus carere non possit.

Quod omnes creaturae seruiunt homini quia seruitio carere non possunt.

Raymudus. Recte tu quidem. **S**ed nunc intueere an homo dei muneribus careat. **U**t paululum de ipsis donis quae in seipso homo accipit taceamus: exteriora creaturarum munera cogitemus. **N**am quia homo animam habet et corpus. et ideo omnis creatura est ad bonum anime hominis. vel ad bonum corporis eius. **E**t primo animaduerte quomodo omnia seruiunt corpori vel ad necessitatem: vel oblectationem: vel ad commodum vel ad iutorium. **N**one homo indiget necessario quattuor elementis: ex quibus et constituitur. nutritur. conseruatur. **N**one homo indiget sole: luna: sideribus: plantis: frugibus: arboribus: piscium et animalium carnibus. **C**ogita horum omnium absentiam: et vide si sine hijs homo posset in vita durare.

Dominicus. Agnosco beneficium. **R**aymudus. Si beneficium agnoscis: agnosce et beneficium largitoris. **N**am omnis creatura tibi clamat. accipe et redde. **A**ccipe beneficium. redde debitum. **C**elum dicit. **M**inistro tibi lumina et virtutes siderum et planetarum: tempore vices: et varietates. hinc tollo fastidium: ingero delectamentum. **A**er dicit. conico tibi flatum vitalem. et omne genus volucrum tibi in cibum et solacium mitto. **A**qua dicit. ego te poto. sordes diluo: terras tuas plantas atque arbores irrigo et fructiferas reddo. et varios pisces tuis faucibus administro. **T**erra dicit. ego te porto: te nutrio: pane: vino: oleo: frugibus: pomis et animalibus mensas tuas repleo. **D**ividus totus magnis tibi vocibus clamat. **V**ide quomodo te meus pater amauit: quod propter te me tibi seruire compellit. quia factus sum propter te ut tu seruias illi qui tenet me propter te: et te propter se. **S**i sentis beneficium redde debitum. **D**ominicus. Satis nunc ostendisti quomodo creature seruiunt humanis corporibus: at nunc ostende quomodo seruiunt et animabus.

Quomodo omnia seruiunt anime humane

24

Capitulum xvi

¶ Capitulum. xvi.

Raymūdus. Ex magnitudine. ex pulcritudine. ex dulcedi-
ne et bonitate creaturarū facile mens hūana cognoscit quod
magnus quod pulcher: quod dulcis: quod bonus hanc creator existat. In-
uisibilis enim deus per ea que facta sunt intellectus respicit: sempiter-
na que virtus eius serenitas et maiestas. Preterea dum homo conside-
rat quod quicquid in creaturis aut pulcrum aut serenum aut fructuosum est
non id ipsis propter se sed propter hominem esse collatum: ingenti gaudio cor
eius perfundit et in laudem resoluit optimi conditoris. Preterea. dum
videt homo omnes alias creaturas in suum obsequium deputari: suam re-
cogitat dignitatem: nobilitatem stupet: miratur excellentiam. Hinc in-
telligit se diligere a suo conditore et magnipedi que se tale fecit: et lon-
gissime omnibus antulit. hoc gaudio habet fructu homo proparet si solus
sine ceteris conditus esset creaturis. Preterea dum se homo comparat ad
alia animalia quibus et vivere et sentire collatum est: tunc suam facile co-
gnoscit ingenuam excellentiam. quod sensum a celesti demissum traxe-
rit arce. cuius eget pena et terram spectantia. Huius principio idul-
sit conditoris conditor illis tamen animalia: nobis animam que: et hunc rationis capa-
cem: immortalē: inuisibile. Preterea res inferiores sunt humane
menti ad maximam doctrinam. Docent enim te bruta animalia quod finale
et verum bonum tuum non sit in rebus visibilibus et corporeis oblectamen-
tis. non in cibis et potibus et actibus venereis. quia hec bona conditoris sunt
et bestiarum. Alia ergo bona presterioris spiritualia. immortalia. sempiterna.
Certe nunc vidisti quantum res create etiam preferant humane menti.

Dominicus. Vidi fateor et obligatiois magnitudinem non sa-
tis sufficio cogitare. **Raymūdus.** Amplius expauesces dum
tibi hanc obligatioem luce clariose monstrauero. Radix obligatio-
nis oritur ex parte muneris accepti. Et quia ipsa munera multa et ma-
gna et nobilia sunt. ideo et obligatio magna fit et copiosa nimis.
Vt ut melius agnoscas quanta fiat obligatio per qualibet crea-
tura: tripliciter qualibet per se creaturam considera. videlicet quantum va-
leat in seipsa. et quantum vna plus valeat altera. et quantum ipsa ho-
mini presteret et accommodet. Et quia omnis creatura quicquid huius mune-
ris pro homine accepit. ideo non ipsa. sed homo per ea creatori astringitur. Et
quanto ipsa creatura est nobilior etiam etsi minus sit homini necessaria tanto
per ea magis ipse obligatur. multum debes deo tuo pro terra que te sustinet

De magnitudi-
ne obligatiois

Dialogus Secundus

Hō tenet agere grās deo p hys q creature in se boni acceperunt.

Nota summā obligationis

nō solum qz est. sed qz etiā tibi neccāria est. **A**mplius tū debes p aq̄ quāto ipsa ē terra nobilior z clarior. **M**ulto āplius p aere. p igne: pro sole: p sideribz: p plātis: p animātibz. **P**ro hys omnibus maximas et multiplices debes agere grās. **P**rimo pro oibus pfectionibz quas a suo opifice receperūt. **S**ecūdo pro vtilitate z necessitate quā tibi impartūt. **T**ertio p dignitate z gloria qua cūctis pēmines creaturis. que q̄uis magnam ingenuitatē habeant: multo tamen te inferiores sunt. **E**t quia nō cognoscūt se habere qd̄ habēt: ideo nesciūt quā suo opifici debeant. **V**erū quia hō id solus agnoscit z quotidie pfruitur eaz beneficio. idcirco homo tenet agere gratias creatori. et eam illi beniuolētiam repēdere quā singule pro se creature tenent. quia ipse solus id nouit z potest. **U**t aut̄ melius me capias hoc recipe exemplum. **S**i tu esses solus sapiens in ciuitate tua. z ceteri om̄es aut fatui essent aut pueri. z rex hispaniarum pferret toti ciuitati magnū aliquod bñficiū qd̄ in singulis distribui necesse sit. nōne tu q̄ solus pre ceteris es sapiēs teneris agere gratias regi largitori. ne ingratitude populi p uocatus minas inferat ciuitati. **Q**uod si nō feceris z teipm̄ q̄ dignus es z reliquos om̄es miserabiliter pdis. **A**t nūc pgnosce in summa magnitudinē obligatōis tue. p̄sidera diligēter multitudinem. diuersitatem. vtilitatē. necessitatem. nobilitatem z bonitatem omniū rerum trium graduū. **V**ide q̄s innumera biles q̄s nobiles sint res primi gradus. **V**ide nobiliorē gloriā rerū secundi gradus. **V**ide quoqz ingentē pulcritudinem et multitudinē rerum tertij gradus. **V**ide p̄terea omnium simul numerū sine numero. mensuram sine mēsurā. z ex infinita multitudinē z pfectione earū infinitam intellige hoīs obligationē. **Q**uid nunc animi habes. **D**ominicus. **V**ideo heu miserum hominem hys beneficijs non tam leuari q̄ oppmi. **B**aymūdus. **O**pprimitur plane si gratus non fuerit et beniuolus. **D**ominicus. **E**t quomodo poterit gratias agere tantas: tam immensas.

Quo homo est etiaz obligatus deo p hys que accepit in seipso

Capitulum. xvij.

25
Capitulum xvij.

Raymūdu. Audies hec postea. Interim q̄so diligenter
aduerte q̄ntū astringeris deo p̄ h̄ys q̄ accepisti in teipso
naturalib; bonis: que sine p̄paratōe s̄t ceteris oibus p̄stantio
ra. Accepisti em̄ esse z viuere sentire z itelligere z corpus z ani
mā. Si debitor es p̄ mūdo: multo amplius p̄ teip̄o. z tāto am
plius quāto tu mūdo es melior: nobilior: p̄stantior. **D**ūdu
em̄ totus p̄pter hoīem factus est: cuius z p̄modis seruit z ne
cessitatib; **D**ominicus **H**inc facile intelligo hoīem fm̄ ani
mā immortalē esse atq; p̄petuū: cū video tā nobiles tā precio
sas z etiā immortales aliq; creaturas in obsequiū hoīs incur
uari. Et qz is qui seruit sp̄ est suo d̄no minor. iō si creature no
biles atq; immortales seruiūt hoī: nccē est sit hō multo nobili
or. multo immortalior. **V**ez tu qd̄ cepisti prosequere. **R**ay
mūdu. **O**bligat̄ itaq; hō p̄ illo esse quod accepit. qd̄ quidem
esse in unimēsū plus valet q̄ esse oīm creaturaz. **N**ō aut̄ tm̄
accepit eē: sed etiā formosum z pulcrū z artificiosum: cui pul
critudinē sol z sidera obstupescūt. **O**bligatur sc̄do p̄ sua vita
q̄ est multo prestātor q̄ oīm aliaz vita. **O**mnia em̄ p̄pter ho
minē viuūt. ipse aut̄ nō ecōuerso. **O**bligat̄ preterea p̄ eo qd̄ h̄z
et sensum z intellectū z libez arbitriū. rem vtiq; grādissimam
dignissimā: singularissimā. **P**lus em̄ ponderat libez arbitriū
q̄ esse: viuere z sentire oīm rez. nam p̄pter hoc oīa sunt cō
dita: oīa instituta. **H**abes ecce p̄ncipem z impatorem totius
create nature. z vide decentissimā oīm rez seruitutē. **N**am eē
viuere z sentire que s̄t in creaturis sunt p̄pter esse viuere z sen
tire hoīs. **H**oīs s̄o esse viuere z sentire suo seruit libero arbi
trio. **D**ia ergo q̄ sunt in hoīe p̄tinue laborāt vt sedeat rex libe
rū arbitriū. qd̄ immortale est atq; diuinū. **U**n̄ sicut oīa crea
ta triū graduū h̄nt nobilius esse viuere z sentire in ip̄o hoīe q̄
in seip̄is. h̄nt em̄ esse humanū in hoīe z p̄ hoīem iungunt libe
ro arbitrio. iō oīa creata respiciūt ad illud eē nobile qd̄ h̄nt
in hoīe: qd̄ z appetūt p̄petuo p̄seruare. **O**mnia ergo ordinatur
ad hoīem gradatim ascēdendo. hō vero sine medio p̄pter ip̄m
ordinat̄ arbitriū. **S**up̄ oīa itaq; sedet: unperat z d̄natur li
bez arbitriū. nec h̄z aliqd̄ creatū sup̄ se. sed solus creator deus
illi p̄sudet. illud moderat̄ z p̄tinet. **E**st ḡ libez arbitriū nobiliss̄

Obligatur hō
deo p̄ suo esse.
qd̄ est nobili
q̄ esse omniuz
creaturarum.

Hora dignita
te libi arbitriū.

Dialogus Secundus

ma sedes dei: quod immediate deū attingit. deū retinet et possi-
det in eternū **Dominicus.** **V**ideo obligatiōem hanc hoīs
magnā nimis q̄ p̄ liberū arbitriū astringit deo p̄ quod hoīem
sustulit de gradu in gradū donec ip̄m eleuet ad seip̄m. **E**st em̄
liberū arbitriū imago et similitudo dei viua diuinā exp̄mens glo-
riā et maiestātē. **P**er hoc em̄ est hō immortalis. intellectualis.
eternus. et suo factori simillim⁹. **F**ateor itaq; plus hoīem obli-
gari p̄ libero ar. q̄ p̄ toto quē possidet mūdo. **Raymūdus**

**Hō obligatur
deo p̄ suo cor-
pore.**

Nō solū aut̄ pro libero ar. sed etiā p̄ suo corpore debitor manet.
Vide corpis tui sapientissimā et artificiosam fabricā oīa mūdi
corpa precellentē **V**ide pulcrā membrorū oīm compaginē et p̄-
portionē. oīa mēbra se inuicē iuuant: fulciūt: obsequunt̄. **V**i-
de q̄ formosa sit facies. q̄ frons serena. q̄ lingua facunda. q̄
oculus serenus: q̄ manus p̄mpra. q̄ officiosus pes. q̄ oīa
mēbra plana: nccāria: p̄portionata et pulcra **V**ide staturā cor-
poris in sublime porrectā. **P**rona em̄ cū spectet aiantia cetera
terrā: os hoī sublime dedit celūq; videre iussit: et erectos ad si-
dera tollere vultus. **V**ide p̄terea quāti quodq; mēbrum p̄cipū
sit. valoris et nccitatis. **N**olles em̄ vno carere pede aut manu
p̄ toto vniuerso. **Q**ui tibi oculū redderet excussum aut dētem
aut aurē: sp̄ illum maximo fauore diligeres. **H**inc pensa quā-
tū abs te diligi debet factor tuus. q̄ non vnū tm̄ sed vniuersa
tibi mēbra p̄pegit. distribuit. ordinauit **Dominicus.** **S**a-
tis intelligo plus me debere optimo creatori p̄ meo corpore q̄
p̄ omnib; que extra me sunt innumeris bñficijs **Raymun-**

**Hō obligatur
pro anima**

us. **S**i tantū debes p̄ corpore qd̄ caducū est atq; mortale: quā-
tum putas p̄ nobilissima et sp̄ victura aīa te quoq; debere. **I**n-
fudit em̄ pulcro corpī tuo aīam pulcerrimā et nobilissimā de-
us q̄ possit ip̄m et sua organa p̄plere. viuificare. mouere. dirige-
re. moderari. **S**icuti em̄ corpus h̄ multa mēbra et organa ad
modū distincta. ita et aīa ornata est et dotata varijs p̄tutibus.
potestatib; et officijs naturalib; quib; corpis organa mouean-
tur et in suas actiōes destinant̄. **V**idemus q̄ in vno quoq; reg-
no s̄ inferiora officia: vt officia agricolaz: mercatorz: opificū
Sūt et media officia et multo his digniora. vt militū. iudicum
comitū et baronū. **S**ūt quoq; et dignissima officia. vt p̄sulū et

**Nota hic va-
ria anime hu-
mane officia**

Capitulū xviij.

tenatoꝝ qui regi ꝑſulunt ꝛ aſſiſtunt **P**ari mō in regno aīe hu
 mane ſunt infime ꝑtutes: vt eſt nutritio. augmētatio. genera
 tio. que ſe hñt inſtar colonū. mercatoꝝ. ꝛ opificū: q̄ ſuſtinent ꝛ
 laborāt ꝑ toto regno. **I**ſte tres ꝑtutes ꝑtinent ſub vna pote
 ſtate generali q̄ virtus vegetatiua nūcupat̄. **E**t hñt ſecū alias
 adhuc q̄ttuor virtutes. ſcꝛ virtus appetitiua: cuius officiū eſt
 cibū deſiderāter attrahere. ꝑtus retētiua cuius eſt cibū retine
 re. ꝑtus digeſtiua cuius eſt cibū coquere. ꝛ ꝑtus expulſiua cui
 us eſt ſupflua reijcere ꝛ bonū chumū in oīa membra trāſmitte
 re. **S**ūt ſcđo altiores his virtutes ꝛ ptātes in aīa. vt eſt potē
 tia qua videmus. audimus. olfacimus. tangimus. guſtamus
Viſus app̄hendit oēs colores: figuras: lucis ꝛ radioꝝ pulcē
 tudines. **A**uditus omnes ſonos: ꝛ voces: ꝛ armonias: ſono
 rumꝛ ꝛ vocū differentes cōſonantias. **O**lfactus omnes odo
 res quorum nō eſt numerus. **S**imiliter de tactu guſtuꝛ di
 cendum eſt. **I**nter has tamē ſenſitiuas potentias eſt quedam
 dignitas **N**ā viſus melior eſt auditu. quā remotius ſolemus
 videre q̄s audire. ꝛ audire q̄s odorare. **G**uſtus autem ꝛ tactus
 ſunt ceteris ſegniore. eo q̄ obiectum volunt habere conium
 ctum. **S**unt quoꝛ tertio ꝑter has occultiores ꝛ nobiliores
 virtutes que habēt organa īteriora in cerebro: vt ſunt ſenſus
 communis. imaginatiua. fantaſtica. eſtimatiua. memoratiua.
Quarto poſt iſtas eſt in anima virtus motiua de loco ad lo
 cum: quam a capite ꝑhiſici dicunt ꝑcedere. **P**er hanc anima
 dilatat. extendit. conſtringit. erigit. attrahit ſua mēbra. **Q**uin
 to poſt iſtum ſtatum virtutum ꝛ officioꝝ que habent cū or
 ganis corporeis coniuñtionem et cū carne opantur: ſequit̄ in
 regno anime alius quidam ſtatus virtutum et poteſtatū om
 nium nobiliſſimus quibus competit omne moderamen virtu
 tum ꝑcedētium **S**ūt em̄ in aīa due altiffime poteſtates que
 habēt diſtinctas inter ſe operationes ab organo corporeo ꝑ
 nitus ſeparatas: que ſunt intellectus ꝛ volūtas. **I**ntellectus cō
 ſulit. indicat. diſcernit. **V**oluntas tanq̄s imperialis maietas
 precipit. imperat. ꝛ ad executionem conſulta demādat. **P**re
 ter has virtutes naturales quibus anima decorata eſt poteſt
 inſuper de nouo ornari ꝛ veſtiri moralibus ꝛ gratuitis bonis

D iij.

Dialogus Secundus

et p gratiā sui creatoris. z per industriam prope sollicitudinis

Dominicus. Anima duerti acri ingenio cuncta que de aīe officijs ostēdisti: z video hoīez multo amplius q̄s p̄s suo opīfici debitorē fieri. Munera em̄ ista que in aīa hō suscepit inestimabilem illi conferūt dignitatem.

De magnitudine obligatiōis ex

pte dantis z recipientis

¶ Capitulū. xvij.

Raymūdus. Satis nūc audisti ni fallor q̄ntū deo astrin-
Rgeris ex pte innumerabilis muneris. audi etiā qd debe-
as ex pte largiētis dei: z ex pte hoīs recipiētis **Dominicus**
Undiq; me niteris p̄licitū retinere vt nusq; mihi diffugūm
pateat **Raymūdus.** Utinā tanta tibi bñficioz vincula pos-
sum inycere vt in reliquū nō possis a tuo muneratore diuelli.
Uerū nūc respice diligēter volūtatem. affectū. z liberalē mi-
nificentiā dñi dei tui. z copiosissimuz te intelliges debitorem.

**Duo sunt mu-
nera creatoris
vnū ap̄tum. ali-
ud occultum.
scz amor.**

Duo in genere s̄t muneris creatoris. vnū visibile z manifestū.
aliud inuisibile z occultū. Donū manifestū est mūdus. z quic-
qd in se retinet minor mūdus scz hō. Donū occultū est amor
dātis q̄ est inuisibilis. Primū tñ donū qd hōi cōtulit deus est
suis amor: qui radix est z fundamentū oīm donoz. Nam hec
externa dona multa z magna signa sunt maximī z ardētissimi
ad nos amoris dei **Logita** nūc queso ex magnitudine oīm do-
noz infinitā amoris magnitudinē. **Et** qz deus totū mun-
dū cōdidit ppter hoīem. ideo primō dilexit hoīem z oīa alia
ppter hoīem. z ita in alijs creaturis nō dilexit nisi hoīem quē
sup oīes exaltauit: ornauit: nobilitauit. **Uerum** qz amor dei
excedit in infinitum oīa dona creata. ideo deus cū dedit ho-
mini suū amorem dedit ei munus infinitū: inappreciable: in-
estimabile. **Certe** vidisti obligatōem omnīū maximam. Quia
igitur amor dei ad hominē est purissimus. ardētissimus. ince-
rissimus. summe liberalis z mere gratuitus. iō sine vlla ppara-
tōe plus est obligatus hō p solo amore dei q̄s pro vnīuersis ex-
tra susceptis. **Hec** em̄ oīa etsi multa sunt tñ finita s̄t. **At** amor
dei est funditus infinitus. **Dñicus.** Libēs suscipio hoīem
sic amari. s; obligatiōis magnitudinē expauesco **Raymūdus**

**De maxia ob-
ligatiōe ex pte
amoris dei.**

27

Capitulum XIX.

Diximus obligatōem ex parte largiētis. nunc eaz intellige ex
parte recipiētis. **L**argitor omnium bonorum deus munera sua homini
contulit ex libera et gratuita bonitate. sed homo ea recipit ex mera
necessitate. **U**elit enim aut nolit necesse habet sibi assumere dona
dei: sine quibus nec ad momentū poterit permanere. **N**ūquid ea
tu poteris refutare. nunquid potes dicere deo: non opus habeo
sole tuo. non opus aere. aq̄. terra. munera tua alteri largire ego
ea amplius non recipio. **S**i vides ergo inevitabile hominis necessi-
tatem: agnosce et obligatōem. **A**gnosce quantum debeas amico
optimo et fidelissimo qui te continuo in esse conservat. qui tuis ne-
cessitatibus et modis sua dona ministrat. **D**ominicus. **A**g-
nosco obligatōem infallibilem. indelebilem. perpetuam. immortalē
et cartā insolubilem digito dei in qualibet creatura conscriptam.
quam dum lego non possum maximū me debitore non agnoscere.
Sed quousque animam meam defatigas et non dicis mihi quid pro
tantis beneficiis refundere debeas creatori. **E**rubescō ingratus
inveniri. sed quomodo satis gratus efficiar nondum intelligo.

Obligatio ex
parte recipiētis.

Hic ostendit quid homo refundere te

netur pro acceptis beneficiis: suū scilicet amorem. ¶ **C**apitulū. xix.

Raymundus. **E**cce iam incipiam satisfacere votis tuis. **S**ed
dicit mihi. credis etiam hominem habere aliquid tale quod
possit deo retribuere in recompensam condignam tantorum bonorum.

Dominicus. **C**redo equidem. nunquam enim equissimus deus
(qui hominem perdere non vult) tantis eum beneficiis cumulasset: nisi
nosset penes hominem residere aliquid quo suam possit solvere obli-
gatōem. **A**lioquin in suam ultimam ruinam hec illi essent munera
collata: quod de optimo largitore nefas est credere. **R**aymun-
dus. **I**ta queso sic senti de domino in bonitate. **H**abet ergo aliquid
homo quod reddere possit et debeat ne iudicetur ingratus. **N**on hoc
erit mundus iste. quia non est proprium hominis bonum. **N**on ipsum hominis
corpus. quia per violentiam ab eo auferri potest. **O**mnia enim que ex-
tra animam hominis sunt: sua non sunt. quia caduca et mortalia sunt.
Verum quia recompensatio debet correspondere amori largiē-
tis. amor autem largientis est immortalis: spiritualis: invisibilis:
ita id quod homo retribuit suo datorum debet esse immortale: spirituale.

Dialogus Secundus

Inuisibile. sincerum. purum. et in sua potestate integre constitutum. Hoc autem est liberum arbitrium. non autem intellectus liberi arbitrii sed voluntas quae sola est libera et spontanea et superior impiofa dea. quae sicut a nullo cogi aut impediri potest: ita nec ullatenus au-

Q. sol^o amor
liberi arbitrii
potest deo pro suis
muneribus sa-
tisfacere.

ferri. Nec autem voluntas donum in se possidet mere liberum et spontaneum. sed amorem quae a voluntate procedit ortu spontaneo. Hunc amorem voluntas liberali munere deo dare potest pro beneficiis acceptis nec quicquam amplius ab homine deus ipse reposcit. Nihil aliud habet homo in se vere proprium quam amorem qui est totus thesaurus hominis honorabilis. preciosus. liberalis. perpetuus et charissimus creatori

Nota valoris
amoris

Inuenimus igitur rem quam maxime querebamus. Qualis tibi quae solo videtur Dominicus. Res optima. prestantissima. et quod pro-

mu est homini facillima. Nunc bouo animo efficiar. habeo enim vni re-

tribuam domino pro omnibus quae retribuit mihi. diligam. amabo. amplexabor Raymudus. Dico equissimum est amorem amorem rependere. et liberalissimo sincerissimoque amatori deo: liberale sincerum

que reddere amoris obsequium. Amor enim pro se placet et propter se. et pro ceteris acceptus est deo. iocundus. dulcis. amabilis. Licet enim deus sit omnium verorum et pulchrorum bonorum ditissimus possessor

Solo amore
homo respondet
suo creatori

nec vlla re egeat. vult tamen ab homine munera amoris accipere quae se

exposcit. que et ambit et diligit. Amor quippe solus est pro quem potest homo correspondere suo amatori. Si deus te arguit: aut irascitur: aut minatur. tu illi iuste nec irasci nec minari potes. Sed si te

amauerit tu iuste illum reamare potes. non tamen ex equo. cum amor dei sit infinitus. tuus vero pro prius est et mensura habet. Debet tamen esse

mundissimus. integerrimus. sincerissimus. plenissimus. sanctissimus. Abominatur enim deus caducum: primum: corruptumque

amorem. qui suo purissimo amori respondere non potest. Dominicus

Quo amandus
est deus hanc
formam accipe a
creatoris et a cre-
aturis.

Nihil ista hac tua veritate verius Raymudus. Logno

cis nunc quia amorem tuum abs te exigit amator deus: audi proter

formam quam amare te oporteat Hanc amoris formam et a creato

re et a creaturis potes addiscere. Creator tuus pro ceteris crea

turis magis te diligit. ita et tu pro ceteris tuum dilige creatorem

Item creator tuus omnia alia propter te diligit: et tu omnia dilige propter creatorem. Item creator omnes suas creaturas in tuum transmutat obsequium. tu vero quicquid habes optimum in illius famu

Capitulum XIX.

latum expende. Item creator tuus te diligit infinito et perpetuo amore. ita et tu illum semper dilige ex toto corde tuo. ex tota anima tua. et tota mente tua. **H**abes formam amoris de creatore: nunc eandem formam recipe a creaturis. **C**reature impediunt tibi suum beneficium et obsequium de optimo quod habent et totum quod possident. ita et tu quod in te optimum habes scilicet amorem tuo tribue creatori. **C**reature totis viribus tibi deseruiunt tu quoque quicquid virium habes in amore tuo tribue creatori. **C**reature continue et sine intermissione die ac nocte sereno vel turbulento tempore tibi obsequuntur. ita et tu omni tempore in prosperis et in aduersis tuum dilige creatorem. **C**reature soli tibi seruiunt et nulli alteri. ita et tu solum tuum dilige creatorem. et neminem dilige nisi propter ipsum. **C**reature tibi seruiunt secundum propriam naturam et modum suum. ita et tu debes obsequi deo tuo secundum modum nature tue ex libertate et bona spontaneaque voluntate. **C**reature dant tibi sua munera in summa qua preualent perfectione. **A**rbores enim et vites exiunt tibi suos fructus maturos. bonos. dulces oblectabiles. **N**on enim acciperes ab eis fructus amaros. virides. acerbos. corruptos. **I**ta et tu quoque da operam ut deo tribuas amorem maturum. dulcem. amabilem. bonum. integrum perfectum. **P**ostremo creature non tibi seruiunt cum dolo: cum fraude. cum pigritia. ignauia. secordia. sed simplici et prompta intentione. **I**ta pariformiter serui deo tuo ut non ambules in vanitate: et festinet in dolo pes tuus. **D**ominicus. **A**criter me incendit institutio tua. et amoris formam nunc abs te digestam studebo pro viribus emulari. **N**am ut video nulla relinquitur homini excusatio quin suum debeat amare factorem. **A**mor enim cum filius sit libere voluntatis a nullo impediri potest quin omni momento suum possit opus implere. **I**n amando quoque nullus labor. nullus dolor nec tristitia: nec tedium. nec fastidium. **A**mor enim omnes labores reddit suaves. amabiles. voluptuosos. **H**inc iam manifeste lucet summa erga hominem dulcedo et benignitas conditoris. qui dantis tantis beneficijs hominem non obligauit ad rem penosam laboriosam: et fatigabilem. sed ad id quod maxime est appetibile et delectabile.

Dialogus Secundus

De debitu amoris quod homo reddit

dit creatori ad hominis meritum et modum reuertit ¶ Caplin. xx.

Raymūdus. Sicut lucet benignitas magis creatoris. eo quod obligauerit sibi hominem ad amorem: rem maxime delectabilem: ita omnem excedit benignitatis mensuram: quod ipsam amoris obligatorem ad solam hominis reuertit utilitatem. Licet enim deus non struam ambiat amorem et vehementer exposcat: hoc tamen facit ut inde homo doretur. proficiat. nobilitetur. Videmus enim quod obsequium creaturarum in magna vertitur hominis utilitatem. ita et obsequium amoris quod homo exhibet deo cum deo proficere non possit (ipse enim bonorum nostrorum non eget) ut homini proficiat necesse est Dominicus. Non debet igitur homo ociosus esse. sed sicut creaturarum recipit utilitatem: ita et ipse opificem diligendo suis etiam debet modis indulgere. Raymūdus. Debet utique. Duplex enim necessitas homini incubabit. Indiget enim esse et ut perseueret in esse. secundo indiget ut habeat fructuosum atque optimum esse. A seruitio creaturarum que naturaliter et ex necessitate seruiunt homini: homo recipit esse et durat in esse. sed a seruitio amoris quod homo exhibet deo (quod libere ac voluntarie agit: atque ideo merito) homo recipit fructuosum atque optimum esse. Creature seruiunt tibi ut esse habeas: tu vero deo obsequeris ut optime habeas. Sed quia prestantius est optime esse quam esse solum. ideo obsequium hominis est sibi multo melius quam quod accipit a creaturis. Verum quemadmodum creaturarum seruitus est homini continuo necessaria. ita et necessarium est homini seruire deo si velit utiliter permanere Dominicus. Vehementer assentior. Nam sicut necesse est homini corporaliter mori si sui illi creature obsequium denegarint. ita et spiritualiter eum mori necesse est si deo suo seruire contempserit Qui ergo non seruit deo vere mortuus est. nec quicquam proficit homini obsequium creature: nisi ipse seruiat creatori. Hoc enim secundo obsequio cessante primus frustra impeditur. Perdunt enim suam utilitatem creature que propter hominem institute sunt: si homo suo factori obsequium contempserit. Et talis homo quantum in se est cassat et frustrat totum vniuersum. Raymūdus. Hinc manifeste intelligis oportere hominem pro amorem domino deseruire: ut dum ipse diligenti obsequio deo colat

Duplici necessitate homo tenetur suum amare factorem.

29

Capitulum xxi

ligatur. alie etiā creature omnes hoī seruiendo hoī copulant. et p hoīem deo. Obligatio itaq; amoris omīa cōplet. oīa consummat. et totū deo alligat vniuersum. **V**ide nūc mirabilem dulcēq; circuitū. Ab amore creatoris oīa pcesserunt: et p hoīminis amorē ad deū omīa cōsummant. Et sic apparet palam q; hō deum diligēs est mediator quidā inter creatorem et ipas res conditas. q; p ipm cum deo redeūt et ad deū. **¶** Si hō deo p amorem nō adheserit: sicut ipse inordinatus est et dissolutus. ita ipse in penā suam oīa disūgit: dissoluit: diffibulat. nec creatori utilis nec dignus creatura. **¶ Dominicus.** In mirabile me lucē raymūde extulisti et in ardentissimā flammā: vnde tibi maximas habeo gratias Arbitror em̄ iam tandē te de amore vltimam sententiā posuisse. **¶ Raymūdus.** Reuera nō posui. multa em̄ et magna de amore adhuc locuturus sum et q̄ stupe re te faciant vehemēter. **¶ Dominicus.** Oro te obsecrās o di lectissime pple desiderū meū: et qd̄ reliquū est ocīus edicito

¶ amoris obligatio omnia consummat

¶ hō obligatur amare etiam

omnē creaturā: et precipue dei imaginē **¶** Caplin. xxi.

Raymūdus. Unū adhuc nūc dicam: cetera alteri dyalo go conseruabo. Sicut hō obligat primo suum diligere creatorē. ita post ipm oēs debet diligere creaturas: nō inquā tum sibi vtilēs aut necērie sunt. sed q; dei amatoris sui creatu re sunt. Et quia nō omēs creature sunt equales. sed vna est al tera pstantior. et illa oīm prestātissima et dignissima q̄ dei in se imaginē et similitudinē representat. ideo pre ceteris hō debet sui creatoris imaginē. id est hoīem amare: colere: venerari. **Cum** em̄ quilibet hō ita p̄tinet in se sui creatoris imaginē. sicut cera formā signaculi cui imp̄mitur. id obligat quisq; diligere altez sicut seipm siue amicus sit ille siue inimicus. siue profuerit siue etiā obfuerit. **Semp** em̄ hō imago dei est. sp̄ maximi p̄ditoris nobilissimū plasma est. **¶ Dominicus.** Hinc ego palā excipio oportere vnūquēq; hoīem diligere alterū sicut suā ipsius ima ginē: sicut suā ipsius naturā. Et ideo q̄libet tenet estimare et ap p̄ciare alterū sicut semetipm. Tenet quoq; oē bonū quod sibi quisq; cupit inquantū dei imago est hoc etiā alteri cupere: alte

¶ hō tenet suū diligere prim.

¶ Dialogus Secundus

ri imp̄cari: alteri si potest etiā cōferre. Debet igit̄ esse inter omnes hoīes vna eterni federis p̄paginatio. vna pax. vna cōcordia. vnū velle. vnū nolle. ¶ **Raymūdus.** Iustissimū est quod tu loqueris. Ex quo em̄ hec obligatio qua hō tenet̄ amare hominē: originē ducit ex obligatiōe qua hō astringit̄ diligere creatorē. ideo sicut ista est rectissima z in iure nature fundata: z ē prima iusticia: ita z altera est sc̄da iusticia: recta: sancta: z in iure nature radicata. Accipe nūc formā hui⁹ obligatiōis a creatorē z a creaturis. **P**rimū creator oībus hoībus indifferēter suā partitus est imaginē z suā similitudinē. tu q̄z oībus cōicibilē te prebe z liberalē. Creator sine acceptiōe p̄sonarū oēs homines inquantū sunt sue imagines cōi diligit amore. ita et tu quoq̄z oēm hoīem dilige. Creator equali pietate omī hoī sua bñficia indulget: z solem suū oriri iubet sup bonos z malos. z pluit sup iustos z reprobos. z tu quoq̄z omī petētī te tribue. et q̄cquid habes libēter imp̄tiri stude. **S**ecūdo accipe hanc formā z a creaturis. creature que hoī iussu creatoris inseruiūt nō magis vni obsequūtur hoī q̄z alteri. nō plus p̄ vno laborāt q̄z p̄ altero. neq̄z amplius maiorē respiciūt q̄z minorē. nec nobile q̄z ruralem. **E**lemēta. plante. arbores. aialia nō plus seruiunt regi q̄z militi. nec plus seruo q̄z dño. **S**icut ergo creature hoī obsequūtur inquantū dei imago est z equales inter se reputāt oēs hoīes. ita z tu quoq̄z eq̄liter dei imaginē in quolibet hoīe venerare: nec estimes naturali p̄ditione alterz alteri p̄ferendū

¶ **Dominicus** Nō solū ex his q̄ dicis colligo formā amoris vey etiā quāte sit maiestatis. dignitatis. glie z excellētie imago dei luceclarius intueor. cui suus creator tantā impēdit sollicitudinē: quā honorat. diligit. venerat̄. cui etiā creature multe: nobiles z sublimes inuigilāt. seruiūt. obsequunt̄. **S**atis hinc patet quantū debz honorare hō hoīem: qm̄ illum z deus maximus z vniuersus orbis venerat̄

¶ **Raymūdus.** Nolo etiā te lateat q̄ hec obligatio amoris redūdat z reuertit̄ in solā hoīs vtilitatē in suū commodū z meritū. **L**icet em̄ amor tuus quo primū diligis plerūq̄z illi aut vtilis est aut iocūdus: tibi tamē sp̄ est meritorius. **D**ū em̄ hō primo deū diligit. ac tum primū imaginē dei: inde sibi colligit oē bonū suū. omē meritū. omne

¶ **Q**uāte dignitatis sit imago dei.

¶ **Q**uāte dignitatis sit imago dei.

¶ **Q**uāte dignitatis sit imago dei.

¶ Capitulum xxij

gaudium. laudē. salutem ⁊ gloriā. Et quanto adiecerit plures ppter deū hoies diligere tanto ditescit amplius. tāto fit ⁊ nobilior ⁊ seipō quotidie maior. **V**ultu adhuc de natura amoris: de eius virib⁹ ⁊ pprietatib⁹ differenda sunt. sed vides quia iam sol hesperias se mergit in vndas. nox quoq; suas ymbrias iam minitans: ⁊ cibū nos ⁊ somnū capere adhortat. **I**n crastinū igit que de amore supsunt reseruemus ¶ **D**ominicus. Licet a tuo sermone inuitissimus ipse diuellar: parco tñ votis tuis: vt paululum viribus recollectis nouus in crastinum disputator aduenias.

¶ **F**init scōs dyalogus de bñficijs dei ⁊ hois obligatiōe
 ¶ **I**ncipit tertius de amore ⁊ virib⁹ eius. ⁊ ditōib⁹ ⁊ fructib⁹

¶ De additionibus et proprietatibus amoris.

¶ Capitulum. xxij.

D

Dominicus. Totam pene noctem insomnē habui ita erā tua spōsione sollicitus. optabam crebro diē fieri: ⁊ mollē desidēq; aurorā arguebam q; titani mariti croceum nollet cubile deserere.

Occurro aut nunc tibi festinus et alacer audire que pollicitus es. **S**cio em̄ stupēda te atq; admodū vtilia de amore dictur. ¶ **R**aymūdus. Amo mi dominice ardēs desiderii tuū. quod ⁊ me quoq; acriorē reddit ⁊ magis spontaneū. **R**eminiſti ne supra me dixisse nihil nos habere in nostra potestate ⁊ quod vere sit nostrū preter solū amorem. ¶ **D**ominicus. **R**emini equidē. **F**lam amor noster (vt ipse dixisti) est totum bonū nostruz: vnicus ⁊ preciosissimus noster thesaurus et cuncte diuitie nostre. **L**etera quippe om̄ia ⁊ fortune ⁊ corporis bona nec vera nec nostra sunt. ¶ **R**aymūdus. **S**i ergo amor est illud vniciū quod habemus: hinc sequit q; amor bonus est totū bonū nostruz. ⁊ amor malus atq; puerſus est om̄e malū nostrū. **N**ā si nihil est vere nostrū nisi amor: si amor malus fuerit quicqd habem⁹ malū est. si bonus bonū ē. **S**equitur

E ij

¶ Dialogus Tertius

quoque si amor noster bonus fuerit nos etiam boni sumus: si malus mali. Solus igitur amor hominis hominem facit vel bonum vel malum. Preterea cum nihil possideamus vere nisi amorem. id est quando dedimus alicui nostrum amorem totum quod habebamus dedimus nec quicquam reliquum habemus quod tribuamus. Hinc etiam sequitur quod si perdidimus amorem nostrum omnes nostras divitias perdidimus. tunc aut perdidimus si illi nostrum amorem contulerimus cui omnino dare non debuimus. Preterea si bonum omnem nostrum est amor bonus: et malus amor nostrum malum: sequitur pulchre quod virtus nihil sit aliud quam amor bonus. et vitium amor malus. Cuius ergo amor bonus est: hic vir virtuosus appellandus est. cuius vero amor reprobus fuerit hic viciosus et reprobus censendus est.

¶ **Dominicus.** Presentio dulcem fragrantiam sermonis tui: et in mirabilem me cognitionem cupis erigere. ut dum cognovero omnem bonum nostrum in amore constitutum: habuerimque de amore veram scientiam. habeam etiam et de toto hominis bono maloque sciam. Quia qui ignorat cecus est et manu temptans: et se et omnia nescit. ¶ **Raymū**
¶ Nota hic proprietates amoris
¶ **Raymū** dus. Hinc iam amoris proprietates attingamus. Quarum prima est quod amor huiusmodi virtutem uniendo: pervertendo: transformandi. hec est amoris inseparabilis conditio. id est amor unum amantem cum re amata et in se transformat. Secunda conditio est. quia amor de sua natura est donum liberale. sponte enim alteri se tribuit. cogi enim non potest: nec dari nec auferri se invito. Hinc sequitur quod amor est vere illius cui datur. et transit in veram possessionem rei amate. et ideo res amata in suo retinet dominio amorem qui sibi ultro donatus est. Tertia conditio. quod amor quocumque vadit seipsum pertrahit voluntatem quam habet plenum in homine imperium. et ideo etiam seipsum portat totum hominem. Et ideo quando amor alteri se tribuit: totam tribuit voluntatem et totum hominem: qui etiam convertuntur in rem amatam. Quarta conditio. quod ista perversio amantis in rem amatam non est violenta. non coacta. non laboriosa. sed spontanea. liberalis. dulcis. delectabilis. et ideo voluntas que unguis rei amate non potest ab ea se parari per aliquam violentiam. sed sponte et mere libere. Quinta conditio. quod amor licet mutet voluntatem in rem amatam. tamen amor semper permanet liberalis amor. et suam retinet naturam. Voluntas quoque licet permutetur in rem amatam cuiusque naturam induit et formam

Capitulū **xxij.**

tamē semp permanet volūtas: nec ideo destruit̄ quia mutatur
Sexta cōditio. q̄ amor talis efficit̄ qualis est res q̄ amatur. z
 talis fit ipsa volūtas qualis z amor. **R**es em̄ p̄mo z p̄ncipali/
 ter amata nomē naturam: z formam amori tribuit z volūtati
Hinc seq̄tur q̄ si volūtas terzā amet: terzea luteaq; sit z amor
 dicit̄ terzenus. **S**i amat res mortuas caducas supfluas: vo/
 lūtas nuncupat̄ mortua supflua caduca. **S**i amat hoīes hūa
 na dicit̄. si deū divina. **E**xisto liquet q̄ hō pōt p̄ amorē quem
 gerit sponte mutari in rē multo se meliorē vel multo se viliorē
Septima. q̄ amor ex sua natura semp se erigit ad amanduz id
 qd̄ est se p̄stantius: nobilius: z dignius. **H**oc patet in naturis
 aliaz rerum que sp̄ se ad meliora z p̄fectiora sustollūt. **N**ā ele/
 mēta mutant̄ in plantas. plante nutriūt aīalia. quoz caro co/
 mēsta in carnē format̄ humanā. **I**ta ergo z volūtas nostra et
 amor noster (vt nō degeneret a rebus sub se creatis) debet sp̄
 id amare qd̄ est supra se: z amādo in id p̄verti quod ē multo se
 nobilius: p̄clarior: excellētior. **V**erū qz nihil est supra volū
 tatem nostrā qd̄ sit ip̄a melius z p̄fectius q̄ ip̄e summus z eter
 nus deus: ideo volūtas merito tribuere debz amorē suū maxi
 mo deo: z in illū nobilissimū z p̄stantissimū p̄verti z transfor/
 mari **D**ominicus. **M**erito id quidē **N**am cū turpissimum
 sit volūtatē (que regina est in regno aīe) se inflectere subter se
 ad lutea: caduca. vilia. spurca z p̄temptibilia. idcirco debet se
 sursum erigere. deū intueri. deū amare. deuz cōplecti z in ip̄m
 trāsfornari. qui est summū: eternū: nobilissimū: z optimū bo/
 num **R**aymundus **S**audeo te sapere q̄ dico. sed nūc conse
 quēter ausculata. **O**ctava cōditio est. q̄ amor ex quo est res no
 bilissima. dignissima. z liberalissima q̄ mutat ip̄am volūtatē
 in rem amatā: z ponit eā sub imperio rei amate. iō valde iniu/
 stum z incongruū est q̄ res inferior z vilior ip̄a voluntate do
 miniū arripiat sup eam: eāq; possideat. **P**reterea cū amor sit
 spiritualis z intellectualis nature. z ideo etiā omni re corpora
 li multo p̄stātor. idcirco nulla res corporalis est n̄ro amori
 aliquatenus digna. **N**on debemus ergo amare nec mācipia:
 nec animalia: nec sidera: nec elemēta nec aurum nec argētum
 nec quicq; quod potest aliquo sensu app̄hendi. **P**reterea cū
E iij

Dialogus Tertius

Indignum atq; iniustum sit q; res equalis dominetur equali. et quia omnis voluntas creata inquantū creata est alteri equalis. ideo nulla creata volūtas est digna nostro amore. nec debet nostre dominari volūtati. **S**olus igitur deus dignus est qui a nobis ametur: qui nos possideat: qui nos in se cōuertat. **N**ona conditio q; amor hoc habet a natura q; semp capit et requirit amorē. ideo nulla res debet amari nisi que possit amorem refundere et vberius q̄s acceperit. **N**ulla igit res que est nostra volūtate inferior debet p̄ncipaliter amari. nō elemēta. nō animātia. nō aliqua corpalia: quia amorē reddere nō possunt.

Dominicus. **N**ihil verius. nam amor qui rebus inferioribus et ratione carentibus attribuitur maxima damna p̄sequitur. **F**it em̄ degener. fragilis corpalis. **A**ut si versatur circa res humanas fit humanus nec fit se melior nec p̄fectior. **D**eus igitur qui amorem refundere potest et multo q̄s noster est p̄stantior rem p̄mo a nobis amari debz cuius est amor infinitus. increatus. eternus.

Q amor tantum se dilatat vel amplificat quantum se amplificat res p̄mo amata.

Capitulum. xxij.

Raymūdus. **D**ixi supra q; amor mutat voluntatē in rem p̄ncipaliter et p̄mo amatam. **T**ransit em̄ totaliter in eius dominiū: et cum ea vnitur et complicatur. et idcirco nō potest ascendere supra eam. sed ad quecūq; se extendit res p̄mo amata: ad hec omnia se amor extendit. **H**inc sequitur q; res p̄mo amata quanto fuerit cōmunis et vniuersalis: tanto et ipse amor vniuersalis fiet atq; cōmunis. **S**i res amata fuerit aut p̄cularis aut priuata: amor erit et p̄cularis et singularis. **S**equitur quoq; res p̄mo amata sicut est vna: ita generatur et vnus amor in volūtate qui est eiusdem cum ipa nature. **E**t sicut nō possunt esse plures res p̄mo amate: ita non potest nisi vnus esse amor in volūtate. **D**ominicus. **H**inc ego colligo q; res que p̄mo diligitur fundat. edificat. et confirmat primum amorem in volūtate qui caput fit et origo omnium aliarum affectionum que pullulant a volūtate. **R**aymūdus. **P**ri-

Capitulum **xxij.**

denter ergo intelligis q̄ a re primo dilecta generatur in volū-
tate vnus primus amor: a quo tanq̄ a radice surgit quedā ar-
bor in anima: que per tot ramos se multiplicat quot sunt res
que colligantur cum re que primo diligitur. **Verbi gratia:** ab
vno seminis grano surgit arbor cum innumeris ramis: fron-
dibus: floribus: ac fructibus. **Quale semē talis 7 arbor: 7 om-**
nia que ab arbore procedunt. qualis fons tales sunt fontis ri-
uuli. Hinc intellige si amor tuus fuerit bonus. iustus. ordina-
tus omnes alij amores qui inde procedunt boni erunt. iusti.
ordinati. **Si malus fuerit 7 corruptus: reliqui mali sunt 7 cor-**
rupti. Et isto consequenter animaduertis q̄ necessario om-
ne illud amatur quod coniunctum est cum re primo amata. et
necessario odio habetur quicquid aduersatur rei primo ama-
te. Idcirco primus amor quia solidissime iungitur cū re ama-
ta nulla ratione auelli aut destrui potest nisi venerit alia res p̄-
mo amata que sit ip̄a fortior validiorq̄. **Quādo igitur res pri-**
mo amata est ipse deus qui est summa virtus. summa fortitu-
do: summa nobilitas. vera eternitas. 7 eterna veritas fit amor
noſter fortissimus. nobilissimus. verus. eternus. Et ab hoc
amore pullulāt infiniti amores. eo q̄ est communissimus. vni-
uersalissimus. 7 per cuncta protensus. **Qui ergo principaliter**
deum amat: amat cum deo 7 propter deum omnes creaturas
et fit amor eius amplissimus 7 vehementer expansus. Si pa-
teris dicam tibi duo exempla vnde breuiter 7 eleganter ista co-
gnosces **Dominicus Libēter te audio. prosequere Ray**
mundus. In matrimonio vir principatur: mulier subicitur.
Item mulier non potest habere nisi vnum maritū: nec potest
a marito q̄s diu viuūt separari. Pari modo volūtas subicitur
rei amate. nec potest habere nisi vnam rem principaliter ama-
tam. nec ab ea potest q̄s diu ip̄a durauerit separari. Aliud ex-
emplum quo melius cuncta cognoscas. **Demus aliquem ho-**
minem pauperem 7 genere obscurum qui habeat sex filias pe-
nitus equales natura. industria. ignobilitate. vilitate: quarū
vna nubat rustico. altera ciui. tertia militi. quarta duci. quin-
ta regi. sexta orbis impatori. Licet em̄ om̄es he sex filie eiusdē
sint 7 generis 7 paupertatis. p̄pter viros tñ quibz nupserūt vna

Nota exemplū

Nota duo exempla:

E uij

Dialogus Tertius

fit altera prestantior. nobilior. sublimior. Pari modo intellige de voluntate: que vel ascendit vel descendit iuxta rei amate vel dignitatem vel ignominiam. Item sicut videmus q̄ sponsa sponso suo copulata nouum quendam concipit amorem qui est primus amor: virtute cuius amat omnes qui habet cū spō/so societatem vel amicitiam vel parentelam. Hos em̄ omnes ante nō amabat. sed propter amorem viri nūc singulos amat. **Q** si vir moriatur et mulier accipiat aliū virum tunc amor p̄mus et omnes alij qui inde originem traxerūt destruitur. et generatur in voluntate mulieris nouus amor qui etiam radice efficitur aliorum amorum. **P**reterea quando mulier virum accipit bonum. diuitem. fortem. nobilem. prudentem: tunc ipsa permanet in pace. in requie. in exultatione. in securitate. in affluentia. in omnium rerum copia. **Q** si nupserit viro pauperi. caduco. misero. ignobili. sordido. contemptibili: ip̄a efficitur inops. fragilis. ignobilis. sordida. contemptibilis. plena claudibus. angustijs. et miserijs. **H**ec cuncta que de matrimonio diximus applica ad voluntatem et ad rem primo dilectam. et vtrobiq̄ optimam inuenies consonantiam. **D**ominicus. **C**apio egregiam similitudinem. **S**atis em̄ ex hīs que nunc dixisti apparet q̄ dum voluntas nostra principaliter deū amat tunc fit sublimis. nobilis. segura. pacifica. quieta. robusta. plena gaudijs atq̄ diuitijs. talis est enim ille quem ipsa diligit. **Q** si amauerit creaturam: cū omnis creatura sit fragilis. mobilis. fluens. indigens. insufficiens: tunc ip̄a pre inopia tribulatur. contristatur. affligitur. nunq̄ segura. nunq̄ pacifica. nūq̄ firua. **S**ed queso te ex quo de re primo amata iam sepe numero loquuti sumus: quot sunt aut esse possunt res principaliter amate.

Q tūc due sūt res principaliter

amate: et de inimicitia earū ad inuicem **¶** Capitulum. xxiij.

Raymūndus. **D**ue tūc sunt res principaliter a voluntate dilecte: nec possunt esse plures. sicut nec duo rectores vel pontifices vnius ecclesie. **H**ec due sunt vel deus creator: vel creatura. **P**orro inter creaturas omnes illa res erit primo

Capitulum xxxij.

dilecta ab ipa voluntate que illi est magis amica atq; ppinqua
Uerū quia ipa voluntas p̄t reflectere suū amorē ad semetip̄az
 ideo inter creaturas maxime amabit seip̄am vt amicam sibi: z
 vt ppinquā. **Q**uādo igit̄ amor dei in volūtate nō est primus.
 tūc ipsius volūtatis amor p̄mus efficitur. **E**t sic hō quādo de
 um nō amat: amat seip̄m z suā volūtate. z ipa volūtate se amā
 do in semetip̄am p̄uertit. z facit seip̄am suū pprium fundamē
 tum extra deū. **E**t quia p̄ncipaliter solā se amat. ideo cetera q̄
 secūdario amat: oīa p̄pter se amat: z in oībus nō nisi se amat.
 et quicqd̄ vult ppria vult volūtate: qz nullam aliam sequit̄ vo
 luntate. **H**ec aut̄ talis scelestissima impijssimaq; volūtate se so
 lam diligēs: se p̄plectens rapit violēta manu deo cōditori suū
 honorē: suā coronā: suam gloriā. **A**mare em̄ propria volunta
 tem soli p̄perit eterno deo. igit̄ quādo humana volūtate amat
 seip̄am: z hō suam p̄mo diligit volūtatem. tunc illud sibi attri
 buit quod possidet solus deus z facit se deū: z dat sibi h̄pi amo
 rem: laudē: honorē: z gloriā. **A**tq; hoc mō fit capitalis aduer
 sarius z inimicus dei: longissime tñ deo dissimilis. **N**ā licet si
 bi tribuat honorē: deitate: et gloriā. habet tñ q̄litates in se tur
 pissimas. **N**ā qualis est amor eius talis et ip̄e. **A**mor em̄ eius
 est inordinatus: iniustus: falsus: tortuosus: in dei cōtemptum
 odiū z iniuriam p̄citatus. **D**ominicus. **T**remere me facit
 sermo tuus. adeo em̄ z vehemēs est z formidatus. **B**aymū
Utinā totus me mundus audiat exclamantem. credo qz
 multi a tanta se iniusticia ac dei iniuria refrenarēt. **U**erū quia
 in tenebris sunt amatores pprie volūtatis. ideo nō aduertunt
 quō p̄tra se puocent deū vsurpādo sibi dei p̄rogatiuas z dig
 nitates. **Q**ui em̄ se regem facit aduersarius regis est et crimen
 lese maiestatis reus detinet̄. **S**ed queso te paulo nūc diligen
 tius attēde virtutes z cōditiones z p̄trouersias hoz duorum
 amor. **D**uo amores p̄mi due sunt radices oīm aliarū affectio
 nū. **E**t quia sunt inter se capitales inimici. iō si vnus bonus est
 alius vt malus sit oportet. **A**mor dei sicut est primus bonū no
 strū. primū lumē a quo oritur oē lumen. p̄ma rectitudo. p̄ma
 iusticia. p̄ma amicitia. p̄ma fortitudo. p̄ma quies. p̄ma tranql
 litas. p̄ma cōsolatio. p̄ma leticia. p̄ma virtus. p̄ma veritas.

**Nota quō hī
 duo amores i
 ter se differūt.**

¶ Dialogus Tertius

prima vita. et omnium bonorum operum et cogitationum principium. Ita amor suuiprius est primum malum: a quo oritur in homine omne malum. prima cecitas: prima tenebre. prima obliuio. prima iniusticia. prima discordia. prima imbecillitas. prima turbatio. prima desolatio. prima tristitia. prima rixa. prima nequicia. prima falsitas. prima mortalitas. et omnium malorum operum et affectionum infaustum principium. Amor dei facit voluntatem hominis iustam. sanctam. humilem. benignam. sed amor sui facit eam iniustam: irreligiosam: superbam: turbidam: proteruam. Amor dei facit voluntatem quietam. dulcem. amabilem. sed amor sui reddit eam turbidam: amaram: litigiosam: odibilem. Amor dei facit voluntatem largissimam: amplissimam: capacissimam. sed amor sui facit eam angustam coartatam restrictam. Amor dei reddit voluntatem summe liberam nulli creature subiectam. sed amor sui subijcit voluntatem omni creature et famulam constituit: seruam atque captiuam. Amor dei facit eam immobilem: stabilem: firmam: et perpetua virtute vigentem. sed amor sui (cum circa creaturam versatur que vana est: fluida: mobilis et caduca) reddit voluntatem instabilem: fluctuantem. et omni vanitate subiectam. Amor dei facit voluntatem vnicuique atque ideo fortissimam. sed amor sui facit eam diuisibilem. fragilem. Amor dei facit voluntatem diuitem: opulentam: optimis repleta dapibus. sed amor sui eam vacuam dimittit esurientem. inanem. et omnibus egentem bonis. Amor dei facit voluntatem habitare in sua patria. in suo regno: in sua domo. sed amor sui facit eam exulem: aduenam: peregrinam et profugam super terram. Amor dei facit voluntatem pulcherrimam et miro decore formosam. amor sui facit eam horridam: tetram: squalidam: et turpissima contagione fedita. Postremo amor dei clarissimo lumine irradiat voluntatem et hominis intellectum ut nouerit homo seipsum et deum et omnia bona. sed amor sui (quia tenebrosus est) densissima caligine cor hominis obnubilat. ut nec deum nec se nec omnia sciat. ¶ **Domesticus.** Reuera prestantissimus sermo tuus: et unis precordiis reponendus. Utinam mortalis homo hec animaduerteret: desinatque in inu-

¶ **Q** amor dei facit vera inter homines amicitiam et amor sui maximam rixam
riam summi dei se tam nequiter adamare. ¶ **Raymundus.** Unum adhuc restat quo dei amor maxime comedatur: et amor sui merito condemnat. Amor enim dei cum sit vniuersalis potest esse vnus atque consimilis in multis: imo in infinitis homi-

34

Capitulum xxxiii.

nibus. quod dum fuerit tunc necario pax magna et vera perpetuaque concordia illo amore durante inter homines perseverat. Sunt enim inter se uniti: quieti: pacifici: leti: iocundi: et de alteris bonis inuicem gratulabundi. Sed quoniam quisque primo diligit se ipsum amore privato: tunc proprium querit honorem. suum commodum. suam voluptatem: suam dignitatem. atque impugnat honorem alium ut defendat suum. et odit atque execrat et persequitur omne bonum vel corpus vel anime quod videt in alio: dummodo illud repugnat bono suo. Ex isto privato amore emergit omne malum quod contra se homines crudeliter admittunt. Inde bella seditiones: secte: inimicitie: inuidie: emulationes: contentiones: animositates: ire: rixae: contumelie: rapine: stupra: adulteria: incendia: et mille malorum genera. **¶ Dominicus.** Terribile auditu est quod loqueris.

¶ Raymūdus. Atque multo terribilius perpetratum. Nam si viles cordis oculis intueri videbis quod ab amore proprio tanquam a vipera quadam virulenta septem mortalia peccata nascantur. sub quibus omne vicioz germe continetur. Non enim qui seipsum nequam diligit: diligit corpus suum: diligit et animam suam. et ideo propriam excellentiam que est anime. et propriam delectationem que est carnis. Et propter ista duo aut conseruanda aut augenda maximam contrahit amicitiam cum rebus externis: cum diuitiis et pecuniis. Pecunie enim hominis honorem augent et voluptatem. Querit etiam scientias: officia dignitates que suum promoueant honorem. Nascuntur igitur repente ex amore privato quattuor corruptissima mala. scilicet superbia. auaricia. gula. luxuria. Deinde cui inest amor honoris et voluptatis: necesse est ut odio habeat et persequatur omne id quod potest suum vel honorem vel voluptatem destruere. ideo concipit grauem iram que est amor vindicte: et inuidiam quae dolet de alieno bono in quantum est suo contrarium. vel gaudet de alieno malo prout inde recipit adiumentum. Et quia voluptas corporis torpore atque ocio pascitur et labores fugitat et exercitia. inde acedia emergit et negligentia portus omnium vicioz. **¶ Dominicus.** A deo acerbo animo in priuatum amorem hactenus inuexisti ut adiutore deo illum a me velim penitus abigere. et in solo conditoris amore vires animumque locare.

*Ex amore
sui nascuntur
septem peccata
mortalia.*

¶ Dialogus Tertius

¶ De finali fructu qui nascitur ex his

duobus amoribus: et de gaudij proprietatibus ¶ Capitulum. xxv

Raymūdus Ut libentius faciliusque possis efficere quam nunc
spondes: necesse est tibi diligenter advertere quod sunt fructus
qui nascuntur ex amore diuino et amore proprio. Certissimum enim est
quod sicut de plantis atque arboribus expectatur fructus. ita de qualibet
alia re inquirimus quem faciat fructum. quam afferat utilitatem.
Quia igitur in nostra voluntate tanquam in agro quodam potest plantari
duo principales amores. scilicet amor dei et amor sui. ideo summo
modo considerandum est quem fructum afferat amor dei: et quem amor
sui. Et sicut non possunt esse nisi duo amores primi: ita non sunt etiam
nisi duo fructus ultimi qui inter se sunt omnino contrarii: sicut et
amores primi. Verum quia ex omni opere quod agit homo non permanet
secundum finaliter nisi gaudium vel tristitia. hoc enim est totum lucrum
quod defert de laboribus suis. id est gaudium vel tristitia finales sunt
fructus omnium operum humanorum. Nam quicquid homo molitur quicquid
operatur ad hoc respicit ut gaudeat. iocundetur. exultet. Cum autem
gaudium adeptus fuerit nihil aliud querit: nihil aliud percipit
quia nulla potest re alia faciri. Et quia tristitia gaudio contraria est.
ideo omnis homo fugit tristitiam: et gaudium amplectitur. Verumtamen quia
vix gaudium est verus fructus hominis bonus. et vera tristitia fructus
vere malus. id est necesse est quod a diuersis et contrariis seminibus
orianter. verum igitur gaudium oritur ab amore dei. et vera mestitudo
ab amore nascitur sui. Et quia deus est immortalis: immensus: summe
pulcher: summe potentis: bonitatis et sapientie. ita gaudium de
amore dei est immortale: immensum: pulcherrimum: potentissimum
fructuosissimum: et optimum. ¶ **Dominicus.** Si gaudium hominis est
immortale ergo et voluntas hominis. et per consequens anima hominis est im-
mortalis. quod epicureorum grex maxime diffiteatur. Sed nunc ut
cepisti persequere. ¶ **Raymūdus.** Audisti itaque quod gaudium est
verus fructus amoris dei: nunc proprietates huius gaudij des-
deranter aduerte. Prima gaudij proprietates est. quod est eiusdem na-
ture ac conditionis qualis est res primo dilecta: et qualis est pri-
mus amor. Hinc sequitur quod sicut amor dei est semine iustum. purum.
sanctum. sincerum. immaculatum atque optimum. ita et gaudium quod est.

¶ Gaudium est fructus amoris boni.

¶ De proprietatibus veri gaudij

35

¶ Capitulum **xxv.**

eius fructus sanctissimus est et verus. rectus. ordinatus. immaculatus. pulcher. diuinus. **Hoc** autem tale gaudium includit veram leticiam. iocunditatem. oblectationem. hilaritatem. tranquillitatem. delicias. iubilationes. suauitates. facietates et mille bona. **Secunda** propositio. quod sicut fructus arborum et plantarum viuificat: nutrit et sustentat. ita et gaudium dat vitam homini. atque inde nutrit et sustentat eorum cor. **¶ Prima** sicut tristitia mors hominis est: ita gaudium cor hominis confirmat viuificat et oblectat. **Tertia** propositio quod gaudium affert homini totum complementum finalis boni sui. **¶ Nam** plenum hominis gaudium est hominis vltima perfectio. vltima beatitudo: quam cum habuerit nihil vult ultra appetere: nihil amplius cupiscere: sicut infra statim patebit. **Quarta** propositio. quod sicut amor dei est intra nos: ita et gaudium intra nos est: nec est necesse in rebus externis: in auro scilicet vel argento: non in gemis aut margaritis: non in officiis aut prefecturis gaudium querere. **Sicuti** enim amor portatur in sola hominis voluntate: ita et gaudium. atque idcirco totum hominis bonum in sola est hominis voluntate. **¶ Dominicus** Errant igitur qui externa et caduca fortune bona hominis bona arbitrantur. quibus et ea quotidie querunt: diligunt: amplectantur. **¶ Raymūndus.** Quantum hi errant sicut ex precedentibus ita et ex sequentibus luculenter intelliges. **¶ Prius** tamen quod cepimus explicemus. **Quinta** propositio. quod quantum amor dilatat et crescit: ita et crescit et multiplicat gaudium. **Ideo** sicut amor dei se extendit ad omnes creaturas in quantum dei sunt. et precipue ad hominem qui est viuua imago et similitudo dei. sic et gaudium se dilatat ad omnes creaturas et principaliter ad imaginem creatoris qui est homo. **Hinc** sequitur quod unusquisque homo deum amans propter gaudium quod concipit de deo: habet adhuc infinita gaudia de creaturis et maxime de quolibet homine qui est prima imago maximi creatoris. **¶ Dominicus.** **¶ Palam** nunc video quod de amore dei etiam in hac vita homo colligit inestimabilem fructum. **¶ Nam** ex quo semper est in amore recto bono et suauitate: ita est in gaudio recto dulci et optimo secum in corde suarum bonarum vitam: suas diuitias: suas voluptates. **¶ Nihil** itaque extra querit. nihil cupiscit. nulli inuidet. nulli irascitur. nulli contrariatur. sed est plenus suo bono. suo scilicet gaudio quod est optima vita cordis. **Hoc** autem gaudium potest continue augeri et multiplicari.

¶ Dialogus Tertius

ri quando dei imago p hoies multiplicaf. vt quot sunt hoies tot sint gaudia. z quia numerus hominū potest crescere in infinitum. ita z cumulus gaudioz. Beati ergo qui deū diligunt quoniā fructum leticie copiosissimū consequentur.

¶ De ultimo gaudio qđ post mortem erit de amore dei z salute pximi ¶ Capitulum. xxvi.

Raymundus. Diximus pauloan de gaudio qđ nascit de amore dei in hac vita: nunc dicemus de gaudio qđ erit de deo z pximo post hanc vitā. Cū em̄ gaudiū sit fructus amoris necē est qđ veniat in tanta plenitudine vt ultra crescere nō possit. Dignū pfecto est vt sicut volūtas hic inheret deo p amorem: ita illic inheret p amoris fructem. Verū cū ex clara dei visione fit amor feruētiōz. nam ex quo deus est summe pulcher: summe dulcis. summe benignus. bonus. nobilis. z oīm gaudioz diuitiarūq; plenissimus. ideo quāto pfectius videbitur tāto ardentius amabit: z tanto copiosius in ipso aīa iocūdabitur. Videbimus em̄ deū maximū et optimū facie ad facie clara certa z pfectissima visione. z tūc mirabit z dilatabit z iocundabit cor nostrū. ¶ **Domīnicus.** Sed queso te quō audebimus tantā a deo sperare gloriā. ¶ **Raymūdus.** Solo amore. Nisi em̄ deus (quē hic in fide aīa dilexit) ostēdat seipm manifesta visione non ppleret nec meritū nec ius amoris. Amor em̄ verus oīa aperit. oīa secreta reuelat: hoc amoris natura requirit. Amor ergo noster nobis deū ostēdit. deū facit videre. amplecti. venerari. z ipi inherere z iugiter delectari. Verū tamen qm̄ deus est infiniti decoris: suauitatis: mansuetudinis: humilitatis: sapiētie: maiestatis z pfectiōis. ideo aīa illic deū nō amabit ppter dona que ptulit. hic em̄ amor mercēnariūz z impurus est. sed ideo quia deus vere ex seipo z ex sua immēsa bonitate plenissime amabilis z āplexibilis est. Et ex tali amore nascit pfectissimū gaudiū atq; purissimū. Hoc autē gaudiū quia nemo poterit auferre. ideo erit certissimū firmissimū z summe securus: Et hoc quidē erit gaudiū de deo. Nunc superest vt aliquid de gaudio (quod ex pximozū felicitate capiemus) breuiter disseramus. In illo regno vnusquisq; tantū amat alterum

¶ Amor omnia
promeretur

¶ De gaudio ex
salute pximi

36

¶ Capitulum xxxvi

quantū seipm. ⁊ ideo tantū gaudet de bono alterius quātum gaudet de suo. Et quoniam illic erunt innumerabiles quos omnes vt nosipfos diligemus. hinc sequitur q̄ equaliter de illorū felicitate vt de nostra gaudebimus. **N**ō modo ergo gaudium nostrū duplicabit̄ aut triplicabitur. sed in mille iubilos imo infinitos excrescet supra mēsuram gaudiorum que de p̄pria beatitudine singuli obtinebimus. **C**um igitur nemo illic sit qui sue felicitatis gaudium ad liquidū cōcipere possit. vide nunc quomodo capiat in alijs tantoꝝ gloriā gaudiorū. **P**reterea cū illic quilibet plus immēsum deū amet q̄ seipm ⁊ omnes alios secum. inde seq̄tur q̄ sine compatione plus gaudebit de felicitate dei q̄ de sua ⁊ omniū aliorū secum. **C**erte nūc vidisti magnitudinē ⁊ multitudinē gaudiorum post hanc vitam. **Q**uid nūc animi habes **¶ Dominicus.** Optimi nūc certe animi sum. **S**ed de corporibus nostris quid obsecro futurum reris **¶ Raymundus.** Noli hinc aliquatenus trepidare. **I**ta em̄ anima q̄ in celis deū amat: amat ⁊ corpus suum. vult ergo vt reparetur ⁊ sibi restituat̄ vt totus homo in integrū viuat ⁊ feliciter viuat. **Q**uia ergo aīa vult vt corpus reparetur ideo ⁊ reparabitur. quia voluntatem se amantium deus faciet. et dep̄cationē eorū exaudiet. **U**t igitur aīe gaudium cōpleat̄ recipiet suum corpus nō quale nūc est graue. passibile. mortale. sed pulcrū. decorū. formosum. instar solis lucidum. immortale. impassibile. agile. subtile. spūale. ⁊ anime opationib; maxime conforme. **P**reterea cum aīa amet oēs creaturas inq̄ntum dei sunt: vt de suo amore amplius gaudeat. iō totus mūdus debet in melius renouari ⁊ vestē induere iocūditatis ⁊ p̄petue pulcritudinis. **N**ā sicut totus hō in aīa ⁊ corpe ad sublimiore ⁊ nobilioꝝ statū reformat̄. ita et totus mūdus q̄ propter hoīem factus est q̄si de regis sui: hoc est hoīs felicitate congratulās: nouis incorruptōis vestib; induet̄. **¶ Dominicus.** **V**erito id q̄des. **S**icut em̄ oīa pfluūt ex amore. amor aut̄ generat de se gaudiū q̄ est fructus eius: ita ex p̄nti se in gaudio oīa sicq; disponunt̄ vt ex ip̄is seq̄tur gaudiū maximū qd̄ est fructus oīm. **S**ed qd̄ tibi nūc subito p̄tiguit rogo q̄ facies tua tristibus rugis obfuscat̄. **A**cerbū nescio qd̄ nunc loquuturus es.

Gaudiū de reparatione corporis

Gaudiū de mūdi in meli⁹ reformatione.

¶ Dialogus Tertius

De fructu qui nascit̄ ex amore p̄

po: z p̄petatib; eius. h̄ fructus acerbissim; est ¶ Capl; .xxvii

Raymūdus. Verū dicitis. nam de fructu amarissimo qui de amore sui nascit̄ dicitur acerbitatē eius solo odora tu p̄sentiens: olfactus mihi oīs z gustus amaricatus ē. credo et te quoq; eadē passurū. Amor sui etiā de se gaudiū generat. qui em̄ id fuerit adeptus qđ amabat: aut certissime se adeptur; sperat necē est vt gaudeat. Cū em̄ quis amat suā excellentiam suā laudem. suā corpis voluptatē. amat quoq; oīa externa bona que vota sua p̄mouent z p̄ficiunt. Et quia hec oīa adipisci p̄nt. ideo p̄t in hac vita hō gaudere. gestire. tripudiare. Verū quia hec oīa amitti p̄nt. destrui. derelinqui. z hō id odit qđ potest hec sua bona destruere. iō ex tali gaudio nascit̄ amara tristitia: anxietas: inuidētia: sollicitudo supuacua ¶ Dominicus Hinc intelligo tale gaudiū miserū esse. supfluum. caducū. falsum. sophisticū. quod intus abscondit inexpiabilem calamitatē et cladem ¶ Raymūdus. Velius istud intelliges dū huius gaudi; p̄prietates clari; it̄rospereris. Prima huius gaudi; cōditio est. qđ sicut amor p̄p̄rius est inordinatus. iniustus. falsus. tortuosus. corruptus z immundus: ita est z gaudiū quod ex ip̄o generat̄. Item sicut amor sui est oīm pessimus. nequissimus. malignissimus. p̄ma mors. p̄ma cecitas. p̄ma calamitas: z oīm maloz mendaciozq; fontalis origo. ita est z gaudiū qđ emergit ab ip̄o. Preterea sicut amor sui est e directo p̄tra deū. z in deū acriter rebellis: auferēs q̄ntum in se est deo suā coronā z gloriā. ita z istud gaudiū inimicat̄ deo. Fitq; hō multo amplius p̄trarius deo turpiter p̄tra eū gestiēdo q̄ nequiter amādo. Hoc em̄ gaudiū p̄temptū gignit z iniuriā oīm maximā. Nihil tam improbū tam puerisum q̄ letari hoīem cū male fecerit z exultare in reb; pessimis. Grande em̄ malū amare aliquid p̄tra deū. sed longe grauissimū letari. exultare. gesti re. cōplacere. Hoc em̄ venenū mortiferū est z insanabile z eterne damnatōi p̄ximū. ¶ Dominicus. Fetozē acerbitatēq; huius pessimi fructus etiā nūc ip̄se p̄cipio. vnde z nares atq; oracius obfūmo ¶ Raymūdus. Expecta queso parum; z mul-

¶ De p̄prietatib;
gaudi; mali

37

Capitulum xxvij.

to amariora cognosces. Sed vt pfectius id fiat duo hec gaudia. scz quod est de amore dei: z qđ nascitur de amore sui cōtra se collocemus: vt magis cognitu elucescāt. **P**rimū gaudiū oritur de iusticia. de veritate. de bonitate. de eternitate de pulcro rū omniū radice. sed scđm gaudiū nascitur de iniusticia: de falsitate. de vanitate: z de maloz omniū scaturigine. **P**rimū gaudiū oritur de deo z est fm deū: alterū oritur ex diabolo z ē cōtra deū. **P**rimū consolidat: reficit: faciat: vnit hoīem cuz deo. augetq; z multiplicat amiciciā dei. secundū diuidit: elongat a deo: z hoīem dei inimicū constituit. **P**rimū est fm hoīs naturam z fm ordinē vniuersi. sed alterū est contra hoīs naturam et cōtra ordinē vniuersi. **P**rimū pōt haberi de amore dei gratis sine labore: sine expensis: sine aliorū adminiculis. sed scđm nō habetur nisi cum labore: cū anxietate: cuz merore: cū odio cum alioz damno z multis rerū temporalīū expensis. **P**rimū facit hoīem benignū: mansuetū: modestū: suauē. mitē z humilē. secundū vero immisericordē immitē crudelē turgidū inflatū supbum. **P**rimū gaudiū auget. cōseruat. multiplicat vnitatem pacē concordia amiciciā inter hoīes. scđm multiplicat offensiones inimicicias sectas discordias rixas inter hoīes z omne malū. **P**rimū gaudiū est vitale: salutiferū: desiderabile: gloriosum: honestū. scđm mortiferū est: ignominiosum: aspnabile: ingloriū: inhonestū. **E**t breuiter vt omnia in summa referam primū gaudiū auget amorē omnis boni: z illuminat letificatq; intellectū. secundū sentina est oīm maloz z omniū vicioz nequissimū desiderū animū hoīs tenebrosa caligine vehemēter obscurans. **D**ominicus **U**tinā totus terrarum orbis exaudiret has voces tuas: credo desineret nequiter se amare: se vanis spebus z gaudijs attollere: solū creatorē in reliquū amantes: in ipso solo sperantes: gaudētes: exultantes

De finali fructu qui nascit post

hanc vitā de amore sui. scz eterna tristitia. ¶ **C**apitulū. xxvij

Raymundus. Operepccium erit nūc aduertere quem fructū pariat amor sui post hanc vitā. **S**icut supra patuit amor dei gignit post hanc vitā eternum z infinitum gaudium.

Compatio seu
omnīa duoz gau
dioz ad inuicē.

Dialogus Tertius

tra amor sui qui dei amori contrarius est gignit post mortē eternam infinitāq; tristitiā. Carētia em̄ immēsi gaudij immensam mestitudinē coarguit et om̄is mali p̄sentia. Duob; em̄ modis cōtingit aliquē vehementer trīstari. Primo q̄n ea re carere cōpellit qua maxie delectat et que sibi est plurimū necessaria. Secūdo quādo id sp̄ cogitur possidere qd̄ summe odit et asp̄natur et qd̄ sue nature vehemētissime p̄trariatur. Et tūc excedit om̄nē mensurā miserie quando hoc malū quod hō cogit retinere sue est insitū volūtati. Nunc pauca de p̄mo. Post hanc vitā anima nihil habebit eoz que hic viciose dilexit. non laudē nō gloriā. non voluptatē. non aurū. non argentū. nō famam. nō scientiā. Et quia aīa erit exuta carne tenebrosa. ideo clarissime seip̄am cogitabit. se sentiet. se cognoscat. et intelliget ad qd̄ creata fuerat. et quantū erat bonū habitura qd̄ et p̄didit. et quare p̄didit. Cognoscatq; q̄ ip̄a suo vicio infinitū bonū perdidit qd̄ in eternū recuperare nō poterit. Et licz immēso desiderio est et hoc bonū accipere (cū illo carere nequeat) intelliget tamen se id nunq; accipere posse. et ideo supra q̄s credi potest dolebit. anxiet. contrīstabitur. **Dominicus.** Reuera incompabilis miseria: et tristitia inestimabilis summo bono vehementer egere: illud votis om̄ibus exposcere. desiderare. nec tamē aliquādo acquirere posse. **Raymundus.** Secūda tristitia est: quādo anima id sp̄ cogitur retinere quod omniū maxime odit atq; asp̄natur. Post hanc vitā (vt dixi) aīa plenissime se cognoscat. et ideo videbit se suāq; voluntatē deo inimicā. tortuosam fibi p̄p̄i contrariā. inordinatissimā. turpissimā. perversissimā. Nec itaq; in se considerās se vehemēter odibit. asp̄nabitur. et execrabitur. Tunc em̄ maloz suoz fetorē turpissimū continuum geret in naribus suis nec a se poterit expellere in eternum. In tantū em̄ seip̄am et suā deformitatē odio habebit vt cupiat penitus nō esse: nō natā fuisse. deū vindicē funditus interire: angelos om̄es et beatos secū in tartara demergi: et om̄e creaturā in nihilū redigi. Vt quia hec fieri nō poterūt. ideo intolerabili merore pfusa amarissima cōfusione tabescet frendens indignās et blasphemans. **Dominicus.** Verito hec illi misere p̄tingunt: vt qz prius amavit seip̄am et oīa alia p̄pter se. ita

Duplex
tristitia

De prima
tristitia.

Secūda tristitia

Capitulum xxxiiij

postea incipiat primū odisse seipam: et deinceps oīa alia odio habeat ppter se. **U**t sicut p̄us nō gaudebat nisi de se et ppter se ita postmodū nō tristet nisi de se et ppter se. **E**t sicut p̄us omīa sibi ppter se placuerūt: ita omīa postmodū sibi ppter se displiceāt. **E**t que aū se fecerat vt deū: se primū amando. sibi et bono rem et gloriā tribuēdo: ita tandē sit sub se vilissime deiecta. contemptibilis. ignominiosa. in gloria. **S**ed ne te impediā qd̄ cepisti psequere **R**aymundus. **A**nima hinc trāsiens ad infernū secū defert similitudines et imagines opeꝝ suozū. que qz fuerūt cōtra deū. p̄tra iusticiā. p̄tra veritatē. atqz ideo erāt deformia sordida. falsa. abhominata. **C**ū igitur hec opa sua p̄tinuo ante oculos suos habeat et p̄petuo habeat. ideo erit in p̄tinua p̄petuaqz mesticia. et oīs eius recordatio. oīs visio. om̄e suū nolle et suū velle. et quicqd̄ in ip̄a est erit illi summe acerbuz. summe amar. infinite causa mesticie et angustie. **D**ominicus **H**inc manifeste colligimus qd̄ aīa humana hic viuēs p̄tra deū et male operās thesaurizat sibi irā in die ire et aggregat sibi eternam miserā. angustia. tristitia et condit cōstituitqz sibi ip̄i suā penas suā gehennā. suā flammā. **R**aymūdus. **O**ptie colligis. vez vt huius meroris ac mestitudinis possis efficacius magnitudinē agnoscere duo tibi exēpla subiiciā. **P**rimuz est. om̄is hō quantūlibet malus abhorret oēm turpitudinē in rebz suis. et quāto res illa sibi fuerit p̄pinquior tāto magis odit illic inesse turpitudinē. **O**dit em̄ turpitudinē sue domus. sue coniugis. sue sobolis. maxime aūt sui corpis. **I**ta et aīa post hanc vitā: suam turpitudinē aspiciens vehemēter asp̄nabitur. nec vlla rōe poterit sustinere. **V**idebit em̄ tanqz in libro oīa sua mala p̄scripta que p̄tra iusticiā gessit et pietatē: et ei sine termino displicebunt. **N**ō tamē ideo quia deū offenderit. sed quia de sua natura deformia sunt et omni odio dignissima. **S**cōm exemplū. aīa sentit corpis dolores. passiones. infirmitates. et de his plurimuz p̄tristatur. **E**rgo multo āplius in inferno suā ipsius sentiet infirmitatē. suā feditatē. corruptiōem. p̄uersitatē. malignitatē. et impietatē. et immēso merore atqz p̄turbatōe p̄cussa cassos erūpet in gemitus et suas clades q̄rulabit. **D**ominicus **O** oīm infelicissimā aīam que ppter momentaneū nescio qd̄ gaudij in

Nota exēpla

Aliud exēplū.

Dialogus Tertius

tam immensas mestitudines eligit destinari.

D) **deus creator: et ipse oēs crea-**
ture: corpus q̄z ip̄m aīam miserā p̄sequentē ¶ **Capl̄m. xxix.**

R **Raymundus.** Non solū quidē aīam condēnatam sue ne-
quicie p̄sequentē. sed etiā a creatore ⁊ a creaturis ⁊ ab ip̄-
sis sui corporis mēbris dolores maximos sustinebit. Primo a
creatore. Nam ex quo ipsa sup̄ba deum desperit: et seipsam vt
deum amauit: coluit: ⁊ exaltauit. seq̄z pro deo ab alijs amari ⁊
honorari voluit. Deinde quia se inimicaz dei capitalem suam
illi gloriā auferendo constituit. Tertio quia in suo honore
et voluptate maxime gauisa sit. Quarto quia innumeris dei
beneficijs ingrata extitit: ⁊ ip̄is tamen vsa beneficijs auctore
tantorum munerum contempsit. Quinto quia deum omni-
um benignissimum. dulcissimum. optimum. a sua mente neq̄-
ter exclusit: ⁊ ipsum deorsum deprimens se super illum erexit.
Sexto q̄ suam voluntatem statuens dei creatoris volunta-
tem reiecit. Septimo q̄ creatoris sui imaginem nobilissimaz
et pulcherrimam tam fedis ⁊ nequissimis maculis denigrauit.
Octauo q̄ infinitā offensam ⁊ ingratitude in infinito contē-
pto deo incurzere nō pertimuit. Quia igitur contra deū tan-
ta mala commisit. idcirco infinita tormenta promeruit. ⁊ toti-
ens hec ip̄a tormenta cumulauit ⁊ auxit. quotiēs auxit offen-
sam atq̄ iniuriā. Si em̄ qui criminis lese maiestatis reus est
capite truncatur: que supplicia que tormenta anime debentur
que summā maiestātē ⁊ immēsā dei potentiā contēpsit ⁊ rep-
pulit. Meruit igit̄ iram dei vindictāq̄z perpetuā. Deus igitur
cū sit oīpotens poterit: ⁊ cū sit sapiēs sciet: ⁊ cū sit iustus volet
anime contēptrici ⁊ inimice sue penā p̄ reatu īfligere sempiter-
nam. **Dominicus.** Hinc clare patz q̄ p̄ter tristitiā p̄petuā
quā sibi fecit suā amando voluntatē: habz etiā aliā tristitie mi-
seriā p̄ iusticiā dei sibi inflictā quā p̄meruit deū p̄tenendo et re-
bellando. **Sz** dic mihi obsecro q̄lem p̄ p̄temptu suo de penā
aīe peccatrici irrogabit **Raymūdus.** Penā inferni penā ig-
nis p̄petui. Quia em̄ oīm rez creatorē p̄tēpsit. iō sub oī creatu-
ra p̄nciet̄ in locū infimū ⁊ a celo remotissimū in medio t̄re in lo-

Capitulum xxxix

co tenebroso. horrido. profundo. infernali z acerbissimo. Illie in suū p̄temptū omniū rerum corpaliū feces descēdent in quibus ipsa immerget z ab ip̄is vilissimis fecibz patiet. Et qz iustum est qz oīs delectatio p̄ tristitiā p̄trariā puniat. Et qz inter oēs creaturas ignis est maxime afflictivus. iō ip̄a maligna delectatio corpaliū flāmis que semp ardeant: z in eternū non possint nec extingui nec minui sp̄ torquebit. Huic igni ardentissimo aīa inseparabili vnione colligabit qui eam semp adurat: nec p̄sumat aliqū.

Dominicus. Quō potest aīa cum sit spiritalis nature ab igne corporeo tormētari. quō potest agere id quod corporeū est in aīam spūalem.

Raymūdus. Hōne aque baptismatis opantur in aīa: agente inuisibili s̄bo dū corpus tingūt z cor abluūt. Qz si aliū liquorē: puta vinū aut oleum adhibueris nihil tale p̄tinget. Sicut igif aqua mediante verbo aīam purificat: ita opante deo ignis gehenne aīam cruciat z p̄tristat. Et merito id quidē. nā sicut ip̄a cum sit spūalis nature potuit z voluit in rebz corpaliū delectari. ita etiā poterit (licet nolit) ab ip̄is p̄ iusticiā puniri atqz affligi.

Dominicus. Latio quod tu dicis.

Raymūdus. Habes ergo quō aīam impiā deus creator p̄sequit. Audi nūc secūdo quō eam p̄sequunt z creature. Quia em̄ amādo suam voluntatē z suam laudē deū opificem neq̄ter p̄temptit. iō etiam p̄temptit oīs creaturas z se illis inimicā constituit: z maximā illis iniuriā intulit qz eas supra creatorē amauerit. z ip̄is in despectū dei turpiter abusa sit. Idcirco armabitur oīs creatura ad vlciscendū et pugnabit p̄ deo orbis terraz p̄tra aīam insensataz.

A nulla ergo creatura aliqd recipiet aut solaciū aut auxiliū. sed sicut aīa in oībus est delectata: ita nūc in oībus sit afflictā. imo etiā maxime a semetip̄a. Erit em̄ sibi amara. molesta. odiosa. que p̄sumtū se amauerat. tūm extulerat.

Dominicus. O oīm miserrimā: cui z creator z creatura oīs z ip̄a sibiip̄si molestiā inferent mestitudinē z angorē. S; nūquid z suum corpus ip̄a recipiet ad tormentū.

Raymūdus. Imo vero recipiet: z ad maximū tormentū. z hoc est tertiu quod aīam p̄sequet. Flolet em̄ corpus in quo se sp̄ nouit arsurā recipere. sed qz hic egit p̄tra voluntatē sui p̄ditoris. ideo illic z conditor ager penitus contra

Quō aīam p̄sequuntur ip̄e res create.

Partes animas a suo corpe qd recipiet.

¶ Dialogus Tertius

voluntate sue contemptricis: et restituet ei suum corpus in quo et cum quo deum desperit et sibi ipsi concupiscit. Sed quale putas corpus recipiet. Certe omnino tale quale ipsa maxime nolit. Accipiet ergo corpus caducum, fragile, passibile, sed ut tristetur magis ideo erit immortale. Erunt quoque obscurum, obscenum, tenebrosum, tardum, graue, spissum, horridum, deformissimum. Si summam eorum que in hac disputacione disserui meminisse volueris facile existis duobus amoribus duas inuenies esse ciuitates que vtriusque amoris respondeant: et vtriusque conueniant amatori. ¶ **Dominicus.** Has quidem ciuitates licet aliquantulum viderim, cupio tamen eas mihi aptius ostendi. ¶ **Raymundus.** Duo primi amores, amor scilicet dei, et amor sui cum sint inter se plurimum contrarii: duas inter se contrarias gentes instituunt, que quia capitales ad inuicem sunt inimici, ideo necesse est duas esse contrarias ciuitates longissime a se distantes, que in eternum has gentes ab inuicem separent et secludant. Omnes enim homines qui seipsum amant (quia vnius nature sunt) in vna harum clauduntur ciuitatum, qui vero deum amant leuabuntur in alteram. Amantes seipsum tanquam dei hostes remotissime a deo precipitentur, amatores autem dei cum ipso propinquissime locabuntur. Illi in infimo precipitanti in inferno iacebunt, isti supra omnes celos sublatis in altissimis coregnabunt. Illi subter omnem creaturam peccati delitescunt, isti supra omnem creaturam erecti alacres subsistent. Illi sicut habuerunt amorem strictissimum: ita et artissimum habebunt locum, isti quia habuerunt amplissimum amorem: ita et latissima celorum regna possidebunt. Illi quia habuerunt amorem terrestrem et grauem (nihil enim est amore proprio ponderosius) ideo ad ima tartara descendunt, isti quia habuerunt amorem dei qui leuis est et facilis, ideo ad altissima loca conscendent, ut sint leuia sursum et ponderosa deorsum. ¶ **Dominicus.** Facile nunc has duas ciuitates intueor, quarum vna sit gaudij: altera meroris, vna dilectionis: altera odij et rancoris. Vna vite perpetue: altera mortis sempiternae. Vna in qua recipiantur amici, altera in qua precipitentur inimici. Vna bonorum hominum, altera malorum. Vna palacium regnantium, altera carcer preuaricatorum. Vna in qua supereffluit omne bonum, altera in qua redundat omne malum.

¶ Nota duas ciuitates 2nas

Capitulum xxx.

Sicut hō obligat̄ ad amorē ita

etiā ad odiū. z de odiū pprietatibus **¶ Capitulum. xxx.**

Rymūdus **E**sset quidē nūc merito huius dyalogi finis nisi congruū esset vt sicut de amore ita z de odio etiā pauca dicamus. **U**no em̄ posito alterū clariū elucescet. **N**am sicut volūtas humana amorē habet: ita h̄z z odiū. **A**mor tamē primū obtinet locū. odiū vero sc̄dm. **N** si volueris huiusmodi virtutes z pprietates agnoscere: ex amoris pprietatibz eas facile deprehendes. **Q**uarū prima est. sicut homo obligatur ad amandum deum ex toto corde. ex tota anima. z ex tota virtute studiose. fortiter. indefinenter: ita homo obligatur de iure nature ad odiendū quicquid est contra diuinum honorem ex toto corde: mente z virtute. **S**ecunda cōditio. sicut homo tenetur amare omnē creaturam inquantū dei factura est: ita nullā potest odisse. sed sicut p̄mo amat omnīū rerum factorē: ita secundo omnes debet amare facturas. **T**ertia. sicut homo tenetur primo amare deū: ita debet primo odisse quicquid est contra deum. **D**ebet ergo odisse principaliter propriā voluntatē. propriū amorē. honorē. gloriā. laudē. z voluptatem. **Q**uarta cōditio. sicut hō tenetur p̄mo amare deum et om̄ia que dei sunt ita tenetur abhominari propriā voluntatē z om̄ia que eā propinquius comitant. auariciā. inuidiā. irā. acidiā. luxuriā. ex quibus om̄e maloz germen emergit. **N**ā sicut ex vno amore multi amores: ita ex vno odio multa odia generant. **Q**uinta. sicut ex ppria volūtate nascit̄ dei p̄temptus. dei offensa. dei grauis iniuria. ideo tenet̄ odisse tota virtute dei offensam z dei iniuriā. **S**exta. sicut homo obligatur immediate post deū amare suā imaginē viuā. ita z debet odisse omne id quod potest hanc imaginē deformare. denigrare. destruere. q̄lia sunt vicia. peccata. delicta. **E**x isto sequitur q̄ sicut homo tenetur diligere omnē aliū hominē sicut seipm: ita om̄e malum alterius z incōmodum debet execrari sicut suum. **S**eptima pprietas est. q̄ sicut amor vnit amātem cū amato: ita odiū diuidit odientē a re quā h̄z odio. **E**t sicut oīs vnitio vel p̄iunctio fit p̄ amorē: ita per odiū fit oīs sepatio atqz diuisio. **O**ctaua. sicqz amor iduit amā-

De pprietatibus odij.

¶ Dialogus Tertius

tem re amata et in se transformatur. ita odium expoliatur voluntatem a forma rei exose et longius a se pietat. **Nona.** sicut amor non potest cogi nec violenter nec restringi. sed pergit libere quocumque pergit: ita et odium cogi non potest nec coartari. **Decima.** sicut tantum se extendit amor quantum et res primo amata: ita etiam tantum se odium extendit quantum se extendit res principaliter exosa. **¶ Dominicus.** Notatu dignissime he sunt odii proprietates et intimis visceribus collocande.

¶ **¶** sunt duo prima odia sicut duo primi amores: et de odiorum fructibus **¶ Capitulum. xxxi.**

Raymundus. Nunc de duobus odiis et odiorum fructibus pauca dicamus. Sicut sunt duo primi amores. amor scilicet dei. et amor sui: ita duo sunt odia prima. odium dei. et odium sui. Et sicut duo isti amores sunt inter se contrarii et capitales inimici. ita hec duo odia maxime contrariantur. Sed amor dei et odium sui optime conveniunt: et sunt homini in salutem. ita et amor sui et odium dei invicem copulantur et sunt homini in perditionem. Et ideo qui recedit ab amore sui necesse est ut pergat in amorem dei. et qui recedit ab amore dei pergit periturus in amorem sui. Sicut qui recedit ab odio sui vadit miser in odium dei: et qui recedit ab odio dei pergit feliciter ad odium sui. Sed in isto progressu hanc intellige differentiam: quam etiam in aqua reperies. Aqua pro se currit ad frigiditatem. sed violenter inducitur ad calorem. Ita voluntas humana pro se vadit ad amorem sui: et illic sine adminiculo commoratur. sed ad amorem dei currere non potest nec illic persistere nisi eius adiutorio pretrahatur. **¶ Dominicus.** Hoc postremum humilitatem redolet et instruit ad timorem. Qui enim dei adiutorio destituit in superbo amorem relapsus: ad dei gratiam nec venire poterit: nec etiam sibi permanere. Sed nunc de odiorum fructibus quod pollicitus es exequere. **¶ Raymundus.** Odiorum fructus ex amorum fructibus (quos supra longo sermone disserui) poteris intueri. Nam sicut amor dei est optimus. ordinatus. iustus. sanctus. et sic de ceteris. ita odium dei est diversum est pessimum. inordinatum. iniustus. impius. et sic de aliis perditionibus appositis. Et sicut odium prope voluntatis est bonum. sanctum. meritorium. ita amor sui ma

¶ De odiorum fructibus.

41

Capitulum xxxij.

lus est sacrilegus et perditissimus. Quia igitur ex bono amore oritur odium bonum, et ex malo malum, ideo congruenter dicimus illos fructus nasci ex bono odio qui nascuntur ex amore bono: et illos ex malo odio generari qui generantur ex amore perverso. **L**erte nunc audisti que te de amore deique odio scire oporteat: puto non ingrata me tibi hodie disputatione tenuisse. **D**ominicus. Imo vero gratissimam, nec potest quicquam sanctius salubriusve dici quam quod te hodie dixisse gratulor. **R**aymundus. Non minus libenter audirurus es nec minus utiliter que post meridiem sumpto prandio loquiturus sum. Verum quia ad cibum nos nunc et fames ipsa et cocus inuitat: paululum ab studio animi reuocemus. **D**ominicus. Licet optimo me nunc cibo qui mentem nutrit sagina ueris, nec magnopere carnalis me mensa delectet: libens tamen tecum ad prandium comitabor. **F**init tertius dialogus, quo deum optimum maximum debeamus amare.

Incipit quartus, quomodo debemus deum timere: adorare: laudare, honorare.

Sequuntur alia quedam debita ueltra amore que homo tenet reddere creatori suo. **C**apitulum xxxij.

Raymundus. Resumptis iam a mensa paululum uiribus dignissimum duxi tibi nunc demonstrare alia quedam debita propter debitum amoris: que merito obligantur homini suo reddere creatori. Tu queso diligenter ausculta. **D**ominicus. Non necesse habes addere calcar equo sponte currenti. Tu tamen ne fatigeris rogo. **R**aymundus. Cum igitur homo sit dignissimum opus maximi creatoris sui, ideo quicquid ab illo in se accepit: quicquid etiam potest totum obligatur restituere et refundere in obsequium artificis sui. **O**pus enim seu factura intellectualis qualis est homo ex parte anime tenetur non solum amare factorem suum, sed etiam timere, laudare, honorare, glorificare, adorare, supplicare, orare, deprecari, credere, confidere, magnificare, benedicere, et pro acceptis beneficiis gratias agere, gaudere, et exultare. **Q**uid enim debet creatura aliud amare quam deum creatorem suum. **Q**ue alium debet ipsa factura uel ti-

Nota debetur anime humane

¶ Dialogus Quartus

mere. vel laudare. vel magnificare. vel supplicare. vel adorare
vel deprecari: quod ipsum optimum et unicum factorem suum a quo accepit
imaginem dei viuam intelligentem. amantem. memorantem. A quo est
homo supra ceteras res nobiliter conditus. seruientius amatus. omni-
bus prepositus: ad suam amicitiam vocatus: et cum illo in eternum
regnaturus ¶ **Dominicus.** Reuera is tantus opifex: tam mu-
nificus: tam summe benignus merito est ab homine diligendus: me-
tuendus: honorandus: et pro immensis acceptis beneficiis iugiter
collaudandus ¶ **Raymūdus.** Hinc iam pulcre ex his proprie-
tatibus que in se homo accepit potest agnoscere quod suus conditor in se
habeat proprietates: et quod illi iugiter teneat offerre. Nihil medi-
um inter deum et hominem. ideo inter eos est proportionalis correspon-
dentia: et idcirco ex conditionibus quas in se habet homo in quantum homo
potest arguere conditiones quas in se retinet deus. Sequitur ergo
quod sicut homo potest amare: cognoscere: timere. deprecari: ita deus
est amandus: cognoscendus: timendus: deprecandus. Homo potest lau-
dare: benedicere admirari et gratias pro beneficiis agere. ergo deus
est laudandus benedicendus admirandus et regratiandus. Homo
potest credere sperare confidere. ergo deo est credendum: in ipso spe-
randum et confidendum. Homo semper querit veritatem. diligit bonitatem
amplectitur fidelitatem. ergo deus est verax et bonus et fidelis. Homo
potest in infinitum concupiscere. ideo deus potest in infinitum concupita
tribuere. Homo potest benefacere et beneficia multa mereri. ergo de-
us potest ipsum remunerare et beneficia copiosa largiri. Homo potest
peccare: potest cadere: potest reus existere. ergo deus potest peccantem
punire. lapsum erigere. reum iuste torquere. Homo potest post rea-
tum veniam petere. ideo deus potest ut misericors veniam donare
¶ **Dominicus.** Verba tua lucet et ardet. Lucet ut deum videam
ardet ut deum diligam. Atque ex hoc tuo principio magna con-
iunctio te dicturum.

¶ Unumquodque debitum habet per
se propria rationem specialem que debeat deo dari ¶ **Capitulum xxxiiij**
Raymūdus. Licet ratione obligatio amoris homo teneatur
etiam deum timere. honorare. laudare etc. tamen unumquodque istorum
debet deo propria et speciali ratione. Alia est enim ratio quare debet amari

¶ **Ex** proprietatibus
quas in se homo ha-
bet potest agnosce-
re quod suo debe-
at optio crea-
tori.

42
Capitulum xxxiiij

ri. alia quare timeri. et alia quare honorari. **I**deo enim deus debet principaliter amari. quia ipse est summe et singulariter bonus. dulcis. suavis. munificus. liberalis. pius atque prestabilis. **D**ebet etiam in infinitum amari. quia in infinitum bonus est: et solus et spiritus bonus. **S**ecundo deus debet timeri. quia deus est dominus omnipotens: magnus: fortis: terribilis. qui potestatem habet corpus et animam perdere in gehennam ignis. **E**t quia ipse est infinitus et primus et solus et verus dominus. ideo est in infinitum et principaliter et solus et veraciter metendus. **T**ertio deus est honorandus: eo quod est summum omnium rerum principium. **E**t quia deus est primus et immensum et solum et verum principium. ideo est primo et solus et vero corde honorandus. **Q**uarto deus est laudandus et glorificandus: quia est omnium rerum conditor: admirabilis. **E**t quia ipse summus est et optimus et sapientissimus et primus et solus artifex. ideo summe et sapienter et singulariter laudandus est et glorificandus et admirandus. **Q**uinto deus etiam credendus est quia verax est. **E**t quia ipse est summa et infinita et prima veritas. ideo summa et maxima ei debet credulitas adhiberi. **S**exto in deo quoque sperandum est: quia potest et novit et cupit iuvare. liberare. redimere. consolari. saluare. **E**t quia solus et summe et semper omnia potest. ideo summe et singulariter et semper in ipso sperandum est et confidendum. **P**ost semper singula discurre. sed puto competenter hec pauca sufficere. **D**ominicus. **S**aluberzima sunt verba que loqueris et que maxime condecet hominem (qui summi conditoris plasma nobilissimum est) agnoscere. **H**uic enim soli competit dominum deum suum amare. timere. honorare. reuereri. a quo et ipse prius amatus: sublimatus: ditatus: et mille beneficiis nobilitatus est.

De timore. et de duplici timore.

et eorum conditionibus et fructibus **Capitulum xxxiiij.**

Raymūndus. **N**unc superest ut in speciali de timore deique honore aliquo differamus. **E**t primo de timore. **C**um enim amor sit principale debitum ad quod obligatur homo. ideo ad ipsum sequuntur omnia alia debita. nec quicquam potest donum vel debitum appellari nisi ratione amoris. **E**t ideo si non amaueris deum: digne timere nec honorare poteris. **N**am sine amore timor acerbus est et penam

¶ Dialogus Quartus

¶ Nota dicitur
inter timorem
et amorem.

habet: et honor adulationem redolet non venerationem. Nota est ergo differentia amoris et timoris. Amor enim donum liberale est et cum summa exultatione deo tribuitur, sed timor si solus fuerit cum fatigatione deo donatur et sine fructu. Si vero iungatur amori tunc spontaneus fit et a servitute manumissus, et omnem merorem convertit in gaudium. Alia dicitur timoris et amoris est. Nam amor dei multiplicatur in infinitum, sed timor dei non se extendit nisi ad unum solum. Qui enim unum deum creatorem diligit multa pro illum et propter illum diligit, sed qui deum solum metuit: nihil propter illum vel cum illo metuit. Et sic amor se extendit ad omnia ad que res amata, sed timor non ita. Optima tamen est mixtura amoris cum timore, quia timor unit et applicat amorem fortius cum amantissimo conditore. Ideoque timor et amor sunt quasi due cathene que colligant ipsam hominis voluntatem cum deo: et sese mutuo fortificant. **¶ Domini** cus. Intus sapio quod dicitis. Ex quo enim creatura rationalis facta est de nihilo: et deus conditor infinite est maiestatis, ideo debet creatura cum timore diligere: et amando timere ut fiat sermo qui scriptus est. Exultate domino cum tremore. **¶ Raymundus.** Optime sapis, at nunc timorem ipsum dividamus. Sicut est amor dei et amor sui: ita est et timor qui oritur ex amore dei, et timor qui nascitur de amore sui. Horum timorum ista est differentia. Nam primus timor sanctus est, iustus, bonus, et secundum naturam ordinatus habetque omnes conditiones amoris dei. Sed timor sceleris malus est impius, iniustus, inordinatus qualis est suus amor de quo nascitur. Secunda differentia est, quia timor dei non multiplicatur, sed semper unus et solus est. Qui enim deum timet nihil aliud timet, sed timor sui multiplicatur in infinitum et multo amplius quam suus amor, quia ex uno amore malo nascuntur infiniti timores. At quoniam timor penam habet, ideo quilibet horum penam confert: tristitiam et miseriam. **¶ Dominicus.** Hinc plane intelligo quanta sit amoris propter virulentam nequitiam: quantumque noceat se habentem: qui tot timores pessimos de se producit. **¶ Raymundus.** Recte tu intelligis. Nam qui primo amat seipsum timet se perdere: timet destrui et corrumpi, ideo omnia illa timet que se perdere possunt et corrumpere. Ideoque timet mortem, pestem, egrotationem. Timet terram, aquam, aerem, ignem. Timet famem, sitim et cuncta que illi possunt perire vitam.

¶ Timor dividit

¶ Nota quinque
differentias duorum
timorum.

Præterea quia amat suū honorē. suam laudem. suā volupta-
tem. ideo timet pdere famā. gloriā. excellentiā. Timet igno-
miniā. diffamiā. probra. vituperia Timet quoq; tormēta. fri-
gora. calores. pauprates. penurias. angustias Et q; omnia di-
ligit ppter se. ideo timet pdere amicos. filios. vxorem. domos
agros. pecunias. mancipia. animalia **Dominicus.** Nunq̄
tanta timeret: nisi vnū aliquid nimis neq̄ter amaret quod ca-
ducum est. et fragile et miserū. quodq; labi p̄t. destrui et auferri.

Raymūdus. Hinc igif tertiā nunc cōsidera hoz timorum
dñam. Nam timor de amore dei solidus est. vegetus. robu-
stus. quia suus amor hoc diligit qd̄ minui nō potest neq; cor-
rumpi. sed timor de amore sui fragilis est. caducus: et instabi-
lis. quia res omnes quas suus amor amplectitur concidere
possunt atq; perire. Quarta differētia. quia timor dei facit eū
qui se possidet (quia solū deum metuit) et suūp̄ius et oīm sub se
rerū dominū: et omnia illum timent et subiecta sunt pedib; eius
celū. terra. maria. et que in eis sunt omnia. Sed timor de amo-
re sui reddit eū qui se possidet omniū rerū seruū miserabilē. tre-
pidum. fluctuagū. mutabundū. Hinc sequit̄ quinta differen-
tia q; timor bonus est fm naturā hominis inquantū hō est. et
est fm deū et fm ordinem vniuersi. Sed timor malus est con-
tra deū et cōtra naturā hominis qui est a deo omniū rerū dñs
cōstitutus: et p̄tra naturā vniuersi qd̄ debet seruire hoī nō dñā-
ri. **Dominicus.** Tuncta q̄ dicis verissima s̄t et vehementer
hoīem pmouēt fugere timorē hunc pessimū: et solū deū timen-
do diligere: et diligēdo timere **Raymundus** Ex his dñt̄is
vtriusq; timoris satis amboꝝ pprietates possunt intelligi nec
opus est aptius explicare. Porro si volueris hozū timoz fru-
ctus agnoscere vide supra q̄ sunt fructus amoris dei: et q̄ fru-
ctus amoris proprii. et sicut illic agnoueris ita et istos agnosce
Hoc etiā scito q; sicut his duob; amorib; duo opponūť odia
sicut ante diximus: ita istis duob; timorib; duo obijciunt̄ con-
tēptus. et q̄cquid illic de odijs diximus: hoc et de p̄temptibus
debere dici intellige. Ad alia festinantē supfluis inherere non
debeo **Dominicus.** Te supposito libēter. nā satis recēter
memini qd̄ de duob; odijs sup̄ disserueris: p̄ge cōtinuus.

Dialogus Quartus

De honore. et quod omnia deus fecit

propter suum honorem et hominis utilitatem. Et valde pulchre considerationes oriuntur ex eo quod deus fecit omnia ad suum honorem. ¶ Cap. xxxv

Raymundus. Sicut homo debet domino deo timorem: ita et honorem. Sed antequam de obligatione honoris aliquid loquamur primo de ipso dei honore pauca dicenda sunt: ut dum cognoveris honorem et reverentiae proprietates: agnoscas et honoris obligationes. Huius igitur narrationis hoc sit initium. Omne quod dominus deus operatus est in rebus creatis: totum propter suum honorem id operatus est vel propter hominis utilitatem. Deus enim cum sit omnium bonorum et pulcherrimum ditissimus possessor et copiosissime plenus seipso. ideo intra se crescere non potest. Non ergo accipit a rebus aliquam utilitatem: sed solum extrinsecum honorem. Homo vero cum sit creatura de nihilo facta seipso indiget et de se ad nihilum vergens. ideo crescere potest interiorius in bonitate. in veritate. in omni perfectione. et ideo ei debet utilitas seu commodum. sed honor nequaquam. Deus igitur qui omnia operatur principaliter propter seipsum. et quia intus crescere non potest. ideo omnia operatur extra se propter suum honorem. Et cum sit summe bonus ideo omnia operatur propter creaturarum utilitatem. Verum quia inter creaturas quatuor gradibus: homo est magis ab illo dilectus et nobilitatus. estque illi imagine et similitudine longe propinquior. ideo circa omnia operatur deus ad suum extrinsecum honorem: et hominis intrinsecum utilitatem. Hoc scire te convenit: quia quanto deus est in infinitum omni creatura sublimior: ita in infinitum distans honor dei et utilitas creature.

Dominicus. Hinc palam intelligo. quia licet deus omnia operetur propter suum honorem et creature commoditatem: multo tamen principaliter suum intendit honorem quam utilitatem creature. Verum quia utilitas seipso colligata est cum honore. ideo quanto amplius suum respicit honorem tanto et amplius creature considerat utilitatem. Et sicut nihil potest facere deus contra suum honorem: ita nec contra creature commoditatem. Hanc autem commoditatem maxime participat homo propter quem omnes creaturarum utilitates a bono deo condite sunt et institute. **Raymundus.** Hanc intelligis. At nunc ego non indignum iudico ponere aliquas considerationes que oriuntur ex hoc quod deus omnia operatur ad suum honorem. De considerationibus pulchre sunt et notae

Nota hic novem considerationes.

Capitulum XXXV.

tu dignissime. **P**rima est. nā quoniā deus omnia ad suū opa-
 tur honorem. 7 cū ipse sit summa potestas. sapientia. bonitas.
 hinc seq̄tur q̄ oīa operat̄ fm honore sue summe potētie. boni-
 tatis 7 sapiētie. **Q**uicūq; igit̄ nō aspicit ex rez creatōe dei ho-
 norē 7 gloriā vero lumine cecatus est: nec p̄t quicq; de dei opi-
 bus intelligere. **S**ec̄da p̄sideratio orit̄ ex p̄ma. **N**ā ex quo deus
 oīa opatur ad honores sue bonitatis. ideo sp̄ utilitas includit̄
 in honore. 7 p̄ p̄sequens om̄ia opatur ad hoīs utilitatē. **T**er-
 tia cōsideratio. nam qm̄ deus om̄ia opatur ad honore sue po-
 testatis. iō opa sua in summa p̄tute 7 summa potentia opatus
 est. **E**t qz oīa opatur ad honore sue sapiētie. ideo opa sua sum-
 me sapiēter. ordinatissime. p̄portionabilissime. 7 p̄gruētissime
 opatus est. **Q**uia vero ad honore sue bonitatis opatur. iō oīa
 optime. liberalissime. beniuolētissime. et utilissime opatus est.

Dominicus **H**inc sequit̄ q̄ in diuinis opibus nihil p̄t esse
 improporionatū. incōgruū. inutile. infirmū. supfluū. diminuz
 tū. inordinatū. **R**aymūdus. **R**ecte tu q̄dem. **Q**uarta p̄side-
 ratio est. q̄ qz dñs deus opat̄ oīa ad suū honore 7 gloriā. hinc
 sequit̄ q̄ quāto honoz maior 7 glorioz fuerit: tāto magis deo
 p̄petit. 7 q̄nto opa eius sunt magis ardua. sublimia. mirabilia
 subtilia. difficilia: tanto magis p̄tinent ad honore sue potētie.
 sapiētie. 7 p̄uidētie. **E**t quāto fuerint magis utilia. cōmunia.
 suauia. dulcia. iocūda. doctrinalia: tāto p̄tinent magis ad dei
 dulcissimā bonitatē. **I**dcirco p̄petit deo (vt suus honoz serue-
 tur) tā potēter opari om̄ia: vt nō possit potētius cogitari. tam
 sapiēter: tamq; utiliter vt nō possit estimari sapientius quicq;
 vel utilius.

Dominicus **E**x isto liquide p̄tz q̄ om̄ia dei crea-
 toris opa sunt tam alta. nobilia. incōprehēsibilia. subtilia. et p̄-
 fecta vt nequeant estimari meliora. **E**t licet vnum opus sit al-
 tero p̄fectius: vnūquodq; tamē est in suo genere p̄fectissimum
 summe sublimē 7 unpenetrabile. **S**ed seq̄re q̄ cepisti. **R**ay-
 mundus. **Q**uinta p̄sideratio est. **E**x quo em̄ deus oīa ad suūz
 maximū opatur honores: inde seq̄tur q̄ quicqd magis p̄tinet
 ad dei honore illud sine periculo homo asserere pōt 7 cōfiteri.
Et ideo magis oz asserere mundū a deo p̄ductū esse de nihilo
 q̄ ex aliquo. et de nouo inchoasse q̄ ab eterno fuisse. **H**ec em̄

S iij

Dialogus Quartus

magis redolēt dei potestātē et bonitātē. Sexta quod ex quo deus omnia creat ad suū honorē. ita etiam omnia cōplet et cōsummat. et iō omnia dei opa finientur et terminabunt in summo honore sue maiestatis et bonitatis. Verū quod nō esset summus honor eius nisi etiā duraret in eternū. et ideo ut honor eius ppetuo pseueret: necesse est ut eius opa pmaneāt in eternū. Septima cōsideratio est. Nā ex quo dei honor est ppetuus iō requirit ppetuū honorantē. Et quod sola creatura rōnalis nouit et pōt deū honorare et laudare. iō oportet eā ppetuo pmanere ut deū in eternū glori ficet et honoret. **Dominicus.** Preclara sunt omnia et exultatiōe plena quae de dei honore psequeris. **Uerū** hoc postremū est exultantiū audiendū ubi se hō ad hoc cōditū et mansurū agnoscit. ut suū maximū et optimū creatorē magnificet. laudet. honoret in eternū. **Raymundus** Octaua cōditio. quod quod deus omnia creauit ad suū honorē et hoīs utilitatē. ideo deus vult crescere exterius. et vult ut hō crescat interius. **Tūc** enim deus extra se crescit quā sua noticia: sua gloria: sua fama in hoīe crescit. **Et** quāto illa noticia p plures hoīes multiplicat tāto magis deus multiplicat. **Et** quasi totiens deus de nouo nascit quotiēs sua noticia in hoīe generat. **At** quā deus exterius crescit in noticia hoīm: tūc certe hoīes interius de deo cresciūt. estque vnū idemque incrementū quod deus crescit exterius et hoīes interius. hoc autē noticie incrementū nascit in homine p cognitionē creaturarum. quam qui ignorauerit: necesse est ut nec deus in illo nec ipse crescat in deo. **Dominicus.** Sed queso te. p quem modum deus crescit in homine et homo in deo. **Raymundus.** Rationalis homo intellectum habet et voluntatem. et ideo potest deus crescere in hominis intellectu et in hominis voluntate. **Tūc** deus crescit in hoīs intellectu quādo eius noticia et sapiētia et prudētia et industria in hoīe crescit. **Tūc** vero deus crescit in volūtate quā eius amor. timor. spes. cōfidentia. laus et gloria in hoīe crescit. **Et** quā sic deus crescit in hoīe tūc etiā hō crescit in deo. et quot modis deus crescit exterius in hoīe: tot modis hō interius crescit in deo. **Dominicus.** Reuera magna vnitas magna ppinquitas. magna inter deū et hoīem colligatio. magna nihilominus dei ad hominem pia dignatio: ut ipse velit

Quō deus crescit in homine et homo in deo

45

Capitulum XXXO.

exteriorius crescere in hoīe. et velūt ab hoīe amari. laudari. hono-
rari: vt tali amore laude atq; honore hō interiorius cresceret et se
se pficeret. **Raymūdus.** Nona et vltima p̄sideratio est. q̄ ex
quo deus vult p̄ sua opa honorari. ideo oīa opera q̄ ipse facit
vel oīa bona opa que fiunt ab oīi creatura debent referri ad
honorē dei. Siue ergo deus p̄ se opetur siue per creaturā soli
deo honor et gloria. **Dominicus.** Iuste id quidem Verum
quia opa hominis bona q̄ ex bona volūtate p̄cedunt cuius sint
meritoria nunq̄d premio carebūt. Nōne ip̄is etiam laus debe-
tur. honor et gloria. **Raymūdus.** Premio quidē nō carebūt
sed vt dixi: soli deo honor et gloria. Nam honor et gloria quia
extrinseca sunt illi tribuunt. et q̄ deus intra se oīum bonorū ple-
nissimus possessor est. ideo sibi soli extrinsecus honor ascribē-
dus est. Sed q̄ homo vt creatura crescere h̄z et p̄fici interiorius
ideo interna illi vtilitas tribuēda est p̄ bonis suis opibus: nō
gloria aut magnificētia. Quādo igit̄ deus p̄ se immediate opa-
tur sine creatura. tūc talis opatio solam extrinsecam laudē me-
retur. Sed quādo deus opatur p̄ creaturā rationalē: tunc de-
bent duo premia. vnū exteriorius deo scz honor. et vnū interiorius
homini scz vtilitas. **Dominicus.** Ex isto manifeste colligit̄
q̄ homo qui cōtempto deo propriā querit gloriam: laudem et
honorē duo maxima mala cōmittit. Facit em̄ deo summam in-
iuriam. et sibi ipsi pessimum detrimentū. Primo facit deo iniu-
riam. quia honor qui deo debetur est prestātor dignior et meli-
or q̄ totum vniuersum. ideo qui furatur deo suum honorem
plus illi eripit q̄ si raperet totū mundum. Et ista grauis iniu-
ria nō potest p̄ omnes creaturas reparari. Secūdo facit sibi
ip̄i maximū detrimentū. quia homo cum sit creatura fragilis
egena et vacua: egeatq; intrinsecus bonitate et p̄fectiōe cōple-
ri. Igit̄ si querat honorem et gloriam exteriorius: tūc intra se va-
nitate repletur et penitus vacua derelinq̄tur omni bonitate et
veritate. Et ita in tali inanissimo homine nulla ē soliditas. nul-
la firmitas. nulla bonitas. nulla demū perfectio. Nihil igitur
sibi p̄fuit dum forinsecus creuit. imo obfuit vehemēter. q̄ q̄n-
to magis exteriori gloria est dilatatus: tanto est interiori pau-
p̄tate cōpressus. Verum tu vltorius proficiscere.

¶ Dialogus Quartus

¶ **Q** Deus sicut propter suum honorem

ita et propter suum nomen omnia operatur ¶ **Capitulum. xxxvi.**

Raymundus. quod sit impium et perversum hominem ambire suam gloriam et famam statim dicemus in subditis. Hunc vero pauca de dei nomine sicut ante de honore differamus. Quicquid potest de novo acquiri vel est res vel nomen rei. Sed quia deus maximus cum ens sit infinitum non potest sibi novam rem acquirere. quia plenus est omni bono. ergo quicquid de novo recipit sola fama et solum nomen est. Tunc igitur deus extra se de novo crescit et maior quodammodo efficitur quando sua fama et suum nomen per corda hominum dilatatur. Nomen autem deus acquirit ex operibus quae foris secus videntur. Que quidem opera quae potenter et sapienter et dulciter facta sunt. ideo a cognoscentibus ea deus acquirit nomen quod omnipotens et sapiens et clemens appellatur. Acquirendo igitur novum nomen acquirit etiam novam famam. novum honorem. novam gloriam. Et sic deus qui in sua essentia crescere non potest: crescit in nomine. in laude in honore. et hoc in hominum cordibus qui dei opera apprehendunt. Et quibus clarissime videtur quod deus solus nomen habere mereatur gloriosum: honorificum: famosum: formidatum: magnificum: et per cuncta secula benedictum

¶ **D**ominicus. Hinc veraciter debet intelligi deum omnia operari propter suum nomen: ut illud videlicet impleatur omni vero honore. et laude: fama: gloria et magnificentia. Non igitur omnia deus operatur propter suum nomen: omnia etiam operatur propter suum honorem. ¶ **R**aymundus. Merito id sequitur. quia unum et idem est operari propter suum nomen et propter suum honorem. Nolo tamen te ignorare quod sicut operatur omnia propter suum nomen deus: ita etiam operatur omnia propter hominis utilitatem. Et quanto nomen dei nobilius est et prestantius quam omnes creature: tanto nomen dei plus vult homini. et est illi fructuosius quam omnes creature. Non enim creature institute sunt ut dei nomen homini innotescat. quod dum fuerit in corde hominis receptum generat in eo omnem utilitatem. Que utilitas tunc maxime perficitur cum homo ceperit amare. timere. honorare. reuereri et magnificare deum suum. Ut igitur nomen dei veraz operetur hominis utilitatem: necesse est ut deus operetur opera amoris: opera timoris: opera fidelitatis: confidentie: honoris laudis et glorie. Operatur igitur deus opera omnipotentie et vocatur omnipotens. Operatur opera magni timoris et reuerentie et ab omnibus

46

Capitulum XXXVI

primescitur. **O**patur opa maiestatis et glorie et dñs appellatur
Opatur opa summe iusticie: et vt iustus iudex formidatus ha
bet. **O**patur opa summe dulcedinis et bonitatis: et vt dulcissi
mus et optimus adamat. **O**patur opa maxime sapiencie: et vt sic
sapiētissimus nuncupat. **E**t vt summam oīa concludā: idcir
co oīa que deus opatur ad hunc finē referunt vt noīetur oī
potēs. sapiēs. iustus. benignus. bonus. fidelis. pius. sanctus
amicus. adiutor. saluator. p̄tector: vt h̄ modo genere in hoī
bus vera noticia et fama dei. et p̄sequēs vera utilitas. vera p̄
fectio: et p̄fecta oīm bonoz cōsummatio. **D**ominicus. **E**x
hoc ipso qd loq̄ris multū nos imbuis in cognitōem noīs dei
quod ex multis opibus recollectū vnū et maximū efficit. glori
osum. laudabile. magnificum. et p̄ omnium corda magnifican
dum **L**icet em̄ ab eterno deus sit omnipotens. sapiēs. iustus
et bonus. nō tamē hoc eēt manifestū nobis nisi eas res fuiss̄
opatus exterius: quibz tale nomē et talē famam in nr̄is cordibz
p̄didisset. **H**abitaculū igit̄ noīs dei corda sunt hoīm **E**t quā
to dei noticia ex opibus p̄ corda hoīm multiplicatur: tanto et
multiplicat nomen dei **R**aymūdus. **B**ene atq; optime dei
nomē intelligis. **U**nū tm̄ scire te puenit qd diuersimode et per
multos ḡdus dei nomē in hoīe generat. **O**pa em̄ dei q̄drupli
ci ḡdu distinguunt vt sup̄ patuit in scala q̄druplicis creature
Lognoscit em̄ hō nomē dei p̄ opa q̄ h̄nt esse tm̄. s; magis p̄ ea
q̄ h̄nt eē et viuere: multo tm̄ amplius p̄ ea q̄ h̄nt et viuere et senti
re et intelligere **N**omē ḡ dei maxime innotescit hoī p̄ ipm̄ met
hoīem. **E**t hec est vltia maxia firmissima et certissima dei noīs
p̄gnitio **N**ullū em̄ est op̄ dei magis pp̄inquū hoī q̄ ipse sibi.
Igit̄ dū hō cognoscit seipm̄ in q̄ntū dei op̄ est: tūc vehement̄
dei nomē agnoscit et extollit magnificat et honorat. **V**erz qz di
uersimode de⁹ circa hoīez opat. iō ab hoīe multipl̄r nūcupat
Aliqñ hō deū piū vocitat et misericordē. aliqñ iustū et veracē.
aliqñ fidū pp̄iciū p̄tectorē: iuxta id qd sentit circa se deū opari
Dominicus. **M**ultis igit̄ modis p̄t dei nomē hō magnifi
care. extollere. honorare. et ex p̄nti ipm̄ deuz q̄ tam magnifica
in oī creatura: et p̄cipue in hoīe diuersimode opatur. **N**ūc sup̄
esse arbitroz vt de obligatōe honoris edisserere incipiatur.

¶ Dialogus Quartus

¶ De obligatōe hoīs erga honorē

et laudem z nomen dei

¶ Capitulū. xxxvij.

Raymūsus. Sequit̄ em̄ profecto q̄ qz deus oīa opatur propter suū honorē z gloriā. idcirco hō qui nouit z p̄t deū honorare merito pre ceteris creaturis id facere tenet. Tenetur em̄ z obligat̄ multipliciter. Primo ex quo solus pōt merito opari. ideo astringit̄ om̄ia sua opa operari ad honores et gloriā z nomē dei. Secūdo obligat̄ velle z operā dare vt dei nomē fiat crescat z p̄tinue multiplicet̄. Tertio obligat̄ nō solum conari vt fiat z p̄ficiatur honor dei. sed etiam conari vt fiat optimo z p̄fectissimo modo quo id ip̄e opari z velle potest. Quarto obligat̄ non solū vt ab ip̄o: sed ab oībus rebus p̄cipue hoībus honor z gloria dei maxime crescat z compleatur.

¶ **Dominicus.** Tertē nisi hō id z voluerit z p̄ viribz effecerit nō agit vt creatura dei nec vt sensatus homo. sed p̄tra ordinatōem z mentē dei tanq̄s p̄fidus z amens z inimicus.

¶ **Raymūsus.** Quinto obligat̄ ponere seip̄m z dare vitā: corpus: et aīam: z quicq̄d habet. scit. z potest ad laudē z honorē dei. Verum qz ad honorē dei seq̄tur vtilitas hoīs. ideo quotiēs hō dei querit honorē: suam tūc opatur vtilitatem. Quādo ergo hō pro dei honore ponit vitā suam: tūc facit sibip̄i cōmoditatem maximā. summū lucrū. summū compendū.

¶ **Dominicus.** Nihil igitur p̄dit qui p̄ dei honore se suaqz tribuit. qz omnia illi in centuplū restituit deus.

¶ **Raymūsus.** Ita est plane Sexto obligat̄ hō credere verbis dei: z honorare quicq̄d loq̄tur aut pollicetur aut iubet aut vetat aut cōminat̄. Septimo obligat̄ de dei opibus oībus semp in bonitate sentire. z om̄ia in optimā partē interpretari. Octauo obligat̄ corde z ore bona de deo dicere z magnifice om̄ia extollere z lingua palam p̄dicare que suū respiciūt honorē: suū nomen: suam gloriā. suam famam. Et quāto magis ad dei p̄tinent honorē: tanto debent amplius p̄dicari.

¶ **Dominicus.** Verissima sunt z saluberrima z necāria cuncta que loqueris. Utinā hec in cordibz hoīm conualescāt: vt deū rerum oīm conditorem corde: ore: z opere semp honorificent z exaltēt.

¶ **Raymūsus.** Unusq̄ e

¶ Homo tenet
deū honorare

Capitulū xxxviij.

duob; necesse est vt hō faciat. Aut em̄ suis opibus deū vel ho-
norat vel vituperāter p̄temnit. Ad hoc em̄ deus optimus ho-
minē condidit vt suis opibus se honoraret z extolleret: que si
mala z reprobā fuerint deum maxime inhonorāt: vituperāt:
blasphemāt. Et qz ex amore honor. timor. laus. spes. p̄fidētia
obediētia z om̄ne bonoz germē erūpit: sequit̄ qz qui deum nō
amat. nec etiā honorat. nec timet. nec laudat. nec illi fidit. nec
obedit. Talis igit̄ homo corde z ope deū despicit. deus inho-
norat. deo rebellat Dominicus. Ex isto licz intueri qz quia
honor dei z dei p̄temptus maxime opponūtur. iō sicut nullū
māius bonū pōt facere hō q̄s deū veraciter honorare: ita nul-
lū grauius malū q̄s deum nequiter inhonorādo contemnere.

Raymūdus. Verū id quidē. Nam q̄ deū inhonorat z deo
et sibīpī z om̄i creature maximā iniuriā z p̄tumiā facit. Cō-
temnit reuera oēs creaturas: id est nō eas honorat qz dei sunt
qui rerū despicit creatorē. Et sic in dei p̄temptu includūtur in-
finite iniurie. infinite supbie. infinite nequicie. Sicut igitur ex
vno honore dei multiplicant̄ honores infiniti: ita ex vno con-
temptu dei infiniti contēptus generātur Dominicus. Ne
igit̄ supbissimo illi qui deū p̄temnēs p̄sumpserit inhonorare

Q honor p̄prius est dei honori

cōtrarius z capitalis inimicus

¶ Caplin. xxxviij

Raymundus. Ex his que nūc diximus aliquantulū lucet
q̄s sit vere p̄uersum deū inhonorare atqz p̄temnere. Gra-
ue igit̄ peccatū est qn̄ hō suis opibus deū inhonorat: sed oīm
grauius qn̄ p̄ sua opa se vult ab alijs honorari. laudari z ex-
tollī: propriā queritās famā z gloriā. Nam hoc modo studet la-
borat z opatur e directo p̄tra deū z cōtra suā gloriā z honorē
Et talis oparius subdolus z p̄uersus: eo qz agit p̄tra intentio-
nē z ordinatōem dei: efficit manifestus z capitalis inimicus il-
lius: suū honorē z famā z gloriā illi violēter eripiens z sibīpī
fallaciter ascribēs. Qui em̄ suā nō dei gloriā querit seipm̄ de-
um cōstituit. de se ydolū facit qz vult ab alijs honorari z predi-
cari. z ita p̄ suam arrogantē impiāqz supbiam belluz. rixam. et
discordiā grauē in suū suscitāt creatorē Dominicus. **O** bel

H i

Dialogus Quartus

lum inerte funestū et ingloriū. de quo nullā ipse victoriā reportabit. sed stragē. confusionē. ignominia Raymūdus Nihil verius. Sed ut aptius agnoscas quā inexpiabile malū sit hominē suū querere honorē audi paucis que dico Dominicus. Audio Raymūdus Nō certe dū omnia agit propter suā famā et gloriā occupat cor suū principalit̄ circa propriū honorē quem cogitat. quem querit. quem se desiderat. Et ita seipm̄ in suo corde deū statuens sese honorat. se laudat. se diligit. se amplectatur. Qui igit̄ merito deberet cor suū occupare circa honorē dei et deū in suo corde recipere: e contrario cor suū occupat ad laudem propriā et illic seipm̄ collocat et ut deū adorat. Dominicus. Diuiniā maximā Raymundus Est et alia iniuria maior. Nō em̄ sufficit ei occupare cor suū circa propriū honorem. sed vult quod corda aliorū hominū (que vasa sunt honoris dei) occupent et impleantur de suo honore: de sua fama et gloria. Cupit em̄ hic talis superbissimus ut omēs homines contempto deo suū honore: suam estimatiōem: suā laudem ament. predicent. magnificent. Vult em̄ se crescere et multiplicari. et imaginē glorie et sapientie et pulcritudinis sue (licet sit corruptibilis et fictilis) imprimi et dilatari per corda hominū: ut semper de illo cogitent. illū amet illū loquantur et predicent Vult igit̄ totū mundū quantum ad se attinet circa suū honorē continue occupari. Itaque vult deū expellere de regno suo: de domo et habitaculo suo. Dominicus Hinc merito efficitur homo dei hostis: dei maximus inimicus Raymūdus. Preter hec mala sunt et alia nō minus execranda. Primum est: qui querit propriū honorē totū mundū cupit reducere ad seipm̄. et sic pervertit ordinē vniuersi. quia creaturas intorquet ad aliū finē quā eas ordinauerat deus. Vult em̄ ipse ut deus a creaturā honorē recipere et se ab omnibus venerari. Et sic homo hominī est totus peruersus in semetipso: deū omniaque conturbans Secundū malū. quia homo qui querit propriū honorē facit sibi ipsi maximum damnū et detrimentū et incommodū. Sicut em̄ dum honoratur deus tūc crescit tūc proficit homo: ita dum honorē sibi attribuit in summa egestate remaneat necesse est Tertiū. homo qui suū querit honorē destruit quantum in se est deū factorem suū. et exsequenti elongat se in infinitū a deo. tantūque distat a deo quantum distat

De multiplici
malo quod oritur
ex honore
proprio.

sua intētio ab intētiōe dei. Et qz totum bonuz hoīs deus est
 ideo quantū magis lōginquat a deo tantū magis recedit a bo
 no suo. Quartū. dum hō elongat in infinitū a bono suo: necē
 est vt ppinquet maris malo suo cadatqz in tam pfundū malū
 quantū deus est altū bonū. Cadit ergo in imane p̄cipitiū oīm
 calamitatū z in abyssum maloz omniū. Quintū. hō querēdo
 suum honorē facit deo infinitā iniuriā z offensam. ideo pmere
 tur penā perpetuā z infinitā. Sextū malū. homo q̄ querit su
 um honorē excecatur semetipsum. Honor em̄ iniustus tenebre
 sunt: que cordis oculos a deo obnubilant z obscurāt z ab om
 ni vera luce alienos reddūt: vt homo nec deum nec seipm nec
 totū vnīuersum possit agnoscere. Positus em̄ extra deum: ex
 tra lucez: extra veritatē nullum bonū nullū malū potest discer
 nere. nec inter verū z falsum: nec inter dulce z amarum ponere
 rōnem. Septimū. homo q̄ querit suū honorē totū fundamē
 tum suū collocat in mendacio. in errore. in vanitate. in decep
 tione. in malo: z in nihilo. Honor em̄ pprius mendaciū z er
 roz z nihil est. Querēs igit̄ propriū honorē seruū se facit vani
 tatis mendacij z nihili. z seipm qui inter creaturas omniū est
 nobilissimus expēdit ad errorē atqz stulticiā z amentia. Octa
 uū malum. cū omīs honor sit extra eum qui honorat. hinc se
 quit̄ qz homo ad suū honorem operās z illum multiplicare ge
 stiens edificat extra se rem vanissimam que stare nō potest. et
 ita introsum vacuus remanet z omni solido bono priuatus.
 Nono. homo suū ambiens honores perdit tēpus suum. pdit
 laborem: studiū z conatum suū. tenditqz ad impossibile. qz su
 us honor nunq̄ poterit pfici nunq̄ impleri. Sz solus dei ho
 nor (cui resistere nemo potest cuz sit omnipotēs) hic pficietur.
 hic p̄summabit̄. hic manu tenebit̄ in secula seculoz. **Domini**
cus Hoc postremū maxime deberet hoīem auertere ab am
 bitōe ppriij honoris qm̄ nec illū quantū volet poterit acq̄rere.
 nec vtcūqz adeptū poterit retinere. **Raymū** **du**s. Decimū z
 maximū malum est. qz sicut honor verus z p̄fusio opponūtur
 ita laus z vituperiū. glia z opprobriū. Et sicut honor nō pōt
 mutari nisi in p̄fusionē. ita laus z gloria nō nisi in vituperiū z
 opprobriū. Et qz null⁹ honor verus est nisi honor dei cui etiā

Dialogus Quartus

et laus vera est et gloria vera. Idcirco homo qui honorat, laudat et glorificat deum nunquam illum sequetur confusio, nunquam vituperium, nunquam opprobrium. Sed si querat suum honorem, suam laudem et gloriam oportet ut perveniat ad eternam confusionem, perpetuum vituperium, et opprobrium sempiternum quod non delebitur. **Dominicus** Merito id sequitur. Nam ex quo honor proprius hominis est perversus inordinatus, falsus, tortuosus, caducus, miser, iniustus, mendax, vanus, erroneus, ideo permanere non potest, sed concidet, tabescet, deficiet: et sequetur illum summa ignominia quam reuelabitur confusio nuditatis eius, et pudenda eius in suam faciem retorquentur. Eant nunc proprii honoris quesitores et ad breve tempus in suis laudibus exultent ut perpetua confusione contristantur.

Quod homo obligatur ex parte honoris dei credere omnibus verbis eius et ea honorare

Capitulum xxxix.

Raymundus Quonia[m] quidem ut supra declaratum est quod deo honor attribui debet in summo gradu, si igitur homo honorat deum necesse est ut et verba dei honoret et credat cum omni reverentia deo loquenti. Quando enim credit homo verbis dei tunc reputat eum veracem iustum et sanctum, sine fraude, sine mendacio sine dolo, atque ita honorat deum credens sine aliquo testimonio, sine aliqua probatione simplici verbo dei: solum quia ipse dicit vel dici fecit qui fallere et mentiri nescit. Alioquin nisi credidero cum omni assensu verbis eius: etiam etsi videantur vel obscura vel extranea facio deo maximam iniuriam: vituperium: et contemptum. Debemus igitur primo credere verbis dei propter suum maximum honorem, ut pote quod ille loquitur quem nephas est mendacem aut frivolum estimare. Secundo debemus credere verbis dei ratione sue excellentissime maiestatis et auctoritatis. Si loquenti alicui sapienti aut regi aut principi fidem habemus: multo magis regi regum domino dominorum credi debet et assentiri. Tertio ratione sue infinite bonitatis et purissime pietatis credi oportet verbis dei. Nam quod bonus homo loquitur facile admittitur: multo amplius admitti debet quod loquitur optimus et sapientissimus deus. Quarto, deo credi debet ratione sue infallibilis veritatis. Est enim ipse summa veritas et sum-

Debemus credere verbis dei.

¶ Dialogus Quartus

bri. & qualiter te habere debeas circa eū. **Primo** ex quo p totū
vetus nouūq; testamētū deus loq̄tur p ora scōz. ideo o; cre
dere q̄ dicit. o; implere q̄ precipit. oportz vitare q̄ prohibet. o;
formidare q̄ p̄minat. o; sperare q̄ pollicet. **Qui** aut̄ ista nō fa
cit deū p̄temnit. irridet. iniuriat. **¶ Dominicus.** Imo vero p
oīa dignus q̄ a sacro dei libro repellat̄. **Bestia** em̄ si montē te
tigerit lapidet̄. **¶ Raymūdus.** **Secdo.** ex quo biblia liber dei ē
ideo seq̄tur q̄ nihil est in eo falsum. nihil inutile. nihil sup̄flū.
nihil dūminūtū. nihil iniquū. nihil frivolu. nihil p̄temnēdū. ni
hil execrandū. **Tertio.** ex quo biblie v̄ba dei sunt. iō oīa que il
lic aut̄ p̄mittit aut̄ p̄minat deus: oīa suo tpe p̄plebunt̄. nō em̄
vnū iota aut vnus apex cadet ab oī lege. **Alioquin** deus face
ret p̄tra suū honorē. seq; mendacē p̄stitueret: qd̄ est impossibi
le. **Si** em̄ hō potens & iustus nitit̄ toto corde implere verbuz
suū: multo magis deus cui eque facile est & dicere & implere.
Quarto: ex quo deus sua v̄ba in hoc libro p̄stituit. iō hō obli
gat̄ deū & sua verba diligere. amplecti. honorare & colere q̄ p/
cesserūt de ore dei. **¶ Dominicus.** **Merito** id quidē. qz nihil
tā p̄pinquū deo q̄ suū verbū. **Verbū** em̄ dei ip̄m deū rep̄sen
tat. nec aliqd̄ tantū p̄tinet ad deū q̄ suus sermo: qui nō solū de
ore sed etiā de dei corde p̄cedit. **Erūpit** em̄ ab intimis medul
lis dulcissimi p̄ditoris. **Merito** igit̄ amari debet et coli. qz ni
hil verbo dei maius. nihil dulcius: nihil sublimi⁹. nihil p̄fun
dus. nihil nobilius. nihil p̄ciosius. nihil potētius. nihil deni
q; salubrius. **¶ Raymūdus.** **Hinc** certe intelligis mi dñice qz
dei verbū longissime excellit oēs creaturas: magisq; ad illū p/
tinet q̄ oēs pariter creature. **Quia** igit̄ hō tenet̄ amare deū su
pra oēs creaturas: ita etiā debet amare dei verbū plus oibus
creaturis: illudq; p̄tremiscere & venerari. **Hinc** seq̄tur quintū
qz hō debz summope cauere ne aliqn̄ aut irrideat aut abijciat
aut vitupet: aut blasphemet verbū dei. **¶ Dominicus.** **Istud**
pprie iniquoz est & hereticoz & infidelū. **¶ Raymūdus.** **Sec**
to qz hō tenet̄ preparare cor suū ad recipiendū verbū dei. **Exq̄**
em̄ verbū dei extra deū p̄gredit̄: nullū aliū locū vult occupare
q̄ p̄ctus hoīs. qd̄ dz esse receptaculū sermonū dei. **¶ Domi**
nicus. **Atq;** iō qui tullīū libētius meditant̄ aut oratiū aut vir/

Capitulum xl.

giliū q̄s dei verbū maximā iniuriā deo faciunt. qz de suo corde dei verba reijciūt: z illic recipiūt aliena **Raymūdus.** Recte tu quidē. **U**tinā seculariū libroz amatores hinc n̄o sermōni aures accōmodent: puto nō tā libēter vanissimis studijs inhe rebūt. **S**eptimo. ex q̄ verbū dei ip̄m met deū reṑsentat. iō qui in suo pectore ṑba dei recipit: recipit z deū: gestatqz deū intra p̄cordia sua **N**ihil ḡ sanctius: nihil melius: nihil suauius q̄s in corde dei ṑba portare. **I**mo etiā z ore p̄ferre (qđ tu dñice quo tidie facis) qz nō expedit fidelē erubescere sermones dei **Q**ui cumqz igiŕ in corde gestat verbū dei multas inde p̄sequit̄ z p̄ci puas vtilitates **P**rima est. qz sicut verbū dei est viuū z efficac et penetrabile z mobile. qz exit de corde dei. iō necē est qz viuū ficet z penetret z moueat: iocundet atqz letificet ip̄m cor hoīs qđ possederit. **S**ecdo. sicut verbū dei est calidū z succēsum ig/ ne amoris dei (ignitū em̄ eloquiū tuū vehemēter) iō cor hoīs calefacit z inflāmat in amorē dei. **T**ertio. qz verbū dei est vez certū z firmū. ideo p̄firmat cor hoīs in veritate z solidat corro boratqz. **Q**uarto. qz verbuz dei lumen est z lucerna. ideo cor hominis illuminat. nec finit illud ignorātie aut erroris aut ne quicie tenebris abduci. **Q**uinto verbū dei potētissimuz est et summe actiū. ideo cor hoīs potenter immutat. protegīt. diri git z defendit. **S**exto. quia verbū dei altissimū est. ideo rapit cor hominis a terrenis z ad celestia suspēdit. **S**eptimo. verba dei sunt eloquia casta z septies repurgata. sunt quoqz gloriosa immortalia z p̄petua: verbum em̄ dñi manet in eternū. ideo fa ciunt cor hominis castū. purū. gloriosum. immortale. incorru ptibile z eternū **D**ominicus. **E**x his manifeste p̄t̄ q̄s gran/ dē iniuriā facit deo z sibi detrimentū: q̄ contēptis dei ṑbis hu mana eloq̄a in suo corde receptat **Q**ui asp̄natur creatoris ver bū: z verbū amplectit̄ creature **Q**ui libētius audit verbū mē/ dacis (oīs em̄ homo mēdax) q̄s summe veritatis. **V**erba mor talis infirmi z fragilis: q̄s immortalis z omnipotentis **V**erba nihil firmiter p̄mittentis: q̄s vitam pollicentis eternā. **V**erba serui inutilis: q̄s altissimi impatoris. **V**erba eius q̄ in se habet radicē omniū maloz: q̄s eius q̄ est omniū bonoz fontalis ori go. **V**erum tu prosequere quod cepisti.

Q̄ multe vef/ litates pueni/ unt hoi qui dei verba portat i corde.

¶ Dialogus Quartus

¶ Comparatio ubi dei ad creaturas

¶ Capitulum. xli.

Raymundus. Duo sunt nobis manifesta q̄ nobis ptulit optimus deus. 7 p̄ que ip̄e nobis plurimū innotescit. sc̄z creature quas cōdidit: 7 verba q̄ dixit. Sed ista duo nō sunt equalia. Primo verbū dei est supra hoīem 7 supra oēm creaturā. om̄is aut̄ creatura subijcit̄ verbo dei. Sc̄do om̄es creature sunt de nihilo 7 de se corruptibiles. sed verbū dñi exit de ore dei 7 p̄manet in eternū. Tertio verbū dei h̄z plenū dominiū sup̄ oēm creaturā. nec p̄t illi vlla creatura resistere. sed mutat 7 trāsformat creaturā. ip̄m autē sp̄ immutabile manet sicut deus a quo p̄cedit ¶ **Dominicus.** q̄s crebro soleat durissima hoīm corda p̄mutare atq̄z emollescere verbū dei sepe numero id ip̄e exptus sum ¶ **Raymūdus.** Et adhuc amplius exp̄ieris ¶ **Quarto** p̄ verbū dei oīs creatura facta ē 7 de nihilo venit ad esse virtute verbi diuini. habz em̄ oēm potestatē eius a q̄ procedit. Primū em̄ qd̄ exit a deo est suū verbū. 7 p̄ ip̄m omnia alia substiterūt ¶ **Dominicus.** Hinc p̄t̄z deū multo plus fuisse liberalē donādo nobis sua v̄ba q̄s sil̄ cuncta creata. Et licz nos plurimū consolet̄ p̄ creaturas: multo tñ̄ amplius p̄ suū verbū ¶ **Raymūdus.** In maximo igit̄ habendū est p̄cio verbū dei. Quinto v̄bū dei exit de corde dei. 7 iō quocūq̄z venerit secum portat cor dei 7 mentē 7 voluntatē dei. sed creature q̄ creūt de nihilo longissime distāt a corde dei ¶ **Dominicus.** Et iō clare lucet: qui nō vult recipe verbū dei nō est dignus p̄frui creaturis. Qui em̄ magna p̄tēnit. iniuste sibi vsurpat mīma ¶ **Raymūdus.** Optia assertio tua. Sexto. oēs creature sua pulcritudine. bonitate. varietate hortant̄ hoīem diligere et honorare deū factorē suū. sed v̄bū dei idip̄m p̄cepto p̄pellit Magnū em̄ mandatū in lege ē. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo 7c. Septio. oēs creature q̄ sunt sub hoīe seruiūt hūano corpi. indiget em̄ corpus n̄m cibo 7 potu vt possit nutriri augeri p̄seruari. s̄z v̄bū dei aiām cibāt 7 satiat roborat augmētāt 7 in sp̄iuali vita p̄seruat. Vita em̄ aiē amor dei est. gaudiū. spes 7 p̄solatio fm̄ deū ¶ **Dñicus.** Verito id qd̄ē. cū em̄ aiā hūana scā sit

Capitulum xli.

ad imaginē et similitudinē dei. et inter deū et animā nihil est me-
 diū. ideo nutriri debz diuino cibo. et eo cibo q̄ procedit de cor-
 de dei. Qui ergo nō recipiūt in cordis palato dei verbū. s; per
 corz siliquis delectant. vanis dico fabellis hoīm necesse est fame
 pereant et morte ppetua moriant. **Raymūdus.** Dīno ita ne-
 cesse est. Verbū em̄ quod de corde vel ore hoīs pcedit cuz sit
 fragile caducū incertū: et plerūq; mendacijs plenū: aiām hoīs
 nō nutrit sed inficit. non viuificat sed occidit. Verū vt melius
 noueris quō dei verbū animā nutrit. cogita illa duo que sunt
 in aiā. scz voluntatē et intellectū. Vita em̄ aiē consistit pncipa-
 liter in volūtate. que quādo uiuit tūc et aiā uiuit. Et ideo vt vo-
 lūtas veraciter et salubriter uiuat necesse est vt dei verba eā sub-
 intrent. eā vegetent. eam sustentēt. Et idcirco v̄ba dei nunc p-
 cipiunt. nūc prohibēt. nūc exhortantur. nunc laudāt. nūc liti-
 gant. nunc deprecant. nunc pminant. nūc pollicent vt hoc mo-
 do volūtas hoīs excitet ad timorē. ad amorē. ad spem. ad gau-
 diū. ad consolatiōem: Et qz aiā humana sp̄ querit verborū cer-
 titudinē. nec ea facile recipit si videantur aut dubia aut inania
 aut inutilia. vt ergo etiā intellectus in dei v̄bo pascat necesse est
 vt eloquia sua deus ppria auctoritate pfirmet. que taz magna
 et solida est qz excedit oēs rōnes. pbationes. ingenia. et argu-
 menta quozūlibet sapientū. Quādo ergo dei v̄ba mouēt ani-
 mā ad amorē tunc pascit ipsa volūtas: quādo instruit ad veri-
 tatē tunc nutrit et saginat intellectus. **Dominicus.** Ex his
 que de verbo dei luculenter disseruisti agnosco aliā obligatio-
 nem maximā qua hō obligat deo creatori suo p suis verbis ab
 eo receptis. Ostēdisti em̄ in secundo dyalogo innumeras ob-
 ligatiōes quibz astringitur hō factori deo p susceptis creatura-
 rū obsequijs. Verū quia verba dei sunt oibus creaturis mul-
 to nobiliora et hoī maxime vtilia imo neccāria. qz creature cor-
 pus hoīs respiciunt. verba autē dei animā ipsam. ideo sine vlla
 comparatiōe obligatur plus homo pro verbo dei vnde anima
 sua et nutritur et conseruatur qz p creaturis qbus ipm corpus
 reficitur et pascitur.

**Verbo dei af-
 fectus pascit et
 intellectus**

**Nota obligati-
 onem.**

Hic agitur nūc de tertia natura

Dialogus Quartus

creata. q̄ sine corpe p̄sistens tota sp̄ialis est ¶ *Caplin. xliij*

Raymundus. Pulcre post sermonē habitum de v̄bo dei de subst̄tijs sp̄ialibus tractare debemus. quas nos vel sp̄s vel angelos n̄cupamus. Per hos (sicut in tota biblia sepiissime p̄t̄) dei verbū hoībus reuelat̄. Ipsi em̄ sunt angeli dei potētes v̄tute faciētes verbū illius ad audiendā vocē sermonum eius. **Dominicus.** Cum scalā creaturarū in principio nostre disputatiōis erigeres nihil illic de natura mere sp̄iali meminī te dixisse. **Raymūdus.** Ideo illic nō dixi q̄ tunc nō oportebat. Hunc aut̄ ista disertio hoc in loco et p̄ his que iam diximus: et pro his q̄ post dicturi sumus oportuna notabitur. In p̄mis igit̄ ambigere nō oportet aliq̄s esse subst̄tias incorporeas: ne maximū rez oīm p̄ditōrē impotentē aut diminutū fuisse cogitem⁹. Qui em̄ sic cogitat maxie vituperat atq̄ in honorat manū oīpotentis dei. Ut ḡ deū summis honorib⁹ p̄seq̄mur: cōfiteri oī subas esse aliq̄s mere sp̄iales. Nā si deus creavit naturā totalr̄ corporeā vt sunt oīa q̄ p̄tineuñ in trib⁹ inferiorib⁹ scale ḡdib⁹: si etiā creavit naturā partim corporeā. p̄t̄m incorporeā sicut ē hō: seq̄tur etiā q̄ creauerit naturā penitus incorporeā q̄lis est āgelus. **Dñicus.** Optima seq̄la. Cū em̄ deus totus sit sp̄ialis sube. ideo debuit merito non solū tales subas p̄dere s̄ multo plures q̄ corpales. Si em̄ natura mere corporea p̄t̄ p̄ se subsistere sine sp̄u: multo maḡ opante deo sp̄s subsistet sine corpe. Opposita em̄ equis rōib⁹ fulciunt̄. Hinc p̄t̄ deum sp̄ialem sp̄iales subst̄tias sicut et corporeas p̄didisse. Nō solum aut̄. sed et p̄mo et p̄ncipaliter eas p̄didisse: cum sint deo magis similes et p̄pinque. An vero sint in maxio aut p̄o numero abs te audire desidero. **Raymūdus.** Dīno necē est credere in maxio atq̄ incōprehensibili eas numero cōstare. In multitudine em̄ ministrozū dignitas regis: et in paucitate plebis ignominia p̄ncipis. ideoq̄ milia milia ministrat̄ ei. et decies milies centena milia assistūt ei. Itaq̄ si in natura corporea sunt innumere sp̄es lapidū. herbarū. arborū. piscium. auū. quadrupedū. et innumera indiuidua hoīm: erunt etiā infinite species angeloz. At ne putemus hanc multitudinē confusam eē ideo oportet scire q̄ inter angelos est ordo pulcerrimus. discre

Capitulum xliij

tissimus. iocundissimus. Videmus em̄ q̄ in rebz corporeis est ordo mirabilis. sunt em̄ quedā supiora. quedā inferiora. ⁊ que dam his media. **E**lemēta ⁊ oīa inaiata sunt infima. vegetatiua media. sensitiua sup̄ma. **S**up̄ hec om̄ia est hō oīm sublimissimus. **H**abet tñ etiā humana natura multiplicē statū fm̄ superius ⁊ inferius. **I**n hoībus em̄ sunt agricolē. mercatores. burgēses. nobiles. milites. barones. comites. duces. reges. ⁊ vn̄ oīm impator. **I**n statu ecclesiastico sunt rectores. diaconi. archidiaconi. decani. p̄positi. abbates. ep̄i. archiep̄i. patriarche et sup̄ oēs papa apostolicus. **S**i igit̄ tam decorus est ordo in his rebz inferioribz. multo āplius in illis nobilissimis altissimisq̄ spiritibz erit ordo mirabilis. artificiosus. iocūdus. **S**ūt em̄ inter eos tres ierarchie. i. tres sacri p̄ncipatus. ⁊ in q̄libet ierarchia s̄ infimi. s̄ mediū. s̄t sup̄mi. ⁊ hec ordinatissima cuiuslibet ierarchie multitudo ad vnū tendit oīm sup̄mū. **I**n elemētis vt videmus ignis est dignior. **I**n genere pisciū delphinus. **I**n auibz aquila. **I**n bestijs leo. **I**n hoībz impator. oīa tendūt ad vnū caput. **I**ta q̄z in angel' estimandū est. **V**ez qz p̄cessus noster uaturalis est. nec possumus p̄viā nature tā subtiliter loqui de inuisibilibz separatisq̄ substātijs sicut fidelis spiritalisq̄ theologus. ideo si volueris altiora de his secretioraq̄ cognoscere doctoz tibi libros scrutari necē est **D**ominicus. **E**go istud etiā affirmo. **V**elūm tñ nosse an ne vt nos hoīes ita ⁊ ip̄i q̄z obligent̄ deo p̄ditori suo **R**aymūdus **I**mo p̄o q̄z marie **H**nt em̄ libez arbitriū. hnt̄ intellectū. hnt̄ affectum. hnt̄ q̄z innumera bñficia p̄ q̄bz oībz obligant̄ deū diligere. reuereri. honorare. laudare. adorare. bñdicere q̄ illos de nihilo cōdidit. q̄ eos supra oēs creaturas sublimauit. q̄ eos imortales p̄stituit oī sapia et scia imbuit. ⁊ sua dulcissima visiōe in eternū felices reddidit. **V**ez vt ad nr̄a redeamus multū he sube incorporee (angelos dico) multū nos obligāt domino deo nostro **D**ominicus. **Q**uare id obsecro **R**aymūdus. **I**deo scz quia nobis quotidie sua beneficia p̄stant. **O**ēs em̄ admīstratorij sunt spūs missi in p̄sidia eoz qui hereditatē capiūt salutis. **N**e em̄ peccem̄ custodiūt. peccātes arguūt. lapsos erigūt. cor cōpungunt. ad veniā dirigūt. ad p̄niam cogūt. **I**n aduersis ⁊ arduis

Nota bñficia nobis exhibita angelorum obsequijs.

Dyalogus Quintus

casibus nos corroborant. nos letificāt. nos p̄seruāt. Postremo nostram illumināt rōem. excitant voluntatē. tribuūt boni opis facultatē **Dominicus.** Breuissimo verbo maxima in nos angeloz bñficia demōstrasti. p̄ quibz astrigimur deū qui tales nobis p̄motores p̄tulit amare. timere. glorificare. z multo amplius q̄ p̄ omnibz obsequijs que a visibili creatura suscipimus. Nec em̄ corpalia sunt et corpori solo p̄stant. illa vero sublimia sunt z spūalia voluntati tm̄modo p̄moda z rationi.

Raymundus. Certe nūc vidisti in hoc quoqz dyalogo z in p̄cedenti quō obligetur hō amare. timere et honorare deū factozē suum. Hunc sup̄est ostēdere an hō etiā id exsoluit. id reddit quod tenet. Cū multa voluptate z animi oblectatōe q̄ hactenus loquutus sum excepisti. sed puto te in sequenti disputatione lacrimas effusurū. Verū quia iā cernis nobis radios solis occūbere. z iam in longū noster sermo p̄cessit. dignuz est vt sicut hactenus aīe ita z a sello corpori tribuamus qd̄ suū est

Dominicus. Placet. sed licz (vt dicis) tristia sim auditurus noueris tñ summo mane ad tuas me postes rediturū. Tristia em̄ etsi amara sunt. tñ plerūqz salubria sunt. ¶ **Finis dyalogus q̄rtus.** de eo q̄ hō obligat̄ deum timere z honorare

¶ **Incipit quintus dyalogus.** de lapsu miserabili generis humani. z q̄ per vnum hominē omnes cecidimus.

An talis sit hō qualis eē debet. et

an faciat quod facere tenet

¶ **Capitulum. xliij.**

Dominicus. Tota hac nocte cōcitauit me spūs meus p̄re desiderio sermonū tuozū. Sepe enim causabar noctis morā. at vero vbi aspectu tenuissimū aurore lumen subito e strato mēbra corripui et huc besterne pollicitationi festinus occurro.

Raymūdus. Amo mi dominice sollicitudinē ardoris tui. Hactenus sicut nosti egimus p̄cessum nostrū p̄ modū obligationis ac debiti. ostēdimus em̄ hoīem p̄pter multa bñficia que accepit obligari deo muneratozi suo. hanc quoqz obligationē esse naturalē. p̄petuam. indelebile. incorruptibile. scriptā stilo

53

Capitulū xlūj.

ferreo in vngue adamātino: z exaratam in aīa et corpus hoīs
et in oībus creaturis. **O**mnia em̄ creata ppter hoīem huius in
solubilis obligatiōis conferūt testimoniū. **O**stēdimus etiā q̄s
grādia bona sequant̄ hoīem si debitū quo obligat̄ exsoluerit.
et q̄s inexplabile malū incurrat si contēpserit. **N**ūc aut̄ adiuto
re deo inquirendū est an hō debitū obligatiōis quo tenet̄ im/
plicitus etiā exoluat. an suū opus cū suo debito cōcordet. an
sit iustū vel iniustū. rectū an obliquū. fm̄ deū vel cōtra deum
id quod agit. **S**crutemur nunc p̄funde ip̄m hoīem. z interna
vīscera eius omnesq; medullas penetremus: z inueniemus p̄
culdubio nihil hoīem agere aut cogitare qd̄ tenet̄. sed oīa effi
cere p̄traria. **F**ormemus igit̄ mentē ad lachrimas: z cū gemi/
tu planctuq; loquamur. videbimus em̄ grauissimā ruinā no/
bilissime z altissime creature: z eam ruinā quā nemo poterit eri
gere: nemo valeat expiare. **D**ominicus. **I**nitia hec sermo/
nū tuoz gemitus mihi ocuis excutiūt. **T**u tñ repressis parūp
lachrimis sensum tuū potēter exequere. **R**aymūdus. **F**aciā
quantū potero. **P**rima lux qua innitimur ad cognoscendū ho
minē est agnoscere qd̄ facere debeat: secunda videre qd̄ faciat.
Agnouimus itaq; ex p̄cedentib; libris qd̄ hō obligetur agere
qd̄ cupere. quid ore p̄ferre. hic aut̄ agnoscemus qd̄ agat quid
cupiat: qd̄ loquat̄. **A**gnouimus (vt dixi) qd̄ hō tenetur primo
deū amare. timere. honorare. laudare. b̄ndicere. venerari: z di
ligere. p̄mū suū (qui dei imago est) sicut semetip̄m. **E**cce hoc
debet hō: vide nunc quid agat. **D**ominicus. **V**ideo plane
nihil tale hoīem agere: sed oīa p̄traria. **A**mat em̄ heu dolor p̄
mum semetip̄m: z p̄tempo nequiter creatore p̄p̄riū querit ho
norē. p̄p̄riam laudē z famā z gloriā: z q̄cquid debet dari p̄n
cipaliter deo factori z muneratori suo: sibi tribui diligit z im
pendi. **R**aymūdus. **E**x isto palam aiaduertis hoīem peni/
tus corruisse: habereq; voluntatē oīni iusticie rebellē: toti; le
gi nature p̄trariā. extra deū. extra oēm pietatis regulā. extra
semetip̄am: penitus corruptā. erraticā. impiam. p̄uersam. alie
natā. turpissimā. sup̄bissimā. falsissimā. odibilē deo z ab eius
cōsortio longissime sepatam: z eterna morte sepultā. **Q**ualis
aut̄ volūtas hoīs talis est z totus hō: deo p̄trarius: deo rebel

Q hō nihil a/
git eozū que te
netur: nec erga
deum nec erga
proximum.

Dialogus Quintus

lis. deo capitalis inimicus. oim maloz radicē in se ptinens. p
ditus: corruptus. bis mortuus **H**inc seqtur q talis hō vadit
ad eternā tristitiā. eternā penā. eternā miserā: z ad calamitatē
inexpiabilē. eo q pdiderit reppuleritqz ppetuū sui conditoris
amorē **D**ominicus. **A**ptissime nūc liquet que sit hoīs ama
ra pditio. alienatio. corruptio. degeneratio. **H**oc oēs creatu
re clamitāt. hoc pdicant hoīem esse veraciter pditum. eterno
supplicio dignū: z a dei amicitia ppetuo sepatum **R**aymū
dus. **V**idisti nūc nō sine gemitu qz pdite se hō gerat erga deū
vide nunc qūo se habeat erga dei imaginē scz pximū: z amplio
rem eius ruīnaz intelliges. **N**ō em obligatur amare quēlibet
aliuz hoīem sicut semetipm. **V**erū nunc expimento discimus
q hō hoīem ledit. affligit. pfundit. destruit z occidit **N**ulla est
inter hoīes vera vnitas: vera societas: vera pax: amicitia. con
cordia: s; inimicitie. ptentōes. emulatōes. dissentōes. ire. rixe
inuidie. secte. z vniuerse malicie. **Q** si forte inter aliqs reperia
tur aliquē aut pcordie aut amicitie: nō ille de amore imaginis
dei oriunt. sed ppter tpales vel carnales rōes que sincerz amo
rem nunqz pstituunt **D**ominicus. **N**ō qui dei inimicus est
dei etiā imaginē sp ptariū est. nec pt vero corde pximū dili
gere qui deū ptēnit amare. **N**eqz id mirū si quēlibet extra se
hoīem odit: q neqz seipm diligit. **Q**ui em diligit pximū honorē
odit pfecto aiām suā **R**aymūdus. **C**ū videam hoīem sic in
abyssum oīs malicie corruisse non possum lachrimas ptinere
cernēs eū nō sentire suā corruptōem: suā perpetuā mortē **N**ō
dolet. nō flet. nō ingemiscit: imo qtidie ridet. iocundat. supbit
exultat. z more amētis frenetici in febre carnis sensum pdidit
cordis. **E**t instar eius qui letheo somno obdormiscēs sua ma
la nō sentit. **V**ulnerauerūt me ait z ego nō dolui: percusserūt
me z ego nō sensi. **D**ominicus. **Q**uia ergo in semetipō sua
mala nō sentit: ostende ei obsecro p res extra corruptas qd de
sua corruptiōe sentire possit. **R**educ eum p id quod extra no
uit ad seipm quem non nouit

Q hō potest p̄siderare corruptio
nem suā p res externas in se corruptas **¶** Caplin. xliij.

Capitulum xliij. xlv.

Raymundus. Facile id fecero: vtinam digne aduertere
 Primo videat quo vinu corruptu sit qd est in acetu per
 mutatu. Vinu em̄ z acetu hnt qualitates d̄rias. Nam vinu est
 calidu. dulce. potabile. delectabile. Acetu vero e frigidu. acer
 bu: qd nec potari potest nec delectari. Talis est z ho frigidus
 amarus: horridus. Et sicut acetu nihil valet ad id qd ante va
 lebat: ita z ho penitus inutilis factus est z deo z sibi et creatu
 ris. Et sicut acetum reiectu est a mensis: eo q nullā habeat vi
 ni pristini bonitatē. ita z homo ab oculis dei p̄iectus iacet. eo
 q natiam pdiderit dignitatē et factus sit acetosus: p̄oticus:
 crudelis: acerbus: eterna abhominatōe dignissimus. Secū
 do quantu distat homo freneticus amens z fatuus ab homi
 ne sensato sapiēte z docto: tantu distat status hominis in quo
 nūc putridus iacet ab illo statu in q merito esse deberet. Ter
 tio quantu distat mulier sordida: fornicaria et adultera q sicut
 stercus in via cōculcatur: a muliere pudica. sobria z honesta:
 tantu distat homo nūc fornicans z recedens a deo suo: q de
 beret illi esse fidelis: p̄tinens et pudicus. Quarto. sicut arbor
 que habet in radicib medullam amarā: crudam et siluestrem
 poma tribuit pontica. acerba. siluestria. que si quis gustauerit
 obstupescunt dētes eius: ita homo cum habeat voluntatē cor
 ruptā. impiam. amarā: omnia opera eius corrupta nascuntur
 deo z oibus exosa creaturis. eternis ignib deputata **Do**
minicus. Utinā in his speculis bō suam turpitudinē velit at
 tendere vt se deformē lugeat z miserabilem.

De lapsus et corruptio hois pōt

attēdi ex pte iuris paternitatis z filiatiōis Capitulu. xlv.

Raymūdus. Animaduerte nūc etiam hois corruptā vi
 tam cōferendo inter se ius paternitatis z filiatiōis. Attē
 de diligēter qd filius debeat suo patri carnali a quo solum cor
 pus accepit: et facile cognosces quid homo debeat deo patri
 suo a quo animam nobilissimam adeptus est: incorruptibilem
 insolubilem. spiritalem. interminabilem. Debet em̄ filius pa
 tri temporali amorē. timorē. honorē. fidem. reuerētiam. obē
 dientiā. p̄stantiā. p̄seuerantiā. obseq̄ntiā. Pari mō: imo multo

Dialogus Quintus

amplius hō patrē suū spiritalē deū tenet amare. metuere. honorare. obedire zc. Itēz filius carnis cauet ne aut offēdat aut vitupet aut p̄stristat aut debonestet patrē suū. Cauet etiā z se opponit ne ab alijs aut offēdat pater: aut vituperetur: aut cōtristat. aut indigne agatur. Hec om̄ia multo diligētius debet obseruare hō erga deū genitorē suū. **Dominicus** Quoz sum ista **Raymūdus**. Ut palā videas hoīs ruīnam. hō em̄ in eo statu in quo nūc lapsus iacet erga deū: nec amorē habet nec timorē. nec obedientiā: nec humilitatē. nec subiectōez. nec confidentiā. nec spem: nec credulitatē. **Ino** (qđ sine gemitu nō audies) odit deū: z p̄temnit: vitupat: z in faciē eius supbiens rebellē se illi z inobediētē: audacem: tumidūq; constituit

**Rota hic ho-
minis ruīnam**

Dominicus. Hinc reuera patz hoīs pditio. corruptio. alienatio z sempiterna deiectio **Raymundus**. Planius adhuc patebit. Nos videmus ad oculū qñ filius aut offēdit. aut supbit: aut calūniatur patrē suū carnalem: oēs eū z nequissimū: iniūstissimū: ingratiſsimū iudicamus: freneticū eū z insanum dicimus. Cogita uūc quo iudicio. quo vituperio: quo supplicio dignus sit qui patrem spirituū offēdit z mille iniurijs afficit. **Preterea** si grauiſsimū crīmen est exaspere z p̄temnere patrē potentē. diuitem. nobilē. sapientem: sine cōparatōe magis delinqt qui regem oīpotentē z summe sapientē z optimū genitorē deūz aspernāter habuerit. **Quid** uūc tibi videt **Dominicus**. Nihil aliud plane nisi qđ hō se habet ad deūz sicut p̄teruus z rebellis z supbus filius ad patrē suū. Atq; iō incurrisse irā z indignatōem inextinguibilē dei patris oīpotentis. perdidisseq; oēm hereditatē: om̄ia bona: atq; infinitas diuitias illius: nec iam posse sperare aut pacē aut regnū aut cōsortiū eius magis aut p̄ijci foras z in carcerē sempiternū mancipari

¶) etiā lapsus hoīs potest ostē:

di ex parte iuris fraternitatis

¶) Capitulū. clvi.

Raymundus ¶) hō in maximā ruīnam ceciderit poteris etiā aiaduertere si ius fraternitatis inter hoīs p̄sideres. Si em̄ inter fratres carnales est tātus amor tāta vnitas tāta germanitas: qđ nihil habeāt diuisum: nihil ppriūm. sed vnus

55

Capitulum xlvj.

alterum defendit. protegit. dirigit. auxiliat. et se in mortem obicit pro altero. Et hec omnia faciunt quia habent unum atque eundem patrem hominem a quo carnali generatione prodierunt. Multo magis homines quibus est unus pater spiritualis deus a quo omnes animas receperunt debent se diligere. tueri. auxiliari. et in mortem tradere propter animas suorum fratrum. Hoc enim vehementer deus pater non solum videre desiderat. hoc approbat. hoc se plurimum delectat.

Dominicus. Nichil tale inter homines nunc reperimus. Et licet unum habeant patrem deum summe maiestatis et bonitatis dominum. unus tamen alterum persequitur. odit. execratur. et rapinis. fraudibus. iniuriis. adulteriis. homicidiis. ludibriis. et mille nequitiis perturbat. conturbat. contaminat. et exterminat. Quia igitur omnis pax. concordia. veritas. iusticia. amor. misericordia et fraterna dulcedo inter homines perierit. ideo manifestissime patet hominem esse corruptum. lapsum. putridum. perversum. perditum. Cecidit enim a statu spiritualis fraternitatis. a statu maxime dignitatis et glorie ad statum summe ignominie. summi vituperii et opprobrii. a statu vite ad statum mortis sempiternae.

Raymūdus. Optime tu quidem Reuera enim in morte anime cecidit homo: etiam etsi corpore vivat. Quia autem anima hominis mortua sit facile id probauero. Aliqua enim res cognoscitur vivere dum suas exercet operationes. si autem non operatur mortua est. Et quia homo non operatur in quantum homo (non enim amat aut honorat dominum deum suum: nec diligit fratrem suum) ideo secundum animam mortuus est homo. Preterea. vita anime est gaudium quod provenit de puro amore et societate dei: de vera quoque ad invicem fraterna charitate. Ubi autem tale gaudium non est: ibi nulla anima viva est. mortua igitur est. Preterea. anima non sentit. quia non ingemiscit malum suum: suam corruptiorem: alienationem: perditionem. ideo vere mortua est et letheo poculo sopita. **Dominicus.** Ex isto luceclarius apparet animam sic mortuam et suis malis penitus absorptam: ad eterna nesciam festinare tormenta: nec unquam sese sentire posse nisi dum in medijs omnium penarum supplicii se inuenerit immersam. Sed dicito mihi obsecro: nunquid in tam miserabili et perditissimo statu optimus deus hominem a principio condidit.

Quod dominus deus hominem non condidit

3 iij.

Quia homo mortua est

Dialogus Quintus

in isto statu in quo nūc lapsus iacet

¶ Capitulum. xlvij.

Rymūdus. Nulla rōne dicere oportet deū in hoc statu
imo in hoc lapsu hoīem cōdidisse. Qd̄ potest ostēdi mul-
tis modis. Primo cū deus oīa opetur ppter honorē sue po-
testatis: sapiētie z bonitatis: nūq̄s debuit hoīem oīm creatura-
rū nobilissimū facere corruptū. turpē. bestialem. impiū. inordi-
natū. iniustū qui oīes creaturas bonas fecit z valde bonas.
Hoc em̄ derogaret maxio honori suo. Sc̄do: status (in quo
nūc hō iacet) est oīno cōtrarius z inimicus deo. Est em̄ hō in
hoc statu dei aduersarius: suū vsurpās honorē z gloriā z sibi
ipi tribuēs. Talē igif deus hoīem nō cōdidit qui sibi sp̄ aduer-
saret z dura ceruice resisteret. Tertio: diximus supra q̄ sicut
deus oīa fecit ppter suū honorē: ita etiā ppter hoīs vtilitatem.
Nō ergo fecit hoīem in malū z incōmodū suūp̄ius qd̄ vtiq̄ se-
queret si eū talē creasset qualis mō est. Nō em̄ vt mō est: est pe-
nitus sibiipi p̄trarius in suū vergēs incōmodū z maximū de-
trimentū: eo q̄ amat in se ppriā volūtatem. ppriū honorē: que
radices sunt maloz oīm: q̄ mergūt eū in interitū sempiternuz
Per has em̄ radices opatur p̄tinue p̄tra semetipm̄ in suū dā-
num. in suā ignominia. in suā cōfusione z punitionē p̄petuam.
Quarto. deus nō debuit facere hoīem p̄tra ordinē totius vni-
uersi. oēs em̄ creature faciūt qd̄ debēt z suo obediūt creatori.
Sed solus ab imposta lege vagat hō. solus ip̄e obedire p̄te-
nit sup̄bus. turgidus. erectus p̄tra dñm̄ creatorē suū. Prete-
rea creature requirūt hominē q̄ sit amicus dei. q̄ hoī seruiūt
ppter deū. requirūt etiā hoīem rōnalem. sapientē. ordinatum
z positū. Sed hō in hoc statu est dei inimicus. bestialis. insipi-
ens. inordinatus. incōpositus. **Dominicus** Vere bestialis
et inordinatus: in quo aīa miserabiliter seruit: z corpus nequi-
ter dominaf. cū tamē aīa sit immortalis. incorruptibilis. spūa-
lis: corpus vero sit mortale. aiāle. terrestre. corruptibile. Quid
tam bestiale qd̄ tam p̄uersum q̄s ip̄m corpus cū suis irrationa-
bilibz z turpissimis motibz aīe (q̄ regina z dñā est nobilissima)
dñari. eaz vero corpi subesse. a corpe captiuā trahi. z suis igno-
bilissimis passionibz ac voluptatibz assentire. imo nō posse re-
sistere. Reuera ingēs in homine ignominia qui patit̄ in se rem

Capitulum xlvij. xlvij.

bestialem et corruptibile dominari rei nobilissime atque perpetue
Raymūdus. Hinc sane intelligis omnes creaturas que inter se
 ordinatissime sunt hominis turpissimam arguere deordinatōem:
 ostēdereque eū esse totius turpitudinē et spurciciē vniuersi. Quia
 igitur nihil opatur deus contra ordinē vniuersi: sequitur quod non talem
 fecerit hominem uti nūc est. Qui enim fecit creaturas bonas propter
 hominem: magis debuit facere hominem bonū **Dominicus.** Op-
 tima assertio tua. quia igitur optimus conditor deus non fecit ho-
 minē qualem nūc cum lacrimis vidimus: rogo te mi raymūde
 dulcissime ostēdito mihi in quo illū statu primū deus creauerit
 Sicut enim acetū arguit vinū fuisse: ita hic lapsus hominis arguit
 hominem aliquando fuisse.

Qualis erat status hominis primus.

et quas habebat conditiones

¶ Capitulum. xlvij.

Raymūdus Iste lapsus hominis (ut vere dicis) satis ostēdit
 ipsum hominem alium vite statū aliquādo habuisse: et conditio-
 nes contrarias conditionibus quas nūc videmus. Conditiones vero
 (quas nūc in homine cum gemitu intuemur) sunt quod non cognoscit. non de-
 ligit. non metuit. non laudat. non honorat deū factorem suū. sed
 amat propriam voluntatem. propriam laudē. vane timet. vane spe-
 rat. vane desiderat. post vanitatē ambulat. et vanus effectus est
 Preterea. contra rationem irascitur. odit. indignatur. ambit. concupi-
 scit. et plus quam oportet comedit et bibit. Et hec quidem sunt mala anime.
 Mala corporis sunt infirmitas. fragilitas. carnis lubricitas. fa-
 mes. sitis. calor. et calor. grauis et molesta senectus. incerta et
 amara mors. Ex his conditionibus malis arguimus hominem
 contrarias aliquādo conditiones habuisse. deum scilicet suum cog-
 nouisse. amasse. metuuisse. honorasse. laudasse. Non tunc propriam
 voluntatē aut laudem aut gloriā quesiuisset. nihil turpiter ap-
 petisset. Corpus vero hominis erat anime vere subiectū. sanū
 integrum. robustū. vegetū. succo plenū. equū. impassibile. incor-
 ruptibile. agile. imortale **Dominicus** Iste conditiones quas tūc ha-
 buisset hominem ostēdis arguunt in alio quodā loco habitasse quod omnino
 sit isti loco prius **Raymūdus.** Arguunt plane. et ideo ante ruinā homi-
 nicolebat locū amenissimū iocundissimū. lucidissimū. suauissimū

¶ hō an lap-
 sum alium ha-
 buit locum.

J iij

Dialogus Quintus

opulentissimū. temperatissimū: in quo nec caumata nec frigo
ra: nec venti: nec turbines: nec gradines: nec fulgura: nec to/
nitrua: nec alique peregrine inerāt imp̄ssiones In hūc aut̄ mū
di carcerē post p̄uaricationē hō pietus est: in q̄ est tāta elemē
toꝝ iclemētia donec iudicij dies aduenerit vt vl̄ tūc p̄denat̄
p̄petuo cruciet̄ **Dñicus.** **D** amarā miserā. sed vlt̄erius q̄so
p̄ficiscere **Raymūdus.** **H**oīem aliū habuisse vite statū ostē
dunt palā om̄es creature. **S**icut em̄ oēs colligantur cū hoīe
ita ⁊ ipse hō p̄ bonā voluntatē suo fuit vnitus ⁊ p̄plicitus crea
tori. **H**abebat em̄ se sicut opus ad suū opificem. sicut munera
tus ad largitorē. sicut seruus ad regē. sicut filius ad patrē. **S**e
cūdo ex quo tota nobilitas hoīs cōsistit in libero arbitrio bo
no. sano. ⁊ integro (p̄ liberū em̄ arbitriū hō dominaf̄ om̄i sub
se creature) p̄sequēs est q̄ deus fecerit hoīem cū bono ⁊ recto
et p̄fecto libero arbitrio. **C**ū em̄ nihil sit peius: nihil vilius: ni
hil turpius: nihil abhoīabilius q̄ corruptū ⁊ putridū libez ar
bitriū. iō nequa q̄ deus tale arbitriū hoī dedit. **A**lio q̄n dādo
tale libez arbitriū oēm abstulisset hoī libertatē. q̄ dedisset ei li
bertatē cōtra libertatē. **C**orruptū em̄ liberū arbitriū ⁊ p̄clue
ac p̄num in oē malū. misere libez est: imo captiuū abducit̄ vi
cijs ⁊ sordib; irretitū **Dominicus.** **H**ec est sentētia sapiētis
Vinculis seu funib; peccatoꝝ suoꝝ vnusq̄sq; p̄stringit̄. **P**at̄
igit̄ ne libertas subruat libertatē hominē accepisse a deo opti
mā liberi arbitrij possessionē: nec quicq; habuisse rebellionis
sue in mēte sue in carne **Raymūdus.** **H**inc sequit̄ tertium
q̄d dicere volui. q̄ in p̄mo statu nihil in se hō possidebat q̄d
erat sue volūtati p̄trariū. **E**t ideo aīa immortalis nolebat cor
pus suū esse mortale. passibile. variabile. infirmū. caducū. mor
bo aut senio p̄fectū. **H**abebat igit̄ tale corpus quale volebat
impassibile: robustū: ḡtissima iuuētute p̄positū: insolubile: im
mortale **Dominic⁹.** **Q**ūo queso potuit corpus eē immorta
le **Raymūdus.** **V**irtute tēperatissime p̄plexionis: ⁊ virtute
aīe immortalis. q̄dū em̄ aīa nō fuit corrupta vicijs nō poterat
corp⁹ morbis aliq; aut fatigari aut frāgi. **A**t qm̄ oēs creatu
re obediebāt hoī hoīe obediēte creatori. iō nō poterat nec ab
igne ledi nec vndis sorberi nec trā subruī nec aere corūpi nec a

Capitulum xlix

feris immitibolacerari. nec aliquo extrinseco vel intrinseco ad mortē vgeri. **Dominicus.** Breuiter quidē. sed multū luculenter ostēdisti mihi quē habuerit hō statū anteq̄ in hanc ruinam descēderet miserādu. **Verū** cum tu nūc dixeris nec ab aliquo intrinseco vl' extrinseco p̄pediri aut decipi aut corruppi hominem potuisse. vnde ergo venit homini ista corruptio. ista deiectio. ista perditio.

De origine corruptionis et mali

quod est in natura humana

¶ Capitulum. xlix.

Raymūdus. Ad unū vsq; hoīs putredinē perscrutantes inuestigabimus q̄ sit causa hmōi corruptiōis. **Et breuiter** dico: si hō a nullo aut corruppi aut decipi potuit. igif corruptus est ⁊ deceptus a semetip̄o. **Ex** quo em̄ nihil pati poterat cōtra suā liberā voluntatē. ideo seq̄tur q̄ sponte ipse se talem fecerit sua ppria volūtate **Dominicus.** Istud est oīm amarissimū qd̄ potest audiri. **Si** em̄ in arce libertatis ⁊ oīm bonoz cōstitutus in hanc calamitatē suā sponte hō collapsus est. q̄s iam miserebit̄ eius. **Sed** tu rogo sequere vltorius **Raymūdus**

Quicqd̄ em̄ boni erat in hoīe ante ruinā hoc possidebat gratia liberi arbitrij sani atq; p̄fecti. ita quicqd̄ est nūc in hoīe corruptiōis. malicie. pene atq; miserie de putredine ⁊ amaritudine venit liberi arbitrij. **Et** qz om̄ia debent p̄portionari libero arbitrio: qm̄ illud est malū atq; corruptū: necē est q̄ om̄ia que sunt in hoīe mala sint ⁊ putrida et mortifera. **Hinc** aiā raptant mille furores. ire. inuidie. ꝑcupiscētie. scelera oīa atq; peccata. **Hinc** etiā corpus ifinitis subiacet calamitatib; morbis passionib; mortibus **Dominicus.** Nihil verius q̄ qd̄ tu dicis. **Ex** quo em̄ deus libez arbitriū nec malū nec corruptū fecerit: vere seq̄tur q̄ libez arbitriū corruerit semetip̄m. **Et** q̄c quid in hoīe misere est atq; malignū: ex mera et spōtanea descēderit volūtate peccātis. **Raymūdus.** Nōne ergo tibi iustū videtur: vt qui in malū cecidit volūtariū: malū inuoluntariū patiat̄ **Nōne** iustissimū est vt qui sponte corruit in malū culpe malū pene etiā inuictus sustineat **Dominicus.** Nihil iustius **Necessario** em̄ vnū ab altero p̄cedit. **Unde** qz primū malum

Quicquid in hoīe maluz est de corruptiōe venit liberi arbitrij sua sponte corrupti.

Dialogus Quintus

est voluntariū z delectabile. z ideo nō facile sentit. ideo necā-
rio secundū malū adhiberi debet qđ est inuolūtariū penale at-
q; molestū: vt hoc posterius primū manifestet z a sua reuocet
amentia. **Semp** em̄ veratio magnū cōfert intellectū **Bay-**
mūdus. **Ex** isto pulcre intelligis oportere esse aliquem iusticie
ordinē quo primū malū (qđ est malū culpe) puniat per maluz
pene: quod tñ est bonū iusticie. **Primū** malū est causa secundi
sed illud ab hoīe malo sponte p̄mittit. istud a bono iudice deo
homini irrogat. vt qui nō timuit p̄petrare malū qđ non opoz-
tuit: malū sustineat qđ maxime nolit. **Dominicus.** **Iustum**
p̄fecto iudiciū. vt qz volūtas hoīs erit ab ordine nature: in or-
dinē cadat districte iusticie. **Iustū** certe est vt q̄ seipm̄ spōte im-
pult in malū delectabilis culpe: a deo iudice impellat in malū
miserabilis pene. **Quia** em̄ hō gloriā sui arbitriū z decorem p̄-
prie dignitatis in totā malicie turpitudinē p̄mutauit. ideo fe-
cit deo summā iniuriā. summā offensam statuit z discordiam.
ac p̄inde tanq; deo p̄trarius p̄didit eius amicitia cōplacentiā
et gratiā. z idcirco plaga inimici p̄cussit eum vulnere insanabi-
li castigatōe crudeli. **Lupio** tñ abs te nosse huius miserie atq;
malicie auctorē. hunc mihi vno digito ostendito.

Q per primū virū et primā mu-

lierem p̄pter eoz inobediētiā hoc malū culpe et pene in om̄e
hominum genus intromissum est **Capitulum. l.**

Raymūdus. **Si** sacris litteris credimus: p̄ adam primuz
virū z eua suam coniugem hoc corpis z anime malū quod
patimur trāsmissum est. **Verum** qz totus p̄cessus noster natu-
ralis est z nihil p̄ scripturas pbamus p̄pter incredulos. iō ad
oculū necesse est hūc primū hoīem demonstrare et primā corru-
ptionē. **Sicut** ex malo pene arguimus malum culpe fuisse: ita
ex qualitatib; z p̄ditionib; pene q̄litates penarū agnoscimus
Et qm̄ pena (que est in natura hoīs) est vniuersalis z cōis om-
ni sexui z om̄i conditōi. ideo z culpa et iniuria est oībus cōmu-
nis atq; vniuersalis. **Et** qz om̄es nascunt cū ista pena z mise-
ria. sed neq; in vtero neq; nascendo possunt p̄mittere culpam
quia culpa malum est volūtariū qđ a puulis nascentib; p̄pe-

Capitulum .I.

trari nō potest. Idcirco clare patz q̄ ille qui fecit primum ma-
lum voluntariū vir fuerit pfectus z adultus: fueritq; primus
hō pater vniuersalis generis humani: a quo hec malicie z cor-
ruptionis venena in om̄e hominū genus longe lateq; diffu-
sa sunt **Dominicus.** Prudenter ostendis ex idētitate pena-
rum in omne hominū genus ab vno primo parente omnes p-
pagatos esse: z de lapsu vnius om̄es corruisse **Raymūdus**
Verum quia hoc malum est in vtroq; sexu. ideo sequitur pri-
mam etiam mulierem fuisse corruptam: z hanc culpam z con-
iugi z vxori esse cōmunem. Et quia videmus quasi duplicatā
penam in muliere que in dolore grauissimo z parturit z parit.
Hinc facile aduertimus feminam primum offendisse deum. z
ab ipsa oēm corruptōis z malicie fomitē emeruisse **Domini-
cus.** Primum mihi hoīem ostēdisti: sed ostēde nunc obsecro pri-
mā culpā **Raymūdus.** Dictū est sup̄ q̄ in p̄mo statu añ lap-
sum ade oīa mēbra hoīs obediebāt volūtati. erātq; sub impio-
rōis. Sed mō expimur vnū mēbrū in vtroq; sexu: mēbrū scz
genitale tam rebelle esse vt nolit acq̄escere imperio coercētis.
qd hoc putas significat **Dominicus.** Hoc certe q̄ sicut oēs
p̄ inobediētie mēbrū generamur: ita oēs nos esse inobediētie fi-
lios z parētes habuisse rebelles **Raymūdus.** Recte tu qdē
Nā parētes habuimus deo inobediētes. s; inobediēs nemo
est nisi q̄ contēnit mandatū. fuit igit̄ aliquod dei mandatū cui
inobediētes extiterūt. Dīno deus debuit p̄mis parētib; pone-
re aliqd mandatū ppter certas rōnes. Primo rōe liberi arbi-
trij cuius sunt opa remunerabilia. vt ergo ex pte opeꝝ arbitrij
recipiat hō premiū: prius debuit h̄re mandatū. Scdo. cū ho-
mo (licet impassibilis eēt z immortalis) egebat āpliori pfectio-
ne z celesti gloria. iocūditate z beatitudine (ad hoc em̄ suus eū
p̄ditor fecerat) ideo deus debuit illi dare p̄merendi occasiōē
Et qz nihil efficacius est ad meritū q̄ pura z p̄mpta obediē-
tia. Primum em̄ z radicale opus serui ad dñm est ex corde z sim-
pliciter obedire: in quo om̄ia alia opera fructuosa redduntur
Nā si obedientia nō est sincera nullū erit opus acceptabile. id-
circo certe hō debuit p̄mūz exerceri in ope obediētie. Debuit
igit̄ accipere mandatū: z tale mādatum in q̄ nulla potuit vti-

Dialogus Quintus

litas apparere ne ppter cōmodum cuperet opari. sed ex mera obediētia p̄cipientis dei. vt vel sic dilectio pbaref̄ z pbata coronaref̄. Verū ne putaret hoc mandatum hō friuolū esse nec magnope deū curare si rūperetur. ideo grauissimā penā cōminatus est deus: mortē scz que est oīm formidatissimā z amarissimā vt suū preceptū seruaref̄ illesum. **Dominicus.** Intelli-go manifeste p̄miam culpaz. Exquo em̄ ab adā in oīes hoies mors suā exercet tyrannidē facile liquet hāc de inobediētia p̄mi patris pullulasse. **Prima** igit̄ inobediētia est: de qua omniū malozum: penarū: corruptionū ac calamitatū germē emerfit. **Si** em̄ hō p̄thoplastus obediētiā suo seruasset opifici: oīm bonoz cōfirmationē meruisset z eterna eēt gloria coronatus. **Sic** postq̄s obediētiā fregit q̄cquid boni habuit pdidit z p̄petuā amaritudinē conq̄suiuit. Est tamē vehemēter miranduz cur hō in tanta p̄fectione creatus: diuinis b̄nificijs auctus. dei specialis amicus: singulariter ab eo sublimatus deū sic voluerit offendere. z fracto tam facili mandato nihil lesus pertinaciter rebellare.

Quod hō nunq̄s dei p̄cepta fregisset nisi fuisset ab alio instigatus **Capitulum. li.**

Raymūdu. Reuera mi dominice nunq̄s hō tantis b̄nificijs honoratus dei mādata fregisset: nisi p̄ aliū quēlibet fuisset instructus. **Rursum.** nunq̄s potuisset hō dei amator in strui ad mādata frangēda: nisi instigator maius aliq̄d pmisiss̄ bonū q̄s quod hō tūc possidebat. **Improba** igit̄ atq̄ importuna instigatio z magnaz rerum pmisio hoīem impulit ad ruinam. **Dominicus.** Sed q̄s fuit obsecro ille falsarius q̄ huiusmodi dolis hoīem fefellit z impulit. **Raymundus.** Quicquid hoīe inferius est (eo q̄ industria caret) hoīem decipe nō potuit. **Sed** nec ip̄a hoīs natura in id inclinata fuit. **Ergo** sequit̄ q̄ malignus aliq̄s sciens z potēs operari malū z hoīs inuidens p̄speritati z aduersarius creatori hominē instigauerit in istam p̄sumptōis audaciā. **Dominicus.** Oportet ḡ necārio dicere q̄ iste qui impulit vel psuasit hoī: nature fuerit spūalis: angelus aliq̄s malus. corruptus. erraticus et prolapsus.

59
Capitulum li.

Atq; inde sequit̄ q; in natura mere spūali facta erat corruptio
anq; fieret in natura hūana **Raymūdus** Vere seq̄tur. Nisi
em̄ p̄us angelus corruisset: nūq; humana natura eo instigāte
dei mādata fregisset **Dominic⁹** Libēter assentior. sed rogo
te vñ tanti mali corruptio in natura angelica originē duxit: cū

Quo natura
angelica p̄mū
fuit corrupta

Raymūdus Tāte sublimitatis est angelica natura q; a nul
lo potuerit ad casum psuaderi. Peccauit igit̄ sua ppria instiga
tōe p̄mota: nullo docēte: nullo mōstrante. **O**ccasio aut̄ huius
ruine ista fuit. **S**pūalis etem̄ natura cū esset creata in summa
dignitate. nobilitate. sublimitate: et pulcritudine: haberetq; li
berz arbitriū admodū purz. altū et ingenuū: idcirco habuit ma
gnā occasionē supbiendi et in semetip̄a oblectādi. se admirādi.
se diligēdi. **S**ed vbi hoz occasio maior: est et ruina pp̄inquier
Primus igit̄ angelus et multi cū eo statim vt fuerūt creati p̄tē
pta diuina maiestate et pulcritudine ceperūt ppriā amare volū
tatē: ppriā pulcritudinē et honorē. et ita vt amētes atq; erratici
peccauerūt et ceciderūt et a dei p̄sortio peccati sunt. **S**ic itaq; p̄
mus angelus cū esset oīm pulcerrimus et nobilissimus sp̄reto
maximo creatore p̄uatū cepit amare decorē: et seip̄m deū statu
ens ppriā veneratus est altitudinē: ppriā amplex⁹ voluntatē
et ppriū in alijs ambiuit honorē. **A**tq; hoc mō cū nūq; deum
amauerit nūq; veneratus sit: sed sp̄ seip̄m supbissime dilexerit:
ideo factus est inordinat⁹. p̄uersus. iniustus. deo p̄rius. **H**a
buit em̄ sp̄ a die q̄ cōditus est amorē ppriij honoris. laudis: et
excellētie: cupiēs iniustissime oībus dñari. oībus anteferri **E**t
quidē si nō supbisset oībus illū deus p̄tulisset agminib; ange
loz. idcirco em̄ tā sublimis. ingenu⁹ et decorus p̄re ceteris p̄di
tus fuerat. **V**erū q; abiecto deo ppriā glia delectatus est: cuz
eēt creatura recēter dei manu de nihilo p̄ducta. iō summā in
iuriā. offensam et rapinā fecit p̄ditori suo: se deū faciēs: se colēs
et coli atq; adorari ambiēs. **E**t q; amor cōuertit amantē in re
p̄mo amatā. iō hic p̄mus angelus totus p̄uersus est in suā p̄
priā voluntatē quā sp̄ seq̄tur. sp̄ amplectit̄. et nullā aliaz. et ideo
q̄cquid semel vult sp̄ vult: et ppriā auctoritate vult. estq; obsti
natus in sua volūtate vt in eternū aliud velle nō possit nisi p̄

Dialogus Quintus

pria voluntate. Idcirco odit summope oem voluntate sue voluntati resistentem: atq; ideo vehemetissime deum odit et execratur et dei voluntati quantum potest resistit et contradicit. Verum quod nunquam potest dei voluntatem impedire. id seuit. fremit. indignatur. et sua apud se malicia perstabescit. Porro oes illi angeli qui a principio huius luciferi improbis ausibus fauerunt et superbie cornu dederunt peccatori sub eius voluntate: principatu: atq; impio redacti sunt: et huius pestiferi capitis membra effecti: nihil aliud possunt aut velle aut amare quam quod ille percipiat. **Dominicus.** Ex his que nunc dicis duas palam voluntates primas intelligo multum inter se discordes et longissime inter se distantes: quarum una est voluntas eterna. et alia voluntas luciferi noua: que mala est et primo mala: non deo sic ea create. sed illo operante. Ad has duas primas voluntates omnes alie reducuntur. Si enim sit bone vadit ad voluntatem dei: si male sub voluntate cadit luciferi. De autem pertrarie gemine voluntates geminum constituit exercitum continue contra se pugnante et se mutuo sternere cupiente. vterque fortis: vterque terribilis sicut castrorum acies ordinata. Quoties tamen rex celorum cum sua militia vincere voluerit necesse est ut vincat et partem subruat inimicam. **Raymundus.** Debes tamen nosse bonorum exercitum angelorum caput proprium non habere: quod in lucifero corruente perdidit (deus enim non potest esse sue caput creature) idcirco necesse est deum ut bonis angelis non unum caput constituat: de quo suo loco dicemus. Tu tamen diligenter notato quale hoc caput futurum sit. **Dominicus.** Faciam quod hortaris. Interea tu quod cepisti persequere

Nota duas primas voluntates pertrarias

De magnitudine malicie et corruptionis in primo angelo: et malo eius culpe et pene.

Capitulum. liij.

Raymundus. Soluta est (mi fallor) questio tua qua querebas vnum tantum mali corruptio in angelicam potuerit subingredi creaturam. Nunc de magnitudine huius corruptiois pauca dicamus. Quando res aliqua permutatur in contrarium sue nature: necesse est ut ascendat ad tantum malicie gradum quantum erat ipse gradus bonitatis vel esse poterat. Et quanto res que pervertitur est melior: altior: nobilior: tanto peior: efficitur vilior et ma-

De malo culpe.

Capitulum liij.

lignior. Quia igitur lucifer inter omnes angelos erat longissime melior. clarior. pulcrior. sapietior: ideo postquam sua se superbia corrupit factus est omnium infimus. pessimus. turpissimus. obscurissimus. vilissimus. amētissimus. Et talis omnino effectus est qualis est et sua voluntas perversa. inordinata. ceca. superba. maligna. Hanc autem voluntatem quia spiritus ipse diligit. ideo non diligit nisi omnem malitiam. turpitudinem. impietatem. scelera omnia atque peccata. Hinc execratur summam omnem iusticiam. fidem. pietatem. virtutem. **Dominicus.** Utinam tam deformem nobis hunc scelestissimum tuo depingas sermone quo eum deinceps acriter aspiciamus.

Raymūdus. Verum quia hic superbissimus intellectum habet altissimum et post deum summe subtilem qui semper cum sua voluntate concordat. ideo inflectit illum ad inveniendas novas artes. novas deceptions. fraudes. mendacia. Et quia ipse est mendax et mendacium pater. ideo inquit falsas quotidie persuasiones. cautelas. tentationes. et per mille meandros inserpere nititur cordibus electorum anguis lubricus et immundus. **Dominicus.** Dico si hic pestifer hanc tantam suam malitiam ipse non videat. **Raymūdus.** Plane non videt: propria malicia et excecatus et obduratus. Amor enim sue nequicie ita illi cordis oculos obducit ut sua infinita scelera non videat: nec propriam corruptionem aut turpitudinem intelligat quo vel dolere possit vel penitere. Atque ideo semper quotiens aliquid (quod nolit) patitur contra deum murmurat: deum male dicit atque blasphematur. **Dominicus.** O funestissimum omnium malorum caput. o principem omnium viciozum. omnium tenebrarum: et omnium scelerum ac turpitudinum inventorem. **Raymūdus.** Agnovisti nunc quale sit in lucifero malum culpe: vide nunc malum peccati. Qui enim malum commisit voluntarium debet et malum involuntarium sustinere. Fuit enim creatus a deo ut si in bonitate nativa persisteret ad summam felicitatem transferretur. ita postquam sua se sponte corrupit multa illum calamitas est consecuta. Primo irremediabili exilio a dei visione. a dei pace. a dei bonitate reiectus est. Secundo. a summo celo expulsus in caliginosum hunc aerem quasi in quodam carcere cum suis satellitibus relegatus est. Tertio post hunc carcerem temporalem in profundissimum infernum eterno igne cruciatus precipitabitur. Licet enim ad hos ignes dei iudicio condemnatus

Dialogus Quintus

lit: nondū tñ sentētie executio est p̄summata. Alioqñ nec pri-
mos parētes aut tētare aut p̄tra deū instruere potuissz. Quar-
to est intra se vehemēter inordinatus z incōpositus in oībus
cogitatōibus z desiderijs suis horridus. amēs. turgidus. infla-
tus. asper. immitis. furibūdus: sine pace. sine q̄ete. sine federe.
sq̄ cupiēs suā voluntatē nequissimā adimpleri. et qz id efficere
nō pōt in summa mestitudine vitā agit z indignatiōe. Et licet
interdū de malo p̄petrato aliquantulū gaudeat: tñ rursus de
maiori bono p̄tristat̄ **Dominicus** Reuera ingēs huius be-
stie calamitas. z iō amarissima qz p̄petua. Nec minus miseri z
infelices sunt q̄ huius pestiferi capitis mēbra sunt

Qualiter hoies incorporātur cū

lucifero z fiunt mēbra eius

¶ Capitulū. liij.

Raymūdus. Dictū est paulo añ qz nō sunt nisi due volun-
tates p̄me int̄ se plurimū p̄rie **U**na est volūtas dei. z hec
est cōis in oībus bonis angelis z hoībus. **A**lia est volūtas lu-
ciferi mala. z hec cōis est in oībus pueris z angelis z hoībus
Et qz oīs volūtas p̄ma inquantū p̄ma nulli subijcī. sz facit ex
seīpa suū regnū z dominiū. z hz suas leges z instituta. iō nō s̄t
nisi duo regna. regnū scz dei z regnū luciferi. **E**t qz hic lucifer
ppria volūtatē z v̄tute vult dñari. iō tanqz deus in oībus suū
querit honorē. se vult colī. se metui. se adorari. **A**tqz iō oīa illa
diligēter inq̄rit p̄ que p̄t maxime venerari: dei cultū impediēs
et dei regnū. **V**idēs itaqz primū hoīem in paradiso vitā felici-
ter agentē: deū colentē z amantē. z celestia post hec regna pre-
stolantē: tactus inuidia cordis intrinsecus: hoīem cepit tenta-
re: discutere: instruere: offerre plurima. z plura p̄mittere. **N**ec
añ destitit improbo exactor z auarus predo donec hoīem spō-
te illectū dei inimicū efficeret: z suis eū legibz z volūtatibz sub-
iugaret. **H**oc mō captiuauit hoīs voluntatē qui eā remouit a
dei p̄cepto z suis obsequijs irretiuit. **D**ominicus **M**erito
hinc factus ē hō mancipiū z mēbrū diaboli **A** quo em̄ q̄s su-
patus est huius z seruus est **R**aymūdus. **D**ebes tñ agnosce-
re qz aliter angeli mali s̄t sub dominio luciferi: z aliter hoies.
Quia inter angelos nullus hz ppriā voluntatē a volūtatē lu-

Nota quō dia-
bolus p̄mū ho-
minē decepit

Capitulum liij. liij.

luciferi separatā Et iō inter eos nulla est discordia. nulla lis. nulla rixa. sed oēs vnanimiter implere satagūt sui pncipis volūtatem. Porro hoīes aliter sūt mēbra maligni demonis. Quilibet em̄ hō malus habet ppriam ex se voluntatē. et tot sunt diuerse volūtates quot hoīes. Inde tot inter hoīes iurgia. tot quotidie lites et p̄tentiōes. Om̄es tamē he volūtates qz male sunt signo luciferi cōsignate sunt: et ad suā militāt voluntatem.

Domini⁹. Intelligo plane. his em̄ prauis hoīm volūtati bus diabolus se immiscet. Et qz gaudet in rebz pessimis. ideo cōmouet hoīem p̄tra hoīem. gentē cōtra gentē. et regnū aduersus regnū. Huius instinctu sūt homicidia. stupra. adulteria. veneficia. sortilegia. et mille oīm genēz scelera. **Raymūdus** Ita est sane. Utī em̄ iste malignus hoīm impioꝝ voluntatibz ad sua neq̄ssima desideria: et qd̄ ipse p̄ suos angelos implere nō potest: hoīm puerorum ingenijs deducit in actū. Sicut em̄ eques freno iumentū cui insidet vbi voluerit impingit. ita diabolus quasi quodā p̄suasionis capistro hoīm mētes (q̄bus p̄sident) in sua vota pducit. Postq̄s igit̄ homo a deo inobediēdo recessit diaboli iumentuz factus est: velit nolit illi obediēs. illi seruīēs sub tributo. **Domini⁹.** Miserrimā hoīs seruitutem multis descendā lachrimis: qui inter latrones incidēs spoliatus est oībus bonis. et nō solū captiuus abductus. sed etiaz captiuus captiuoꝝ effectus est. Plura dicerem: s; me lachryme gemitusq; prepediunt.

De multiplici carcere et captiuitate collapsi hominis

tate collapsi hominis

¶ Capitulum. liij.

Raymūdus Ego qz nō minus qz tu lachrimabilr̄ mestus p̄ceptū sermonē retinere nō p̄ualens. qd̄ tu subtrices ego aperia. Triplicē hoīs carcerē debemus agnoscere. Primus est carcer corpalis: vallis hec lachrimarū: in q̄ de amenissima paradiso p̄iectus iacet. Pōt etiā hoc mortale corpus caducū et miserz merito etiā carcer appellari in q̄ aīa lāguida et moribunda iplicita retinet̄. Scd̄s carcer est spūalis: ipa scz volūtates diaboli q̄ est carcer vltis: in q̄ recludūtur oēs impie volūtates vt nequeāt opari nisi ad luciferi voluntatē. **Domini⁹.** In h̄ carcer

R iij

Dialogus Quintus

cere (si nō fallor) et ipse lucifer implicitus tenet. ut stultus innectat vinculis suis **R**aymūdis. Nihil verius. Tertius carcer est ipsa propria hominis voluntas in qua ipse homo impeditur astringitur ut sese ad bonum mouere non possit. Nulla certe maior et crudelior captiuitas quam propriae voluntatis. Hec est illa insatiabilis vorago et inexplebilis caribdis: que in infinitum sua desideria tendit: et ab una dei voluntate recedens per tot spargitur cupiditas quot seres obtulerint quam poterunt concupisci **D**ominicus. Quis salutaris esset homini sub dei voluntate mansisse. Jam enim haberet summam in sua patria libertatem. nullam nunc sciret aut mortem aut corporis miseriam. nullam horum carcerum sentiret angustiam. nullam experiret dei indignationem siue vindictam.

De corruptio liberi arbitrii et ipsius

suis carnis proprio modo se habet in primis parentibus et in posteris

Raymūdis. Humana natura diuiditur in **C**aplin. ly. duas partes. in primos scilicet parentes. et in suos posteros. Primi parentes non sunt propagati. sed dei manu conditi. Tota autem posteritas carne quidem propagatione sumpsit ab adam. sed animam creando deus infudit carni propagate. Quia igitur carne ab adam descendit tota posteritas: sequitur quod omnis corruptio (que in posteris inuenitur de carne corrupta venerit) prothoplasti. Sed hec corruptio diuersitas. Ille enim corruptionem carnis traxit de corruptione subtilissime voluntatis: nos autem qui posteri sumus de carnis corruptione animarum nostrarum maculas possidemus. Illius carne corrupta contumacia anime inobedientia: nostram animam maculat miserabilis et infirma caro de fetenti libidine per propagationem generata. Omnis enim caro humana quam per coitum sede libidinis generatur infirma est sordida. caduca. mortalis. et rationi rebellis. plena cupiditatum et malorum motuum. Et ideo anima rationalis que tali carni sociatur continuo inficitur. peruertitur. corrumpitur. sordidatur non aliter quam si balsamum purissimum turpissimo vase infuderis. Hanc corruptionem tractatam a carne anima manifestat quam uti incipit libero arbitrio. Tunc enim inuenitur deum ignorare. se et sua bona et mala nescire. suam amare voluntatem. et dei iussa contemnere **D**ominicus. Duos ex his qui dicis anime status accipio. Unum quem habet ante usum

Capitulum lv.

arbitrii. in quo propter corruptam carnem (cui iungitur) iam est immunda. turpis. et deo odibilis: licet nihil sua sponte peccauerit. cui tamen hec immundicia imputatur. propter carnem primi patris corruptam cui inheret. Alium statum habet anima post usum liberi arbitrii. quod quia prius a carne viciatum est. ideo ipsa anima propria voluntate actualiter malum agit et non potest nisi malum agere et deo rebel-
lare. Et ideo efficaciter multo deterior et turpior quam fuerat antea. Si eam potuit inquinare et ream facere crimen originale et involuntarium: multo magis rea erit. propter actuale malum quod voluntarie commisit. Sed dic mihi obsecro: quare deus (qui iustissimus et clementissimus est) animam ream tenet. propter originale crimen quod voluntarie non contraxit. **Raymundus.** Ream quidem tenet: involuntario tamen malo non punit. quia nemo debet pena involuntaria puniri nisi voluntaria culpa deliquerit. Separatur tamen talis anima eternaliter a consortio dei. propter originale maculam et mortiferam quam ab aere carne contraxit. Et in hoc vide districtissimam iustitiam dei. que anime ignoranti malum imputat quod sponte non fecit. **Dominicus.** Sed quare deus animam mundissimam corpori infundit quam non vitiosam esse atque corruptendam. **Raymundus.** Quia anima corrumpitur atque etiam post corruptionem a dei consortio separatur nullatenus est bono deo imputandum: nec est contra dei iustitiam si malum culpe transmittatur ad posterum. Hec est enim inter deum et hominem facta constitutio ut homo per coitum carnem gignatur: et deus genite carni animam infundat. Sed postquam primus homo suum corpus inobedendo corrupit. et per tale corpus corruptum sit aliorum corporum propagatio. Et sicut corpora ita et corporum vicia transmittuntur. Licet igitur homo suum opus corruperit: deus tamen propositum ordinis sui mutare non debuit. quoniam si caro sit dei iusto iudicio punita: hoc est caduca et corruptibilis facta. propter hoc tamen primam constitutionem deus violare noluit quin sepe propagatis corporibus licet viciatis animas mundas infundat. quibus dum sociate fuerint maculas contra hunc et ruinas. Ista igitur ruina non deo imputanda est. sed infecto et pestifero corpori. quod a ruinoso et corrupto carne primi parentis descendit. de cuius peccato quicquid maliuolum vel miserum in anima et carne posteritas patitur originem duxit. **Dominicus.** Sed nunquam ipsa propagatio seu generatio de se transmittit in posterum

Nota quomodo originale peccatum hominem reum facit

Dialogus Sextus

ipsam quā cernimus vtriusq; hoīs corruptōem **Raymundus.** Nō ipa generatio s; generatōis libido: que generatōi de cōi lege ruine cōiungit. Nam añ pctm̄ fuisse vtiq; ppagatio sed libido nulla fuisse. Certe vidisti nūc mi dñice miserabilem hoīs corrupti tragediā luctu z lachrimis plenam **Dñicus.** Uidi fateor optime mgr̄: z incōsolabili dolore pcussus sū nec vllatenus potero respirare nisi ostēderis mihi q̄bus remedijs tā ingētia poterūt hoīs mala reformari **Raymūd?** Animeq; or esto: in primo est vt psoleris. Verū quia cernis prādij horam instare: queso vt vsq; post meridiē prestoleris **Dñicus.** Pareo libens. ¶ Finit quintus dialogus. de multiplici lapsu humani generis. z q; p vnum cecidimus omnes

¶ Incipit sextus dialogus. de reparatiōe lapsi hominis. z q; p vnum omnes consurgimus.

Qualis et q; magna sit hoīs obligatio pro iniuria z offensa dei ¶ **Capitulum. lvi.**

Raymūdus. Priusq; loquamur quō possit collapsus z pfractus hō reparari necesse est dicere de magnitudine offēse. z de maxima obligatiōe iniurie quā hō pterius z inobediēs in deū maximū ppetrauit. Tūc primū tibi sapiet magnitudo et dulcedo remedij: cū magnam egritudinis acerbitatē agnoueris **Dominicus.** Rursum (vt video) me ad lachrimas mittis **Raymundus.** Ita oīno necesse est Nunq; nec humilis nec gratus tuo medico fies nisi egritudinis tue morbū ad liq̄dum dephenderis. Nō putabis medicū tibi oportunū fuisse nisi dum vulnerū tuorum desperatam putredinē intuitus fueris **Dominicus.** Si sic necesse est facito vt voles. **Raymundus.** Ut magnitudinem culpe atq; offēse cognoscas: oportet te nōnulla animaduertere. Primum est. q; oīs offēsa tāti est estimāda tantūq; ponderāda quāta est ipa que offēditur persona. Cum igitur sit deus infinite maiestatis. sapientie z bonitatis. ideo iniuria in deum commissa est penitus infinita. **Dominicus.** Hinc palā intueor q; qui deū offēdit

Nota magnitudinē culpe.

63

Capitulum lvi.

obligat se ad infinitā atq; interminabilē penā **Raymūdus.**

Scdm est. nā ex quo iniuria in deū pmissa ledit ac destruit qn̄
tū ex se est honorē & gloriā dei q̄ est īfinitus. iō talis in hoīe cō/
tēptus sit īfinitus & ad infinitā obligat amaritudinē. Tertiū
si hō p̄plessit in obseruatōe mādati voluntatē dei: īfinitū bo
nū & meritū interminabile meruisset. q̄ em̄ facit qd̄ p̄cipit de⁹
obligat deū sibi vt premiū referat īfinitū. Igit̄ qn̄ hō facit qd̄
p̄hibet deus obligat se deo ad demeritū & ad supplicium sempi/
ternū. **Faciēdo itaq; qd̄ odit atq; asp̄natur deus: plus opatur**
de malo q̄ deus illi opatus est bonū. Nam dei munera q̄uis
maxima tñ finita sūt: sed malū culpe qd̄ p̄petrat in deū hō est in
finitū. Dominic⁹. Colligēdo ea q̄ supra dixisti cū his q̄ nūc

dicas duas hoīs obligatōes esse p̄sideo. **Una est naturalis q̄**
causat̄ de dei b̄nificijs acceptis p̄ quā astringit̄ hō dare deo q̄c
qd̄ inuenit in se amoris: reuerētie: laudis & hōris. Hec obliga

Nota duas
hoīs obliga
tiones.

tio & bona & p̄petua est. Alia obligatio est quā fecit hō p̄ malo

culpe qd̄ opatus est & p̄ offensa in deū pmissa. Raymūdus.

Sū p̄sideras. sed hoc debes etiā nosse q̄ hō hac sc̄da obliga
tōe implicitus p̄mā soluere nō p̄t. Impossibile est em̄ vt hō cri
minib; irretit⁹ & dei inimicus reddat deo debitū dilectōis. ho
noris & laudis: qd̄ tñ p̄ susceptis b̄nificijs reddere p̄tinuo tene
tur. Vides igit̄ q̄ nocua q̄s maligna hec obligatio sit q̄ p̄mā
impedit vt reddi nō possit. Hec p̄terea obligatio aliā de se ge
nerat oīno funestissimā. Nā qui mortali pctō obligatus est: a
pctō p̄petrādo se p̄tinere nō potest. Qui em̄ facit pctm̄ seruus
est pcti. qui aut̄ seruus est vt pctō obediat necē est. Uno igitur
pctō p̄misso impellit̄ p̄tinue hō vt scdm̄ tertiū quartūq; p̄mit
tat. vt q̄ malus est malus fiat adhuc. & q̄ in sordib; est sordescat
adhuc. Dominic⁹: Hec tertia est oīm pessima obligatio q̄

in extremā calamitatū miserā hoīem p̄cipitē facit. Dinc iā p̄

q̄s summe malignū fuerit illud p̄mū originale pctm̄ ade quod
nos in tā pessimas obligatōes & mille miserias detrusit. Ray
mūdus. Vere malignū & totis animi medullis execrandū. qd̄
ex his rōib; poteris intueri. Primo. sicut nihil dignius ni
bū p̄stantius libero arbitrio: ita nullū malū peius est & detesta
bilius q̄ culpa & corruptio volūtatis atq; arbitriū. Qn̄ igit̄ per

q̄s que sit pctm̄
originale ade
p̄ ex his rōib;

Dialogus Sextus

inobediētie culpā destruxit liberz arbitriū: tunc illud destruxit
quod erat in rez natura oīm p̄clarissimū. pulcerrimum. nobilissi-
mū. Secūdo oēs creaturas sub hoīe deus p̄stituit p̄pter libe-
rū arbitriū. quod dū hō violauit. violauit etiā vniuersuz creatu-
rarū ordinem z rez oīm pulcritudinē sua deformitate fedauit
et quantū in se fuit frustraui totū vniuersuz debito sine **Do-**
minicus. Hac sua corruptiōe (vt video) nisus est dei honorē
(quē de rez institutiōe p̄meruit) vacuare. **Q**uod malū qz volun-
tarie admisit. iō maximā offensam p̄stituit. **R**aymūdus **Ue-**
rum dicit. s; z pdendo seipm vacuauit dei optimā intentionē
vt nihil vltra valeret nec posset iā corruptus in illū beatitudi-
nis eterne finē p̄duci ad quē illum p̄diderat deus. **Q**uarto. cō-
sentiēdo dei maximo inimico z sua vota p̄plendo: quē ex sua p̄-
suasione dei hostē ignorare nō poterat (audiuit em̄ eum cōtra
dei mādata loquentē) huic igit̄ cōsentiēdo q̄ deū mendacē ni-
tebat̄ asserere summā deo fecit iniuriā z despectū suo postpo-
suit inimico. **Q**uinto. non solū semetipm pdidit z dei seruitio
subtraxit diabolico se mācipans seruituti. sed z totā posterita-
tem suā diuinis subduxit obsequijs z sub luciferi posuit pote-
state. **A**n hec tibi crimina pua vident̄ **Dominic⁹.** Imo hō
maxima st;. **S**ed queso te quousqz aiām meā tollis: quare nō
dicit̄ mihi q̄bus remedijs tanta poterūt mala sanari. **N**ō ad
dei imaginē cōditus corpus z aiām pdidit: mille se vicijs inq̄-
nauit: odiū sui creatoris incurrit. nō solū paradīsum sed z celū
(cui creatus fuerat) amisit. z sub dira diaboli potestate delite-
scit. **Q**uis tantis malis afferat medicinam

Quod hō indiget satisfactiōe infini-

ta q̄ solui nō potest nisi p̄ infinitā p̄sonam ¶ **Capitulū. lviij.**

Raymūdus. Quia igit̄ mala hoīs maxima st;: ideo maxi-
mis remedijs opus hnt̄ **E**t qz culpa in deū p̄missa est in-
finita. ideo z infinito indiget expiātoze. **A**t qm̄ culpa est infini-
ta: ideo meruit z infinitā penā. z hanc quoqz necē est expiare si
debet hō in statū quem pdidit reformari. **A**d omnē em̄ culpā
aut punitio sequitur aut satisfactio. **S**i igit̄ homo vult destru-
ere culpam quam admisit: z penam euadere quam p̄meruit.

Capitulum lviij.

oportet q̄ tam magnū operē bonū vt vincere possit malū q̄
prius nequiter p̄petrauit. **U**t igitur recuperet hō p̄fectam sui
creatoris amicitia: necesse est vt reddat illi p̄ obligatiōe infini
ta satisfactiōe infinitam. ⁊ hoc cū tanta faciat humilitate q̄n
tum antea sup̄biuit. **O**portet igit q̄ talis satisfactio sit volūta
ria. libera. amorosa. de intimis cordis medullis erūpens. dul
cis. iocūda. salutifera. **D**ominicus. **Q**uis hanc queso satis
facteri poterit opari. **N**unquid homo captiuus: carcera
tus. mille vulneribus saucijs. dei aduersarius. demonis ami
cus. **S**ed nūquid angelus (qui cum finita persona sit) tollere
poterit maliciam infinitam. **N**unquid deus id efficere volet
qui ab homine turpiter ihonoratus. despectus ⁊ offensus est
et sub dei odio constitutus. **C**um em̄ dei iusticia exasperata
sit quomodo eam nequiciam volet expiare: quam debet meri
to punire. **R**aymundus. **M**ultum laboras: multum anxi
us es. **S**ed nūquid in eternum p̄iciet deus. nūquid humiliā
uit ex corde suo ⁊ abiecit filios hominū. **N**unquid obliuiscer
tur misereri dominus: aut p̄tinebit in ira sua misericordias su
as. **N**unquid hominis malicia dei bonitatem euacuauit. **A**b
sit. **C**oncludamus igit q̄ ex quo illud (quod homo soluere te
netur creatori) maius sit q̄ quicquid est citra deum. ⁊ hoc nō
est nisi deus: clare sequitur q̄ nullus potest hanc satisfactiōe
operari nisi solus deus. **I**ntellige que dico: nullus potest sol
uere nisi deus: ⁊ nullus debet nisi homo. **O**portet igitur qui
hoc bonum operaturus est deus sit ⁊ homo. **D**ebent ergo de
us ⁊ homo in vnā conuenire p̄sonam. vt deus sua bonitate
hominis miseriam expiare velit: ⁊ homo possit. **N**isi em̄ deus
homo fiat ⁊ homo deus: ruina hominis nō poterit subleuari
Hec autem p̄sona cum sit infinita habebit in se aliquid quo cī
tra deum nihil est maius quod sua magnitudine et dignitate
deleat omne debitum: ⁊ omnē compleat satisfactiōe. **D**o
minicus. **Q**uantū ego cōcipio hec p̄sona infinita cui deus sit
nihil p̄ sua culpa debet creatori. atq; ideo exoluere poterit p̄
his omnibus qui nō possunt reddere quod debēt: q̄ nō habēt.
Nō est igit extra hanc p̄sonam spes vlla salutis que p̄t habere
meritū infinitum: ⁊ duplici rōne iram offense iusticie mitigare

Dialogus Sextus

Primo quod deus est. secundo quod homo diuinus est. Rōe p̄mi efficacissi-
me recōciliare p̄t. rōne secūdi meritū infinitū adducere potest
quo deus infinitus mitiget et culpa infinita remoueat.

De p̄ditōibus quibus oportet h̄re h̄ac

psonam infinitā pro nr̄a satisfactōe ¶ *Caplin. lviij.*

Raymūndus. Optime hoc mysteriū p̄cepisti. verū vt meli-
us cūcta cognoscas dicā tibi aliqs p̄ditōes quas necesse
est hec p̄sona habeat si debeat ad liquidū deo hoīem recōcilia-
re. Prima est: oī eū esse de genere hoīs istius quod ad penā obli-
gat immēsam: nec sit de nouo vt adā formatus. Alioqn̄ nisi p̄-
tinuerit ad genus humanū hoīs offensam delere nō poterit.

Nota perpul-
crum.

Dñicus. Merito id seq̄tur. nā sicut ab hoīe obligatio ve-
nit: ita et ab hoīe veniat satisfactio: et tali hoīe qui de p̄genie sit
eius quod peccauerit. **R**aymūndus. Oportet secūdo quod talis hō mū-
dissime sine libidine sine coitu p̄cipiat. Cū em̄ genitalia mēbra
sint inobediētie mēbra (vt sup̄ patuit) p̄ que in oēs hoīs cor-
ruptio et rebellio venit. iō iste hō qui inobediētiā oēm et corru-
ptionē remouere tenet genitalibz mēbris gigni nō debet. alio-
qn̄ simili p̄tagione pollutus p̄ alijs satisfacere nō poterit. Cor-
pus igit̄ huius viri d̄z manu dei de carnis suba in vtero mulie-
ris formari. quod sit quidē de genere adā. sed tñ purissima et scissi-
ma et integerrima p̄go. Et sicut vir iste in vtero p̄ginis non p̄-
vuluā venit: ita ab vtero nascet̄ genitali mēbro integro p̄ma-
nēte: vt ip̄e filius sit castissime p̄ginis et ip̄a añ partū et post par-
tū virgo p̄duret. **D**ñicus. Cū igit̄ vnā in trinitate p̄sonā in
carnari dicimus: quā h̄az esse arbitramur: patrē ne: an filium
an spiritū sc̄m. **R**aymūndus. Nō aliā vtiqz quod filii: vt quod filius
est in diuinitate: in humanitate quod filius sit. et qui h̄z patrē solū
in celis solā habeat matrē in terris. Tertia p̄ditio est. quod vir iste
sicut h̄z humanū corpus: ita et humanā habeat aīam necesse est.
Alioqn̄ nō esset idoneus quod posset redimere. Quarta. quod sit hō
mortalis disp̄satiue: qui sua morte nr̄am possit mortē destrue-
re. Licet em̄ vir iste debeat deo oīm cōditori summū amorem
reuerentiā. gloriā. et honorē. morti tñ nō est obnoxius. Cū em̄
innocētissimus sit non p̄t iuste ab illo deus mortis exigere pe-

65

Capitulum lvij.

nam in quo nullā inuenit culpā **S**olū igit̃ quod sanctissimus iste deo nō debet est mors ip̃a. quā si sponte et ex mero amore deo obtulit: tradideritq; in mortē aiām suā que nūmū est deo chara et p̃ciosa cū sit oīm terribilissima et difficillima: fiet plenissima satisfactio p̃ mortib; pctōz; et vna mors innocētissima et volūtarie assumpta mortes multas et innumeras expiabit.

Dominicus. **I**ntelligo hūc ppiciatorē generis hūani oportere esse mortālē. **A**lioq̃n mortē debitā tollere nō possz. **P**ena em̃ infinita iustissime merita nō p̃t nisi innocētissima et p̃ciosissima pena dānari. **R**aymūdus. **S**anissimus est p̃ceptus tuus. **H**inc iā quintā p̃ditionē intellige oportere hūc optimū virū nō solū mori p̃ dei honore et hoīs vtilitate. sed etiā libētissime et deuotissime et intimis animi medullis mortē appetere et sustinere. **O**portz igit̃ q̃ vir iste sit summe benignissimus. summe dulcissimus: et erga collapsum et miserū hoīem maxima cōpassione et pietate cōmotus: vt magis ipse amarissima delingat morte pfungi q̃ hoīez sue p̃sortē nature eterna sinat morte perire. magis cupiat hoīm salutē q̃ ppriam vitā retinere. **A**ccē est igit̃ vt non respiciat ad hoīm malicias. offensas. crudelitates. sordes. neq̃cias: magis aut̃ p̃sideret q̃ hoīs st̃ dei imaginē portātes miseri. calamitosi. cecī. paupes. et mille incommodis circūsepti. **N**ō debz igit̃ hoīs malos odisse. sed p̃pati. flere. ingemiscere. et sua mitissima lenitate: sua q̃z bonitate dulcissima oēm nequiciā vincere: oēm crudelitātē supare: oēm offensam et iniuriā eq̃nimit̃ p̃ferre. **O**portet igit̃ vt oēs sibi p̃dicētes et occidere volētes diligat. foueat. amplexē. cuius imensa bonitas oēm sponte remittat iniuriā: et ad nullā respiciat inclementiā. **D**ominicus. **N**ō p̃tineo lacrimas p̃ amore et dulcedine verboz; tuoz;. **V**ere magna huius dulcissimi viri benignitas et charitas immēsa. q̃ talis tā iustus tam sanctus. innocens impollutus mori velit pro hominibus malis. impijs. ingratis. et omni pena dignissimis. **D**ultum reuera humana natura gaudere deberet si talem et tam vere suauem posset hominem reperire. **S**ed rogo te qua occasione poterit homo iste pro dei honore occidi. **N**unquid perimet semetip̃m.

Nota redēptoris optimam bonitatem

¶ Sequitur. lix. capitulum

Dialogus Sextus

Qualiter hō iste poterit occidi

ad dei honorē. ⁊ quis eū occidet

¶ Capitulum. lix.

Raymūdu. Nō utiq; perimet semetipm Tale em opus nec dei honorē nec dei iusticiaz opatur. **Dominicus.** Quō g poterit vir tāte dulcedinis ⁊ bonitatis occidi. **Raymūdu.** Veniēs em in hūc mundū inueniet hoīes corruptos malos ptra deū. ptra iusticiā. ptra naturā nequissimaz vitam agētes. ppriā amantes volūtatē. ppriam laudē et gloriā cōsectātes. At qm vir iste erit summe bonus ⁊ optimo viuēdi genere pfectissimus: ideo necē erit vt verbis ⁊ exēplis impugnet maloz hoīm vitā. scelera corripiat. opa iniusta castiget Verū qz veritas odiū parit: hac talī iustissima increpatiōe multoz cōtra se inuidiā cōcitabit q̄ eū ad mortē vsq; iniustissime persequant. Ipse vero indeclinabiles iusticie et eq̄tatis semitas tenēs nec mortis discrimina p̄tinescēs: magis eliget ab illis occidi q̄ dei iniuriā dissimulare: aut turpissimas nequicias non arguere. Hoc pacto dabit efficacissimū exemplū imitatorib; suis vt magis velint mortē eligere q̄ aut dei iusticiaz deserere aut hoīm scelerib; assentire. Iste igit optimus hoīm licet mala impioz volūtatē perimēdu sit: spōtanea tñ et deuotissima mēte ad dei laudē ⁊ hoīs vtilitatē hanc mortē intrepidus sustinebit **Dominicus.** Nō sufficio tñ mirari quō tanta poterit in hoīb; crudelitas inueniri vt virū summe māstetissimū et fructuosissimū velint occidere **Uñ** queso tāta inuidia: tāta poterit malicia generari **Raymūdu.** Dicaz breuiter. Genus humanū sicut nosti deceptuz captiuūq; detinet sub potestate neq̄ssimi luciferi deceptoris qui suū in hoīb; querit honorē. laudē. ⁊ magnificentiā. Iste aut nouus hō nouaz hoīb; doctrinā predicabit. ⁊ noua oīa (q̄ ad dei honorē et hoīs ereptionē pertinet) opabitur: quo diaboli regnū in hoīb; destruat. et puellat. Nisi em summis virib; pugnet ptra luciferi p̄tina ciā atq; supbiam irretitū hoīem nō poterit liberare. Cernens igit serpens antiquus talē tamq; potentē ptra se nouū hoīem insurgere: ⁊ in quem nullā habeat potestātē: nec p se ledere illū possit nec cobibere: ne predā diu possessaz amittat collectis v̄

Nota quō lucifer christum occidet.

66

Capitulum lix. lx.

ribus huic homini se obiciet struēs per membra sua insidias. fraudes persecutiōes et mortes. **Maxima** itaque inuidia periclitatus quosdam nequissimos homines inflamabit: quod spiritus serpentinis accessi hunc velint hominem pungere et penitus eradere de superficie terre. Sed nihil proficiet crudelissima malignatio. nam omne momentum luciferi in suum caput retorquetur. Nam ex quo hunc iustissimum hominem occidet in quo nihil iuris habet et illum morti addiderit quod nihil penitus morti debuit: ideo iuste omne ius quod in humano genere habere videbatur perdidit. quod chirographum cui innitebatur excessit: ab illo exigens penam in qua nullam repperit culpam. **Dñicus** Hinc clarissime intelligo quomodo iste vir maximus demōis fraude ad dei gloriam occisus diabolum suis vinculis irretiuit et captiuum sub suo domino retinebitur. At quod primum homines fraude decipit: per secundum hominem subiungatur sit. et quicquid per casum ad lucratus est huius industria totum amittat.

De conditionibus et circumstantiis

quas hec mors preciosa est habitura

¶ Capitulum. lx.

Raymūdus. At quomodo satis iam nosti quod hec mors preciosa huius micissimi et maximi viri est humano generi summe necessaria. ideo quas circumstantias (ut magis nobis fructuosa fiat) sit habitura debes advertere. Primo cum vir iste omnimodulus sit ex mera ad nos miseris compassione moriturus. ideo mors eius erit omnino spontanea. deuota. amore et charitate plenissima. Secundum sequitur ex primo videlicet quod ista mors non erit fortuita nec violenter nec fraudulenter ipso ignorante ingesta. sed erit per hunc ipsum ab eterno pulsa et certo tempore et ordine et loco et modo quod voluerit preparata. Tertio ut hec mors sit admodum nobis fructuosa ideo erit sustinenda amarissima. erit etiam turpis. probrosa. contumeliosa. ludibris et ignominiosa plena. **Dñicus.** Hec est huius optimi miseratoris benignitas infinita ut non solum simplicem mortem. sed et penis maximis et vituperiis referta proferre sua sponte dignetur. At ideo hec mors nostram mortem et omnem iniuriam et mille scelera facile euacuabit. **Raymūdus.** Verum dicis Hinc iam citius accipis quartam huius mortis conditionem quod in gere huius viro in loco publico et solemniter in clara luce. in meridie. in festo die. et in frequentia aspectus innumerabilis populi

¶ ij.

Dialogus Sextus

cū impijs & sceleratis. **H**ec hoies nequissimi instigāte diabo/lo (q̄ occultas in hūc virū exercet inimicicias) ppetrabūt: quō mors ista fiat oīm turpissīma. ignominiosissīma. & cūctis hoī/ bus execrāda. **I**pse x̄o hec oīa leto & deuoto aīo sustinebit: sci/ ens qz mors sua nobis puerterē in vitā: & cōtumelia atqz igno/ minia trāsibit in gloriā. **D**ominicus. **D**agnū pfecto pieta/ tis mīsteriū: q̄ p tam enormē hoīm maliciā: nostrā est malicias/ destructurus. **I**mo x̄o ip̄a malicia destruet semetip̄am: & qn/ to robustius sup hūc virū incubuerit tāto ip̄a facilius in oībo/ pessundabit. **M**ors em̄ hec sanctissīma sicut p iniquitatē pmit/ tit: ita & ppter iniquitatē toleratur. & sic potest vtrāqz iniquita/ tem perimere: & qua pmissa est: & ppter quam ppressa est

Nota mīsteriū

Declaratio q̄; rōnabiliter sequit̄

saluatio humane nature p hanc mortē. ¶ **C**apitulū. lxi.

Raymūndus. **N**ūc faciliē licebit aduertere quō hec mors/ sit nostra vita: & ista pemptio sit n̄ra saluatio. **N**az cū iste/ qui hāc mortē patit̄ sit deus & dei filiū: ac p inde infinite dig/ nitatis: iō & mors ista quā offert deo est in infinitū p̄ciosa & me/ ritoria. **T**eneſ igit̄ iustus deus q̄ p hanc mortē in infinitū ho/ norat̄ est: p̄miū reddere infinitū. **A**t qm̄ vir iste cū sit plenus/ oībus bonis: v̄puta verus deus: iō sicut nullo eget: ita nihil/ recipere p se p̄t. **C**ū igitur necē sit deū aliqd̄ quod maximū sit/ largiri & iste recipere nō possit: relinq̄tur ḡ vt isto volēte & annuē/ te alicui alteri detur q̄ hoc bono maximo summo pe egeat & ca/ rere nō possit. **S**ed cui pueniētius rogo dabit vir iste mortis/ sue fructū & tanti boni heredes efficiet q̄s parētes & pp̄inuos/ et fratres suos q̄s videt summa paup̄tate deficere & mille cala/ mitatibz fatigari. **D**abit igit̄ hoībus infinita merita sua q̄bus/ obligatōez redimāt. culpas soluāt. deū iratū mitigent: & a dia/ boli laqueis resipiscāt. **E**cce mi dñice inuenit hūana natura in/ hoc vno hoīe qd̄ sponte & nō ex debito deo tribuat qd̄ vere su/ um sit. hoc dū tribuerit de dei manibz & tormētis innumeris se/ redemit. **D**ominicus. **P**atet igit̄ qz oīs hō qui ad grām hu/ ius viri accesserit: & illi cū bono affectu inherere voluerit libe/ rabit̄ ab oīm quo irretitus est malo: & ad recōciliatōez plenissī

67

Capitulum lxi.

me transferet. Qui vero hanc gratiam aut contempserit aut dissimulauerit iste in eternum peribit reus sempiterno delicto. nam et ira dei permanet super eum. **Raymūdus** Nihil verius. Debes pretere rea nosse quod duplici iure huic homini debet regnum celorum. Primo ratione filiationis. quia ipse etiam ut homo erit charissimus dei filius: solus spiritus faciens beneplacitum patris. Huius gratia sibi soli promeretur regnum celorum et nulli alteri. Secundo merito sue dignissime passionis: et hanc gratiam dabit fratribus suis ut fiant heredes dei: coheredes autem sibi. **Dominicus.** Ite summe et impreciabiles diuitie quibus merito mortis eius omnis nostra paupertas expietur. et infinitis bonorum omnium thesauris repleatur. **Raymūdus.** Sed nunc iam intueret quomodo hec mors omnem culpam humani generis et omnem offensam exterminet. Quadruplex est culpa. Prima est originalis generalis. et hec est primorum culpa parentum superinducta in omnem hominum genus. Alia est culpa originalis particularis quam quolibet anima humana contrahit dum viciate carni sociatur. Tertia est actualis que post usum rationis ab unoquoque committitur que quotidie in homine sine numero multiplicatur. Porro hec mors summe preciosa primo et principaliter quocumque fuerit effecta tollet culpam illam generalem que vna erat et late diffusa in tota humana natura. atque hoc modo penitus renouabitur. Sed alie due culpe particulares non statim tollentur post hanc mortem nisi in illis tantum que huic optimo viro inhererint et in suis se membris credendo et amando constituerint. Paruuli autem qui non habent usum arbitrii sicut habent solam culpam ab alijs contractam ita poterunt huic viro per alios que adulti sunt inherere: et hoc eis sufficit ad salutem. Qui vero vti arbitrio et huic viro non inhererit: nec eius signaculum discretiois susceperit peribit anima illa de populo suo. **Dominicus.** Cum ingenti te audio voluptate. Sed que est illa quarta culpa quam nondum tetigisti. **Raymūdus.** Ipsa est culpa personalis omnium maxima: culpa inquam illorum que huic virum benignissimum occisuri sunt. **Dominicus.** Cum hic vir sit infinite bonitatis et maiestatis: non puto quod mors eius (que tam iniquis manibus consummabitur) possit eam culpam delere que perpetratur: cum ipsa circa hunc plus operatur mali quam mors eius operetur bonum. Mors enim solos non respicit et reficit qui nihil sumus. sed culpa in illum tendit et illum perimit que est summe bonus

Nota quomodo
mors xpi omnem
culpam extirpat.

¶ Dialogus Sextus

¶ Meritū xp̄i ē
duobus modis
infinitum.

et infinitus. ¶ **Raymūdus.** Dico p̄mo q̄ multum alleuiabit hāc culpā p̄sonalē ip̄a p̄imentū ignozātia. Si em̄ nosset nū q̄ deū gl̄ie crucifigerēt. Sc̄do meritū hui⁹ viri erit duobus modis infinitū. Primo ex pte opantis q̄ ē p̄sona infinita. sc̄do ex pte dei acceptātis. Dē em̄ meritū acceptabile deo ē infinitū. mors igit̄ ista erit infinita et ex pte morientis et ex pte mortē acceptātis oīs aut̄ culpa et p̄sonalis et actualis et originalis est solū infinita ex pte dei in quē cōmittit̄. sed nō ex pte hoīs a quo cōmittit̄. Sic ergo sapiētia vincet maliciā. et mors eius oēm nequiciam expiabit. Debes tñ scire q̄ iste hūani generis redēptor non solū purgabit pctā nostra infinita satisfactiōe. s̄ et iā immēsa cordis p̄tritiōe. Satisfactio p̄ mortē respicit offensam dei iusticiam. Sed q̄ dei infinita benignitas etiā exasperata est. ideo oīs eā huius infinitis lachrimis gemitibus et doloribus mitigari. Nā quantū deus bonus est et amabilis tantū est ip̄a odibilis et asp̄nabilis culpa. et ideo necē est eā summis animi p̄punctiōibus expiari. ¶ **Dominicus.** Hoc postez maxime ostēdit q̄ necariuz sit collapsio: cōfractio: et obduratio hoī talis medicus q̄ sua morte. suo sanguine. suis lachrimis et gemitibus nostris vulneribus medeat̄. O vere dulcissimū virū amoris brachijs p̄plexandū. Sed queso te. quō hic se geret post susceptam mortē.

¶ **Qualiter vir iste se habebit post mortē ad seipm̄ et ad om̄es creaturas** ¶ **Capitulū. lxiij**

¶ **Raymūdus.** Primū scito q̄ occisus in mortē non poterit a morte detineri. Cū em̄ sit deus verus oipotens. summe sapiēs. et maxime clemēs: ideo oīa faciet vt sapientissimū et optimū decz. Sua ergo potētia se suscitabit occisum: vt sicut sua mors ita et sua resurrectio nostris periculis suffraget̄. Nihil em̄ p̄desset morte plenissime satisfacere si remaneret in morte. Nam nemo hominū in illū crederet neq̄ speraret nec se illi cōiungeret quē videret morte prosterni. Quādo em̄ meam mortē vinceret qui suam nō potuit superare. Indecēs pretereā est vt corpus tam sanctū. tam mundū. tam gloriosuz in sordentē puluerē cōuertatur. quod sponte sine debito mortis in mortē se tradidit p̄ mundi vitā. ¶ **Dominicus.** Nūquid itez

68

Capitulum lxiij.

mortalis resurget vel certe immortalis **Raymūdus** **U**tique immortalis. **N**ā frustra rursus mori cuperet cū vna morte sufficiēter oēm corruptionē deleuerit et mortē. **N**on autē solum resurget immortalis. sed etiā ascendet cū summo triūpho supra oīes celos: vt a patre recipiat possessionē eternā pro humana natura: et illic residēs in dextris dei colligat in celis q̄s emit in terris **Dominicus**. **I**llic igit̄ sublimis residēs quō se geret ad ceteras creaturas **Raymūdus**. **C**reaturaz quattuor **Q**uō se geret ad omes creaturas. **U**na est corpalis tm̄. **A**lia est p̄m corpalis partim spūalis vt natura humana. **T**ertia est mere spūalis vt natura angelica. **E**t hec est biptita. sunt em̄ angeli boni: et angeli mali. **A**t qm̄ hō iste rōne humanitatis erit creatura oīm nobilissīma. altissīma. et vna p̄sona cum deitate p̄iuncta. iō sub se habebit oēs creaturas: subijciēturq; pedib; eius. **E**rit ergo dñs et caput bonoz angeloz: qui suum in lucifero corruēte caput p̄diderūt. **I**ste itaq; homo sublimis sua maiestate reintegrabit angeloz ruīnaz: et caput se illis dominūq; cōstituet. **E**cce hoc est caput: quod (vt notares) diligenter supra cōmonui **Dominicus** **D**emini equidē et nūc clara luce illud intueor. **C**um em̄ vir iste sit multo excellētior et in infinitū melior q̄s erat lucifer aū ruīnā. iō rectissime erit bonoz caput et p̄nceps angeloz atq; hoc pacto plus multo angelica natura recupabit q̄s p̄diderit **S**icq; in ordine creaturaz bonaz vna erit creatura multo maior in bonitate q̄s sit lucifer malus in malaz genere creaturaz. **N**ā (nisi fallo) aū hunc virū nulla creatura erat ita bona sicut post ruīnā p̄mus angelus factus ē malus: atq; ita malū bonū superabat. **H**oc autē viro sup̄ angelos caput p̄stituto bonū longūssime malū vincet: qz sine vlla p̄paratōe erit ille melior q̄s sit lucifer iste malignior. **D**uob; igit̄ modis bonū malū supabit. **P**rimo qz maior erit hui; viri bonitas q̄s in oīb; mal; sit scelerata pueritas **S**cdo qz opa eius tāto erūt meliora q̄n to deteriora sunt malūoloz demonū atq; hoīm opa. **D**a veni am si te meo sensu fatigo et p̄sequere qd̄ tuū est **Raymūdus**. **E**rit q̄s hic hō diuinus maloz etiā dñs angeloz p̄ iusticiā: sub cuius pedib; malignus lucifer captiu; innodatusq; tenebitur vt ne pedē quidē aut vnguē p̄ter eius imperiū mouere possit

¶ Dialogus ¶ Sextus

Erit tertio oim hoim dñs z suoz fideiū sublimissimuz caput. Erit quarto dñs totius vniuersi. Dñs em creature ppter hoimē: ergo sicut ē dñs hoim ita erit z creaturaz: terre scz aeris et ignis z oim que sunt. q̄ viuūt. q̄ sentiūt. ¶ **Dominicus.** Satis iā oñdīsti quis. q̄ntus. z q̄lis. q̄q̄ necēarius sit q̄ gen⁹ hūa nū debeat liberare. s; nūqd̄ volet de⁹ nobis talē hoiez largiri.

¶ **Q** deus volet hūc hoiem largiri.

z q̄ iesus xps ipse sit iste homo

¶ **Capitulū. lxiij**

Raymūdus. Dīno necesse est vt deus velit hūc hoiem dare generi humano. Ad hoc em cogit eū sua immēsa benignitas q̄ nō patit funditus mundū interire. Quid em proderit in tāta dignitate hoiem cōdidisse. oēmz creaturā in suum obsequiū statuisse si hō nō est illū in quē cōditus est finē adepturus. sed ppetuo misere periturus. Preterea si nullus debet hoim saluari tūc frustra illi seruiūt creature: quod diuine sapientie summe repugnat. Cū igitur sapiēs deus sinat hoiem de creaturis p̄tinue viuere: signū est infallibile q̄ intendit hoiem collapsum reparare z in finez dirigere ppter quē plasmatus est. Tertio hoc ipm patz ex cōtinua multiplicatōe generis humani sup terrā. Nunq̄ deus post pctm̄ primi patris multiplicasset hoies in terra: imo subito destruxisset: nisi cogitaret de⁹ sup hominē cogitatōes pacis z miseratōis. Quarto si aliquo tēporis momēto nō fuit in mūdo aliquis hominū qui debuit saluari: iaz tūc totus mūdus frustra erat z p̄ nihilo. qd̄ nimis absurdū est dicere. Verū quia nullus hominū saluari potest nisi p̄ hunc virum saluatore de quo hactenus locuti sumus. ideo postq̄ deus hominē ruinosum non vult perire optimā habet volūtatem hūc virū humano generi largiēdi. ¶ **Dominicus.** De maximā dei bonitatē. pietatē. dulcedinem: qui p̄ talem mediatorē nostris parat periculis subuenire. Sūma igit nobis securitas est hunc optimū hominē habituri quem longo circuitu quesitū scrutati sumus. ¶ **Raymūdus.** At qm̄ homini christiano loquor: nec est mihi cōtra paganos aut iudeos disputandū (hoc em̄ egi liquide in volumine vnde iste originem ducit) iō nō oportz hic repetere q̄bus medijs aut mōis hic bō

¶ **Nota rōnes q̄ re deus volet hūc virū dare generi hūano**

89

Capitulum lxiiij.

a deo donatus sit: quibus sit lachrimis et suspiriis expetitus. de quo populo oriundus. de qua femina natus: hoc solum nunc dicere conuenit quod solus iesus christus ipse sit ille homo quem deus prophetarum oraculis longe ante promissit: et in plenitudine temporum fideliter misit. **Hic** est iesus christus verus deus et verus homo in quo omnes conditiones et circumstantie que necessarie erant pro humani generis satisfactione inuenite atque complete sunt. Ipse enim deum sua bonitate et morte placauit. ipse peccata multorum tulit. ipse penas omnes remouit. tartara obclusit. paradysum aperuit. celos reserauit. et captiuantem diabolus propria virtute pertrahit. Ipse contra vicia et peccata opere et sermone predicauit scelera redarguit. radices malorum omnium propria scilicet voluntate. propria amore. laudem et gloriam que sunt hominum causa perditionis. et in deum inimiciciarum penitus destruxit et eliminauit. **Et breuiter** quicquid ad salutem humane nature esse potest fideliter. feruenter. humiliter. et perseueranter operatus est. **Dominicus.** Tale igitur cum teneamus iesum christum deum et regem verum: quem tam piuum. bonum. mansuetum. et tanto amore flagrantem agnouimus ut pro peccatis hominum amaram sustinuerit mortem: merito illum omnes homines amare. venerari. colere. et laudare tenent et huius gratiam querere. huius corpori mystico inherere. huic sedulus obedire. in quo est omnis plenitudo bonitatis virtutis. charitatis scientie. sapientie. meritoque omnium ac primorum. **Qui** ergo hunc virum contemnit perpetua manet in morte. **Qui** vero huius nobilissimi capitis membris efficitur in immensam crescit dignitate.

Unus enim bonus christianus melior est et prestantior quam omnes qui viuunt in terra homines non christiani. **Malus** autem christianus est omnium pessimus **Baymudus.** Hinc pulchre licet aduertere quod iustus et quod bonus sit omnipotens deus qui hunc hominem hominibus est largitus. **Iustus** qui quesuit iustum redemptoris precium: bonus qui in morte vnicuique tradidit filium. **Cum** enim homo corruptus et in immensum obligatus non posset debitum infinitum soluere quod debebat: deus benignissimus volens ab homine placari gratis protulit ei novum hominem qui deus esset et homine maior qui satisfaciat pro homine obligato hominis in se inestimabile precium: vitam scilicet innocentissimam atque sanctissimam: quam cum in morte in debitum deo pro homine tradidit: debitum hominis soluit: et deum homini reconciliauit. **Dedit** enim humana natura maximo creatori in isto homine quod suum erat: ut in alijs hominibus redimeret quod redde

Nota dignitate
re hominis christiani boni.

Nota quomodo per
christum facta sit hominibus reconciliatio.

Dialogus Sextus

re nō poterat **Dominicus** Quid ista iusticia districtius. qđ hac clemētia misericordius. Vult deus placari ab hoīe. non tñ placari se patit nisi moriat infinitus. innocēs. immaculat⁹. At ne fiat difficultas in precio ipse illum largitur qui occidatur. Non habes inqt o homo vnde te redimas accipe vnigenitum fructum vētris mei ⁊ da illum mihi p scelere tuo. Da/gna certe dignatio.

Que sunt illa maxia dona que

hō miserabilis recipit a iesu chūsto

¶ Capitulū. lxiij

Raymūdus. Postq̄s igit medicina p̄parata est: necē est vt eā egroto ⁊ misero hoī applicemus. Si ḡ iesus xp̄s vulnerū nostrorū medicus est: restat vt ad illū oēs accedamus vt possint egritudines nostre recipe medicinā. Nihil in nobis tā morbidū qđ nō ipsius medicatiōis dono curet. Nos captiui sumus: ipse redēptor. nos obligati: ipse fideiussor. nos destructi ipse repator. nos morbidī ipse curator. nos mortui ipse resuscitator. nos ceci atq̄ obtenebrati ipse clarificator. nos errati: ci ipse cōductor. **Dominicus.** Utinā nūc velit hō suas calamitates attēdere vt tantū medicū sibi nouerit pfuturum. Qui sua vulnera male sanus nō sentit: hūc fozorē optimū nō requirit. qui aut nō requirit morti sempiternē iā inhesit. **Raymūdus.** Duplici obligatiōe (vt nosti) hō implicitus tenet. scz p beneficij acceptis. et p culpis cōmissis. Prima sp ab hoīe solui debet quā tñ secūda obligatiōe irretitus soluere nō p̄t. Nō em̄ potest deū amare. laudare. venerari culpis ⁊ criminib⁹ p̄ditus. Porro a sc̄da obligatiōe liberari nō p̄t nisi primā cōpleat et p̄mam p̄plere nō p̄t nisi secūda recedat. Aides certe istū bicapitē laqueū. Venit igit dñs iesus xp̄s soluit sua miseratiōe et morte obligatiōez secūdā: ⁊ dat hoī adiutoriū gratie vt cōpleat primā. Solutus em̄ hō a peccatis ⁊ scelerib⁹ q̄ est obligatio secūda ⁊ infinita: iā incipit deū p suis bñficijs amare. honorare. reuereri: q̄ est obligatio p̄ma. Hoc adiutoriū gratie xp̄s tribuit nobis tanq̄s deus: ⁊ meruit nobis tanq̄s hō. Licet em̄ om̄e qđ deus tribuit dicat gr̄a. istud tñ adiutoriū quo deū diligimus ⁊ honoramus est summa gr̄a sine qua nulla pficit alia

Nota duplicē
hominis obli-
gationem.

Capitulum lxiij. lxx

Dominicus. Quantū ego intelligo plus est hanc grām ac cepisse q̄s vel corpus vel animā. Nā sine ista gratia hō mortuus reputat. quia nihil p̄t opari inquātū hō est **Raymūndus** Recte tu quidē. Et idcirco hec gratia deū amandī quā xp̄s administrat est vita ip̄ius aīe: sine qua aīa humana deo mortua ē **Ista grā** hoīem restaurat. reformat. viuificat. sanat. formosuz deo ⁊ amabilē prestat. **Hec grā** hoīem bonum. iustū. deo dignum ⁊ dei filiū ⁊ heredē facit ⁊ ip̄m fratrem pacificū ⁊ amabilem suis fratribz restituit. **Hec grā** reducit hominē de via erroris. mēdacij ⁊ falsitatis. ⁊ deducit p̄ viā veritatis. securitatis. gaudij ⁊ exultatōis. **Hec grā** saluatoris hoīem reuocat a iugo misere captiuitatis. a vinculis pprie volūtatis. pprij honoris et amoris: ⁊ ponit eū in libertate ⁊ in amplissīma patria volūtatis dei. **Et** (vt omnia in vno verbo p̄lectar) hec grā restituit hoī suū bene esse qd̄ añ pdiderat: ⁊ tollit ab eo suū malū esse. et ita restituit ei spiritū. salutē. ⁊ sanitatem **Dominicus** **Dagna** cōmendatio gratie dñi saluatoris. **Nunc** planissime liquet q̄s oportunus ipse nobis redemptor aduenerit: a quo hec adiutorij gratia maxima condonatur. **Sed** oro te paulo apertius dixeris quomodo hec gratia iesu christi restituit homini bene esse.

Nota virtutē gratie xp̄i.

Quā ista gratia est totū bene esse

hoīs: ⁊ eius carētia malū esse eius

Capitulum. lxx.

Raymūndus. Homo a principio (dum fuit conditus) accepit a deo esse ⁊ etiam bene esse. sed nondū optimū esse. hoc em̄ expectabat transferēdus in gloriā sempiternā. **Acceperat** ergo ab optimo conditore esse. viuere. sentire. velle et amare. **Acceperat** etiā bene esse. bene viuere. bene velle. ⁊ bene amare. **Habebat** ergo bene esse ⁊ corporis ⁊ anime. **Verū** quia primus homo hoc bene esse quod habebat ⁊ seruare poterat sua voluntate perdidit. ideo tm̄ sibi retinuit esse. ⁊ pro bene esse acq̄siuit esse malignū. iniustū. sordidū. caducū. viciosuz **Spoliatus** igit grāz vestibz his semicictijs ⁊ lacinijs ignominiosis ē turpit p̄tectus. **Ut** aut meli⁹ agnosceret aīe sue cladē atqz ruīnāz: corpis quoqz mala suscepit ⁊ factus est mortalis:

Dialogus Sextus

luteus. aialis. infirmus: vt p hec mala carnis mētis sue mali-
ciam pprobaret. si forte negligētius eā vellet dissimulare. **Ma-**
bēs igit in se tā deforme malignū z tortuosum eē: factus ē suo
odibilis creatori eo q opus suū tā preclaz in se hō corruerat
Inuētus ḡ inutilis. corruptus. abhoiabilis: ad nihil aliud va-
cabat nisi vt ppetuis ignibz destinet. **Verū** licz pdiderit hō su-
um bñ esse: remāsit tñ ipsa obligatio amoris z reuerētie quam
soluere certe oportebat: nec erat illi aliq̄ excusatio. qz sua volū-
tate bñ esse pdiderat **Dominicus.** Hinc certe palā intueoz
qz reddere hoī suū bñ esse nihil est aliud q̄s reducere eū ac mu-
tare de malo. tortuoso. iniusto. vicioso eē: ad bonū. rectū. san-
ctū. iustū. salutiferū. vt hō bñ viuat: bñ intelligat: bñ amet: bñ
velit z possit. vt sit scūs. honestus. decorus. pulcer. virtuosus

Raymūdus. Aspice igit dei dulcissimā bonitatē. qui (vt ho-
minē sibi federaret z remotis tot malis in p̄mis bonis restitu-
ret) dedit hoī iesum xp̄m qui oēm de medio tulit offensam. re-
mouit culpā z penā: z ad bñ esse pristinū hoīem reuocauit. **Re-**
cipit ergo a iesu xp̄o vt amet z metuat honoret z laudet deum
vt diligat primū sicuti seipm: z in his oībus gaudeat. pseueret
exultet. tripudiet. delectet. **Ecce** hoc est bñ esse. hec est vera vi-
ta aīe que p xp̄i grām hoī repatur. **Dominicus.** Tria itaqz
colligo bñficia maxima q̄ xp̄i miseratōe donant. scz indulgen-
tia vt offensa deleat. grā vt bñ esse cōferat. gloria vt esse opti-
mū aliquñ donec. **H**am gratie sp̄ debet gloria. **G**ratias igit un-
mortales xp̄o q̄ ista nobis suo sanguine mercatus est.

Quoniam in hoīe xp̄iano sunt tres ge-

neratiōes z tres fraternitates distincte ¶ **Capitulum. lxxvi.**

Raymūdus. **U**t pfectius adhuc z clarius xp̄i grām z bñ
esse hoīs agnoscas scire te puenit qz adā p̄mus pater re-
cepit a deo corpus z aīam z bñ esse. **S**ed dū bñ esse p inobedi-
entiā pdidit: esse tñ imo z male eē corpis z aīe reseruauit. **P**or-
ro xp̄ianus hō instar p̄mi tres hz res sibi collatas: distinctis
tñ generatōibz. **H**z em̄ carnē a p̄mo parēte: hz aīam a creato-
re: hz z bñ esse a xp̄o redēptore **I**sta tertia p̄pleta est z p̄fecta: si-
ne qua due p̄me corrupte manent z pdite. **H**ec em̄ generatio

Capitulum lxi.

sancta est z tota bonitas. rectitudo z pulcritudo aiarum. **I**sta
 tertia generatio oīno p̄riatur p̄me multiplici rōne. **P**rīmo: p
 primā em̄ generatōem caro dñatur z aīa seruit. p tertiā aīa do
 minat̄ carni z sue subijcit seruituti. **S**cdo: p primā generatio
 nē hō erat totus carnalis. luteus. brutalis: p tertiā hō fit spūa
 lis. rōnalis. diuinus. **T**ertio: p primā hō pdidit silitudinē dei
 et nanciscit̄ silitudinē diaboli. sed p tertiā recuperat dei silitu
 dinē z in pristinū se attollit decorē. **Q**uarto: p primā hō reci
 pit in se radicē oīm maloz: sed p tertiā oīm bonoz fomitē recu
 perat z pseruat **D**ominicus. **H**inc iaz cernere licet aptius
 quantū p̄mus z scōs adā sint inter se p̄ri. **P**rīmus hoīem cor
 rūpit z pdit. scōs reparat medet̄ z saluat. **I**lle aīam a creatore
 corpi infusam inficit z occidit: iste eā mundat ornat z viuificat
Ille oēs quos de se gignit filios p̄petuis cruciatibz damnat.
 iste suā sobolē baptisimi lauacro purgatam in celestibz eleuat z
 coronat. **I**lle sua fetida carne oēs cōmaculat: iste sue scē z mū
 de carni sociatos mundos reddit z lucidos **R**aymundus.
Egregie sapis: nūc pauca de triplici inter xpianos fraternita
 te loq̄mur. **P**rīma est carnalis q̄ oēs ab vno p̄mo parēte de
 scendūt **S**cdo sunt fratres: qz ab vno patre sp̄rituū deo suas
 aias accipiūt. **E**t iste due cōes sunt etiam z paganis z iudeis.
Tertio s̄t fratres qz ab vno patre xp̄o oīes bñ esse sortiunt̄.
Hec postrema est oīm optima: sine q̄ due p̄me mortue sunt.
Hec fraternitas ē magne nobilitatis. magne excellētie z amo
 ris: magne bonitatis charitatis z vnionis. **H**ec fraternitas ē
 infiniti meriti valoris z p̄mij. qz xp̄s deus hō em̄t eam morte
 sua. vitā tribuens p̄cij infiniti. **H**ec fraternitas est fraternitas
 gr̄e. qz xp̄s gratiaz pat̄ eā suis proliz assignauit. **L**etere autē
 due sunt nature **D**ominic⁹. **D**erito hec tertia fraternitas
 tate est dignitatis. qz de p̄re dignissimo z illustrissimo xp̄o ori
 ginē sumit. **S**ūmo igit̄ amore se debēt inuicē diligere xp̄iani.
 q̄ talem z tā amabilē sortiunt̄ patrē qui eos suo sanguie lauit.
 sua morte redemit. sua resurrectōe iustificauit. sua glorificatōe
 coronabit **R**aymūdus **U**t cūcta meli⁹ intelligas q̄ de hac
 triplici generatōe z fraternitate locutus sum vnū manifestū ti
 bi ponā exemplū. **C**orpus humanū recipit eē: recipit z bñ esse

Nota q̄uo ge
 neratio spūal
 p̄riat carnali.

Nota d̄ tripli
 ci iter xp̄ianos
 fraternitate

D i.

Dyalogus Sextus

Nam epar. cor. et cerebrū alijs largiunt mēbris omne qđ hñt
Epar em̄ dat esse grossum. est qđ ipsis mēbris instar corporis.
Dicit nāq; eis humores corpulētos ex q̄bus mēbra generā
tur. nutriunt. sustentant. Hoc autē facit p̄venas ex q̄bus largi
tur sanguinē. z est q̄si p̄mus adā qui dat carnē solū Secdo cor
ipm mittit calorē naturalē. z cōfert oībus mēbris vitalē spiri
tū. z habet se ad modū dñi creatoris qđ dat aīam viuentem hu
mano corpi. Est ergo hic spūs quasi mēbroz aīa: sine quo oīa
mēbra mortua deputant. Tertio ipm caput seu cerebrū qđ est
altissimū spargit in oīa mēbra p̄ nervos sensum z motū. z est si
cut x̄ps dans bñ esse toti corpi. Sicut igitur corpus ab epate
grossum sanguinē: ita hō recipit ab adā sensibilem carnē. Et si
cut corpus recipit a corde spiritū vitalem: ita hō recipit a deo
aīam viuentē. Sicut quoq; corpus accipit a capite sensum et
motū: ita z hō capit a x̄po gr̄e adiutoriū. Et quēadmodū cor
pus iacet paralicū. languidū. z mortuū. z sp̄ deorsum labit.
nisi sensum a capite motūq; recipiat: nec quicq; ei profuit aut
epatis aut cordis munera: ita nisi hō gratie adiutoriū z bñ esse
recipiat sp̄ ad terrena corrumpit: nec quicq; illi p̄dest corpus atq;
arbitriū recepisse **Dominic⁹.** Hoc exēplo z ceteris q̄ paulo
aī de gratia dixisti efficacissime destruitur heresis pelagiana.
Nec em̄ falso asserit post acceptū a deo libez arbitriū x̄pi gra
tiā nō esse hoī necessariā. Dicūt nēpe hoies supbissimi: a deo
habemus qđ hoies sumus. sed nostrū est qđ iusti sumus. Nesci
unt em̄ qđ liberū arbitrium in primo patre corruptū sursum ad
iusticie opa attolli nō potest: innumeris obligatiōibus irreti
tum nisi christi miseratōe soluatur.

Quod mors x̄pi vñ hoī gr̄a conferit

et bñ eē gñat i hoīe xp̄iano vñā nouā obligatōez ¶ Cap. lxxij

Raymūdus. Sicut supra in dyalogo de obligatōe mon
strauimus hoīem astringi deo p̄ bñficijs creaturaz acce
ptis. debereq; inde deū toto corde diligere. honorare. lauda
re. Multo tñ āplius z sine vlla p̄patione obligat hō optio lar
gitori: qđ iesum x̄pm illi p̄tulit p̄ quē omnē suā miserā. culpam
iram z offensam felicit̄ z efficaciter expiauit. Quāto x̄ps plus

Capitulum lxxij.

valet q̄s oēs creature: tanto magis obligat̄ hō p̄ suscepto xp̄o
q̄s pro oibus creaturis. Cū em̄ xp̄s sit p̄sona infinite bonitatis
et hūc largiēdo deus exhibuit hōi infinitū amorē z immēsā
liberalitatē. iō duplici obligatōe infinita hō constringit̄ z chri
sto redēptori z patri largitori. **Q**ue quidē obligatio multū dif
fert a prima. **N**ā prima est naturalis z p̄pter esse hoīs z p̄pter
mundū. sed ista obligatio est p̄pter bñ esse hoīs p̄ iesum xp̄m.
Ite prima est p̄pter hoīem factuz de nihilo negatiuo. s; ista est
p̄pter hoīem collapsuz in nihilo p̄uatiuo. **D**e nihilo negatiuo
factus est hō: qui corruēs in maliciā: in iniusticiā: in turpitudi
nē: cecidit nihilū p̄uatiuū p̄uans seip̄m suo bñ esse. sua gr̄a. sua
iusticia. **Q**uādo igit̄ deus extraxit hoīem de isto nihilo p̄ferēs
sibi p̄ xp̄i mortē bñ esse z bñ viuere: tūc iterū fecit hoīem de ni
hilo. **P**rimo hoīem fecit cū nō ess;: dein̄ refecit cū funditus pe
risset. **V**ez q; magis est hoīem reformare q̄s facere z maioris
valde pietat̄ (vt em̄ nō crearet̄ nō demeruerat: s; creatus z su
p̄bus z inobediēs factus meruit vt illud p̄deret qd̄ fact⁹ erat
et illud p̄pter qd̄ factus erat) iō in infinituz āplius obligat̄ hō
p̄ eo q; tam gratuita miseratōe moriētis xp̄i restauratus est: q̄s
q; añ dei manu plasmatus est. **D**ominic⁹. **M**erito id quidē
Fam in isto opere reparatōis nostre deus suā vltimaz ostendit
amiciciā. charitatē. amorē. dulcedinē: donās nobis suū sibi fi
liū coequalē quē amara morte peremit vt n̄ris mortib; subue
niret. **S**ed rogo te quō poterit hō finitus hanc infinitā solue
re obligatōem. **B**aymūdus. **D**uob; modis: intellige q̄ dico
Primo p̄t hanc obligatōem soluere si offerat deo suū amorē.
suū timorē. suā laudē. suā deuotōem: ita tñ q; cū istis sil' et xp̄m
offerat q̄ est sufficiētia n̄ra: p̄ quem plenissime deo reddim⁹ qd̄
debemus. **A**d hoc em̄ nob; a deo xp̄s largitus est vt p̄ illū sup
pleamus q̄cqd̄ ip̄i n̄ris virib; nō possumus. **S**emp em̄ accep
tat filiū p̄z. quē si omiserim⁹ z p̄ nosipos ad deū accedere volu
erim⁹ reijcimur. repellimur. z vt sup̄bissimi iudicamur. **D**ni
cus. **N**ec ī merito. q̄ em̄ sine mediatore ad deū iratū re⁹accesse
rit ḡuori aiaduēsiōe pcussus sup̄bie sue penas dabit. **B**ay
mūdus. **S**cdo p̄t hō hāc obligatōem soluere si mortē filij dei
qua redēptus est gr̄a sp̄ memoria gestauerit. **I**mp̄ssimū em̄

Nota qualiter
ista obligatio
solui potest

Dialogus Sextus

**Nota meritū
passiōis xp̄i. et
meritū memo-
rie passiōis ei⁹**

est tam benignissimā miseratōez ingrato trāsire pectore. Passio nēpe xp̄i est infiniti meriti ⁊ totū hoīs bonū. ideo oē studiū xp̄iani ⁊ tota eius cogitatio atq; intētio versari d; circa memoriā mortis xp̄i: in q̄ sunt oēs thesauri diuitiaz ⁊ meritoꝝ oīm. Qui igit̄ vult sue obligatōi digne satisfacere ⁊ oēm in se virtutē ⁊ oīm xp̄i meritū possidere. recipiat in memoria passionem eius p̄ quā fit in seip̄o viuificatus. deo recōciliatus. a diabolo liberatus. **Domīcus.** Sed nōne mors xp̄i iā trāsijt. quō ergo qd̄ trāsijt ⁊ iam nō est mihi poterit p̄desse **Raymundus.** Dicit iā tibi. Licet em̄ xp̄i mors trāsijt: meritū tñ mortis in eternū manet. Qd̄ meritū tūc in se hō recipit qñ in memoria deuotus recipit ip̄am mortē. Et q; meritū sp̄ viuūt: idcirco q̄ in se accipit xp̄i mortē p̄ recordatōem viuūt in xp̄o. gaudet. iocūdat. exultat. Qui vero xp̄i mortē nō recordat̄ ingratus est: nec p̄mā obligatōem soluit nec istā. sed pctōꝝ suoꝝ obligatōe cōpedit⁹ manet in morte. in ira dei. ⁊ in vinculis diaboli. **Domīcus.** Hinc p̄t; q; xp̄ianus pctōꝝ ⁊ ingratus seip̄m diligēs. suā queritās gl̄iaz. suā famā: ⁊ respuēs xp̄m infinito reatu sup̄ ceteros hoīes se astringit. Tantū em̄ pctā homīs xp̄iani excedūt pctā oīm paganōꝝ ac iudeōꝝ: q̄ntuz obligatio mortis xp̄i (cui xp̄ianus reus tenet) supat obligatōem p̄ bñficijs acceptis a creatur⁹. Est ergo malus xp̄ianus oīm qui viuūt hoīm neq̄lissimus et infinitis supplicijs p̄ ceteris dign⁹. Unū tñ est qd̄ me vehementer mouet. Si p̄ xp̄i mortē hoī cōferēt bñ esse: qd̄ est q; q̄ tidie tāta mala nūc corpis nūc aīe expimur. ⁊ plerūq; maiora q̄s qui xp̄i grām nō receperūt. Corpus vt pus manet infirmuz miser⁹. fragile. mortale: aīa vero mille q̄tidie agitaf̄ tētationib; nunc carnis. nunc mundi. nūc diaboli. Ubi ergo est istud bene esse de quo loqueris

Q) licet hō lapsus reparet̄ quan-

tū ad bñ esse aīe. manet tñ malū pene in corpe. **Cap. lxxviii**

Raymūdus. Intellige p̄mū quid sit bñ esse. ⁊ qd̄ male eēt. et tūc facile qd̄ q̄ris inuenies. Bñ esse aīe est q; sit iusta. sancta. recta. unaculata. fugitās vicia ⁊ pctā. ⁊ q; deū amet. laudet. honoret. Hec p̄ xp̄i grām aīe xp̄iane p̄ferunt. atq; hoc mō

73

Capitulum lxxij. lxxij

accipit bñ esse z bñ viuere. ¶ **Dominicus.** Si bz xpianus bñ esse qre tot mala patit in carne **Raymūdus.** Dagne pietatis est ista dispesatio. Ideo em corpus manet fragile z infirmū ne negligat hō se lapsum: se pditum aliquñ fuisse z xpi grā reparatū. Scdo vt meminerit amoris. obsequij. z charitatis sibi a saluatore exhibiti. nec tā preciosam mortē frivola putet. Tercio vt cautus sit ne itez peccet z eternas det penas que corpis mala lōgissime superēt. **Au**eris tm q istas carnis nre miserias xps nobis in bonū cōuertit. qz eas z volūtarias facit z meritorias. Si em tolleret in hac vita oēs penas tolleret de medio etiaz merēdi occasiones oēs. oīs nepe pena volūtarie pro ppo ppeffa admodū est meritoria. **V**ides ergo quō mala corporis pus inuolūtaria dū xpi grā volūtaria fiunt ad bñ eē aie traducunt. ¶ **Dominicus.** Sed qd dicis de malis q q̄tidie in aia ppetimur. vt sunt tētatiōes. tribulatiōes. sollicitudines: timores z mille picula. ¶ **Raymūdus.** Nihil pt tollere bñ eē aie pter solū pctm̄. noli assentire pctō z nihil tibi est nocitū. Quic qd em hō in aia patit dempto pctō totū illi vertit ad salutem. ¶ **Dñicus.** Quō pt cōcupiscētia carnis (q̄ inimica est aie) fieri aie in salutē. ¶ **Raymūdus.** Dū nō assentit: dū eius appetitū frangit: dū ei desiderijs reluctat. ¶ **Dñicus.** Sed qre xpi grā nō penitus hanc destruit. ¶ **Raymūdus.** Terte ne tibi tollat occasionē pugnādi. vincēdi. merēdi. Olim hec p̄cupiscētia te traxit ad culpā: nūc captiua te ducit ad grām. Tu tm eā cōpme z retine sub tributo. noli eā repēte iugulare. s; tanq̄ mortale inimicū vinculis irretitū sine languescere. tabefieri. z senesim mori. Propter tres igit rōnes ista carnis p̄cupiscētia hoī derelicta est. Primo vt de tuo aduersario q̄ te olim occiderat egregie vindices. Scdo vt inimicū habeas q̄ te torpentē pugnacē sp̄ faciat atq; victorē. Tercio vt dū hunc nōnunq; repugnante senseris: grē memineris saluatoris q̄ te supiorē fecit. q̄ illū tuis pedib; subiecit. a q̄ quotidie tot hoies capiunt. inficiunt. iugulant. Si ergo hec p̄cupiscētia facit ad bñ esse hominis: que tamē nocua videt: multo amplius tribulatio. p̄secutio. sollicitudo. timor. circūspectio: que dum p̄ christo volūtarie ppetiunt maximaz parāt aie coronam. ¶ **Dominicus.** Op

Nota qre hō tot mala patitur i suo corpe

Nota de mal aie quō fiunt hoī in salutē.

Nota tres rationes

74

Capitulum lxx.

bus corporeis xpi verba q̄ omnē habēt virtutē sociant. vt sicut hō per verbū dei est creatus z p̄ creaturas collapsus: ita z per verbū xpi creaturis immixtū recreet̄ z sublimet̄. Verba etiā aptius res inuisibiles suo significato rep̄ntant. z iō merito rebus visibilibz copulant̄ vt p̄fectius hō credat se eā gratiā int̄ recipe que p̄ res corporeas forinsecus denotat̄. **¶ Dominicus.** Quia igit̄ per has res visibiles xpo miserante hō sanctificat̄ z recipit intus grām. vitam. z salutē: hoc est bñ esse. iō debēt honorari. venerari. z cū omī reuerētia z deuotōe suscipi. et debēt sancta appellari z sacramēta. **¶** Primo qz significāt res sacras. **¶** Secōdo preparāt hoīem ad recipiendū res spirituales z sanctissimas. **¶** Tertio qz a sc̄ssimo xpo eas nouimus istitutas. **¶** Merito igit̄ hec scala appellari d̄z scala sacramētalis. **¶** S; tu p̄gredere

¶ per verba xpi ecclie sacra formantur.

¶ Quo per primū sacramētū scz baptismi dat̄ aīe humane bene esse. **¶** Capitulū. lxx.

Raymūdus. Nūc in spēali de septē sacramētis pauca dicamus. z quō p̄ ea datur aīe humane bñ esse. Inter sacramēta primū occurrit baptismus. Aīa humana carni corrup̄te putride z malis ꝑcupiscētijz īfecte copulata trahit a sua carne oēm corruptōem z culpā originalē z ꝑcupiscentiā maculosam. z ideo necē est si debeat a suis sordibz emūdari ad aquas baptismi lauāda festinet. alio q̄n si nō fuerit aquis illustratiōis repurgata portabit in eternū immundiciā suam. Ista aut̄ ablutio regeneratio vocatur. quia vetus homo illic renouatur: et anima recipit nouū eē spirituale qd̄ nō habebat. et efficitur dei filia. heres dei z coheres xpi. Ista itaqz ablutio materialis cui sociant̄ verba sacra. scz ego te baptiso. id est lauo in nomie patris z filij z spiritus sancti: significat ablutōem inuisibilē z occultāz quā xps intus in aīa operat̄. In hoc baptismo sicut hō efficitur nouus: ita z nomē acquirīt nouū. vt a xpo vocet̄ christianus. cui iā xpi gratia cōicata est. **¶ Dominicus.** Hinc pulcre intelligo xpianū hoīem esse infiniti ꝑcij. valoris z dignitatis q̄ xpi sanguine (vñ z baptismus rubet) mūdatus ē. Nec debere quēqz ledere hoīem xpifidelē nisi q̄ velit infinitā iniuriā in xpm ꝑmittere: cui⁹ ip̄e z nomē z grām z dignitatē gerit. **¶**

¶ iij

¶ Dialogus Sextus

¶ Quō visibile
inuisibili coap
ratur.

¶ Nota baptis
mi virtutem.

nūc ostēde obsecro quō hec visibilis ablutio interiori purga
tioni coaptet **¶ Raymūdus.** In p̄mptu est. Nā sicut aq̄ bap
tismatis clara trāsparens z lucida est: ita aīa in baptismo reie
ctis culpārū tenebris intelligētie z amoris lumē acceptat Itē
sicut aqua estū refrigerat: ita z baptismus ꝑcupiscētie calorem
et feruentē carnis motū ꝑtemperat. z gehēne incēdia penitus
eliminat. Itē sicut ablutio fit a capite descendēs in oē corpus
ita fit oīm culpaz z penarū (q̄ ab originali pctō tanq̄ a capite
sumpserūt exordiu) plena remissio. Et vt ꝑtutes sacri bap
tismatis in vnū ꝑgregē: in baptismo fit trāsmutatio de morte ad
vitā. de tenebris ad lucē. de seruitute carnis z demonis ad ve
rā libertatē z seruitutē redēptoris. In baptismo hō morit̄ car
ni z viuit̄ spiritui: morit̄ vicio z viuit̄ ꝑtuti: exuitur opibus te
nebrarū z armis lucis induit̄. veterē deponit hoīem z nouū in
duit̄ q̄ s̄m deū creatus est In baptismo ꝑterea tanq̄ ꝑ scalam
ꝑꝑs descendit ad hoīem: z hō scandit ad deū: z fit inter vtrosq̄
quidā dulcissimus matrimonij ꝑtractus. quia aīa x̄pm suscipi
ens a x̄po vicarijs brachijs suscipit̄: z veteribz viciozū vestibz
spoliata incorruptilibz virtutū vestibz adornať **¶ Domini
cus.** Ex isto dulcissimo sermōe tuo luceclarius apparet cū q̄n
ta celebritate. deuotōe. alacritate. z pietate debeat baptismus
et cōferri z suscipi: in quo humana aīa omēs culpas deponit
maculas diluit. nouā natiuitatē acquirit. demonis z carnis la
queos euadit. inter se z deū noua federa iungit. z in x̄pi spon
sam castissima transit. Ubi ergo tantozū est bonozū institutio
magna debet celebritas obseruari.

¶ per sacramentū cōfirmatōis
datur etiā bene esse anime humane **¶ Capitulū. lxxi.**

Raymūdus. Sicut in baptismo hō quasi mō genitus in
fans abluif a sordibz z emundať. ita in sacramēto cōfir
matōis crescit. augmētatur. roborat̄. In his em̄ q̄ ad corpus
ꝑtinent: primo videmus hominem de vulua nasci: secūdo na
tum crescere z roborari. Ita in spiritalibus homo primum de
vulua: hoc est de fonte ecclesie mystice generat̄: deinde in spiri
tali vita ꝑ confirmatiōis sacramentum augetur z roboratur.

75

Capitulum lxxi. lxxij

Et qz in ista roboratōe fit noua opatio z nouus aīe effectus. ideo nouū etiā debuit institui sacramētū z a pmo distinctum. Verū qz in qlibet sacramēto o3 vt visibile pportioneē rei inuisibili. iō crisma qđ est ppositū ex oliuo z balsamo cū v̄bis gratiā opantibus. istis scz signo te signo crucis. cōfirmo te crisma te salutis: hui⁹ sacramēti virtutē optime repñtant **Dñicus** **D**stēde nūc queso quō hec exteriora interiorib⁹ assumilēnt.

Raymundus Dixi in crismate oleū z balsamū p̄tineri. **S**i aut oleū supnatat aque ita grā p̄firmatōis grām baptismatis supat. **I**tē oleū reddit aquā saporosam: ita p̄firmatio baptizati boīem magis efficit populis famosum. vita. p̄tute. bonitate. p̄uersatōe. sermone. **I**tē oleū extendit z dilatat sup aquas: ita p̄ hanc p̄firmatōis grām hō exterius ad bona opa dilatur z nomē xp̄i amabile reddit cordib⁹ aliorū. **I**tē oleū nitiduz est z plucidū. ita hoc sacramēto hō p̄scientiā possidet mūdā et iusticie luce serenā. **I**tē oliua etiā sena hieme sp̄ viret: ita per hāc sacramēti grām p̄fertur hoī vt nulla aduersitatū aspitate frangat. sed sp̄ in bono p̄seueret: z in secūdis z in tristib⁹. **I**tem oleū lene ē. dulce. suaue. benignū. ita hoc sacramētū facit hominē humilē corde z mitē cōuersatōe. gaudere cū gaudentib⁹: flere cū flentib⁹. **P**reterea sicut oleo pmisceē z balsamū quod suaue valde spirat odorē: hoc significat qz grā huius sacramēti hō extra se spargit fragratiā bone fame. bone opinionis z vite qua alios ad se trahit z suo exēplo instituit. **I**tez ista vinctio fit signo crucis in frōte vt significet qz in hoc sacramēto datur grā ad publice p̄ fide pugnandū: ad xp̄i nomē z crucē z mortē audacter z sine rubore p̄fitendū. z ad tormēta. p̄tumelias z ludibria si opus fuerit p̄stantissime p̄ferenduz. **C**erte vidisti quō hoc sacramētū bñ esse z grām z fortitudinē conferat aiabus **Dominic⁹**. **V**idi equidē z xp̄i miseratōes stupeo vebemēter qui huiusmodi remedijs nr̄is vulnerib⁹ suffragatur

Dñō exteriō /
ra iteriōzē gra /
tā significent

Q per sacramētū eucharistie supra modū bñ esse z multiplex grā donat **¶** Capitulū. lxxij.

Raymūndus. Post p̄firmatōem sequit eucharistie. i. bone grē sacramētū. in q̄ pre ceteris p̄tinet z p̄fert oīs gratie

Capitulum lxxij. lxxiij

h3 virtutē trāsmutādi in se aliā creaturā (nā caro humana mu-
 tat panē in suā subam) multo magis vba xpi sua virtute panē
 in altari vertit in suā carnē z vinū in sanguinē **Dñicus.** Li-
 bēter assentior rōibus tuis. nā z vere z firmissime st3 Sed nūc
 queso paucis ostēde quō hec visibilia in h3 sacramēto interiorē
 grāz repñent **Raymūdus.** Pareo libēs. Sicut em̄ panis
 et vinū sunt ipius corpis plena refectio: ita corpus xpi qđ sub
 his specieb3 p̄tinet optimo spiritali cibo aiām refocillat. Pre-
 terea sicut panis supra oēs cibos corpus nutrit z sustētat: z vi-
 nū letificat z inebriat: ita corpus z sanguis xpi aiām reficit. nu-
 trit. letā iocundā atq3 ebriaz reddit. Preterea. sicut ex multis
 granis panis fit. z ex multis acinis vinū p̄fluit: ita in hac sacra-
 mēti pceptōe multi xpiani in vnā fidē xpo iungunt z sunt cor-
 vnū z aiā vna **Dominicus** Ex hoc postremo p3 qđ p formā
 panis z vini duplex inuisibile denotat. sc3 verū corpus xpi vir-
 gineū qđ in h3 sacramēto p̄tinet. z corpus xpi mysticū: eccia sc3
 in p̄destinat3 qđ nō realit3 s3 significatiue repñtat. **Uex** tu vltra
 p̄gredere **Raym.** Audi igif p̄nter. sicut res corpales panis
 et vinū in h3 sacro in eā ascendūt dignitatis z nobilitat3 emine-
 tiā q̄ nulla p̄t cellior estimari (trāseūt eī in corp3 xpi glificatū)
 ita p hoc sacm̄ boni xpiani sublimant. deificāt. z in xpm p̄uer-
 tunt. z efficiunt cū eo vni3 volūtatis. amoris z germanitatis.
 Preterea. sicut panis viniq3 suba formis extra remanētib3 in
 xpi carnē z sanguinē occulta v̄tute p̄uertit. ita p hoc sacm̄ aiā
 xpiani in xpi aiām z deitatē occulte p̄mutat. corpe in sua spē p̄-
 manēte Preterea: sicut p v̄bū suū xps res visibiles v̄tit in cor-
 pus suū: ita in h3 sacro v̄tit corda aiāsq3 pioz in semetip3. Pre-
 terea. sicut in h3 sacro panis corpore aliā naturā induēs mltō
 melior efficit: ita corp3 xpiani digne cōicātis meliorat. z castū
 mundū. scm̄. z xpi obseq3 deditū z rōni subditū efficit **Dñi-
 cus** Magnifica st3 que loqr̄is z q̄ vehemēter in amorē hui3 di-
 gnissimi sacri mentē hoīs inflāmāt. Hinc claret qđ v̄tute hui3
 optimi cibi xpianus enutrit. roborat. p̄plet. pficitur. z ad vlti-
 mū bonitatis terminū q̄ntū in h3 mūdo possibile est accelerat.

Quo visibile
 inuisibile gra-
 tiā significet

Q caro xpi est penitus cōtraria

Dialogus Sextus

corrupte carni pmi hominis

¶ Capitulum. lxxij.

Raymūdus. Ex his q̄ iam diximus facile potes aīa duertere mi dñice quō p̄mus hō z scōs scz x̄ps p̄trarianf. ita et caro x̄pi est oīno p̄traria carni p̄thoplasti. Habz em̄ pprietates z opatōes respectu aīe longe diuersas. Nā caro p̄mi hominis causat in aīa oēm corruptōem. infectōem. pditionem z mortē. sed caro x̄pi cōfert aīe se sumēti integritatē. puritatē. vitā gratie. z vitā glie. Preterea sicut caro corrupta in adā turpiter libidinosē p̄ coitū generata est causa q̄cqd aīa experit mali: ita caro x̄pi mūdissime sine coitu de virgine orta erit aīe humane cā oīs boni. oīs virtutis. iusticie. z salutis eterne. Preterea sicut ipsi aīe imputat originale pctm̄. eo q̄ vniē carni viciate: ita dū aīa copulat carni x̄pi sanctissime ab oīni pctō immunis efficit z omne x̄pi meritū cōpartit. Preterea sicut caro ade est archa oīm vicioz. oīm criminū. sordidū z malozū: ita caro x̄pi est archa oīm virtutū. oīm bonoz z thesuroz spūaliū oīm. Preterea sicut caro p̄ma sepat animā a societate z amicitia dei z facit eā sociā diaboli: ita caro x̄pi iūgit aīam deo z eterna pace p̄federat. Et sicut diabolus p̄ ade carnez aīas rapit et occidit: ita x̄ps sua carne aīas aucupat z viuificat. Preterea sicut aīa sociata sue carni p̄ voluntatē z amorē mille sordibz et vicijs inquinat: ita si societ p̄ amorē carni x̄pi p̄placendo z in ea delectando ab oīni spurcicia emūdat. **Domīnicus** Hoc postremū nō est p̄functorie trāseundū. **Duplicē** ego aīe rōnalis societate cū carne cōsidero. **Unā** habet cū sua carne z hec est naturalis. aliā hz cum carne x̄pi: z hec est volūtaria et mere dilectōis. Per p̄mā vnionē recipit caro vitā ab aīa. sed p̄ secūdam vitā accipit aīa a carne x̄pi p̄ quaz deitati in pacis federa copulat. Et qm̄ aīa magis illic est vbi amat q̄z vbi animat. iō aīa x̄pi carni p̄ amorē sociata tā sancta. tā virtuosa efficit q̄ a carnis sue copula possit nullatenus maculari. Et merito aīa plus tenet x̄pi carnē diligere q̄z suā. que verberata. passa. crucifixa z occisa est p̄ aīe salute z p̄ oībus pctis que a sordida sua carne p̄traxit. Huic igit x̄pi carni si aīa p̄ amorē inhererit carnis sue corruptōe de cetero maculari nō poterit. Sed da veniam q̄ ego p̄bosus tuā sentētiā interrūpo. **Raymūdus.** Nō

Nota duplicē aīe cum carne societatem

Capit

... ad q̄
... p̄terea ad
... hōm. z hō q̄m
... in mult
... p̄plicat z cor
... x̄pi que vna m
... p̄p̄ p̄mā carni
... p̄ carni carni p̄
... cū ip̄o deat
... admodū p̄m
... in carnis de
... impūnā de
... nōe p̄dicit ret
... in carni vnion
... dūi redēt. I
... dec oīa opam
... sine demōst
... me abarri: q̄
... care. z tamen
... eā cōsumi.

Declarat

... x̄pi vni
... Remūda
... x̄pi cop
... hō certe dū
... hōe estimāda
... in multis loc
... ne locatū e
... hōe exēpla q̄t
... vniū. sicut
... carni plure
... corpus nū
... tenoz cor
... illa magne
... vna z sēla

77

Capitulum lxxiiij

interrūpis. sed qđ ego ex abrupto protuli tu magis elucescere facis. Est p̄terea adhuc vnū qđ in dñam vtriusq; carnis dictus sum. et sic d̄eturus. Sicut p̄ma caro corrupta multiplicat̄ et diuidit̄ in multas partiōes. et ex p̄sequēti fit cā quare aīe multiplicent̄ et corrūpan̄ et ab inuicē et a deo separent̄: ita caro xp̄i que vna numero est fit rō vnionis aīaz. et oēs aīe xp̄iane q̄ per pp̄riā cuiusq; carnē fuerūt ab inuicem et a deo remote p̄ xp̄i carnē cui p̄ amorē copulant̄ fiūt cor vnū et aīa vna: inter se et cū ip̄a deitate eterno pacto federate **Dominicus** Preclare admodū et pmagnifice. Ut qm̄ oēs aīe humane ab vno exeunt creatore deo. et multiplicata carne crebro multiplicātur et corrūpant̄. ita demū per xp̄i carnē vniant̄. purgant̄. et ad deū qui eas pdidit reducunt̄. Et sic caro ē causa multitudinis aīarū et causa vnionis. Caro est cā quare a deo exeūt: et cā quare ad deū redeūt. Caro est causa pditionis aīarū et cā salutis eaz. **Hec** oīa opatur caro. sed nō vna et eadē caro: sicuti nūc euidentissime demonstrasti. Sed cū necesse sit oēs xp̄ianos hac vna xp̄i carne cibari: qđo p̄t vna caro tot hoīes diuersis locis et t̄pibus pascere. et tamen vna numero cum sit non posse diuidi: nec comesta consumi.

Declaratio per exēpla quō vnus

corpus xp̄i numero possit simul et semel esse in pluribus locis.

Rymūsus **Questio** tua ē (ni fallor) quō **Cap. lxxiiij** xp̄i corpus vnū numero possit esse in pluribus locis. **Questio** certe difficilis nulla hūana industria dissoluēda: sed certa fide estimāda. **Nō** debz tñ mirū videri si corpus xp̄i possit esse in multis locis qm̄ ip̄a diuinitas (cui hoc corpus in vnitāte p̄sone sociatū est) tota sit simul in oībus locis. **Accipe** preterea aliq̄ exēpla q̄bus hoc ip̄m qđ petisti possis vtcūq; cognoscere **Primū**. sicut vnū verbū numero vno ore platū et in aere multiplicatū plures astantiū aures mētēsq; diuerberat: ita et vnus xp̄i corpus nūero deitati p̄iunctū multis p̄t locis haberi. multa xp̄ianoz corda et ora subingredi. **Scdm.** vna et eadē dictio siue illa magnis aut puis l̄ris p̄scripta sit: seu in multis seu paucis redacta syllabis sp̄ idē significat: ita p̄formiter nec pua nec

A i.

Dialogus Sextus

magna forma panis aliqd variat in corpe xpi. tantūdez em̄ in
pua cōtinet hostia sicut in magna. Tertiū. licz aliq̄ dictio mul
tiplicet p̄ varia synonyma aut idiomata. ppter hoc tñ significa
tū dictōis nullatenus multiplicat: ita q̄suis hostie multiplicē
tur loco z tpe. nō ppter hoc tñ caro xpi multiplicat. Quartū
q̄sdiu ip̄a dictio suā retinet formā z naturā tādiu ip̄a significa
tio manet: ita etiā donec forma panis in sua manebit natura:
sp̄ intus p̄manet corpus xpi. Verū qz quelibz ps hostie hz spe
ciē z nomē panis: siue pua sit illa siue magna. ideo sub qlibet p
te notabili est totus xps. Quintū. sicut speculū q̄ntūcūqz ma
gnū nō recipit in se nisi vnā imaginē vnus hoīs. qz si frāgatur
in multas ptes: in qlibet speculi pte tota patebit hoīs imago.
que p̄us apparuit in toto speculo adhuc integro. Pari mō. sit
vna hostia magna instar mōtis nō erit tñ in ea nisi vnū corp⁹
xpi. qz si illā hostiā fregeris in mille ptes in qlibz pte erit totus
xps: vn⁹ numero in singulis z in oibus vnus **Dominicus**
Sufficiēter his exēplis optimis ibutus sum vt intelligā et in
multis locis z in singulis hostie effracte p̄tib⁹ vnū numero xpi
corpus p̄tineri. **Sed** ostēde obsecro quō integrū z p̄fecta q̄n
titate sub tā p̄uis hostie p̄tib⁹ corpus dñi habeat **Raymundus**
Quo integer corpus xpi cū sit spūale est in aīe naturā (quantū id fieri
p̄t) trāsmutatū. **Videmus** em̄ qz aīa nostra ea q̄ in se recipit
in suā naturā p̄uertit. vn̄ dū recipit hanc lrām. a. facit eā conti
nuo spūalem. z q̄ prius erat nigra vel rubea. longa z lata: fit in
aīa mere spūalis sine colore sine aliq̄ q̄ntitate. Ita cōformiter
corpus xpi iā gloriā factū z spūale factū non occupat locū. z iō
p̄t sine pondere. sine lōgitudine. sine pfunditate totū integz in
vno indiuisibili p̄icto verissime p̄tineri. **Preterea** videm⁹ pa
lam qz imago seu spēs rei corp̄alis quantūlibz sit magna est to
ta sil. nec lōga est. nec lata. nec pfunda. nec pōderosa: nec gros
sa. licet lōga esse z grossa videat **Vna** em̄ magna ecclia seu am
plissima ciuitas tota atqz integra ingredit sub imagine pupil
lā oculi nostri q̄ est instar p̄icti indiuisibilis **Nō** p̄terea dū doz
mit totā videt ciuitatē in somnis in sua specie q̄ punctalis est.
Cū igit corpus xpi magis sit spūale q̄s quelibet imago rei cor
porce que p̄ pupillā intrat: ideo nō tibi mirū videri dz si possit

Quo integer
xps i puissima
possit hostia co
tineri.

Capit

in puncto
oculis p̄tineri
libi vnū p̄ am
ficatiois p̄p̄it
inter me n̄ doc
nari q̄ sic vel
p̄vna. hoc em̄
ō aliud dicit q̄
Bernardus
tūmō est h̄c
h̄c significati
est longū nec
n̄tate: q̄ntate
tūma panis.
p̄ctio vel in
vera spēs est
n̄ est in corp⁹
nis ad panis
n̄. Et qz pan
corpus q̄ in fac
tū (sicut) po
qz nec latitue
n̄tate: est pan
line p̄tineri
nec q̄ntū. z
dū ē de illis h̄
formille n̄
oculis p̄tineri
tūme h̄cram
n̄ t̄nterēti
n̄tate subē qz
p̄ vn̄ hoc h̄
n̄tate mox
n̄tate vn̄ in m
n̄tate restim
n̄tate h̄c bis pa

78

Capitulum lxxiij.

totū simul in puncto et sine sui diminutiōe sub breuissimis ho-
stie pticulis ptineri. Veniēs em̄ xps in sacramēto ppter aiām
vt eā sibi vniat p amorē: ideo debz ibi eo mō ptineri quo possit
aie efficacius applicari. **Dominicus** Satis me instruis nō
oportere me in hoc sacramēto quicqz de xpi corpe querere aut
scrutari qd sit vel qntū. vel coloratū. vel saporū. vel aliq sensu
obuiū. hoc em̄ brutescere est. sed solū rem spiritale cogitare. et
nō aliud paise qz qd sba ipa significāt. **Hoc est em̄ corp⁹ meū**

Raymūdu. Equidē hoc sane pprehēdis. nā qd videt in sa-
cramēto est sicut vox q̄ extra pcipit. et hoc qd illic intus ptinet
est sicut significatū vocis qd intelligit. Et sicut ipm significatū
nō est longū neqz latū zc. ita xpi corpus in sacramēto ab oī est
qntitate et qlitate remotū. Accipe itē aliud exēplū. sicut aliud
est forma panis. et aliud suba panis (forma em̄ panis videt vel
in speculo vel in somno. nō tñ suba panis) ita in hoc sacramē-
to vera spēs est et forma panis. sed panis suba nulla est. qz mu-
tata est in corpus xpi virtute sboz eius. Et iō sicut se hz suba
panis ad panis formā: ita se hz corpus xpi ad ipas spēs que vi-
dent. Et qz panis suba solo pcipit intellectu et nullo sensu. ita
corpus xpi in sacramēto loco illic sube panis exns intelligi pt
sed nō sentiri. Porro sicut suba panis in se cōsiderata nō ē nec
lōga nec lata: nec aliq perceptibilis sensu. nec locū occupat. et
vbicūqz est panis forma illic est sil' tota panis suba. nec pl' sub-
stātie ptinet magna forma qz pua: ita et corpus xpi nō est nec q̄
le nec qntū. et reliq vt iā patuit. **Dominic⁹.** Sed qd cēsen-
dū ē de illis formis q̄ remanēt suba trāsmutata **Raymūdu**
forme ille nō incōgrue appellari pnt accūtale indumētū cor-
poris xpi: indumentū inquā alienū. extraneū. pegrinū. Ipe em̄
forme sacramētales panis et vini q̄ an̄ habebāt pditiōes accū-
tis et inherētis: recipiūt nouū morē multo nobiliozē et altiozē
morē sube qz p se subsistūt et nullo sube adiumēto fulciunt. **Dia**
ergo in hoc sacramento dignificant. qz panis fit corpus xpi. et
spēs eius modū recipit sube p se subsistētis. **Debēt** igif spēs pa-
nis et vini in magna veneratiōe et honore et pietate seruari et co-
litantqz vestimēta vnigeniti filij dei et regis sempiterni. **Dñi**
cus. Ex his patz magna xpi saluatoris benignitas et profunda

Capitulum lxxv.

rare. lacrimari. Secdo: qz radix ois peccati est mala voluntas
io ad destructoem pcti necario o3 vt ho pponat firmissima vo
luntate nuq3 se vltra velle deu offendere. Tertio vt ex imo cor/
dis ho cognoscat z fateat se in deu sua malicia deliq3sse **Dni**
cus. Vale igit penitet q vel fatu vl' deu accusat hoc pacto cu
pies sua scelera palliare: instar ade q sub folijs latitas facinus
suu in deu retor3it **Raymudus.** Quarto: vt habeat optimā
spem ab indulgentissimo pre deo se posse z venia z gram pmere
ri. ne more iude pditoris dolens penitesq3 desperet. Quinto:
necesse est eu no solu pctm odisse ac detestari. sed etia cunctis viri
bus illud ipugnare. psequi. perimere. z intus forisq3 ore z cor/
de acriter accusare. z modis oibus verbo z facto destruere: als
venia no poterit emereri **Dominic.** Merito id qdez. **Flā**
pctm cu sit acerrimus z neq3sumus hois inimicus sepans euz
a deo z ab oi bono. et obligas eu tormeto sempiterno: id circo
summo conamine dz se p illud ho robustus erigere: z sub pedi
bus piectū z oppssum crudeli aio stragulare. **S3** tu qso vltra
psequere **Raymudus.** Pctm cu sit etia insidiator occultus
et clam sp moliat insidias. cupit em se celare. operire. oculere
et qz inimici hois domestici eius: io necesse est vt p pfessione pro
dat. reuelet. vt appareat pfusio turpitudinis ei9. **Nō** potes il
li hosti tuo durius indidere bellū nec acriorē inferre pfusionē
q3 si illū (dū latere voluerit) pdideris: z vituperijs z ptumelijs
dignū sacerdoti mōstraueris. **Supbum** em est oē pctm. z io
maxie ab illo declinat a q se manifestari cernit z hri contēptui
Est pterea deceptiuū z fraudulentū: z io vt deceptor z falsari
us accusari dz iudicari z puniri. **Deb3** igit poni in iudicio z cō
tra eu ferri snia. vt cu iudicat exeat pdemnatus. explosus. irri
sus. **Hūc** igit teterrimū hostē cu taliter ho fuerit psecutus z il
lū a se piecerit z occiderit statim p tute sacramēti pme redit ad
pacē dei z in amicitia xpi: z accepta oim pctōz suoz remissioe
gram recusat quā amisit. **Certe** iā vides quō hoc sacramētū
opatur etia bñ esse aie. qz veniam tribuit z gram refundit. **Vi**
des q3 quō pnia sit secūda tabula post naufragiū: et scda scala
post baptisimū. p quā xpianus collapsus iterus ascēdit ad xpm
In qua scala s3 tres gradus sc3 dolor cordis. pfessio oris. z sa

Dialogus Sextus

tisfactio opis **Domini**. Infinita nūc apparet xp̄i dulcissimi miseratio: q̄ hoī se p̄tēnti z grauē iniuriā faciēti tale p̄tulit recōciliatōis anthidotū: tale suoz vulneꝝ remediū. **Hinc** summa dat̄ hoī pctōri securitas: cū videt se ab eo q̄ offensus ē in grām pacēq; vocari. **Raymūdus**. Dīno necē fuit xp̄iano peccāti talē clemētie manū p̄tendere. ne p̄pter immanitatē sui reatus aliquotiēs desperet. **Multo** em̄ grauiꝝ z pfundius cadit post baptis̄mū z acceptā tantā xp̄i grām q̄ ante **Domini** **cus**. **Oro** te vt aliquātis id mihi rōibus demōstres.

¶ hō xp̄ianus multo periculo-

sus cadit post acceptā xp̄i grām q̄ añ ¶ **Capitulū. lxxvi.**

Raymūdus. Diximꝝ sup̄ q̄ qm̄ p̄mus parēs cū sua sobole a statu in q̄ illū deus creauerat recessit: statim in aliū statū collapsus est. **Cadēs** em̄ a deo z a statu optime nature cecidit i ordinē iusticie obligās se pene tpali atq; p̄petue. **Pari** mō hō xp̄i sanguine z baptis̄mate renatꝝ dū recedit ab hoc dignissimo statu in ordinē cadit iusti iudicij. **Et** tāto grauiorib; sup̄plicijs ē dignus q̄to maiora s̄ sacramēta q̄ p̄tēnit. **Preterea** sicut multo difficiliꝝ deus hoīem redemit q̄ p̄didit. p̄didit em̄ sine labore: s; vsq; ad mortē fatigatus est dū redimeret. p̄buisi mihi inq̄t laborē in pctis tuis. iō multo infeliciꝝ delinq̄t q̄ inḡtus p̄tēnit se redēptū q̄ conditū. **Tertio**. peccās añ baptis̄mū in solū delinq̄t creatorē. sed q̄ ingratus post baptis̄ma iā peccat: creatorē offendit z redēptorē. atq; hoc mō et culpa geminat z pena. **Quarto** peccat etiā in totū corpus xp̄i mysticū qd̄ est ecclia scōꝝ a q̄ ipse se diuidit z vnū de xp̄i membris abcidit. **Quinto**. sicut p̄ repatione hoīs lapsi necē fuit deū hoīem mori: ita necē est ad reformandū hoīem scōdo lapsum post baptis̄mū rursus iesum xp̄m occūbere. qz pctm̄ destrui nō p̄t nisi morte filij dei. **Domini**. **S; nunqd̄** xp̄s itez d; crucifigi iā factus īmortalis. **Nunqd̄** nō vna mors sua sufficit ad totius orbis exhauriēda pctā. **Raymūdus**. Sufficit eq̄dem. s; totiēs xp̄s mystice īmolat̄ quotiēs in expiatōez scelez nr̄oz mors sua bñili memoria reuocat̄. **Qui** em̄ peccat rursus sibi dei filiū occidit: z nō p̄t huius sceleris veniā p̄mereri nisi xp̄i mortē iterū

Capitulum lxxvi.

renocet z passionē suā in memoria portet deuotōe. z passioē. si de. Qd qz paucissimi faciūt. iō pctm̄ regnat: z pnia oīs euacuāt. **H**ors em̄ xpi supat oīa pctā z expiat vniuersa: dū hō eā si bi applicat p meōriā pnia mediāte. qd dū fecerit ita illd gratū accipit xps dñs tanq̄s si ip̄e eā p se mortē ptulissz. atqz hoc mō regenerat. renouat. rebaptizat. nō vndis baptismatis qd itera ri nō p̄t. sed roseo sanguine agni imaculati xpi. **Dominic⁹.** Cū em̄ in b lapsu post baptismū hō teneat nō solū itus gūiter ingemiscere. s; etiā pdignā suis malis foris pniā agere. cūqz ip̄m pctm̄ sit infinitū z eternū. eo qz in deū optimū zmissus sit. q̄ est infinitus z interminabil: quō poterit hō fragil' et mortal' huūscemōi pniā ad vngūē vsqz zplere. Qūo poterit hō finitus rē infinitā terminare **Raymūdus.** In qlibet pctō mortali tria oz aiaduertere. **P**rimū ē ip̄a offensa z ptēptus dei. **S**e/ cūdo ip̄a opis neq̄cia q̄ penitus inordinata ē z fieri nō dz **T**er

Tria sunt in qlibet peccato

tio est id qd est in pctō volūtariū: q̄ sunt zensus. delectatio. z rei pessime zplacētia. **H**ec duo vltia sicut finita s; z terminuz hnt: ita z penā merent' t̄palē z t̄minabilē. **S**; illud p̄mū pniāz exigit infinitā. **V**ez qz oīs culpa solui p̄t p displicētiā tanq̄s p suū z̄rium. iō si hō ceperit detestari ex aīo malū qd fecit. z assu mere dolorē infinitū p infinito offenso deo culpe z pene p̄p̄tue veniā obtinebit **Dominicus** **A**dbuc pmanet qd q̄rebā Qūo q̄s poterit accipe displicētiā infinitā. nunqd ad ipossibile nos obligat de⁹ **Raymūd⁹** **N**ō te obligat de⁹. s; tu teip̄m. noli peccare z lōge a te erit obligatio ista infinita. **S**; agnosce nūc q̄s sit hoī lapsō xpi miseratio neccāria **N**ā qz hō miserā dus nō p̄t in immēsz dolere nec culpā infinitā destruere. iō illi p̄ rogat passionē suā miseratoz xps: q̄ cū sit infiniti p̄cij facile cul pā subruit infinitā **E**t iō mors xpi iūcta cū hoīs pnia culpā de struit put est offensa dei. **V**erū qz culpa est etiā inordinata et volūtaria. ideo debet ei pena t̄palis iuxta qualitatem culpe. z hec reseruat' iudicio sacerdotis si est occulta. vel publici iudi cis si est manifesta **Dominicus.** **H**inc pulcre apparet q̄s ne cessariū sit p̄m̄ sacramentū: in quo facta occulta cōfessione ta le secretū iudiciū celebrat'. **S**ed rogo te nunqd post factā con dignā penitentiā hō xpianus p̄stine redditur sanitati.

R iij

Dialogus Sextus

Q sicut baptismus dimittit re-

liquas p̄mi lapsus in carne: ita p̄nia relinquit reliquas secūdi lapsus in aīa. z quomodo expiantur

¶ Capitulum. lxxvij.

Raymūdus. Dicā tibi ad tuā questionē qd te scire oportet. Sicut se h̄z baptismus ad p̄mū lapsū: ita se h̄z penitētia ad scdm. sed baptismus derelinquit reliquas in ip̄a carne vt supra patuit: ita z p̄nia relinquit nōnullas reliquas in aīa. Agnosce itaq; q post p̄petratū peccatū duo remanēt etiā ope trāseūte. scz offensa seu iniuria dei cui annectit obligatio t̄p̄alis z perpetue pene. Alterū: dispositio z inclinatio ad similes neq; ciam p̄petrandā. Actus em̄ humani eā habēt conditōem q sp̄ suas in mēte relinquunt imaginē. ac p hoc dū malū crebro iteratur nascit quedā cōsuetudo volūtaria malā opationē delectabilē p̄sumādī. Hoc gētilis poeta p̄siderans ita canit. Sed quia delectat veneris decerpere flores. dicimus assidue: cras quoq; fiet idem. Ista aut̄ inclinatio seu habituatio viciū quoddam est in aīa generatū: z hoc reliquas dicimus pctōz. In om̄i quippe pctō fit auersio a deo: z cōuersio inordinata ad creaturas. z istud totū vocat̄ mortale pctm̄. qz aīam mortificat z penis destinat sempiternis. Verū dum hō auersus ad deū p̄ p̄miam redit: tollit quidē mors aīe z pena gebenne. manēt tñ p̄pter crebram quā habuit in creaturis delectatōem qdam reliquie que aīam egrā. languidamq; relinquūt vt non possit tota vtute in amorē sui assurgere redēptoris: instar eius q cura alicuius medici de portis mortis abstractus adhuc iacet valitudinari⁹ et infirmus. eo q nondū mali corporis humores purgati sint.

Nota quō re/
liq̄e purgatur.

Dominicus. Placet apprime qd dicis. Sed he reliq̄e qua medicina poterūt queso purgari. **Raymūdus.** Tria sunt optima remedia qbus ocius repurgent̄. Prīmū est. crebra. volūtaria. fidelis. z verecūda p̄fessio. q q̄nto fuerit frequētius cū gemitu repetita: tāto efficacius medelā egro cordi largit̄. Secūdū est deuota eucharistie māducatio. Nā ex quo he reliquie viciose impediūt animā ne possit in xp̄m p̄ amorē assurgere (p̄parant̄ em̄ pigris frigidisq; humoribz) z qz sacramentū eucharistie est sacramentū amoris z ignis: z cibi ardētissime charitatis

Capitulum lxxvij.

ideo dū sumit̄ ab aīa languēte frigida et indeuota quicqd̄ illic
 viciosum est suo igne p̄burit: et inclinatioibus p̄stinis expulsis
 habitus inserit optimos et p̄mis longe p̄trarios. **Hoc** mō aīa
 purgat̄. illuminat̄. perficit̄ vt iā nō sit qd̄ ante fuerat. **P**reterea
 p̄ hoc sacramentū hō maxime vnitur morti et passionib; xp̄i: q̄
 oīa mala n̄ra citius expellūt: ac p̄inde hō p̄sequitur nō solū cul/
 parū verū etiā penaz et reliquiaz purgatoēs. **D**ñicus. **H**inc
 optime liquet q̄ ex quo hō p̄t frequēter cadere in mortale pec/
 catū. iō d; se diligēter exercitare in istis duob; sacramētis. **N**ā
 p̄ p̄niam hō resurgit a lapsu et vitā recupat et amicitia dei: et p̄
 eucharistiā p̄tra reliq̄as vires resumit sp̄iales et fortitudinē ac
 robur multiplicat. **S**ed nunc de tertio remedio aliqd̄ dicito.

Raymundus. **T**ertiu est voluntaria tribulationū p̄pessio.
Tribulatio eī et afflictio retrahit aīam a carnis delicijs. a mū
 di oblectatioib;. ab inordinatis rerū perituraz amorib;: et tāq̄
 in camino ardēti aīam purgat et clarificat. **D**ū em̄ quasi q̄dam
 flagello cogit̄ ab amore rerū visibiliū recedere ardētius et expe/
 ditius p̄git in amorē dei. **P**orro amor dei dū fuerit tribulatio
 bus admixtus reddit eas leues. portabiles. voluntarias. iocū/
 das. meritorias. et supra modū aīam repurgātes. **A**tq; hoc pa/
 cto aīa roborat̄. illustrat̄. pficit̄. et inflāmat̄. et cū xp̄o inseparabi/
 ter vnit̄. **D**ominic⁹. **N**unqd̄ ad purificandā aīam solus suf/
 ficat amor xp̄i: nisi etiā tristissimus iste aduersitatū fornax asso/
 ciet̄. **R**aymūdus. **N**ō vtiq;. **A**īa em̄ hūana cū habeat libe/
 rū arbitriū nō cogit̄ ire ad xp̄m nec a suis abcedere voluptati/
 bus nisi ip̄a velit. **A**t qm̄ delectatoēs aīam ligāt cū sua carne:
 ideo ip̄a tribulatio iā oīno nccāria est: q̄ instar mallei p̄cutien/
 tis aīam cogat ad xp̄i amorē p̄perare atq; inherere. **D**ñicus
Inuēt̄ s̄t; aliqñ nōnulli innocētes atq; optimi viri q̄ magnis
 sunt aduersitatib; examinati: nunqd̄ istis fuit tribulatio nccā/
 ria cū nihil haberēt qd̄ purgare. **R**aymūdus. **D**ifficillimū
 est aliquē tam innocētem p̄ducere in mediū q̄ oīno nihil in se
 habeat qd̄ emundet̄. cū in multis deliqr̄imus oēs. **S**ed esto
Est tñ sp̄ tribulatio nccāria et ad purgādos viciosos affectus
 vt in penitētib;: et ad tenaciū aīam xp̄o glutinandā et feruētī/
 us vniendā vt in innocētib; **H**oc igit̄ firmissime obserua. q̄ si

*Nota de tribu
 lationū voluta
 ria p̄pessione*

Dialogus Sextus

ent sacramēta sunt aīe nccāria ad salutē: ita ⁊ tribulatōes sunt
necessarie instar ignee fornacis cū suis follibus vt aurū exami
nēt. purgetur. illustret **Dominicus** Libēs assentior sermo
nibꝫ veritatis. **Sed** dicitō mibi. cū multi hinc exeant nouiter
penitētes: de quibus certum est qꝫ nondū ad purum excoxerint
scoriā peccatorꝫ. nec ad liquidū scelerū suorū reliquias purga
uerint. **Quid** rogo de istis in alia vita futurū reris. **Numquid**
damnabunt. **Sed** sunt penitētes: nūquid ad gloriā trāsserē
tur. **Sed** adhuc sunt in reliquijs ⁊ fecibus suorū scelerū p/
fluentes **Raymūdus**. Ecce hec questio tua cogit nos om/
nino post hanc vitā locū ponere purgatorij. **Cū** em̄ culpe de
beat plena punitio (hoc quippe exigit diuina iusticia) iō om̄is
anima q̄ nō est in hac vita sufficiēter punita anteqꝫ trāseat in
cōsortiū dei: ⁊ illā serenissimā ⁊ oīpotentis faciē possit aspicere
nccē habet in alia vita puniri. tribulari. atqꝫ ita purgari. **Ve**
rū quia diuina iusticia est in summo gradu iustissima ⁊ seuerissi
ma ⁊ malorꝫ districtissima psecutrix. iō mala q̄ p semetipm̄ de
us punit post hanc vitā tanta aiaduersione penarū psequit vt
nulla mens id possit aliqꝫtenus cogitare. **Idcirco** illa aīa q̄ suf
ficiēter nō purgat in curia misericōdie dum hinc exit cadēs in ma
nū iusticie amarissima expietur tormēta oībus huiꝫ mūdi acer
bitatibꝫ grauiora. **Et** q̄nto pfundius trāseuntij rerū delecta
tōes in aīe medullas penetrauerint: tāto ad intima tormēta il
la descēdent. **Quod** em̄ tenacius ꝛcretum est acriori eget ꝛfri
catiōe. **At** qm̄ oīs purgatio fit p suū ꝛriū. iō sicut aīa est in blā
dis voluptatibꝫ inq̄nata: ita acerbissimis ignibꝫ expurgabit.
nō tm̄ sine amore dei in aīa exīte sine q̄ nulla tribulatio eē ꝛt sa
lutifera **Dñicus**. **O** q̄nto satius q̄nto faciliꝫ eēt hoī in hac
vita sua delicta mūdare q̄ ill' intolerabilibꝫ supplicijs ifeliciter
reseruari. vbi est ⁊ cruciatus amarior. ⁊ pena pductior. **Sed**
nos ceci vecordesqꝫ ꝛtutē pnīe vite huiꝫ dissimulātes aut ne
sciētes eā vsqꝫ i aliā vitā nō sine maxio dispēdio nr̄o differimꝫ

Nota de pur
gatorio igne

Que sunt illa q̄ possunt inducere
Rre hoīem lapsum ad penitentiā **Capitulū. lxxviiij.**
Raymūdus. **U**ez tu dicis. oēs ad pniam segnes sumus

Capitulum lxxviij.

eo q̄ ignoremus magnitudinē virtutis eius **U**nde si non tibi videtur importunū: introducā breuiter aliq̄ incitamentā que hoīem dirigāt ad p̄niam **D**ominicus. **Q**ueso vt id ocul̄ feceris **R**aymūdu. **P**rimū qđ hoīem puocat ad p̄niam est: qđ ipsa p̄nā sup̄ modū placet altissimo deo. **N**ā cū deus nihil aliud detestaf̄ q̄ ip̄am pct̄i maliciā. eo qđ sup̄ba cernice contra deū rebellē se erigit: idcirco is summe venit in grām dei qđ toto corde. ore. atq̄ ope pct̄m̄ ipugnat. pfundit. destruit. explodit. **A**tq̄ iō p̄nā spūs̄ tribulati est acceptissimū sacrificiū deo et suauē fragrās in p̄spectu eius. **S**cđm. p̄ p̄nāz̄ hō nō solū placet deo. sed etiā vniuersis amicis dei. **Q**uia gaudiū fit angelis dei sup̄ vno pct̄ore p̄niam agēte. **T**ertū. hō p̄ p̄nāz̄ qđ erat penitus destruct⁹ ⁊ pditus ⁊ eterna morte pemptus: repatur. v̄i uificaf̄. saluat̄. ⁊ se suo cū gaudio restituit creatori: in eū finē dirigēdum ad quē pditus ⁊ redēptus fuerat. **Q**uartū. p̄ p̄niam hō p̄tingit ad v̄isionē dei. summi dei. eterni dei. **P**nā em̄ est p̄cipuū atq̄ optimū quo cor hoīs mūdaf̄ qđ solū p̄t videre deū **J**ō beati mūdo corde: ip̄i em̄ deuz̄ videbūt. **Q**uintū. maxime inducere nos d̄z̄ ad p̄niam oculus diuine circūspectōis qđ oīa secreta hoīs intuef̄. **D**ebz̄ igit̄ summope p̄timefcere ne teneat ī corde suo inimicū dei. ne ip̄m hospitet. nutriat. diligit. defendat. **Q**uis hoīm in regno hispanie auderet hospicio recipe et enutrire capitalē aduersariū reḡs ip̄o p̄nte. vidēte. p̄dicēte. q̄s auderet ingredi domū regis ⁊ portare atq̄ obijcere ocul̄ eius imaginē depictā inimici sui. **Q**uis rursuz̄ tā inḡtus auderet vi uere de mēsa regis: ⁊ ip̄o sciēte alere in hostē suū. **P**ertimescat igit̄ hō pct̄ōr̄ ne si deo vidente hostē suū hospicio cordis receperit v̄tionē exp̄iaf̄ amarā ⁊ cū ip̄o hoste in abyssum rotef̄ inferni **D**ominicus. **Q**uis nō miref̄ indulgētissimā dei clemētiāz̄ qđ videt nos q̄tidie suos hostes hospicio recipe. amare. nutrire. defendere. ⁊ t̄m̄ dulcis miserator̄ p̄cit nobis. ⁊ insup̄ nos fouet. defendit. p̄tegit **N**os suis fauemus inimicis. ⁊ diabolo suaf̄ori p̄tinacit̄ inheremus: ip̄e nos expectat. puocat. ⁊ ad v̄niā clemēter inuitat **R**aymūdu **S**extū. ad p̄niam nos inuitat iustissima ⁊ acerbissima pct̄ōz̄ punitio: qđcqd̄ aut corde aut voce aut ope peccauim⁹ necē ē añ dei hoīs tribunal examiari

Dialogus Sextus

examinatū vero districtissime puniri. Septimū ad pñiaz nos puocat certitudo mortis z hore mortis incertitudo. **I**ō hō peccator multo est oī amēte ac furioso demētior q̄ in tāta ambiguitate z incertitudine labilis vite: audet ad vnā horā in suis sceleribz pmanere: exponēs se infelix eterne mortis piculo. Octauū. ad pñiam nos impellit p̄ciosa mors xp̄i et roseus sanguis eius q̄ in remediū pctōz effusus est. **H**ec mors hic sanguis illi nō pderūt ingrato q̄ pñiam agere p̄tempserit. qui clamantē xp̄i sanguinē z ad grām inuitantē surda aure trāsierit: cui eterna dānatio verissime manet z supplicium sempiternū **D**ominicus. **S**tupēdum p̄fecto est quō possit hō vltra suū diligere pctm̄ p quo deus z mortē ptulit z sanguinē fudit. **Q**uō pōt se ipm̄ pferre malū q̄ nullas extra se res vult h̄re corruptas. non domū. nō vestē. nō vxorez. **Q**uid tā morte dignū q̄ aiām eterno victurā contēnere z res cito pituras amare. terrena sectari et celestia negligere. extra se oēm operā impendere: z ad seipm̄ nō semel introsum aduertere. pulcre oīa foris disponere: z internū decorē p nihilo h̄re. aliaz rez damna reformare: z p̄prios defectus inemēdatos dimittere. ab alijs iusticie debitū exigere: z nullā sibip̄i iusticiā p̄rogare. a nemine noceri velle: z se ipm̄ p̄tinue iugulare. alias res oēs velle cognoscere: z seipsum nolle respicere. **S**ed cōprimo zelum meū. tu vero ad alia que restant sacramenta progredere.

De quinto sacramēto qd̄ est extrema vnctio: p̄ quā dat̄ hoī bñ esse z grā

¶ **C**apitulū. lxxix.

Raymūndus. Post sacramentū p̄m̄e (de q̄ nūc satis diffuse locuti sumus) seq̄tur extreme vnctōis sacramētū. p̄ qd̄ hō recipit bñ esse. qz disponit̄ z p̄parat̄ ad sanctā sanitatē z vigorē spūalem. **C**urat em̄ hec vnctio oēm languorē z morbum aiē. z reliq̄as oēs eliminat: z nōnunq̄ etiā corpis egritudines sanat **D**ominicus. **S**ed q̄re vocitat̄ hoc sacramentū vnctio extrema **R**aymūndus. **Q**uia extremo vite tpe hoī infirmati et mori incipienti tribuit̄. **E**x q̄ em̄ necē est hoīem hinc exire. z ad eternā requiē quā p̄ pñiam meruit p̄ficisci. z qz aīa a sua carne grauaf. trahit̄. inficit̄. maculat̄. z debilitat̄: iō indiget nouo

Capitulum lxxix.

vigore vt in taz sui agone mortis nō succūbat. nō titubet. nō desperet. sed magis in dei amore roborēz z xpi desiderio copulet. Duo q̄ppe p̄cipua sunt q̄ aīam impediūt ne recto tramite puolet ad deū. vnū est debilitas q̄dam ex pctō derelicta. aliud est p̄geries multozū venialiū pctōz q̄tidie exaggerata. Propt̄ hec duo mala remouēda dat̄ extrema hec vntio p̄ quā aīe debilitas roborat̄ z pctm̄ oē veniale diluit̄: ita tñ si deuote illam vntionē hō recepit z mentē suā ad deū p̄uerterit. **¶ Domini**
cus. Nūc q̄so paucis ostēdito qd̄ hec visibilis vntio interius opetur **¶ Raymūdus.** Sicut exterius vides q̄ndā fieri medicatiōem cū oleo in egrotatis corpe: ita significat̄ q̄ introsum aīa p̄ dei grāz curat̄: z vt ad celū velocius euolet roborat̄ terea. ex q̄ mors ingressa est p̄ fenestras nrās: ideo fit vntio in septē corpis ptibz. **¶** Angunt̄ em̄ oculi. aures. nares. manū. pedes. labia. z renes: vt significet̄ ip̄am aīam hoc sacramēto disponi ad plenitudinē sanitatis deletis pctis oībus q̄ his septē corpis ptibz p̄mittunt̄. **¶** Preterea sicut oleū nō mixtū nitidū est et serenū: ita hec vntio q̄ fit simplici oleo p̄scīaz hoīs mundā facit z dei grā refulgentē. **¶** Verū. qz p̄ hoc sacramentū fit curatio venialiū pctōz: iō nō dat̄ puulis q̄ ignorāt pctm̄. **¶** Et qz in hoc sacramēto requiritur deuotio sursum leuās: ideo nō d̄z dari nisi q̄ deuote id postulāt mente ad supna porrecta. **¶** At qm̄ datur p̄ modū curatōis: iō nō tribuit̄ nisi multū infirmantibz. vt exterior q̄si medicatio interiorē aīe medelā significet **¶ Domi**
nicus. Quz p̄ huiuscemodi vntionē corpalis infirmitas raro adiuuet̄. quare hoc tali signo qd̄ falsum videt̄ res verissima demonstrat̄. **¶ Raymūdus.** Licet tali vntiōe morbus corporeus nō sanet̄. nō tñ p̄pterea signū est falsum. qz nō dat̄ ad corpoream curatōem. s̄ vt sit signū. q̄ sicut oleo corpus egrotū p̄ngitur: ita egra intus aīa spūscī crismate irrorat̄ p̄ qd̄ ipsa roboratur. vegetat̄. alleuiat̄. tranq̄llatur. letificat̄. z vt moribūdi corpis molestias fortiter p̄ferat solidat̄. **¶** Hinc nūc breuit̄ aīa duer te inter p̄firmatōem z istā vntionē pulcrā d̄nā. **¶** Confirmatio p̄ficiat̄ in oleoz balsamo. vntio aut̄ in oleo solo. **¶** Illa in verbis fit indicatiuis. ista in verbis dep̄catiuis. **¶** Orō em̄ egris necessaria est morituris: z ad dei terribile iudiciū miḡturis. **¶** Ore

Nota qd̄ hec vntio iterius operatur.

¶

¶ Dialogus Sextus

terea illa fit signo scō in medio frontis: ista in septē corpis pti-
bus. Illa datur tpe sanitatis: ista aut tpe male valitudinis. **I**
lla z adultis dat z puulis: ista solū datur adultis. **¶ Dominicus**
Breui admodū sermone sufficiēter huius sacramēti virtutē at
q̄ necēariam vtilitatē explicasti: vt merito oīs qui in mortē vz/
geſ illud debeat toto corde deuotus exposcere. recipere. cōple-
cti: quo reliquie leuant. venialia dimittuntur. aīa roboratur. et
ad ingressum regni celestis coaptatur.

¶ **Sextū sacramentū est ordo per**
qđ charact impmit spūalis ptātis sacramēta salutis mīstrādi

Raymūdus Sicut iā satis aiaduertisti **¶ Caplm. lxxx.**
qđ ista sacramēta q̄ nūc tractauimus s̄t hoī lapsō necēaria
ita necēarium est aliq̄s esse hoīes q̄ hec possint sacramēta p̄fice-
re z ministrare. **¶** Vez qđ hec sacramēta sunt xpī: z nullus ppria
auctoritate p̄t res alienas dispēsare: iō necē est vt xp̄s ordinet
viros aliq̄s q̄ sua possint sacramēta hoībus in cōe distribuere
Est igit necēaria ptās in terris dispensandoz sacramētoz xp̄o
dño id largiēte. id ordināte. **¶ Dñicus.** Hinc ego duo esse ne-
cessaria hoībus ad salutē intelligo. Prīmū est ip̄a gr̄a p̄ quam
regenerant z p̄ficiunt. scđm est hui⁹ gr̄e p̄ sacramēta mīstrādi
officiū. Et in his duobz totū p̄sistit humane salutis p̄plemen-
tū Sicut em̄ ad generatōem hoīs p̄currūt deus creator z hō
genitor (hic nēpe carnē administrat z deus aīam) Ita in hoīs
regeneratōe p̄ sacramēta q̄ res s̄t visibiles p̄currūt etiā deus
et hō. nā hō administrat corpalem sacramētoz subam: z deus
inuisibilē gr̄am. Sacramentū em̄ tenet modū corpis: z gr̄a ē
sicut inuisibilis aīa. Et sicut in naturali generatōe pater hō cor-
pus tribuit: sed aīam donare nō p̄t. ita ptās mīstrandī res sa-
cramētoz visibiles dari potuit hoībus. sed ptās gr̄am crean-
di seu cōferendi penes solū residet saluatorē. Sed q̄re hoc sa-
cramentū (de quo nūc agimus) vocat̄ ordinis sacramentum
¶ **Raymūdus.** In isto sacramēto qđam gr̄adis auctoritas z
honoris ptās aliq̄bus viris tribuit̄ qua sup̄ ceteros hoīes al-
tius eleuant z q̄busdā gradibz attollunt. **¶** Ubi aut̄ est vnus al-
tero superior illic ordo sit necē est: q̄ inter xp̄ianos vnū attollit

¶ **Duo sunt hoī**
necēaria ad sa-
lutem.

89
Capitulum lxxx.

sup̄ alter. Sicut em̄ oīa mēbra hūani corp̄is in hoc pueniūt
q̄ viuūt. q̄ calēt. q̄ nutriunt. q̄ mouent: longe tñ dñt penes
officia singul' distributa. Ita oēs xp̄ifideles in fide. spe. ⁊ chari
tate pcurrūt. s̄ dignitatis ptās vnū eleuat sup̄ aliū. Et iō xp̄ia
nā gentē in duos necario pp̄los subdiuidim⁹. vnus st' laici. ⁊
vn⁹ clerici. At qm̄ clerus distributōe sacramētorū xp̄o prime
appropinq̄t. iō ē laic⁹ dignior. sublimior. nobilior. **¶ Dñicus**
Intelligo ordinē. cupio tñ nosse q̄re hic ordo dat p̄ modū sa
cramēti: ⁊ an h̄ sacm̄ recipiēti grāz largiat. **¶ Raymūd⁹** Exq̄
sacramētorū mīstri debēt ab alijs separi ⁊ attolli. iō necariū est
vt h̄ fiat p̄ aliq̄ signa manifesta. **¶ Nā** sicut xp̄ianus dū sepatur p̄
baptismū a nō xp̄iano recipit caracterē in aīa idelebilē: ita dū
hō xp̄ianus accipit tā grandē ptātē sup̄ ceteros vt possit sacra
mēta p̄ficere ⁊ p̄ferre imp̄m̄t ei caracterē imortalis p̄ aliq̄ signa
manifesta. atq; iō oportuit vt tal' ptās p̄ modū largiat sacramē
ti. **¶ Dñicus.** Sed nūqd̄ iste caracter ip̄ressus dū ordo p̄fer̄
grā dici d̄z. **¶ Raymūdus.** Licet iste caract' sit res inuisibil' aīe
imp̄ssus: nō tñ est grā. s̄ est qdā sp̄ualis ptās a xp̄o collata q̄ in
eternū deleri nō p̄t. **¶ Nā** qz alijs xp̄iani assimulant xp̄o p̄ grāz. iō
oz vt vltra hanc grām quā etiā isti in alijs sacramētis recipiūt
aliud qdā ip̄is in aīa imp̄mat p̄ qd̄ sup̄ alios eleuent et xp̄o p̄
pinq̄us p̄pen̄t. Idcirco q̄uis b̄mōi hō pdat grāz sibi collatā
nō tñ iō p̄dit hāc inuisibilē ptātem: q̄ illi vt caract' indelibil' p̄se
uerat. **¶ Dñicus.** Sed quō p̄bas rogo q̄ ista ptās nō possit
amitti. **¶ Raymūd⁹** Ista ptās mīstrandī sacra nō dat his q̄b̄
dat p̄pter seip̄os s̄ p̄pter alios q̄b̄ necē est ex sacramēt' accipe
grāz. iō oz vt etsi hi mīstri suā grāz peccādo p̄dāt. nō p̄dūt tñ in
delebilē ptātē. **¶ Preterea.** si clericus posset suā amittere ptātē: dā
na maxia xp̄iano pp̄lo puenirēt qz oīs tūc salus vel p̄ditio ad
bonitatē vl' maliciā p̄deret sacra donātis: eētq; nimis ifelicis
n̄re p̄uisuz sanitati. **¶ Preterea** ordo sacerdotal' q̄ ē int' oēs p̄nci
paliorū magnā h̄z cū libero ar. p̄cordiā. **¶ Nā** sic libez ar. ē imor
tale: ita ⁊ sacerdotiū. **¶ Et** sic libez ar. etiā si fuerit corruptū ē tñ
naturalr p̄ ceter' creatur' deo p̄xim: ita ⁊ sacdos q̄uis sit vicio
sus ⁊ scelerib̄ plen⁹: i ptātē tñ q̄ fungit sp̄ p̄manet xp̄o p̄p̄iqu⁹
¶ Nā exq̄ sacerdos nihil grē in aīa tribuit. s̄ foris spēs visibiles

**¶ Quo ordo sit
sacramentum**

**¶ Sacramētū
ordinis grām
nō largitur. s̄
potestatem.**

**¶ Nota charac
tere ordinis in
delebilem**

¶ Dialogus Sextus

administret. iō sua vel bonitas vel malicia nihil efficit ad sacramēti virtutē. ita tñ dū faciat sicuti fieri xps instituit. Quēadmodū em̄ hō eque generat siue sit bonus siue malus: et deus eq̄līter animā donat: ita bonitas et malicia sacerdotis nihil impedit q̄n deus optimus sp̄ det grām sacramētis. Hinc etiā pz q̄ hō aliq̄s xpianus a sua grā relapsus p̄t nihilomin⁹ recipe ordinis sacramentū. qz nō prereq̄rit bonitatē p̄sone. sed solū sufficit q̄ sit xpianus. ¶ **Domini⁹.** Quantū ego p̄sideo ptās que in sacramēto ordinis p̄fer̄ sicut hoīs grām nō exigit: ita etiā nemī nē meliorē reddit. Puto tñ q̄ huiuscemōi mīster sicut ceteros añcedit altissima ptāte: ita etiā dz magna sanctitate p̄cedere. qz als tā magnifica sacramēta nō poterūt ab eo digne mīstrari.

¶ **Raymūdus** Recte arbitraris. Qui em̄ res sacrosac̄as administat tenet ipse et scūs et bonus h̄i. alioq̄n in suā p̄niciē et p̄ditōem elaborat. Quantū tñ attinet ad sacramentoz virtutē nihil officit alijs si malus et indignus fuerit. Hoc tñ verū est q̄ si is q̄ ordines recipit fuerit in grā copios⁹ illi grā cumulaf. si malus fuerit in suā quidē p̄niciē cōsecrat. sed tñ p̄manet p̄secrat⁹ et nō magis p̄iudicat sacramētis q̄ malus apothecari⁹ optis a se cōditis medicinis. ¶ **Dñicus.** Hinc luceclari⁹ apparet q̄ is q̄ vult recipe xp̄i grām in sacramētis nō dz ministrātis maliciā cogitare: cū nullā tribuat sacramētis virtutē. nō magis q̄ apothecarius q̄ medicinam conficit. qui tamē nō dat herbis virtutem neq̄ radicibus.

¶ **Q** sacramentū ordinis p̄cipua-
liter respicit et ordinat ad sac̄m eucharistie. ¶ **Caplin. lxxxi.**

¶ **R**aymūdus. Nūc sup̄est vt breuiter dicamus hui⁹ sacramēti respectū. Quē em̄ certissime cōstet q̄ sacramētum eucharistie sit summū et maximū oīm sacramentoz. eo q̄ ibi cōtineat totus xps deus et hō. iō sacramentū ordinis e director et p̄cipue respicit ptātem q̄ dat supra sac̄m corpis et sanguis xp̄i. et p̄pter hoc est p̄cipualr institutū. Et qz hui⁹ ptātis gradus est vltim⁹. iō necē est ascēsum ad hūc fieri p̄ alios ḡdus. hoc est ptātes alias inferiores donec pueniat ad summū. Tinctoz em̄ añq̄s ponat in pāno crudo vltimū colorē ac nobilissimū: p̄mū

15

Capitulum lxxxi.

inferit alios colores minus nobiles qui viā faciāt ad colorē vltimū. Et id ad sacerdotiū sex gradibz ordinatis fit sensim ascēsus. Primus g̃dus est ptās ostiarij. secūndus lectoris. tertius exorciste. quartus acoliti. q̃ntus subdiaconi. sextus est diaconi vltimus sacerdotis. Et qz tales p̃sone ab alijs distinguūtur z eleuant. iō oportz qz sit q̃dam d̃ntia visibilis. z iō añ oīa tonfura p̃cedit: p̃ quā tanq̃ in signo a laicis sepantur. Verū qz sacerdotiū (vt iā diximus) libero arbitrio p̃patur. iō sicut liberū arbitriū est deo primū p̃ naturalē virtutē: ita sacerdos ē sacramēto eucharistie maxie p̃pinquus p̃ ptātem sacerdotale. Itē sicut oēs creature p̃ libez arbitriū ad deū copulant. ita oēs inferiores gradus p̃ sacerdotiū sacre eucharistie cōiungunt. Et sicut hō cōtinet in se oēs creaturas: ita z sacerdos p̃ter sex gradus oēs etiā xp̃ianos. Itē sicut ptās liberi arbitrij ē sup̃ alias ptātes naturales: ita natura sacerdotalis glie oēs supat virtutes sp̃uales. Itē. sicut p̃ primū hoīem quē fecit deus multiplicauit alios hoīes: ita p̃ primū sacerdotē xp̃m quē deus instituit alios multiplicauit sacerdotes **Dominicus.** S; nunqd̃ p̃pter solā eucharistiā est sacerdotis ptās instituta **Raymū**
duus. Nō p̃pter solā eucharistiā. sed tñ (vt dixi) p̃ncipalr p̃pter eā. Huic aut̃ ptāti iudiciaria ptās q̃ in sacramēto p̃nieccāria est copulat. qz nemo p̃t digne sumere eucharistie sacramētū nisi p̃us a pctō soluat. Et sic sacerdos sc̃dario recipit ptātez iudicadi z absoluēdi. q̃ ptās clauis vocat. eo qz itromittat hoīes ad xp̃i corpis sacramētū. ad xp̃ianoz p̃sortiū. z ad regnū celo
rū **Dominicus.** Placet qd̃ dicis. s; est aliud q̃ddam qd̃ me pmouet. Cū nullus xp̃ianus possit sib̃ipi dare ptātem sup̃ sacramētū corpis xp̃i: iō videt̃ oportere eā ab alio q̃dā supiore recipere. z qz nō est p̃cedere in infinitū. idcirco oz sistere in aliq̃ maxio sacerdote sup̃ quē nemo sit **Raymū**
duus. Dixi paulo añ oīa sacramēta p̃fluere a xp̃o maxio sacerdote **Uez** qz oportuit illū ascēdere in celū: iō p̃ seipm aliqs magnos p̃stituit sacerdotes q̃bus ptātem p̃tulit alios ep̃os z p̃sbyteros ordinādi. z vnū p̃re ceteris loco sui vicariū p̃stituit q̃ h̃et p̃minentia lōge sup̃ alios: in q̃ tanq̃ in vno capite oēs xp̃iani fidelr vnirentur **Hic ē** petrus apl̃s z oēs summi p̃ntifices sui seq̃ces. qui geris

86

Capitulum lxxxij.

ficatur p copulā federis q̄ creatori cōiungit̄ **Raymundus.**
Sicut ergo due sunt cōiunctōes visibiles: vna aīe cū carne: z
altera viri cū muliere: ita duas nūc q̄so copulas spiritalēs itel
lige q̄bus humana natura p̄t cū deo sociari. **U**na est instar aīe
cū carne: z fit p vnionē personalē qua deus z hō in xp̄o conue
niūt in vnitāte p̄sone. **A**lia est instar viri cū muliere. z fit p vo/
luntariā prōnāq; dilectōem qua etiā sponsa suo sponso salua/
tori strictis amplexib; copulat̄. **E**t sicut de cōplexu maris z fe
mine nascunt̄ filij naturales: ita ex copula xp̄i cū ecclia filij ge/
nerant̄ quotidie spiritalēs. **E**t sicut mulier est formata de viro
ita ecclia de xp̄o. **E**t sicut vir z mulier habēt in natura cōfor
mitatē: ita xp̄s ecclie p̄format̄ p suam humanitatē. **E**t sicut in
ter virū z mulierē est summa dilectio z sunt cor vnū z aīa vna:
ita ecclia xp̄m z xp̄s amat eccliam. z tradidit p ea in mortem
aiam suā. **P**reterea sicut sp̄sus ornat z decorat sp̄sam suam
ita z xp̄s sp̄ualibus monilib; intus decorat ecclias. **I**tē sicut
sponsus sp̄sam suā ne lasciuat castigat: ita et xp̄s eccliam. **E**t
vt oīa in vnū conferā: sicut se habet bonus sp̄sus ad suā sp̄
sam: ita christus ad suā se gerit eccliam. **D**ominicus. **P**ulcra
vtriusq; ad inuicē matrimonij p̄paratio. **S**ed q̄ rōne obsecro
sacramētū matrimonij inter alia noui testamēti sacramenta
numerat̄. cū ip̄m ātiquū sit z nō nouū. **Raymūdus.** Sacra
mentū m̄rimoniū sicut a p̄ncipio fuit institutū ad significandā
p̄mā cōiunctiōē sp̄ualem q̄ fuit inter naturā humanā z crea/
torē: ita iā de nouo debuit institui ad significandā nouā copu
lā que ē inter redēptā eccliam z saluatore. **E**st igit̄ m̄rimoniū z
ātiquū z nouū sed diuersis respectibus. z ideo merito p̄t cuz
ceteris sacramētis estimari. **D**ominicus. **Q**m̄ igit̄ m̄rimo/
niū est noue gr̄e sacramētū. z oē sacramētū certā dat grām z
speciale aliqd̄ quo hō indiget adiutoriū: rogo te vt dicas mihi
quodnā est illud adiutoriū gr̄e qd̄ in hoc sacramēto xp̄s dñs
elargit̄. **Raymūdus.** Sicut ip̄e nosti in m̄rimonio dat̄ hōi
facultas ex diuina institutiōe vt vtaf̄ sua p̄iuge ad sobolis pro
creatiōem. z ex p̄sequēti dat̄ etiā illic grā cū q̄ illud p̄uenient̄ fie
ri possit. **Q**ui em̄ recta itentōe z ad plūm generatōez sac̄m̄ reci
piūt m̄rimoniū: h̄mōi etiā gr̄az p̄merent̄ p̄ p̄cupiscētiā carnalē

Nota duas cō
iunctōes sp̄ri/
tuales.

Nota que grā
dat̄ in m̄rimo
niū sacramēto

Dialogus Sextus

Nota triplicem in matrimonio copulam necessariam.

Nota tres peruersas in homine deordinationes.

Nota quomodo matrimonium est sacramentum

qua anima subleuatur a corruptione et nimio libidinis ardore: ut sit ibi copula singularis, copula utilis, et copula inseparabilis. Ex copula singulari nascitur fides quod uterque coniungitur inuicem obligantur. Ex copula utili sequitur bonum plus ad quod matrimonium est institutum. Et ex copula inseparabili oritur bonum sacramenti, quod est sacramentum spiritus sancti coniunctionis super memorate. Et sic tria bona generantur ex matrimonio, scilicet fides, ples, et sacramentum. Hec tria bona excusant imo honestant ipsam copulam carnalem et ipsam copule concupiscentiam ut actus ille aliter turpissimus honestus sit et meritorius. **Domini cus.** Magna certe et admirabilis huius sacramenti gratia. **Raymūdus.** Audi et aliam. Tres sunt in homine inordinationes concupiscentie puerse. Prima est quod homo luxuriosus sepe multas appetit mulieres, sed per gratiam matrimonii iste appetitus restringitur ut sit unica portio sua portio. Secunda inordinatio est quod homo luxuriosus magis querit in coitu sue satisfacere concupiscentie quam prole aliquam procreare sed in matrimonio gratiam recipit ut magis cognoscat uxorem gratia sobolis quam libidinis. Tertia post completam libidinem solus nasci nau sea et fastidium eius mulieris quam cognouit: ac tunc illam respuit et querit aliam, sed in matrimonio datur gratia et adiutorium ut nullam cupiat extra portio suam, velitque spiritus cum ea inseparabiliter permanere. **Domini cus.** Immensam clementiam domini saluatoris qui tali sacramento nostris concupiscentiis benigne prouidit. Scit enim ipse carnem nos lubricam gerere et foridibus plenam. Et ideo instituit miserans ut illicita desideria licitis matrimoniis restringantur. Sed nunc paucis ostende quomodo matrimonium sit sacramentum: et quod illic est visibile: quod inuisibile. **Raymūdus.** Istud sacramentum instar se habet sacramenti pnie: in quo non est res aliqua corporalis. Verba itaque a viro et muliere plura per quod interior amborum sensus exprimitur sunt illud totum quod primum apparet in matrimonio, et interior ipse sensus est id quod in matrimonio significatur. Et inde causatur vinculum obligatorium inter virum et mulierem inuisibile, spirituale, quod nunquam dissolui potest: diuina ordinatione id disponente. Sunt igitur tria istic per ordinem, scilicet verba exteriora, interior utriusque sensus, et ipsum insolubile vinculum, et hoc vinculum est sacramentum, quia coniunctionem inter deum et animam: inter christum ecclesiamque significat. Virtute huius vinculi vir transit in partem mulieris et e converso, et tenentur sibi mutuo debere.

87

Capitulum lxxxiiij.

tū reddere. Si voles hanc materiā pfectius nosse oz te qđ in-
risperiti loquant aspiciere. Nos qđ n̄m fuit sufficiēter exp̄si-
mus: s̄l' z de sacramētis vltra disputādis finē statuim⁹. Unū
sup̄est vt innūceras grās xp̄o dño hūili corde dicamus qđ hūisce
p̄ciosissimis sacramētis nos lapsos erexit. deo sibi q̄ recōcilia-
uit. de p̄tate tenebrarū eripuit. grām nobis z bñ esse p̄tulit. z et-
nā gl̄iam repromisit. vt de bñ esse gr̄e ad esse optimū gl̄ie trāse-
amus. // **Dominic⁹.** Ecce hoc postremū qđ de optio esse gl̄ie
tetigisti hactenus mihi aīm suspēsū tenuit. cupiēs vehementē
agnoscere quō esse optimū xp̄s miserator largiturus sit. Hoc
em̄ complet z p̄summat totū hoīem. Tu ergo p̄ tua humani-
tate aliquid de hoc ocus ediffere.

De vniuersali iudicio. et ostēdit

de necessitate v̄tuz cū generali corp̄m resurrectōe **Ca. lxxxiiij**

Raymūdus. facerē: etiā et si mīme rogares. Non em̄ oz
hoīez (de q̄ hactenus sp̄ locuti sum⁹) dimittere incōsum-
matū. Egimus de hoīs creatōe: egimus de sua repatōe. nunc
agendū est de finali eius retributōe. Triplr̄ em̄ opatur de⁹ cir-
ca hoīem. scz ip̄m creando. reformādo. z iuxta qđ operatus est
eq̄ssime iudicādo. Cū itaq̄ sit bō opus dei viuū. nobile. mag-
nificū. z p̄re ceteris creaturis suo p̄ditori simillimū. iō nō d̄z in-
cōsummatū impfectusq̄ manere. Vez qz nō p̄t vltimū cōse-
qui finē nisi p̄us opa eius examinent z iudicent. vt iuxta q̄lita-
tē sui opis vltime retributōis p̄miū sortiat. siue in eternā penā
siue in gloriā sempiternā. Idcirco nūc necē est de hoc vltio et
generali iudicio pauca dicere: z an etiā futurū sit certis rōibus
naturalibz demonstrare // **Dñicus** Ita fac obsecro: ego aures
cordis diligēter admoueo // **Raymūdus.** Iudiciū vniuersa-
le futurū p̄t ex ip̄ius hoīs natura p̄bari. Nā cū hō hz a deo libe-
rā voluntatē. z est op̄ez suoz dñs. iō opa eius rōne arbitrii s̄t
meritoria. z iō etiā iudicabilia: vt recipiāt iudicāte deo vel pe-
nā vel gloriā Justissimū certe est vt qđ aliqd libera opatōe p̄me-
ruit id a deo in integrū recipiat. vt de⁹ ei post laborem sua mer-
ces // **Dñicus** Si hō d̄z mercedē sui opis a deo recipe. iō ma-
nifeste p̄ns est iudiciū venturū qđ examinet z iudicet quid p̄me-

**De vniuersale
iudiciū est fir-
turū patet his
rationibus.**

Dialogus Sextus

ruerit **Raymūdus.** Idem pbamus rōne debiti. Bonis em̄ opibus debet laus fauor z honor. malis p̄o e diuerso vituperiū ignominia z opprobriū. Hinc etiā oꝝ qꝫ opa bona q̄ p̄pter deū sunt facta tantā recipiant a deo laudē z gloriā q̄ nō possit amplior estimari. z opa iniq̄ in iniuriā dei p̄petrata tā grandē execratōem cōfusionēqꝫ fortiātur q̄ neq̄at grādiōz posse donari. **At** igit̄ hec in summo fiat: necē est vniuersale iudiciū p̄ferri in cōspectu oīm hoīm z angeloz q̄ norunt inter bonū malūqꝫ discernere q̄ iusta opa ab oibus approben̄. lauden̄. z publice honoren̄: que p̄o reprobata s̄t cū summa oīm execratōe explodant̄. exsibilent̄. cōfundant̄ **Dominic⁹.** **At** istud fiat qd̄ dicis necē est oīm illic corda p̄sciētiasqꝫ palā cunctoz ocul̄ patefcere. vt boni cōez mereant̄ accipe laudē: z mali publicā p̄fusionē **Raym⁹.** **Uez** tu dicis. libri em̄. i. p̄scie apient̄ z mortui iudicabunt̄ ex his q̄ scripta fuerint in libris. **Tertio** pbamus iudiciū futurū ex cōditōe opez maloz. **Nā** opa iniq̄ supplicijs puniri debēt z ignominijs. **Nō** em̄ sola pena debet̄ pctis: sed etiā apta cōfusio. cū plerūqꝫ hoies magis timeāt p̄fundi q̄z torq̄ri. **Ea** nāqꝫ est oīm scelez z maloz opez cōditio vt celari velint sp̄z abscondi. **Quia** igit̄ nemo malign⁹ vult secretā fraudis sue neq̄ciaz agnosci: iō vt pctā oīa q̄ nūc sunt occulta extrema et publica retributōe feriant̄: necē est vniuersale apparere iudiciū in q̄ oīa maloz furta. fraudes. artes z ingenia tāta claritate cūctoz oculis patebūt vt sole clarius videātur **Dñicus.** **Ha** q̄z insani s̄t q̄z vere vecordes q̄ nunc sua scelera vni hoī in p̄fessione apire refugiūt: q̄ in illo tremēdo iudicio tā lucida demōstratōe cōfusibiliter expādent̄. **Quāto** sati⁹ est nūc ea clampendo occulere: q̄z ea postmodū cū summo rubore palā ostēdere. z ostēdendo perire **Raymūdus** **Istud** certe p̄merētur q̄ hic nolūt vllatenus de pctō cōfundi: p̄priā laudē gloriāqꝫ q̄ rētes. q̄bus eterna caligo z cōfusio reseruat̄. **Quarto** pbam⁹ iudiciū futurū ex gaudij tristicieqꝫ natura. **Necessē** est em̄ vt iustus de sua iusticia taz magnifice gaudeat vt p̄fectius gaudere nō possit: z impius de sua neq̄cia tā grandē habeat tristiciā vt ea nō possit maior h̄ri. **At** aut̄ istud sic fiat necē est vniuersale iudiciū pmulgari: in quo boni ab oibus laudati summū gau-

82

Capitulum lxxxiiij

diu: et reprobis ab omnibus vitupari eternam tristitiam mereantur. Quinto. non sunt nisi duo iudicabilia. scilicet opera mala et opera bona. et quae contraria iuxta se posita magis ipsa clarescunt. id est futurum generale iudicium in quo omnia opera bona propter malorum gloriosissime illustrabuntur. et mala opera propter bonorum extrema confusione sordident. **Dñicus.** Terribile est quod loquaris. et quod prauorum hominum possit animas perimere. Sed nunquid haec extrema omnium operum retributio in sola hominis anima fieri debet: an etiam simul et in carne

¶ Generale iudicium omnium corporum mortuorum vniuersale praeparat resurrectionem. **¶** Capitulum lxxxiiij

Raymūdus. Diximus precedenti capitulo. quod generale iudicium respicit humanam naturam. Ad humanam autem naturam pertinet et corpus et anima. Nam sicut est natura corporalis terra: et natura spiritualis terra. ita est natura corporalis et spiritualis silva. Quia igitur haec natura est iudicabilis et perimibilis. id est necesse est ut in corpore et in anima iudicetur. Ut autem hoc fiat oportet fieri corporum omnium resurrectionem. ut sicut anima in corpore et cum corpore aut peccauit aut iuste egit: ita etiam cum corpore recipiat quod permeruit. Et quia illud extremum iudicium est finalis omnium retributio. id est fieri debet generalis omnium mortuorum resurrectio. Una ergo inseparabili cathena colligantur et vniuersale iudicium. et resuscitatio mortuorum. Preterea. mortuorum resurrectio est necessaria propter totius vniuersi complementum quod ex tribus constituitur naturis. Quia igitur corporalis natura terra: et spiritualis terra permanent in eternum ideo etiam oportet ut ex ambobus condita natura suscitata in sempiternum perseueret. Ideo etiam pueri qui ex proprio nihil deliquerunt propter complementum vniuersi necesse est cum alijs resurgant. Preterea. aut nemo aut omnes certe resurgent. Si ergo aliquis iam resurrexit: argumentum est quod resurgent et omnes. sed christus verus homo iam a morte surrexit. ergo omnes resurgent quia resurrectio debet humane nature. nec est impossibile fieri quod semel iam factus est. Sicut granum frumenti cadens in terra dum mortuus fuerit et reuixerit multiplicem fructum affert: ita christus mortuus et suscitatus innumerabile corporum resurrectionem operatur. Ita autem resurrectio

¶ Dialogus Sextus

**In q̄li corpore
mortui r̄surgēt**

neq; in xp̄o facta est virtute humana: neq; in nobis fiet s; pt̄ate
diuina ¶ **Dñicus.** Sed q̄li in corpore mortui r̄surgēt ¶ **Raymūdus.** Qui mēbra s; xp̄i r̄surgēt xp̄o simillimi. in corpore luci
do. agili. ipassibili z immortalī Qui aut xp̄i s; aduersarij dissimi
les valde xp̄o r̄surgēt. in corpore tenebroso. ponderoso. grosso
passibili. sed immortalī vt viuāt z vrant z sentiāt sp̄. Lū em̄ vir
tus causaq; r̄surrectōis p̄sistit in merito vl' demerito hoīs qd̄
sp̄ etiā moriēte hoīe p̄manet immortalē. Ne ḡ cassa z inania sint
humana merita z ne vacuū appareat in vniuerso necē est futu
ra vera corp̄m r̄surrectio. ¶ **Dñicus.** Quid hic origeniste di
cturi s; qui carnis negāt r̄surrectōem: asserētes oēm corpore
am subam in fine mūdi penitus iterire. sicut in suo periarcho
origenes exēqtur ¶ **Raymūdus.** Orogeniste z horū seq̄ces iō
decipiunt qz nō rectis oculis opa creatoris aspiciūt Jō dicūt
em̄ r̄surrectōez nō esse. qz putāt p̄fidi hoīes de mortuis extin
ctisq; puluerib; deū viuas carnes suscitare nō posse **Dñicus**
Licet ego nō dubitē qn̄ deus id possit: tu tñ ostēde quō possit

¶ **Raymūdus.** Si de⁹ potuit innumerabiles rez sp̄s sil' de
terra p̄ducere: facile etiā poterit de suis puluerib; ea q̄ p̄us fue
rūt corpa suscitare. Sicut em̄ dei iusticia id req̄rit: ita z maie
stas virtutis eius id poterit. Preterea. si potuit deus tot corpa
cōdere q̄ penitus nō erāt: q̄re nō poterit reformare q̄ perierāt.
Preterea. si deus potētī manu aliq̄ cōstituit corpa incorrupti
bilia: vt s; celestia corpa. q̄re nō poterit reparare mortalia corpa
n̄ra z ea facere immortalia ¶ **Dñicus.** Nihil hac veri⁹ veritate

¶ **Q̄ iudiciū generale futurū sit p̄t**
p̄bari rōne honoris. potētīe z sapiēcie dei ¶ **Capitulū. lxxxv**

Raymūdus. Ego p̄terea magnope tibi. p̄desse arbitror si
p̄bem etiā generale iudiciū futurū ex p̄te honoris z poten
tīe dei. nō q̄ tibi fidē augeā s; timorē. Nā ex quo de⁹ suo b̄n̄pla
cito nullo aut rogāte aut cogēte humanā naturā cui; nō eēt cō
didit. ḡ multo magis debitā faciet meritoz oīm retributōem.
Quia nō eēt equū hoīem libere opantē creare z opis mercedē
nolle reddere. Sc̄do. cū finalis retributio sit op⁹ honoris so
lū dei extra se. quicqd̄ em̄ deus opat̄ extra se ad suū id opatur

89

Capitulum lxxxv.

honorē. **E**t qz iudiciū finalis retributōis est vltimū z cōpletū opus dei circa humanā naturā. ideo o3 vt in hoc vltimo opere deus agat palā manifestādo summū honorē sue potētie. sue sapiētie. sue iusticie. **P**otētia apparebit in tot corporū suscitātōe. sapiētia in p̄sciētiaz discussione. iusticia in meritorū eq̄ssima dītributōe **D**ominicus **H**ūc summū honorē deus nō acq̄reret exterius nisi humanā angelicāqz naturā ad examē generale deduceret: in quo possent sue potētie. sapiētie. z iusticie opa ab oībus videri z p̄mēdari **R**aymūdu. **P**reterea istō iudiciū v̄le cū debeat eē summe honorificū. laudabile. gl̄iosum o3 igit̄ vt illic fiant aptissime oīm meritorū declaratiōes. o3 q̄z vt ferant̄ sentētie irrevocabiles: z finalr den̄ meritorū oīm iustissime retributōes. **R**eq̄rit em̄ hoc iudiciū vt in meritorū declaratiōibz ostēdat̄ in iudice rectitudo veritatis. in sentētis irrevocabilibz auctoritas z ptās summe maiestatis. z in retributiōe p̄miorū siue penaz plenitudo iusticie z bonitatis. **P**reterea cū istud iudiciū sit summe honoris z maiestatis. iō necē est qz fiat cū tāta solēnitate pompa z magnificētia thronis z ptātibus obsequētibz vti talē infinite maiestatis iudicē decz. **O**portet igit̄ vt p̄pter iudiciariā ptātem (q̄ terrore ingerit z formidīnē) oībus appareat deus iudex formidatus. minax. terribilis. metuēdus: z vt hūc terrore exerceat iuxta suā reuerēdissimam maiestatē **D**ominicus **I**stud vere req̄rit p̄tēptus hoīm ini quoz. q̄ deū iudicē z sua mādata sp̄nētes mille illū vicibz offenderūt. **E**rit igit̄ oībus reprobis incōpabilis timor z tā imēsus vt nō possit augeri āplius. **P**uto tñ iustos cū securā habeāt p̄sciāz nihil hūc iudicē formidaturos **R**aymūdu **I**ustis illic tuta erūt oīa. **E**xcipiēt tñ eū cū summa veneratiōe ac reuerētia: vidētes altissimā eius excellētiā. maiestatē. sapiētiam. virtutē. dignitatē. **E**xq̄ em̄ istud opus iudicij est vltimum operū suoz iō erit purissimū. excellētissimū. solēnissimū. summe honorificū sup oīa opa manuū suaz. **D**ñicus. **A**x his apte colligim⁹ (cum opus iudicij sit opus summi honoris. iusticie. virtutis z bonitatis) qz ad deū maxime ptineat facere iudiciū et dare vnicuiqz fm̄ opa sua. **S**ed q̄s erit iste oīm iudex. scio qz deus. sed nunq̄d nō hō deus: vt ipse sit z iudex z retributor

Dialogus Sextus

qui pius fuit oim repator **Raymūdus** Ille ipse xps iesus vni
genitus dei: cui pater dedit omne iudiciū quia filius hominis
est. Ideo merito debz hoies iudicare: cum z ipse homo sit. ho/
minuz redemptor et reparator **Dominicus**. Nihil verius:
vltra progredere.

De excellētia huius diei pre cete

ris diebus. z de finali retributōe

¶ **Capitulū. lxxxvi.**

Raymūdus. Anteqz loquamur de finali oim operū retri/
butōe dicā pauca de nouissime diei magnificētia In hoc
die oim precedentū dierū opa pgregabunt z suā mercedē re/
cipiēt. In hoc die magnificētius opabitur deus qz in ceteris
sit opatus diebz: hoies suscitādo ac imortales faciendo. z vni/
quēqz iuxta qd meruit eterna retributōe donādo. In hoc die
solus opabit hō deus: in ceteris sua hoies opa ppetrarūt In
h die deus ostēdet opa sue ptātis. sapie. iusticie. veritat. et bo
nitatis. z plens oia opa sua in summa laude glā z honore. Hic
dies erit dies timoris. angustiaz. z formidinis oibus iniquis
Et dies gaudij exultatōis z glorie oibus iustis z bonis **Do**
minicus. Merito igif hec dies nobis in p̄tinua debz esse me/
moria: z ad hūc tanqz ad suū centrū oia dierz nostroz opa diri
gere: z quantū possumus iusticie z virtutibz operaz dare: ne in
illo die corā tanto iudice z oim hoim atqz angeloz frequentia
p̄fundamur. Ubi aut huius memoria diei nō habet illic incō
stātia regnat z malicia z oē opus prauū atqz puersuz. Et qz iu
dex ille magnific⁹ nec errare poterit nec corrūpi nec decipi q̄
oim scrutatur renes z corda. q̄ oia videt z nihil negligit: iō hec
assidue cogitātes et hūc diē pre oculis hñtes debemus opari
quod bonū est. Bonoz em̄ laboz glōsus est fructus: z regnū
p̄manēs sempiternū. Nationes aut inique dire erūt p̄summa
tōis **Raymūdus**. Ex hoc ip̄o quod nūc dixisti finalem elici
mus iudiciū p̄summatōem. que fiet in bonoz malozqz ab inui
cē p̄petua sepatione. Due em̄ he gentes: vna iustoz: altera im
pioz cū sint inter se p̄trarie p̄rias snias recipiēt. p̄trarias sedes
mercedes. retributōes. Qui em̄ lucifero volūtate pessima ad
belerūt sua mēbra effecti: cū ip̄o in sempiternis ignibz damna

**Memoria diei
ei iudicij**

**De finali retri
butione.**

70

Capitulum lxxxvi

bunt. qui vero xpm dñm secuti sunt cum ipso in eternam gloriam
sustollentur. Illi mergentur in profundissima abyssu. isti leuabuntur
in epyreico celo. Illi ignibus: isti delicijs donabuntur. Illi habebunt
socios demones: isti angelos socios sortientur. Illi pre immensis
angustijs ululabunt: isti pro voluptatum magnitudine gratulabun-
tur. Illis supincubabit obscurissima et sempiterna caligo tenebra-
rum: istis autem deus erit in lucem sempiternam: et lucerna eorum erit ag-
nus. Certe nunc habes quod petisti. collige ex his ultimum hois
complementum. Nam si bonus iudicatus fuerit sortietur esse optimum
cum angelis in regno: si vero malus esse pessimum perpetuo possi-
debit cum demonibus in inferno. **Dominicus.** Hoc extremo tuo
sermone elidit pestifera origenis in suo periarcho opinio. ubi
asserit malos gehene supplicijs eruditos virtutes velle capesce-
re et his exercitos regnum permereri supernum. Tu vero qui utriusque
populo statuisti limites sempiternos: huius viri somnia penitus
vacuasti. At quoniam nunc finem me video attingisse omnium que volebam et
ad ultimam retributionem peruenisse: ago immortales gratias digna-
tioni atque industrie tue. **Dignatorem** quidem quod volueris: industrie
vero quam me efficacissime instruere potuisti. **Dum** vivo et spiritus
hos regit artus memor ero huius optime institutionis tue: ut
semper meminerim me a summo creatore propositum. ceteris crea-
turis longissime prelatum. me mea inobedientie superbia collapsus
mille tum calamitatibus interceptum. christi me miseratorem redemp-
tum. suo me examini reseruatum. et pro meritis bonorum operum
eterna premia recepturum. **Verum** quia in longam noctem
hanc ultimam disputationis nostre partem pertraximus: unum
abs te mihi raymunde efflagito: ut ea que inter nos nunc agitata
sunt (est enim mihi fragilis memoria) libris mandes: quo et ego
reminisci: et posterum hac utilissima eruditione possint effici me-
liores. **Raymundus.** Quamquam primus liber olim a me scri-
ptus apprime sufficiat: faciam tamen quod efflagitas. Nam ex
quo hec nunc nostra disputatio succincta fuerit. plana. facilis.
acuta. et lepore salibusque respersa. ideo ante primam editionem mul-
to libentius a plerisque legetur. presertim cum illa prolixitate sui
fastidium legentibus generet: ista recreet fastiditos. **Verum**
quod obscura iam nox ad somnum nos euocat. cibo potuque ante

Dyalogus Septimus

corpa foueamus: ac tum postea dulci liceat indulgere sopori.

Dominicus. Quāq̄ tua adhortatōe ita roborat⁹ sim atq̄ cōfotus vt carnis delicias nō req̄ram: pareo tñ voluntati tue vt me ad tua iussa p̄num inuenias quē tam beniuolum in meis precibus sum expertus.

¶ **Finit inter magistrū Raymundū secundū z dñm Dominū cū seminiuerbiū disputatio. de hoīe propter quē alie creature facte sunt: ex quarū cognitōe illuminat⁹ homo ad cognoscendum z se: et deum: et alias creaturas**

Incipit septimus dyalogus pul

cerrimus ac deuotissimus inter Mariā z Dominicū: de misterijs sacre passionis dñi nostri iesu christi sp̄ benedicti.

D**ominicus.** Nudiustertius ipso videlicet scō parasceue die cū interesset passiōi vnigeniti tui o maria (seq̄bar em̄ timidus cū petro a lōge) vidi eū plurima pferre et multa in illū fieri q̄ me vehemēter pmouerūt. Neq̄ em̄ sine mira rōne est cur oipotens deus (quē tuū filium esse p̄fiteor) tā acerba tormēta: tāq̄ indigna ludibria z p̄bra sustinere voluerit. Optabā anxius et mestus hoz nosse misteria sed te cū viderē immēsis circūseptā angustijs z meroribz innumeris absorptā nō te interrogare p̄sumpsi: sciēs qz mihi rīdere nō posses q̄ pene mortua videbaris. At nūc cū iā fili⁹ tuus resurrexerit z mestitudinē oēm tuā lōge ppulerit: oro te mitissima parēs ne fatigeris mihi seruulo tuo passiōis vnigeniti tui misteria p̄palare. **Maria.** Eya mi fili dñice infandū (mibi crede) iubes renouare dolorē. Neq̄ em̄ passionē filij sine p̄passione: nec lachrimosam sine lachrimis materiā potero memorari. **Uex** qz sp̄ cū ingēti fructu xp̄i passio recēset vt tibi mibiqz fructificē: morē gerā rogatibz tuis. **Dominic⁹.** Ago imortales grās humanitati tue: q̄ vt ceteris soles ita z mihi qz immerito te beniuolā p̄bes. Dic igit̄ mihi o sapiētissima s̄go qd̄ cause ē obsecro qz dñs maiestatis filius tu⁹ (cuius sapie nō est numerus) tā ignominiosam subire voluerit passionē. **Maria.** Di

91
Septimus.

tam paucis: tu tñ diligēter aduerte. **P**ost illā humane preuari
catis diabolō decipiēte ruinā vniuersalē: ex qua p vnus ho/
minē peccatū introiuit in hunc mundū: z per pctm mors: z ita
in oēs hoies ptransijt in quo oēs peccauerūt: post illam itaqz
ruinā nemo diaboli dñationē. nemo vincula dire captiuitatis
euaderet. nec cuiqz aut recōciliatio ad veniā: aut reditus pate
ret ad vitā. nisi coeternus z coequalis deo patri: filius dei etiā
hois esse filius dignaret veniens q̄rere z saluū facere qd̄ perie
rat. **U**t sicut p adam mors: ita p mortem xpi esset resurrectio
mortuoz. **A**dā se z suam sobolē supbiendo deiecit. xps vsqz
ad crucis necē se humiliādo in se credētes erexit. **A**dā diuini
tatis gloriā ꝓcupiscēs cōparat⁹ est iumentis insipientibz: xps
factus nouissim⁹ viroz cū deus essz: angelicis hoiem adequa
uit virtutibz. **A**dā suā serpenti inobediēs in ligno peccauit.
xps fact⁹ obediēs vsqz ad mortē per lignū cūcta restituit. **H**a
bes ecce breuiter qd̄ petisti. **D**ominicus. **D**inſcrutabilē di
uine bonitatis abyſſum: qui tali miſeratiōe ſtatuit deiecta eri
gere: z ꝓfracta in integrū ſolidare. **S**ed q̄ſo te dulc⁹ mater ne
me eſt times importunū ſi paſſiōis cauſas ꝓticulari⁹ indagau
ero **M**aria. **F**acito vt voles: ego votis tuis libēs occurram

Dominic⁹. **C**ū ingredereſ vnigenit⁹ tuus acerbe paſſiōis
ꝓſictum: vidi illū palleſcere. tremere. trepidare. z immēſis val
latū anguſtijs in faciē ſup terram ꝓcidere: z patrē vt a ſe mort⁹
calicem auferret deſꝓari. **H**arū anguſtiarū noſſe cupio rōem

Maria. **E**y mi fili dñice qz ingēti merore mea nūc viſcera ꝓ
moviſti. nō poſſum equo animo harū calamitatū quas fili⁹
tulit reminiſci. **A**gnoſce tñ in his anguſtijs cōditoris tui dul
cem clemētiam. **P**auores em̄ hos z triſticias aſſumpſit vt no
ſtras in ſe triſticias vinceret: z eternas quas hō meruerat an
guſtias ſuis anguſtijs benign⁹ excluderet. **S**icuti em̄ (vt ſup
retuli) tuā mortē ſua morte deſtruxit: ſic tuaz meſtitudinē ſuis
merozibz eliminauit: vt faciē tuam exhilararet in oleo. z in mē
tis alacritate dño famuler⁹ **D**ominic⁹. **G**ratias benigniſſi
mo ſaluatori. qui ſuo pauore metū mihi dire mortis ademit. z
in ſpem vite eterne fidēter animauit. **S**ꝓtō te nō latere mi
tiſſima: qz xps dñs in agonia cōſtitut⁹ ſanguinē z aquam abū

Cur xps pas /
sus in generali

Cur xps pct /
mescere volu /
it z tristari

Dialogus Septimus

de sudauerit **Maria.** Cum id o fili spū reuelante vidissem mi-
mo dolore cōmota vehemēter intremui: 7 sicut ille totā suam
carnē in sudorē: ita ego oē cerebꝝ meū in lachrimas reliquauī
Considerās em̄ dñs iesus imminēs 7 amarū mortis discrimē
ac tū vehemēti anxietate p̄motus inflāmabaſ corpus 7 cor ei⁹
vt aptis membrorꝝ poris sudor sanguineus p̄siliret. **Et hec q̄**
dem benignissimus miserator in figura moriētis hoīs vltro p̄
egit: qui hūane mētis in se certamē expressit. **Hoīe quippe ad**
mortē p̄pinquāte vūm quandā terroris ac formidinis patitur.
cū p̄ solutōem carnis ad eterna 7 dūstricā tribunalia purget̄.
Ne ergo fidelis xp̄ianus horā mortis anxius sudās q̄ p̄timeſce
ret: vnigenitus meus 7 sudare voluit 7 vehemēter metuere vt
illi hō grās haberet 7 corde diligeret **Dominic⁹** **Et merito**
id quidē. **Nā ego quoq̄ hec abs te audiēs in eius amorē incā**
descere incipio **Maria.** Agnosce etiā hunc (qui de toto cor
pore eius p̄fluit) sudorē id portendere q̄ a mīstico ei⁹ corpe qd̄
est ecclia sanguis fundēdus sit 7 sanctorꝝ martyria emanatura
Dis em̄ qui mēbrum fuerit xp̄i p̄secutōem patiaſ necē est. **In**
hoc p̄terea sudore nō oculis solū sed 7 membris oībus fleuisse
videſ. vt mīsticū corpus ei⁹ totius sui corpis lachrimis pur
gareſ. **Nūc autē sanguineū sudorē adeo copiosum fuisse p̄gno**
uimus vt magno p̄fluuiō labereſ in terrā. vt terrenū hoīem ca
lido sanguine cōfoueret. 7 ad fructū vite mortuū aiaret **Do**
minicus. **Dultū libēter q̄ dicis excipio. nā amorē redolent et**
pietate. **Unū reminiscoꝝ qd̄ mihi bilem mouet 7 stomachū ve**
vemēter. **Cū iſſet xp̄s dñs obuiā hostibꝝ suis accessit ad eū ne**
scio q̄s p̄fidus 7 sub specie pietatis lupus agno mīstissimo oscu
lū dedit: atq̄ hoc pacto prodidit inimicis. **Maria.** **Hoc est**
osculū iude neq̄ssimi p̄ditoris q̄ amoris pignore vūlnus infi
xit. 7 charitatis officio sanguinē fudit. 7 pacis instrumēto mor
tem irrogauit: qui tñ ab alto stipite laqueo se suspēdit. **Aduer**
te tñ huius osculi virtutē: nō malicia illud imp̄mentis. s; patie
tia recipiētis. **Hoc em̄ osculū deū tibi iratū recōciliauit. celus**
resoluit. angelos pacificauit. **Hoc osculū mundi blādicias in**
absinthiū vertit. mūdi odia dulcescere facit. 7 fraudulēta p̄di
torꝝ oscula cauere te instruit 7 odisse. **Dominicus.** **Nō arbi**

**Cur sanguinē
et aquam xp̄s
sudauerit**

**Virtus oscu
li iude.**

92

De misterijs passionis xpi.

trabar has tali osculo inesse virtutes. Hoc itaq; osculo xps fu-
renti populo denotatus: p̄festum puadit̄ z mult̄s verberib; agi-
tatus diris vinculis colligat̄. **Maria.** Verore en altero mi-
hi animum acriter pmouisti. **Nō** vacat tñ a misterio cur dñs **Cur captus z**
maiestatis tanq; latro ligari voluerit z p̄prehēdi. **Adā** in para- **ligatus xps**
diso furtū latrociniūq; p̄misit dum fructū vetitū rapuit z mo-
mordit. Est em̄ furtum rei aliene inuito possessore attrectatio.
Huius furti gr̄a oē hoīm genus a diabolo p̄prehēsus z pctis
implicitū tenebat̄. **Hūc** furē deus vnigenitus meus vt solue-
ret voluit incōprehēibilis p̄prehēdi: z summa libertas vincul̄
colligari. **Hinc** tātus hec vincula seq̄tur fructus vt colligatio-
nes impietatis dissoluant̄. nodi infirmitatū corripiantur. vincu-
la mortis z inferni p̄iciantur. z qui in tartaro p̄clusi erāt soluz-
tis dolorib; liberētur. **Dominicus.** **O** sancta vincula xpo q̄
dem amara. sed nobis vere dulcissima. **Vos** queso funib; me
charitatis astringite z sensus meos om̄es z intellectū in obse-
quiū xpi captiuatē neq; a fraterna dilectōe me vnq; separari p̄-
mittite. **His** igitur vinculis cōstrictus corā anna pōtifice xps
statuit̄. z ferrata manu a seruo nequissimo duriter verberatur.
Dū hec cernerē non potui fateor lacrimas p̄tinere z internū
animo occultare dolorē. **Maria.** **Nō**ne tūc optabas eū qui
p̄cussit aut celesti igne consumi. aut terra debūcente sorberi.
aut correptum a demonio volutari. **Dominicus.** **O**ptabā
certe: z mille in illum fulmina imp̄cabar. **Maria.** **Vide** nūc
mi dominice q̄s lōge sis a patientia redēptoris tui. **Quam** ro-
go vindictam: que fulmina: que supplicia in p̄cussorem retor-
quere nō poterat cui creatura om̄is seruebat. **Sed** patientiā
docens te instruxit inimicos nō animaduersione sternendos
sed patiētia superandos. **Dominic⁹.** **O**ptimū documentū
et in tanto p̄ncipe mirabile humilitatis exemplū. **Ab** anna cū
esset dñs iesus ductus ante cōspectum cayphe p̄sulis: statim il-
lic falsis testibus impetitur: et in multis nequiter accusatur. **Cur xps falsis**
Maria. **Vide** hic dominice saluatoris tui dulcissimam pie- **testib; accusat̄**
tatem. **Falsos** testes innocens admittit vt veros testes ab ele-
ctis abigeret. **Qui** etsi electi sunt: in multis tamen nocentes
sunt. **Quis** em̄ gloriabitur castum se habere cor et mundum

Dialogus

esse a peccato. Accusator itaque fratrum diabolus: et si ipse in se nequam et mendax sit: habet tamen unde electos coram summo iudice deo in multis accusare veraciter possit. Falsos ergo testes in se summa bonitas admittens hoc suis fidelibus promeruit ut in suo iudicio a veris accusatoribus hostium premuniri aut erui possint. **Sapit** ne tibi quod dico. **Dominicus** Immo domina mea optime mihi sapit: et cordis palato tuorum penetrat mella verborum. **Sed** quid rognis est rogo quod ad falsa testimonia penitus nil respondit. **Maria**. Ea est natura falsi ut silentium agere veritate se sibi citius mentiat. **Namque** melius falsum quam suo commento destruit. **Preterea** christus exhibens iusticiam siluit indignis exercens misericordiam ne amplius peccaret tacuit malignis: docens patientiam cessit calumniis. **Sed** vidisti ne mihi dominice quo dicente domino (amodo videbitur filium hominis sedentem a dextris virtutis dei) cayphas presul intumuerit. blasphemum proclamauerit. et pontificale sibi abruperit vestimentum. **Dominicus**. Uidi fateor: et maliciam funestissimi hominis vehementer obstupui. **Dixit** tamen quid illa sacre vestis discussio in figura significet. **Maria**. Non vides quia dum sibi cayphas vestimenta discidit: ipsum quo tegebatur velamentum legis abiecit. **Intellige** ergo iudeorum sacerdotium pontificum sceleribus cito esse scindendum: et ab statu sue integritatis defatiscendum. **Dominicus**. Nunc complebitur (nisi fallor) vaticinium Osee prophete. **Sedebit** inquit populus meus diebus innumeris sine rege. sine sacerdote sine sacrificio. sine ephod. et sine theophanis. **Hoc** est ephod quod cayphas scidit: quod refartiri non poterit in eternum. **Sed** cur christus laus et gloria eterni patris blasphemus voluerit proclamari: abs te pia mater audire desidero. **Maria**. Ut te purum a blasphemia custodiret. **Homo** enim peccator voluntate ore atque ope deum et blasphemat et inhonorat: imitatus adam parentem suum. qui huius sceleris primus rector emicuit. **Adam** primus diuini nominis blasphemator: christus vero primus summi patris laudator. **Ille** corda filiorum maledictis opplevit christus corda atque ora fidelium laudibus infrenauit. **Hinc** ergo ille mitissimus blasphemus dici dignatus est ut blasphemiam trifariam ab electis excluderet: et eterna benedictione fulciret. **Dominicus**. Puto ob id etiam: ne in eam societatem

Cur tacet xps

Quid fecit vestis sacerdotum disruptio

Cur blasphemus xps voluerit dici

etiam vbi in
opam sine
idem. Q veror
arco unia gen
i nostras faces
nes veru lump
a diablo nio
hec spua p spu
st ipiano nem
no polluit du
no veruic ceti
na: dum de p
Domicus
Sedridi (c
alapas de
mali) ludib
ngultus me
imic huius
nis sciam app
se in hac tene
ideneq; mēte
tr abiecto cre
dece adorare
rbena cōpe
rant nocte
soltergere
hos sup so
ma in mori
gloria di
matam
bia tua z c
corda in
re instituti
iūm o de
m i ab an
pau. In eg

93
Septimus.

numeremur vbi in inferno impj linguas suas ꝑmanducāt. et deū optimū sine intermissione blasphemant **Maria.** Recte tu qdem. **Q** vero vidisti filiū meū turpibꝫ sputis inq̄nari hanc idcirco iniuriā ꝑtulit vt sputaminibꝫ in suā faciē susceptis aīa / rū nostraz facies lauaret z extegeret. **A**dā cū precepta ꝑtem nēs vetitū sumpsit q̄si in dei faciē neq̄ter ꝑspuit. **H**inc ille a diabolo vicioꝝ inq̄namētis cū sua sobole ꝑspui meruit. **S**z hec sputa ꝑ sputa q̄ ꝑtulit xꝑs miserator extersit **H**inc cauedū est xpiano ne more iudeoꝝ xꝑi faciē ꝑspuet: dum aīam suā vi cijs polluit: dū dei in se imaginē inficit: dū execrādis dogmati bus veritatē extinguit: dū eucharistie sacramētū inq̄natus at tingit: dum de ꝑceptis dei muneribꝫ grās ingratus nō agit.

**Cur christus
conspuitus**

Dominicus. Optima informatio tua z alta mēte collocan da. **S**ed vidi (qđ sine lachrimis referre nō possum) post sputa atq; alapas deū et dñm angelozū sordido peplo oculis velari. et multꝫ ludibrijs z verberibꝫ acriter fatigari **Maria.** Deus singultus me nūc impediūt vt vix q̄ hic sentio valeā enarzare. **A**t nūc huius velatōis accipe rōem. **P**rimus parēs cū diuini tatis sciam appetijt lumē cordis amisit: z a regione lucis expul sus in hāc tenebrosam miserie vallē cū sua ple descēdit **I**n tan tā deniq; mētis caliginē miserandū genus hoīm spōte ꝑfecit: vt abiecto creatore creaturā coleret: z oīgenū deū mōstra ne q̄ter adoraret. **T**otus pene mūdus vna hac erat tenebrazū ca thena cōpeditus: nec fidez limpide flāme illuminare hāc pote rant noctē tenebrosam. **U**t igit hanc caliginē deus miserator abstergeret z cecis mentibꝫ lumē veritatis infunderet. oculos suos sup solē clariores velo obscurari ꝑmisit: q̄s postmodum etiā in morte extingui sustinuit **H**inc iaz fili dñice reuelata fa cie gloriā dñi speculamur: in eandē gloriā in lumē a lumie trās formati tanq; a dñi spū **Dominicus.** Vere sanus distillans labia tua z eloquiū tuū dulce **N**ō immerito (vt cerno) velamē sup corda iudeoz positū est qđ nūq; eis auferri poterit donec fide instituti trāsierint ad xꝑm. **C**ū hec z multa alia ꝑbra circa filiū tuū o dulcissima agerent: petrus quē comitem mihi adbi buerā ab ancilla interrogatus repēte heu dolor ter dñm dene gavit. **I**n ego ꝑfusis et mee imbecillitatis cōscijs ne in simile

Cur velatus

Dialogus

**Ubi petr⁹ ne-
gat christum**

Cur ager emi-

errore incidere citius impia p̄toria fugiēs dereliqui. **Petr⁹** ve-
ro intimo merore p̄punct⁹ egressus foras fleuit amare **Ma-**
ria. Ego petro collapsa pia mēte cōpatior. Sed hec negatio
miserate saluatore tantū valebit vt post petrū nemo vnq̄s fide-
liū xp̄m in finē negaturus sit. Sed attēde queso vbi xp̄m pe-
tr⁹ negauit. Illic certe vbi veritas explodit. impetit. exacerba-
tur. Nō audisti petr⁹ negantē in monte. nō in domo. nō in tē-
plo. sed in infano p̄torio vbi dei iusticia aut vendit aut p̄pha-
nat. Neq̄ in atrio petrus s̄z egressus foras amare fleuit: vt in-
telligas eū qui in circuitu est seculari: et qui cū improbis carna-
liū cupiditatū ignib⁹ se inflāmat: cadere q̄dem vltērius posse:
flere aut nullatenus posse **Dominicus** Optime nos institu-
is doctissima mater. Sed q̄s ille est obsecro infelicissim⁹ quē
a longe intueor ab arboze laqueo strangulatū **Maria.** Ipe
est iudas p̄ditor cui nihil sua cupiditas valuit. Maluit em̄ se
q̄s denarios p̄dere. quia denarios tēplo: animā diabolo: et cor-
pus laqueo tradidit. Judas itaq̄ celo terreq̄ perosus: dū p̄di-
tōis culpā emēdare nō potuit / homicidij p̄prij facinus adiecit
Imitant⁹ aut illū qui sunt ex pte illi⁹ Quicūq̄ em̄ dei gratiam
aut susceptā fidē voluptatib⁹ aut diuitijs p̄dit ifernali laqueo
se suspēdit **Dominicus.** Intueor hic execrabile duriciā iu-
deoz. quā nec p̄fessio peccati: nec restitutio precij: nec nephas
suspēdij potuit emollire. Nō puto dñā a magno vacare miste-
rio q̄ p̄cio sanguinis xp̄i: his sc̄z triginta argēteis ager coemi-
tur in sepulturā peregrinoz **Maria.** Bñ putasti Ager pecn-
nia coēptus mund⁹ iste est xp̄i p̄cioso cruore redēptus In hoc
agro vere fideles tanq̄s aduene et pegrini sup terrā xp̄o cōmor-
tūi sepeliunt. et in p̄cio sanguinis eius tumulati eternaz requiē
fortietur. Bētiles em̄ a lege et p̄phetis hacten⁹ peregrini p̄ua
indeoz studia in salutē suscipient: et in p̄cio sanguinis xp̄i dul-
citer req̄escēt. **Dominic⁹.** Donet mihi dñs tuo merito dul-
cissima mat vt in hoc agro tanq̄s aduena p̄sepultus in xp̄i san-
guine obdormiscā. Hinc iā a cayphe domo ad pylati p̄torium
xp̄m dñm sum secut⁹. Quē cū vidissem placido vultu. submis-
so capite. et dep̄ssis ocul⁹ corā iudice astare: lachrimas retinere
nō potui **Maria.** Ego q̄s dū hec cogito me a fletib⁹ tēpera-
re nō possum. p̄sertim dū mēte cōcipio tot falsas calūnias. tot

Septimus.

cōficta mendacia. tot indignissima pbra. Est tñ vnde nō mediocriter gloriemur. si aduertimus deū ac dñm maiestatis idcirco falsas calūnias ptulisse vt nos in veritate fundaret: z a demonū iproperijs z criminatōibz benignus miserator erueret.

Dominicus. Magna dignatio z eo dulcissima q̄ gratuita At nō minoris ē indulgētie q̄ etiā herodi regulo oipotēs rex regū voluerit pñtari **Maria.** Nō vtiq; mīoris. idcirco eī nūc

Cur iudicibz xps pñtatus

anne. nūc cayphe. nūc regi. nūc p̄sidi iuder oīm dñs cōtēptus offerē vt tu posses ei⁹ tribunalibz fiducius plen⁹ assistere et faciē sedētis sup thronū: quā reprobi oēs horrescēt trāquilla mēte p̄tueri **Dominic⁹.** Donet mihi qd̄ dicis pia virgo vnigenit⁹ tuus vt manū suā lōge faciat a me: z formido ei⁹ in illo iudicio nō me pterzeat. S; multū me mouit q̄ cū herodes multis dñm sermonibz dūscuteret: nō illi verbū ipse rñderit. nñi credo misert⁹ noluit leuissimo regi p̄ferre rñsum ne h̄ pacto eriperē a morte **Maria.** Et hec q̄dem sui silētij vna causaz ē **He**

Cur xps siluit

rū magis z hic z ad alia plurima interrogata silentiū agit: vt i proba p̄me matr̄ cū serpēte colloq̄a expiaret: z sua docta taciturnitate ipios sermōnes excluderet. Si em̄ eua colubri vetuisset effatus: nūq; a p̄fido hoste decipetur: nūq; a paradisi sedibz pellerē. **Dñicus.** Hui⁹ tu docta periculo scā dñā: cū te gabriel salutaret archāgelus nō añ illi rñsa dedisti q̄ illū verissime nosse ab altissimo destinatus **Maria.** Ita instrui mur a dño vt p̄gnouerim⁹ spūs si ex deo sint: cū nōnunq; angel⁹ sathane in āgelū luc̄ se trāsformet **Uez** tu qd̄ cepisti p̄sequere

Dñicus. Cū p̄stolarer ad valuas palacij reditū saluatoris: ecce subito foras a mīstris educit̄ vincul⁹ p̄strict⁹ z alba veste delusus. quē tāq; amentē z fatuū oēs heu dolo: ceperūt explodere. illudere. subsannare **Vidi** te q̄z i itinere dñi ei⁹ reditū anxie expectares deiectā. miserabilē. z p̄patiebat̄ tibi aīa mea **Maria.** Erā reuera tū vltra q̄z credi p̄t mestissima. s; ne nūc qd̄ si nelachrimis hui⁹ memoriā habeo. **Fuit** tñ hoc spectaculū nō mediocrit̄ fructuosuz.

Cur vt fatu⁹ xps voluerit irrideri.

Dñicus. Ita queso hūc mihi fructū dignāter assigna **Maria.** Demoraris ne dñice quō p̄mus parens dei sapiētiam ambiēs appetiuerit. **Dominic⁹.** Demoror dñā mater. S; z nos q̄q; filij adā nescio quo pacto ad scie arboze tā libēter accurrimus. patiores sp̄ curiosum aliqd̄

Dialogus

nosse quod religiosum aliqd operari **Maria** Quare igitur vos sciarum appetitores non aduertitis quod liter dei sapientia christus vestris obtutibus presentatur. **Quid** tanto pe sapientiam vestram quam aut stulticia est aut certe animalis terrena et diabolica ostentare gestimini: cum is cuius sapientie non est numerus: quique angelos imbuunt disciplina stultus videri voluerit et ignarus. **Dominicus.** **Ne** nobis quod spiritus grandes sumus in oculis nostris et iuxta ysaia coram nobis metipis sapientes. **Habemus** tamen gratias optio redemptori quod idcirco tanquam amens atque ignauus contenti voluit et huius ludibrio ut filiorum ad eam supbiam inclinaret et humilitatis exempla nobis tribueret. **Uex** cum ad pylatum dominus iesus reductus esset: vxor pylati nescio quo mota spiritu rogat maritum ne iuxta iudeorum vota christum occidat: asserens se propter illum in visu multa fuisse pessam **Maria.** **En** eua secunda nouo homini christo preparata. **Illa** genus humanum in mortem deiecit: ista simili acta spiritu ne redimat hominem impedire curauit. **Illa** nouit percutere: ista medicum studuit amouere **Dominicus.** **Putaueram** hanc feminam motam pietate fuisse **Maria.** **Imo** vero pessimo demonio agitata. **Hostis** enim antiqui animi inaduertens animas captiuas citius liberandas: nec quam paulo ante christo parauerat: per hanc feminam auertere nunc satagebat. **Uex** pylatus (deo aliquid pro nobis melius puidete) vxoris precamina audire contempsit **Dominicus** **Donet** mihi merita tua sanctissima mater ne sensualitas vxor mea me impediatur. carnem meam cum vicij et concupiscentijs crucigere et proximorum necessitatibus condolere. **At** nunc plenum est lacrimis quod subijcio **Maria.** **Quod** nam illud **Dominicus.** **Pylatus** cupiens dimittere christum: sedicio sum et homicida barrabam eis obiecit. ut huius odio (cum latro esset) innocentem dominum liberum relaxaret. **Verum** illi impudensissimi canes contempto principe angelorum latrone pessimum elegerunt. **Maria.** **Flenda** nimis freneticorum insania **Latet** tamen in hoc opere dulce satis et suauis misterium **Prothoplastus** noster (cuius sepe iam meminimus) vetita gustando deum nequam reiecit: et pessimo credit deceptorum. huic adhesit. huic quoque famulatus est. **Hinc** iam omnis eius posteritas hoc huius vicij ut contempto summo bono caducis rebus atque inanibus delectetur. **Nemo** est qui preciosum separet a vili. qui lumen a tenebris. qui virtutem a vicij **Des** itaque circa electio

Rota euam alteram.

Cur christo barbaras perligit.

Septimus.

nem plerūq; falluntur: cū mors z vita in electione p̄sistat. **S**i bñ elegeris vita viues: si male penas dabis inexpiabiles. **N**e ergo in electōe xp̄ianus se falleret: xp̄s latronē eligi z se p̄tem/ni p̄misit. vt huius merito nobis ea gr̄a p̄ferret qua possemus q̄ ipse diligit libēter eligere z q̄ phibet aspnari **D**ominicus.

Dagna optimi dei nr̄i clemētia. **S**ed ve p̄fidis iudeis q̄ nūc p̄ messyā latronē: z pro xp̄o anti xp̄m recipiūt. **M**aria. **T**u q̄z fili dñice caue ne iudeos q̄s arguis imiteris **D**ominicus

Quo pacto dñā **M**aria. **Q**uecūq; em̄ aia scelerib; assentit xp̄m sibi vincit z barrabā soluit. que vero sectat̄ iusticia; xp̄m solutū habet: barrabā cōpeditū. **E**t quēadmodū iudei post ele ctū homicidā latrocinijs z seditōibus sunt subuersi: sic ea cō/ tēptibilis aia q̄ in se barrabā soluit diabolic; latrocinijs exter/ minat. **V**erū tu qd̄ deinceps de xp̄o vidisti edissere **D**omi/ nicus. **C**ū pylatus cerneret latronē xp̄o p̄ferri iussit eū a mi/ litib; in atriuū pretorij introduci. **E**go paulo post immixt; tur/ bis atriuū ingressus vidi (heu dolor) regē glorie vnigenitū tuū vestib; spoliari. vinculis ad stipitē cōstringi. z toto corpe acri/ ter flagellari: adeo vt instar gurgitū sacer ei; cruoz efflueret su/ p̄ terzā. **S**ed tu q̄so dulcissima parēs rep̄sis parūper singulti/ b;: cur hanc grauē in se animaduersionē deus ptulerit effare.

Maria **D**emorare fili illi; miseri q̄ ab iherl̄m descēdens in hiericho icidit in latrones. qui ab eis dispoliat; vulnerib; cō/ fossus. z seminiū; derelict; est. **I**p̄e est adā cū sobole sua **P**or/ ro filius dei xp̄s dñs calamitati ei; cōpatiens suis vestib; spo/ liari voluit vt hūc nudū innocētie indumento vestiret. vincul/ cōstringi vt p̄peditū absolueret. plagis vulnerari vt hunc sau/ ciū reformaret. z sanguinē fundere vt semianimē ad vitaz gr̄e aīaret. **S**icuti em̄ vita oīs animātis in sanguine est: ita et vita iusti in sanguine xp̄i est. **Q**uē idcirco munificus miserator fun/ dit a corpe: vt tu illum ore biberes z corde deuotus haurires

Cur flagella tus christus

Dñicus. **D**agnā charitatis flammā v̄ba euaporāt que tu loq̄ris: z in amorē me optimi redēptoris inflāmāt q̄ sic vulne/ ratus est p̄pter delicta mea z p̄pter scelera mea vehemēter at/ tritus. **S**z patere obsecro vt qd̄ deinceps in filiū tuū fieri vi/ derim edisserā **M**aria **V**iolētus mihi es fili dñice q̄ ad quā

D i.

Dialogus Septimus

libet narratōem tuā ineroze me afficis et dolore. Neq; em̄ sine cordis vulnerib; vnigeniti mei plagas recēseo. dic tñ quid vidisti **Dominicus.** Cū flagris rex angeloz eēt vndiq; discerp̄tus rapt⁹ est a militib; in p̄toriu. Ego post horā clam locum ip̄m ingressus: vidi heus dñā meā vnigenitū tuū vilissimā purpura vestitū. spineo ser̄to coronatū. arūdine q̄si. p̄ sceptro derisum. sangnīe resp̄sum. et turpib; sputis p̄taminatū. Exhibebatur ei ab ip̄is q̄si honor regius. s; in spinis et p̄berib; dolor verus **Maria.** En rep̄mo defluētes lachrimas vt tibi qd̄ ista significēt manifestē. **Uez** vt paulo altius repetā: vestitib; xp̄s spoliat⁹ est vt tibi veterē hoīem exueret et nuditatē tuā virtutū vestib; adornaret. **Flagellat⁹** est vt q̄ merueras eterna flagella deleret. **Sanguinez** fudit vt ter osco suo cruore balnearet. **Spinis** est coronat⁹ vt q̄ te pūgūt tēptamina mitigaret et gloriā atq; honore p̄spiciū redderet. **Vili purpura** amict⁹ est vt stola te imortalitatis indueret. **Falso adoratus** ē vt te etern⁹ genitor honoraret. **Cōsputus** est vt faciē tue mētis ablueret. **Arūdine** ē vacua irrisus vt tibi solida et eterna sceptra donaret. **In capite cesus.** vt caput aīe tue integz custodiret **Dñicus.** O q̄ dulcia faucib; meis eloq̄a tua. iā totus in e⁹ inflāmor amorē: q̄ tam indigna p̄ me sustinuit et me suis lāguorib; repaui **Aduerto** tñ hoc spectaculo hūani generis ambitōem vehementissime retūdi. **Nos** miseri coronaz et cydarū nr̄is capitib; imp̄camur. xp̄s spineo ser̄to trāspungit. **Nos** auro sericib; libeter inuoluimur. xp̄s vili purpura circūtegit. **Nos** honorib; et sceptris delectamur: xp̄s inani arūdine deridet. **Nos** laudes hoīm p̄cupiscimus: xp̄s in facie p̄spuat. **Nos** cū honore delicias q̄rimus: xp̄s et exhonora et plagis afficit. **S; ve nob; si in hac vanitate p̄sistimus:** et ad tātē humilitatis exēplū impiam supbiaz nō abdicam⁹ **Maria.** Optime tu qdem fili dñi ce **Nūq;** em̄ poterit hō ad xp̄i gloriā p̄formari nisi p̄us ad cordis eius humilitatē se p̄formet. se modifict. **S; ad reliq; p̄peremus** **Dominic⁹.** Tu ip̄a vidisti mitissima p̄go quō hic sacer vnicus tuus sic coronat⁹. sic cruetatus. sic viliter vestibus vnūerso pp̄lo a p̄side in derisum ostēsus sit. Quō q̄z explosus sit et reprobatus et clamorib; ad mortem turpissimam req̄situs

Cur spinis coronatus xps

De misterijs passionis xpi

Maria. Uidi hec fili ⁊ ꝓtabui: ⁊ ꝓre nimio dolore tota diri
 gui. **Verū** tu huiꝫ ꝓntationis agnosce misteriū **Logita** q̄so in
 illo tremēdo iudicio cū q̄nto rubore ac formidine reprobi oēs
 summis xpi tribunalibꝫ ꝓntabunt. **At** ergo electos suos dul
 cissimꝫ miseratoꝝ ab ista ꝓfusione et tremore ꝓriperet dignatꝫ
 est ꝓteꝓtibilibꝫ ꝓntari. ꝓfundi. despici. reprobari **Dñicus.**
O benignissimū redēptōꝝ ⁊ om̄i amore atq; honore dignissi
 mū **Maria.** **At** nūc aperi paululū oculos tuos ⁊ vide q̄s cō
 fusibilꝫ dei filius hic ꝓntatur a ꝓside: ⁊ cū q̄nta maiestate ꝓnta
 bitꝫ a deo ꝓre. **Hic** stat spinis trāssossus: in illo examīe videbitꝫ
 glā ⁊ honore coronatus. **Hic** stat vili veste ꝓtectus: illic mul
 ta erit luce circūdatus. **Hic** stat plagis obsitꝫ. lūidus cruore
 resperſus: illic sedebit ꝓspicius. lūinosus. ⁊ multa maiestate
 choruscus. **Hic** ab oībꝫ ꝓtemnit. exhibitat. despuit: illic cū an
 gelice ꝓtates ⁊ oēs celoz ꝓtutes reuerēbunt. honorabūt ⁊ ob
 sequētur **Dñicus.** **Quid** tūc rogo ꝓylatus. q̄d herodes. q̄d
 cayphas. q̄d ceteri eius nūc hostes dicturi stꝫ **Maria.** **Istō**
 certe. **Ecce** h̄ est quē aliqñ habuimꝫ in derisum ⁊ in similitudinē
 īꝓꝓerij: cuiꝫ tā inglorius aspectꝫ apparuit: cuiꝫ nos īsensati
 vitā estimabamꝫ insaniā: quē nos pupugimꝫ ⁊ iniusto iudicio
 ꝓdēnauimus. **Quō** nūc sublimis apparet minax ⁊ vere terri
 bilꝫ: cuiꝫ nūc maiestatis potētā miserī sentiemꝫ: quē in hūilita
 te positū tā irreuerēter asp̄nati sumꝫ **Dñicus** **Tuis** meritis
 hera dulcissima ne in illo iudicio ꝓuoz collegio ad sinistrū la
 tus associer obnixē te deꝓcoꝝ **Maria.** **Fiet** q̄d exoptasti. sed
 iā ꝓgrediamur vlteriꝫ **Dñicus** **Tu** interfuisti qñ ꝓylatꝫ cla
 moribꝫ victꝫ iudeoz deū iudicē vniuersoz suis iussit tribuna
 libꝫ assistere: in quē dire mortis snīaz fulminauit ⁊ ad crucꝫ sup
 plicū iniustissime ꝓdēnauit. **Et** ita egressus est a facie ꝓresidis
 dñs maiestatꝫ portās sup se snīam acerbissime et turpissime ne
 cis **Maria.** **Deus** o dñice tu rursus ꝓmoues ad plāctū oīa
 viscera mea. **Est** tñ vñ nō mediocriter in hac snīa ꝓsolerꝫ **De**
 morare quō ꝓmi parētes cū dei iussa ꝓtēpsissent amara sē mor
 tis snīa ꝓculsi. repēte vtrꝫ audiuit: terra es ⁊ ī terrā ibis **Terra**
 q̄s q̄ spinosus hoīez erat susceptura spinas tribulosq; ꝓduxit et
 eua cū dāno pudorꝫ filios imēsis doloribꝫ gñauit **At** ꝓꝫ dei

Cur xps in de
risuz sit ꝓsus

Cur christus
sententiatus

D. ij

Dialogus

filius multa fretus miseratōe mortis sup se sentētiā accepit. adā cū sua sobole ad vitā rediit. z illi nature cui dictū est: terra es z in terram ibis nūc dicit: sede a dextris meis. **Flūc** spinis euulsis terra cordis nrī fructū germinat salutarē. **Flūc** quoq; mater ecclia nō in dolore sed in gaudio filios parit quos p̄turiuit **Dominicus**. **Cōsolatus** sum plane hoc tuo sermone et spem maximā p̄cipio eterne mortis sniam me euasurū qm̄ iudex meus eā sup se innocēs accepit: z sua iniusta p̄demnatiōe meā iustissimā expiauerit. **Sed** nūc ad crucis supplicij veniamus **Accepta** igit̄ hac snia oīpotens z celsissim⁹ deus fili⁹ tuus crucē in suis humer⁹ accepit: z suā ipsius portās ignominia ad locū supplicij in medio latronū flens z ingemiscēs hūilis p̄perauit: impijs illū p̄pellētib; irridētib; verberantib;. **Maria**. **Tristissimū** nūc spectaculū obiecisti z mille lachrimis pequendū. **Huic** ego tūc mesta iterfui corde anxia aīo destituta. **Sz** intuere rogo quō benignissim⁹ pastor p̄ suo grege se p̄git imolare. **Aber**auerat em̄ ouis illa cētēsima z vetita gustādo perierat. **Que** ergo in ligno mortē accepit: p̄ crucis lignū eā su⁹ cōdito: req̄siuit. quesitā repperit. repertā in suis humer⁹ demēs imposuit: z ad pascua eterne viriditat⁹ introduxit **Dñicus**. **Amorē** redolet qd̄ dicis **Maria**. **Terne** ergo vez helizeum ligno crucis ferz securis requirentē qd̄ immersum fuerat in p̄fundis aquarū. **Hoc** lignū cū aquas passionū in xp̄o attigit: duro generi hūano qd̄ a ligno vetito in infernum ceciderat p̄ crucis lignū z aque baptismū sursum ad paradisi gaudia vñ corruerat adnatauit. **Portat** itaq; dñs iesus crucē suā q̄si rex suū sceptz. **Portat** crucē vt victor tropheū qua p̄ncipes deuicerit tenebrarū. **Portat** vt doctor cādelabzū in q̄ ponēdum erat sue doctrine luminariū. **Portat** z clauē vt summ⁹ sacerdos sup humerz vt ingrediat̄ in sancta sanctorū. **Dñicus**. **Alta** mihi hui⁹ spectaculi misteria oppādisti doctissima parēs: q̄ sicut intellectū illumināt: ita etiā inflāmant affectū. **Puto** etiā dulcē habere rōnem q̄ symon syzeneus hō gentilis crucē baiulat post saluatozē **Maria**. **In** hoc facto significat̄ q̄ repulsa synagoga ecclia de gentib; ab ip̄is humeris xp̄i crucē fuerat susceptrura z in cruce vsq; in finē seculi p̄mansura. **Uez** quia syz

Cur xp̄s lignū crucis baiulat

Cur symō crucem portat

Septimus.

non obediēs interprať. **H**i reuera crucē cū dño baiulant qui in ara obediētie quotidie se mactant. **S**ed miraris forsan cur dñs xps foras ciuitatē. foras muros mori delegerit **D**omi-
 nic⁹. **I**deo vt arbitror vt ostēdat p̄tutem sue passiōis infra ter-
 minos iudaice gētis includendā nō esse **N**ō em̄ debet magn⁹
 redēptor puo p̄cio stare p̄tent⁹. ⁊ ideo sicut copiosa: ita ⁊ pub-
 lica debuit fieri redēptio. **A**d dextrā em̄ ⁊ ad leuā penetrauit.
 et semē eius (vt ait ppheta) gētes hereditabit. **M**aria. **B**n̄
 id arbitrat⁹ es **T**u q̄z si fructū voluer⁹ p̄seq̄ passiōis: egredere
 extra castra. mūdū p̄ affectū desere et sic porta impropertū ei⁹

Cur extra ciuitate xps morit

Dnicus. **I**uste me adhortaris diua parēs. sed auxiliare ob-
 secro imbecillitatē meā. **V**ez nunc ipm̄ oīm doloꝝ articulum
 attingam⁹ **M**aria. **Q**uē tu illū dicitur⁹ es **D**nicus. **E**go
 hunc existimo maximū illi fuisse doloꝝ cum nud⁹ sup crucem
 rex glorie pietus. mēbris omnib⁹ extēsus est: ⁊ clauoꝝ acule/
 is manib⁹ pedibusq̄ trāsfixus. **M**aria. **F**ateor vez esse qd̄
 dicis. **N**az in retro supplicij⁹ nihil tale hactenus p̄pessus est.
Ego quoq̄ dū hui⁹ tormētī remūscor: nō me capio p̄e dolore
Valleoꝝ em̄ ⁊ clauoꝝ stridor mea nimis viscera sauciarunt.
Sed habes hic integrā toti⁹ veter⁹ hoīs medicinā. **D**omi-
 nicus. **Q**uē tu veterē hoīem appellas **M**aria. **A**dā ⁊ suam

Cur xps i cruce clauatus

progeniē. **L**egisti ne apud ysaiā. om̄e caput languidū ⁊ omne
 cor merēs. **A** planta pedis vsq̄ ad verticē nō est in eo sanitas
Nō hoc certe de nouo sed de veteri adā debes accipe. **H**ūc er-
 go egrotū me⁹ filiū vt sanaret totū se aquis passionis imersit
Accepit em̄ vuln⁹ in capite vt intentōem (que aīe caput est) in
 adā sanaret. **I**n manib⁹ vulnerat⁹ est vt malas ⁊ remissas pur-
 get opatōes. **P**edes quoq̄ clauis obiecit vt terrenas ⁊ sordi-
 das in homine sanet affectōes. **C**or quoq̄ lācea postmodū est
 transfixū vt noxias vanasq̄ abigat cogitatōes. **T**oto demiq̄
 corpe extēsus ⁊ afflictus est vt totū corp⁹ nostz: hoc est vita ⁊
 puerfatio n̄ra sancta ⁊ lucida sit nullaz habēs tenebrarū p̄tem.
Oculi eius tenebrescūt in morte vt auerterent oculi n̄ri ne re-
 spiciāt vanitatē. **A**ures ei⁹ mult⁹ p̄plen⁹ opprobrij⁹ ne aures
 n̄re ad paupeꝝ clamorē obsurdescāt. **S**ic clemētissim⁹ medi-
 cus vt morbidum nimis hoīem sanaret: egritudinē eius in se

Dialogus Septimus

trāssumpfit. vt dū ipse vulneraret in corpe: hō lāguidus sana/
ret in mēte. ⁊ inde aīaretur ad vitā vñ vite dñs in mortē spōta
neā cōmigraret **Dominic⁹.** Verba q̄ tu loq̄ris o feruētissi
ma lāpades st̄: lāpades ignis atq; flammaz. Vere bñplacitū
est dño in pplo suo. **Dabem⁹** em̄ illū pontificē q̄ possit nō so/
lū p̄pati infirmitatib; nr̄is. s; etiā velit eas in se trāsserre. expia
re. mederi. **Sed** nunc ad erectū in cruce dñm oculos subleue
mus **Quid** sibi vult rogo deuotissima p̄go: q; deus īfinite ma
iestatis quē ptātes ⁊ dñationes p̄tremiscūt in medio duoz la
tronū delegerit crucifigi **Daria.** An ignoras q; p̄mi parē
tes nr̄i pepigerāt fedus cū morte ⁊ pactū cū inferno subierant
Vidētes em̄ furē currebant cū eo. **Hinc** ysaias ⁊ illoz inobe
dientia ⁊ pfidia notās: p̄ncipes inq̄t tui inobediētes socij suz
Hanc ḡ impiā societate vt x̄ps diuelleret ⁊ socios nos faceret
angeloz voluit vt latro p̄prehēdi. p̄ latrone barzaba reproba
ri. ⁊ inter latrones crucifigi **Dominic⁹.** **O** amabile inclina
tōem: q; potētī hūilitate antiq; hostis supbiam x̄ps p̄fundit **I**
lle conabat in celū p̄scendere. x̄ps dignat⁹ est in cruce p̄dere.
Ille esse voluit dñs angeloz: x̄ps factus ē socius latronū **I**lle
nītebat esse sicut altissimus: x̄ps vt viroz nouissim⁹ voluit esti
mari. **Ac** p̄inde vere dignissimus vt in noīe iesu oē genu flecta
tur celestū. terrestriū. ⁊ infernoz. **Daria.** **Fideli** oculo ista
p̄rueris fili dñice: ⁊ bñ tibi sapit hūilitas dei tui. **Vidisti** ei⁹ p̄/
fundissimā hūilitatē. p̄tēplare nunc dulcissimā bonitatē q; p̄
suis inimicis cū lachrimis dep̄cat **Dñicus.** **Eya** ⁊ nūc flēs
recolo quō p̄fixus. extēsus. dissipat⁹ p̄ ipis patrē exorauerit di
cēs. **Pat** ignosce illis nō em̄ sciūt qd faciūt. **Daria.** **Hinc**
satis aduertis q; benigna ⁊ vere dulcis illa aīa fuerit q; tantis
amaricata dolorib; a pietat; officio nō se potuerit p̄tinere. **I**
lli furūs pleni clauos acriter infigūt: x̄ps cū lachrimis ipis ve
niā dep̄cat. **I**lli sacrilegū caput aīn crucē exagitāt: x̄ps eis suū
reuerēter inclināt. **I**lli letis vultib; suas penas aspiciunt: x̄ps
tristissimo vultu illoz īsanūs miseref. **I**lli subsannātes irridēt
x̄ps sup eos vbertim illachrimat. **I**lli iter latrones appēsuz vt
scelestissimū aspnanf: x̄ps eos q̄si infontes p̄ri excusare conat
Dominicus. **O** aīam vere dulcissimā q; in tāta hoīm īsanā

Cur inf latro
nes crucifixus

Orat pro suis
inimicis.

De misterijs passionis xpi.

tā benignā indulgentiā exhibuit: 7 p nris psecutorib; exorare nos docuit. **S**3 vidi dñā qđ tu qđ ipsa vidisti vultū pēdentis fuisse tristissimū **Maria.** Hec mestitudo vultus de animi mero re descēdit. **V**ultu nāq; illi tristicie rōes **E**go cruci ei gēme būda 7 mesta vehēment' assistēs doloꝝ suoꝝ ps magna fui. magis em̄ meas q̄ suas ā gustias dulcis fili' deplorabat. **V**idēs ḡ mei cordis amaritudinē: videns q̄ saluādoꝝ paucitatē: 7 de tātis bñficijs impioꝝ hoīm ingititudinē tactus dolore cordis intrifecus mestitudinē mētis vultu exteri' demōstrabat **V**ez huius tristicie grā exhibarant in oleo vultus nr̄i. 7 caput nr̄m inūgimus: 7 faciē nr̄am aq̄ sapie salutaris diluim' **H**ec tristicia eternā a nob mestitudinē excludit: 7 ad gaudia mātura in/ tromittit **Dñicus.** Ecce audiui exultās hui' abs te tristicie rōem **V**ez qđ cause est obsecro q̄ in qñq; corpis sui sensib; tā acrit' voluerit pturbari. **A**ures em̄ eius hauriebāt opprobria oculi ludibria. nares feda sputamina. gust' acerba pocula. ta/ ctus spinaz 7 clauoz acumia **Maria.** Laudo te qđ dei tui p te patiētis tā exacte supplicia nūerasti. **A**t nūc h' turbatōis ac ciperōem **N**isi em̄ in suis sensib; dñs turbaref: nūq; posses tu os ad trāquillā reducere pacē. **N**ūc h' cessat abs te van' pu ritus aurū. ꝑcupiscētia oculoꝝ. illicitorū tactuū delectatio. ci boꝝ odoramētoꝝq; voluptas **C**astificatis itaq; sub disciplia sensib; tuis h' magnū hēbis in p̄mio vt in illo regno supno de' tuo sit lumē visui. balsamū olfactui. rosa tactui. cythara audi/ tui. 7 mel gustui **Dñicus.** Optie me afficis benigna m̄. sed qđ rōnis p̄tinet illa sui corpis vndiq; scā disruptio. **P**ēdebat em̄ scissus vulnere sup vuln' saucius. dissipat'. rubricatus. **Maria.** Et tu ḡ dñice nota (vt facis) h' rubrū reclamatorū **H**nt em̄ aucupes eū morē vt cū aues venaticas ad manū cu/ piūt reuocare rubz eis 7 cruore respsum reclamatorū a longe demōstrēt **A**ues itaq; escā arbitrātes ad nutū se reuocātis ad uolitāt **P**eccāte p̄mo parēte totū gen' hūanū de manu auola uerat ꝑditoris. **S**3 vt posset hō vagabūdus 7 erratic' reuoca ri: de' vnigenit' me' sanguie ꝑpersuz i cruce reclamatorū ex hibuit qđ auolātes aīas ad serenocauit. **D**ñdit em̄ cordiū vul/ nera cito posse sanari qđ p medēdis vulnerib; sic vulnerat' fuit

Cur vult' xpi mestissimus.

Cur cū turba r' pepēdit sensibus.

Cur cū cūsuert berato corpe.

Dialogus

Dominic⁹. Ita est plane sicut tu asseris. Libēter em̄ nos morbidī vulneratū amplectimur saluatoꝛē vt aīa n̄ra refartia tur ⁊ sanitas pm̄asura donec. **Sed** qđ sibi vult rogo copiosissimus ille sacri sanguinis effluxus qđ de manuū pedūq; vulneri

Cur cū sanguinibus tāta vbertate descēdit

Daria. Legisti ne quō moyses vasa sanctuarij sanguīe respicit: q; in lege pene oīa in sanguīe mūdant ⁊ sine sanguinis effusione nō fit remissio. Sūmus quoq; sacerdos semel in anno cū sanguine introibat in sancta scōꝝ. **Hec** oīa si volueris mystica rōne discutere facile repies cur ppiciator geuer; humani sanguinē suum voluerit in cruce diffundere. **Hic** sanguis antiquā p̄ris irā mitigauit. angelos ad pacē reduxit. celos aperuit. tartara vacuauit. diabolū p̄fregit. ⁊ totū mūdi peccata deleuit.

Dominic⁹. En iam licz nobis haurire aq̄s in gaudio d̄ fontib; vulnez saluatoris qđ nō in sanguine alieno s; p̄ pprium sanguinē introiuit sel' in scā: vasa sanctuarij clemēter aspgens: suo videlicz sanguīe electoꝝ animas repurgās. **Ad** uerti p̄terea qđ in cruce pendens vnicus tu; brachia sua nimis indulgent' expandit.

Cur cū expansis brachijs

Daria. Bū ad uertisti. s; recole q̄so quō olim adā inobediēs fugerit p̄cul a facie dñi irā veritus ⁊ vindictā. **Ecce** nūc dulcissimus miserator brachia expandit cupid⁹ fugientē recipe. susceptū complecti. p̄plexum deosculari. **Quātūuis** magnus pctōꝝ quis fuerit p̄sideret pietatē brachia exp̄dentis audiatq; vocē post tergū mouētis. **Venite** ad me oēs qui laboratis ⁊ onerati estis ⁊ ego reficiā vos.

Cur cū p̄fixis manibus

Dominic⁹. Suauē spirāt amorem ꝑba que dicis misericōdie mater. sed ⁊ puto eandē significare clementiā qđ man⁹ pedesq; sinit spiculis trāssigi. vt ostēdat scz nolle se redeuntem peccatoꝛem aut manib; ferire: aut pedib; repellere. **Daria.** Bū id existimasti **Scito** tñ culpam nunc manuū deleri q̄s ad poma noxia adā prim⁹ extendit. **Ille** em̄ digitos exp̄dit ad lignū vetitū. x̄ps vero ad crucis supplicium. vt noxiā vsurpationē innocēs pena p̄uelleret. **Pedes** ꝑo ade ⁊ sue sobolis p̄stotoꝝ erāt ad cursū mali opis quos dñs fecit in viā cōsistere mādatoꝝ dū suos pedes patibulo affixit vt iam clamare possit: pes me⁹ stetit in directo. **Dominicus.** Hinc plane nūc colligo ꝑgo maria quō vetus hō noster cū x̄po crucifix⁹ sit vt destrua

99

De misterijs passionis xpi

tur corpus peccati vt ultra nō seruiamus pctō. **H**inc etiā col-
ligo quō triturat⁹ sit moab in cruce sub dño sicut terunt⁹ palce
in plastro: ⁊ extendit manus suas sicut extēdit natās ad natā
dum. scz in modū crucis. **M**anus em̄ diaboli sub xpi manib⁹
sunt p̄fixe. qz p̄ crucis mortē oīs ei nocēdi ptās sublata est. **E**x-
poliauit q̄ppe vnigenitus tuus p̄ncipatus. et ptātes traduxit
libere: palam triūphans illos in ligno crucis. **M**aria. **P**ri-
deter hoc tu misteriū cōcepisti. **Q**uā autē vidisti eū in cruce toto **Cur cū exten-**
corpe longe lateq; distentū ideo id fieri benignus redēptor su- **sis venis.**
stinuit vt tu posses cōprehēdere cū oībus sanctis q̄ sit longitu-
do. latitudo. sublimitas. ⁊ pfundū. **U**t sit lōganimis in aduer-
sis. latus in opib⁹ charitatis. sublimis in spe eternitatis. imus
in timore humilitat⁹: cū nesciat hō vtz amore an odio dignus
sit. **D**ominicus. **I**ntelligo misteriū. **L**upio tamē pfundius
nosse quid illa venaz oīm acerba distētio velit exp̄mere. **N**az
sicuti in cythara nerui: ita ⁊ in cruce saluatoris vene ptense st⁹
Maria. **P**lacet qd̄ de cythara subinfers exemplū. **N**ā ⁊ cy-
thara dauid q̄ demoniū a saule pellebat dñice crucis typū exp̄-
mit. **N**erui in cythara distēti inuauē resonāt: ita ⁊ dñs dulcē in
cruce cecinit melodīā. **I**n hac cythara crucis sunt ligna duo.
tres clauī. ⁊ vene corpis locū obtinēt cordarū. **P**lectrū vero
lingua xpi est. quo septem notulas interiori capiēdas auditu
deprōpsit. **E**cce habes mi dñice cythare exemplum qd̄ dedisti
Dominicus. habeo fateor. **S**ed septē illas notulas q̄so vt
audiam. **M**aria **N**otula p̄ma fuit magne pietatis q̄n me de-
solatā virgini iohāni cōmēdauit dicēs. **M**ulier ecce filius tu-
us. **S**ecūda fuit mire charitatis: q̄n in ip̄o oīm penarū seruo-
re p̄ suis depcatus ē inimicis. pater inq̄ens ignosce illis. **T**er-
tia notula est misericōdie. hodie mecum eris in paradysō. **Q**uarta
cōpassionis dum corruptā in p̄mis parentib⁹ humanā natu-
rā deplorat dicens. **D**eus meus vt quid dereliquisti me. **Q**uo-
rum em̄ assumpsit naturam horum plangit ⁊ miseriam. **Q**uin-
ta fuit notula desiderij quod expressit dicēs. **S**itio: salutes scz
animarū. **S**exta humilitatis ⁊ cōfidentie dicens. **P**ater in ma-
nus tuas cōmendo spiritū meum: omnē honorē patri tribuēs
nō defectum virtutis: sed cōfidentiam insinuat eiusdem se esse

R i.

Dialogus Septimus

cum patre potestatis. Septima est notula perseverantie: ubi ait. consummatum est. ut et nos opa iusticie usque in finem consummantes mortem in cruce cum domino sortiamur. At nunc fili dominice quotiens te apprehendit humana temptatio hanc cum dauid cytharam tange. et demonium abs te citius effugabis. **Dominicus.** Probe admones christifera virgo. nam et hoc ipsum ysaias pollicetur dicens. In tympanis et in cytharis et bellis precipuis expugnabunt eum. Sed quid est obsecro quod dominus iesus rauca et miserabili voce in cruce pendens exclamavit. **Maria.** Adam olim territus ad vocem dei in paradiso deambulantis ad auram post meridiem conscientie sue nequicie fugit et abscondit se et sub ficulnee folijs latitavit. Hunc ergo pauidum ad veniam cupiens dominus animare voce lachrimabili ad ruinam miseriaeque deplangit dicens. deus meus quare dereliquisti me. Hanc vocem transgressor obaudiens de latebris exit conscientie et ad spem indulgentie reflexcit. Atque ideo etiam hec vox alta et valida fuit: ut internam cordis surditatem disruperet: et animi spiritus insufflationem admitteret homo olim ad divina surdus et insensibilis. **Dominicus.** Dulcos (heu dolor) etiam post hunc clamorem surdos aspicio: qui a veritate quidem auditum auertunt: ad fabulas autem convertuntur. Sed hos dimittamus. tu mihi presta benigna parces ut audiam ego quid loquatur in me dominus deus. At nunc non sine fletu meminisse possum lachrimarum dei mei in cruce plorantis. Nam et tu quoque gemens vidisti exundantiam fletuum suorum: cum tanquam ex duobus fontibus ita ab eius oculis lachrimae persilirent. **Maria.** De lachrimis filii mei sepe in fletu matris meo concitavit. Plorans enim ploravit in nocte: in seculis iudeorum cecitate: et lachrimae eius in maxillis eius. Verum hic etiam animaduerte benignissimam propiciatoris tui clementiam. Spinis spiculisque transfossus. et mille vallatus angustiis nihil horum memor: vestras potius clades vestras illachrimatur angustias. Nam filij adam a paradisi sedibus extrusi: et in hanc miserie vallem proiecti: multis quotidie replentur et vicij et miserij. ac tandem (quod omnium gravissimum est) hinc expulsi per mortem eternis incendijs immerguntur. At dominus ie-

Cur cum rauca
et lachrimabili
voce

Cur cum lachrimis
oculis

De misterijs passionis xpi

sus filius meus misertus sup magnitudine mali: in hanc val-
 lem miserie vltro descēdit. et hominis miseras in se recipiens
 sanguine ⁊ lachrimis expiauit. **De** lachryme igneas malarum
 cupiditatum cathenas effringunt. he lachryme lapidea corda
 pmolluunt. he lachryme eternas ambustiones extinguit: ⁊ re-
 frigeria mansura conficiunt. **Dominicus.** Vere in indul-
 gentia sua (vt concinit ysaias) redemit nos legifer noster ⁊ rex
 noster: ⁊ leuauit nos cunctis diebus seculi. **Sed** ve nobis fi-
 lijs adam: qui hic ridemus ⁊ ludimus: ⁊ illudimus lachrimas
 dei nostri. **Ipse** nostras calamitates illachrimatur. ⁊ nos mo-
 re amentium freneticorum sanos nos arbitramur: cum sumus
 miseri et miserabiles. ceci. languidi. vlcerosi. **Maria.** Com-
 prime parump dominice zelum tuum. et si quid aliud in cruce
 vidisti quod te permouet edissere. **Dominicus.** **Do**uit me
 fateor facies illa pendētis. pallida. exanguis. macilēta. **Ma** **Cur cum facie**
ria. **Et** me quoq; non mediocriter mouit. **U**ehementem ta- **pallida**
 men hic palloꝝ amorem exprimit redimentis. **P**alleat omnis
 amans (ait ethnicus quidam) color est hic aptus amanti. **A**t
 quoniam sponsus sponsam suam (ecclesiam loquor) vnice ad-
 amabat: hunc amorem ostendere voluit palloꝝ vultus exesa
 q; macie. **Dominicus.** **D**ecet etiam hic palloꝝ omnem ve-
 re deum amantem christianum: quem efficit et ciborum parci-
 tas: et studij disciplina celestis. **V**erum his lachrimis. his pal-
 loribus miseratoꝝ noster iesus christus suspiria iunxit. gemit⁹
 et singultus. qui de illius dulcissimo diuino pectore erumpe-
 bant. **Tu** mihi rogo christifera virgo horum gemituꝝ astrue
 rationem. **Maria.** **E**n et ipa nunc quoq; lachrimas retine **Cur est mult⁹**
 re non possum. **N**oueris tamen eandem esse rationem gemit⁹ **gemitibus.**
 tuum que et lachrimarum **Tu** nosti dicente ysaia q; deus po-
 suerit in eo iniquitates omnium nostrorum. **H**as itaq; super
 se recipiens contritione permaxima suspirijsq; et lachrimis pe-
 nitus expiauit. **N**on enim suffecit optimo propiciatori mun-
 di peccata solis corporis tormentis ⁊ preciosi sanguinis effu-
 sione delere: nisi etiam cordis dolores amarissimos pro eis be-
 nigne assumeret et infinita contritionis amaritudine se macta-
 ret. **J**am aduertis (ni falloꝝ) que sit hoz singultuū propinqua

Dialogus Septimus

ratio. **T**am ingēs em̄ z pfunda fuit cordis eius cōpunctio vt nō nisi ingemiscere potuerit z lachrimari **Dñicus.** **O** viscera nūc dei nostri qui p sua creatura ingemiscit z dolet: malitqz peccata nostra cū sua amaritudine expiare q̄s iuste punire. **S**z quid rogo cause est q̄ se sitire tā anxie pclamauerit **Maria.**

Cur sitiuerit

Sitis ista cupiditatum tuarum sitim extinguit: vt in reliquis sitiāt anima tua ad deū fontem viuum. q̄s pdite adam sitiuerit dei sapiētiam ambiēs z maiestatem tu ex genesi satis id nosti. **I**nde etiā ade soboles secū hanc sitim quasi funiculum trahēs in modicis semp illecebris exestuat **H**anc ergo sitim christus vt extingueret z mellifluos phennis dulcedinis fontes aperiret sitire voluit: z amaro fellis poculo fatigari. **Dominic⁹.** **H**unc satis intelligo hac siti atqz hoc felle pme matris vsurpata puuua: z dirā pomoz esuriem expiari. **Maria.** **B**ene intelligis. atqz ideo etiā cum vnigenitus meus hunc potū summis labijs attigisset dixit: cōsummatū est. ostēdens ingluuiei culpam acerbo felle terminatā **Dominic⁹.** **H**oc poculū cū accepisset dñs (vt ostēderet se oīa psummasse) inclinato capite tradidit spm̄. **R**ogo nūc te intemerata genitrix: edissere mibi hui⁹ inclinatiois z mortis sacramētū **Maria.** **Q**d requiris

**Cur cum incli
nato capite**

dñice in p̄mptu est **I**sta hūilis diuini capitis inclinatio hūani generis male erectā supbiam depmit z deflectit. **A**mbulabāt em̄ filij adā p̄tra deū erecto collo: z pingui ceruice se armabāt **S**ed misericors atqz hūilis xps hanc supbiam sanaturus caput patri reuerēter iflectit. ita corpe vt corde se submittēs. **O**ptauerat p̄terea olim sponsa in canticis osculari osculo oris sui **Q**uis ait mibi det te fratrem meū vt inueniā te foris z deosculer et iā nemo me despiciat. **T**ūc reuera foris frater xps inuētus est qñ extra urbē eiectus in monte palā crucifixus ē. **O**sculum itaqz diu q̄sitū sponsa suscepit qñ xps os porrigēs caput in ligno deflexit. **C**aput etiā inclināt vt p̄pessi ponderis ostēdat grauitatē: vt suā nobis ingerat paupertatem. vt de p̄summata passiōe patri exhibeat gr̄itudinē. z vt ad se clamantiū vota ppiti⁹ exaudiret. **C**ur aut̄ mori voluerit nō opus ē vt sollicit⁹ inq̄ras cū certū hēas mortē eternā sua morte cōuelli: z p̄ vitā h̄ datā gr̄e vitā illic p̄petuā reuelari **Dñicus.** **O**ptie te imbuete pia

Septimus.

virgo reffectus sum. **N**ūc abs te didici oīa que cōstat filiū tuū aut egisse aut p̄pessum esse: amorē. humilitatē. clementiā maximā redolere. Atq; in eandē credo venire dulcedinē q̄ post acceptā mortē lat⁹ suū militari lancea voluerit trāspungi. vt scz p̄ vulnus later⁹ amor patefceret cordis. **N**ā et ip̄a lācea ad cor vsq; p̄cessit. **M**aria. **N**ūc palā intelligis nō h̄re filios adam qd̄ querulenti paradisi sibi ianuā obseratā esse. **E**cce alia illis ianuā p̄t̄z lōge illa dulcior. amenior. fructuosior. **P**er hāc ingredi p̄nt ad cor saluatoris. a corde ad aiām. ab aiā in diuinā claritatis abyssum. vbi nō tpales sed qui nō marcescāt fruct⁹ suauissimi decerpant. vbi serpēs deceptor null⁹ p̄timefcāt. vbi nemo aut expellit aut p̄tristat. **I**n hac cauerna macerie quotiēs tēptaris ingredi. illic abscondere donec trāseat indignatio.

**Cur xps lat⁹
aperiri voluit**

Dominic⁹. **D**elector (mibi crede) in verb⁹ gr̄e que p̄cedunt de ore tuo. **N**ō iā frustra adā subter p̄suta perizonata se timidus abscondat ab ira dei: h̄z nūc aliud latibulū multo securius lat⁹ sauciū saluatoris. **S**ed anq̄ ad sepulturā dñi veniamus oro te o sanctissima vt me doceas qd̄ tres ille cruces significēt in quib; cū latronib; est appēsus. **M**aria. **T**res cruces tria martyria st̄. maloz scz hoīm. penitentiū. z p̄fectoz. **D**ñicus **P**enitētes z p̄fectos hoīes in cruce p̄dere nīme dubito. **S**z q̄ pacto reprobi crucē habeāt nequeo p̄prehēdere. p̄sertim cū ipsi letent dū male fecerint z exultēt in reb; pessimis. **M**aria **I**ta ne excidit tibi qd̄ in libro sapie ip̄i de sua cruce cōfitentur. **A**mbulauim⁹ aiūt vias difficiles: z in via iniquitatis z p̄ditōis lassati sum⁹. **D**ieremias q̄z: vt inique agerēt inq̄t laborauerūt. **E**t ysaias. **I**mpij q̄si mare feruens qd̄ q̄escere nō p̄t. **E**t sapiens. **S**emp̄ p̄sumit sena p̄turbata p̄sciētia. **D**ominic⁹ **H**is testimonijs p̄tradici nō p̄t. **S**ed ip̄am crucē maloz velim agnoscere. **M**aria. **S**upior ps huius crucis est supbia qua laborant miseri vt alijs dñent. **I**nferior ps luxuria qua tanq̄ in stercore volutant. **C**ōputrescūt em̄ iumēta in stercore suo. **D**e p̄trū cornu auaricia vt diuitie cū sudorib; acq̄rant. **S**inistrus inuidia vt de bonis alioz crucient. **D**ominicus. **V**idi mat̄ funestissimā crucē. sed putabim⁹ ne eos ab hac cruce in paradisum p̄scendere. **M**aria **I**mo p̄o in infernū demergi: vt de

**Cur tres
cruces**

R iij

Dialogus Septimus

cruce trāseant ad crucē. ⁊ ab armis ferreis incidāt in arcū ereū
Sed nūc alias duas cruces trāseo breuiter. **C**ruce penitentiū
h3 q̄ttuor cornua. s. p̄tritōem. elongatōem. ignoscibilitatē. re/
stitutōez. **A**b hac cruce in paradisu3 cū iusto latrone p̄scendit.
Cruce p̄fectoz in q̄ xp̄s defigit̄ hec h3 cornua. timorē. labo
rē. aduersitatē. p̄tēplatōem. **S**3 cupis forsan fructuosū aliqd
de his crucib3 nosse **D**ñicus. **C**upio o mitissima si dignar̄

Maria. **H**abes penes te dñice tria q̄ te crucifigere o3. sp̄m.
carnē. ⁊ mundū **S**p̄m cū xp̄o. carnē cū latrone dextro. mūdū
a sinistris cū impio. **C**ruce sp̄s est feruor deuotōis. cuius sunt
cornua. amor. spes. timor. ⁊ dolor. **C**ruce carnis rigo3 est disci/
pline. cuius s̄t3 brachia. vigilia. abstinentia. aspitas vestiū. disci/
plina verbez. **C**ruce p̄o q̄ mūdus defigit̄ est paupertas sp̄s: cu
ius s̄t3 cornua. p̄tēptus glie. pecunie. patrie. parētele. **H**abes
iam vt arbitroz sufficientē de his crucib3 instructiōem. **S**ed
queso te mi dominice qui te asseris in cruce vidisse dominum
me quoq3 matrē eius sub cruce assistere nō vidisti **D**omini/
cus. **Q**uid ni viderim o mitissima mater. **N**eq3 em̄ nūc q̄dem
eius possum visionis sine gemitu meminisci. **V**idi nēpe te sub
cruce pallidā. exanguē. miserā. deiectā. tremebūdaz. ⁊ mille do
loris gladijs trāsuerberatā. **C**ū vero saucius ⁊ extinctus recū
beret in sinu tuo vnigenitus tuus aiaduerti te immēsis fletib3
exundantē. ⁊ plagas eius innūeris lachrimis diluentem **H**ec
dū cernerē p̄patiebant̄ tibi oīa viscera mea **M**aria. **E**go dū
oportunū fuerit munerabor tibi pietatē istaz. noneris tñ me in
passione filij typū ecclie tenuisse **H**ec em̄ cū sp̄sa sit xp̄i ⁊ eius
sanguine redēpta ⁊ redimita debet eius cruci assistere. lachri/
mas doloris effundere. sinu pietat̄ repausare. vnguēto deuo/
tōis illinire. syndone castitat̄ inuoluere. cordis hospicio sepe/
lire. ne peccatū introeat os sepulchri p̄munire. **F**acile em̄ xp̄s
amittit̄ si p̄fidie reserat̄ ingressus **D**ominic⁹. **N**ō segni aure
hec abs te pia virgo recipio. **S**ed nūc q̄so ad sepulture mīste/
riū gradiamur. **N**eq3 sine mira rōne est cur deus oipotens et
maiestatis immēse crudeli morte p̄functus lintheaminib3 vo/
luerit obuolui. ⁊ tanq3 cadauer putridū cum mortuis sepeliri.
Maria. **L**egisti ne ap̄d ysaiā dñm dicentē **I**n indignatōe

Cur maria s̄t3
cruce. ⁊ in se/
pultura.

Cur domin⁹
sepultus.

De misterijs passionis xpi

mea percussisti te: et in reconciliatōe mea misertus suus tui. **B**raui em̄ indignatōe adā et sua ples percussa est: quā dictū est eis. terra es et in terrā ibis. **V**erū in reconciliatōe magna dñs misertus ē eis quā vt hanc sententiā solueret in corde terre ipse voluerit sepeli ri. **Q**uid nūc murmurat hō viuēs: vir p peccatis suis. **E**cce q̄c quid deus hōi p scelere instituit pferendū misericōdia mort⁹ vltro sustinuit: vt vsq; ad miserabilē descēderit sepulturā. **D**ñicus **I**ncalresco mater ex his q̄ tu loq̄ris. **M**aria. **E**st tñ (vt idē as serit ysaias) sepulchrū istud admodū gloriosum. **N**ā iste in tu mulo dei sopor a mortis somno corda mortaliū excutit. hic so por demonis sup nos vigilantia obdormiscere facit. hic sopor ad vite grām nos restituit. hic sopor ad videndā dei gloriā cor dis nobis oculos resoluit. **N**ec vacat a magno sacramēto q̄ hoc diuinū corpus iacet in tumulo multo vulnere faucū. pon derosum. obscurū. spinis spiculisq; trāspunctū: vt tu haberes in illa resurrectōe corpus impassibile. mobile. et istar solis sub tile. pspiciū. luminosum. **N**oueris tñ nemini hāc gloriā tri buendā: nisi qui veterē hōiem xpo psepelierit: vt mortuus pec cato viuat in deo. **E**t sicut christus surrexit in gloria patris ita et ipse pambulet in nouitate spūs: nō in vetustate morture car nis. **D**ominicus. **S**acramentū qd nūc aperuisti o sapiētissi ma: vere magnū et sublime est. donet mihi tuis merit⁹ deus vt sicut que dixisti potui intelligere. possim et ope cōplere. et pleno corde diligere. **M**aria. **E**cce q̄ a me q̄sisti passionis misteria etsi nō ad liquidū om̄ia: que tñ pro tpe cōmodius dici poterāt libēter aperui. **V**erū vt me tibi beniuolā fuisse ac muneficam gratuleris: in admirabile quoddā huius passionis lumē te in troducā: qd et oculos tuos illustret et affectū vehemēter inflā met. sequere me. **D**ñicus. **E**n seq̄r te q̄cūq; ieris. **M**aria. **P**ulsa ad ostiū istud et ingredere. **D**ñicus. **E**cce aperui et in gressus suos. **M**aria. **Q**uid tu vides. **D**ñicus. **V**ideo heus rursus saluatorē in sua cruce pēdentē. **M**aria. **N**ihil ne apli us vides. **D**ominicus. **E**n video ab ei⁹ vulnerib; pspargi luci dissimū iubar qd mihi aciē mētis diuerberat. et internos pfun dit obtutus. **T**u mihi rogo hāc refulgentiā tēpera. et qd vide re debeam dignāter oppāde. **M**aria. **H**oc qd de crucifixo

R iij

Dialogus

lumen egreditur quorsus tendit **Dominic⁹**. **V**ideo illud in septē radios diffundi: et nescio quā olim incognita cupere demonstrare

Maria. Aliquid vidisti. at ne diutius te fatigē noueris in toto vniuerso septē hactenus res occultas fuisse hominibus: quas hoc lumine quod de crucifixo profuit sole clarior poterit intueri **Dñicus**. **E**t que scilicet obsecro hec septē hactenus ignorata **Maria**.

Nota septem hactenus incognita.

In hanc caliginosam noctē dum versaretur genus humanum ignorabat quod deus. quod spiritus. quod mundus. quod superius paradisus. quod infernus. quid peccatum. quid virtus. **A**t christus dei filius (sicuti nunc certis) septē lucidissimos de se spargit ardores quibus hec intuiti cognita efficiantur. **V**is igitur nosse dominice quid sit deus. **Dñicus**. **C**upio domina vehementer. **Maria**. **A**spice in cruce defixus dei filium. **H**ic monstrat tibi deum esse inscrutabilis sapientie qui hac passione diabolum sefellit. **D**eum esse irreprehensibilis iusticie qui pro satisfactioe iustum redemptionis precium requisit. **D**eum quoque esse inexhaustibilis misericordie qui pro nostris delictis iniquitatibus seipsum in mortem tradidit. **Dominic⁹**. **E**cce te adoro dignissime et dulcissime redemptor. qui in hoc lumine passionis tue michi diuinitatem aperire dignatus es. **N**unc enim agnosco quod pro tua sapientia plurimum es admirandus. pro tua iusticia humiliter reuerendus. pro tua misericordia dulciter amplexandus **Iesus**. **A**cepto dominice et gratia habeo deuotionem tuam. **A**t nunc ex mea passione cognosce quod sit spiritus rationalis. **N**am et hoc quod (ut mea mater asseruit) hactenus hominibus mansit incognitum. **T**ripartitum nempe spiritus rationalis diuiditur. **E**st spiritus angelicus. spiritus humanus. spiritus diabolicus. **I**ntellige nunc spiritus angelicus quod sit benignus qui me suum regem suum gaudium pro humana protulit salute speculis configi. **Q**uam sit humanus spiritus dignus et sublimis pro quo redimendo amara voluerim morte defungi. **Q**uam sit teter acerbus et crudelis spiritus diabolicus cuius nequissima suggestioe in hac cruce defixus fui **Dominic⁹**. **H**ac luce profusus mitissime domine agnosco sanctos angelos esse ab homine diligendos. humanos spiritus ad iusticiam imbuendos. tetros vero totis nitibus fugiendos **Iesus**. **U**num id agnouisti. **U**erum nunc ex mortis mee lumine aspice quod sit mundus. **I**ntuere quomodo mundani homines quod fuerint ceci qui me veram dei lucem agnoscere noluerunt. dilexerunt enim magis tenebras quam lucem. **I**ntuere etiam quod sunt steriles

103

De misterijs passionis xpi.

qui caduca ambiētes me q̄si inutilē p̄tempserūt. q̄s sint repro-
bi et iniqui qui me deū glorie crudeliter perimerūt **Dñicus**
At nūc video o mi dñe (q̄d etiā flens dico) qm̄ vsq; in hāc ho-
rā in secularib; p̄sonis he neq̄cie pseuerant. **N**ā te suū ppicia/
torē nō respiciūt. tuos pacis et iusticie fructus p̄ce nō ambiūt
et terursim suis iniquitatib; crucifigūt **Iesus.** **V**erū tu di-
cis fili dñice. et hic ingens et assiduus dolor cordi meo: cū tā in-
gratos et auersos a me cūctos intueor. **S**ed nūc ad quartū q̄d
clausum erat obtutus tuos defigito. **R**espice igitur quō mea
passio tibi aperit sup̄nus q̄d sit paradīsus. **N**am si tormenta q̄
ptuli diligēter inspexeris videbis paradīsum fastigiū esse ton-
glorie. spectaculū om̄is leticie. et p̄mptuariū infinite opulencie
Dominicus. **T**uo dono illustratus intelligo piētissime sal-
uator q̄ in passione ideo volueris nouissimus hoīm estimari
vt nos ad fastigiū glorie sublimares. **I**deo summe innocēs vo-
luisti vt reprob; asp̄nari: vt nos reos immēsa cū vultu tuo leti-
cia p̄pleres. **I**deo tāta paup̄tate q̄ ditissim; es fatigari: vt tua
nos regni tui opulētia diuites faceres. **S**ed q̄s te quibit pro
hac tua charitate dignis efferre p̄conijs **Iesus.** **V**erū nunc
fili dominice quintū (q̄d nesciebat mūdus) infernus est. locus
vitiq; plenus egestate et penuria. locus plenus vilitate et igno-
minia. locus plenus acerbitate et miseria. **Dñicus.** **C**ertissi-
me ita esse p̄sideo. **N**ā vt a nobis dulcissime miserator auerni
egestatē excluderes: ideo paup̄. nudus. sitibūdus in cruce de-
figeris. **U**t a nobis inferni ignominia remoueres multis tu p̄-
bris. vituperijs. et ludib; fatigaris. et vt gehēne eterna a no-
bis supplicia diuelleres: post innumera tormenta acerbissima
morte p̄funderis. **S**ed ve his q̄ post p̄clusa tartara rursū su-
is se illic iniquitatib; immergūt **Iesus.** **C**ōgratulor fili lumi-
ni tuo: dignus q̄ duo reliqua olim ignorata cognoueris. **S**e-
xtū itaq; clausum hoī est ip̄a virtus. **E**x hac mea passione ag-
nosce qm̄ virtus est p̄ciosa. est speciosa. est et fructuosa. **E**st em̄
p̄ciosa. quia malui vitā amittere q̄s iusticiā nō exeq; q̄s nō exhi-
bere obedientiā. humilitatē. misericordiā **E**st etiā speciosa (q̄d
tu quoq; mea mater agnoscis) cū videris eā relucere in cōtu-
melijs. in ludib; clarere. in tormentis victoriā obtinere.

Dialogus Septimus

Est quoque fructuosa: quia tartara confregit. celos aperuit. patrem mitigauit. peccatum explosit. et perditum omne restaurauit **Domini-**
cus. Hinc aduerto misericordissime redemptor cum quanto labore virtus a nobis sit expetenda. ad amanda. custodienda **Iesus.**
Postremum quod erat homini occultum ipsum est nequissimum peccatum
Nunc prudenter fili aduerte quod detestandum sit omne peccatum. cum ad
eius expiationem necesse fuit committi tam graue piaculum poni tam
nobile precium. tam difficile medicamentum. **Habui enim ego crude-**
liter perire ut posset peccatum in meis electis occidi Dominicus.
Magna dignatio tua suauissime deus. Sed ve nobis mi-
seris quod post tam difficile peccati expiationem tam libenter rursus
peccatis inuoluimur quod te dei filium calcamus: quod sanguinem tuum pol-
lutum ducimus. quod spiritui gratie contumeliam facimus. et veteribus de-
lictis noua quotidie cumulamur. **Ex hac tua passione domine sicut**
peccati magnitudinem ita et eius inexpiabilem penam agnoscimus **De-**
linquentibus enim nobis post acceptam tante miseratorem indulgentiam
iam non relinquimus pro peccatis hostiam. **Non quod peccans si dolue-**
rit non possit passionis tue adiutorio uti: sed quod rarissime penite-
at qui tantam gratiam superba ceruice contempserit. Sed nunc habeo
immortales gratias dignationi tue pietissime saluator. quod me tua
passione redemisti. qui tuo me lumine irradiasti. quod vniuersales
rerum omnium noticiam mihi clarissimam tribuisti. Tibi quoque mi-
rabilissima pariter gratias refero sempiternas: que mihi passionis hu-
ius misteria aperuisti. que me in hanc lucis gloriam intromisisti
et vniuersum tuum mihi tam propitium et beniuolum effecisti. **Sed**
quieso te ut mihi hic tecum liceat permanere. nam bonum est mihi
hic esse **Maria.** Maiora tibi mi dominice et sublimiora (si
iuste vixeris) preparantur. **Interea tu nunc proge ad fratres tuos**
et quod in hoc conclave clam vidisti palam cunctis edissere. et lu-
mine quo plenus es alios illustrare consuesce. **Sicuti enim ma-**
ledictus est qui frumenta abscondit in populis: ita et qui lumem
occultat in tenebris. **Perge ergo et quod in aure audisti predi-**
ca super tecta Dominicus. **Faciam quod hortaris.** **At nunc**
dulcissima virgo optime vale: et me tuo vniuerso charissimum
redde. Maria. **Et tu fili dominice vale. et nostri in te benefi-**
cij memorem face.

Finit dyalogus de misterijs sacre passionis christi: et per
consequēs totus liber iste (qui viola anime inscribit) in septē
distinctus dyalogos Colonie Impēsis honesti viri Henrici
Quentell faustissime iam pmo Impressus. Anno natalicij sal
uatoris nostri. D. cccc. xcix. Die. xxix. mēsis Maij.

Epygramma ad librum.

Inter honoratos: nulla formidine: libros
Sume sed exiguum parue libelle locum
Ne vereare libris multo maioribus addi
Corpore: plus iusto: sis licet ipse breuis
Grandia p modicis cedunt nam saxa lapillis
Et prestant magnis sepe pusilla bonis
Fertilis es verbis ad opus mediocre redactis
Sed vires: veluti grana sinapis habens
Debueras igitur minime pregrandis haberis:
Ne premeret dominum sarcina forte tuum
Nanq; domi vt reliquis tibi non recubare licebit
Sed possessorem: quo velit ire: sequi
Optima nanq; doces captusq; facillima queq;
Ac iter in celum quo sibi quisq; parat.

Finis

